

הורד מאתר ישיבת ההסדר פתח תקווה

©

Ypt.co.il

הרב יובל שרלו רשו"ת הציבור

תשובות שניתנו באינטרנט
בענייני חברה, מדינה וגאולה

ישיבת ההסדר

פתח תקוה

ע"ש זבולון המר ז"ל

כל הזכויות שמורות
התשס"ה
מותר לצלם למטרות שאינן מסחריות

עריכה

ב'עז נכטשטרן

יהונתן ברונפמן

ניתן להשיג את הספר במשרדי הישיבה 03-9095045
רחוב י"ד הבנים 30 פתח תקוה

הודפס בדפוס העיר העתיקה

הציונות הדתית מבקשת להציב מודל לחיים יהודיים מלאים. מלאות החיים היהודיים מתבארת בתורה במעגלים שונים. מדובר במלאות חייו של אדם הנאמן לתורה ולמצוותיה, מתפרנס מעמל כפיו, מקדים דרך ארץ טבעית ויסודית לתורה, קובע עיתים לתורה, מביא את יכולתו וכשרונותיו בתחומים השונים לידי ביטוי מקסימאלי ומחובר להוויות השונות בעולם. מדברי רבי ישמעאל במסכת ברכות (לה ע"ב) למדנו כי יש לנהוג מנהג "דרך ארץ" בעולם, ואף שאין לשלול את דרכו של רבי שמעון בן יוחאי, כבר העיר אב"י כי הרבה עשו כרשב"י ולא עלתה בידן. בדרך זו חי אדם חיי תורה ועבודה, ומביא את כל עולמו של הקב"ה לידי מיצוי מלא.

המעגל הרחב יותר הוא המעגל הלאומי. אין אנו עומדים כיחידים מול ריבוננו של עולם, כי אם כציבור, ואין ציבור עומד כאוסף של יחידים, כי אם כישות לאומית כללית. מכאן תמיכתה היסודית של הציונות הדתית במדינת ישראל, והכרתה בכך שזהו הכלי בו בחרה כנסת ישראל להביא את הציבוריות שלה לידי ביטוי. למעלה מכך, בקבלה על עצמה את נוסח התפילה לשלום המדינה מבטאת הציונות הדתית את ראיית מדינת ישראל כשלב בתהליך התחייה של האומה. אותה שבועה ש"לא להעיר ולא לעורר" פקעה, והגיעה עת "עד שתחפץ", והחפץ הפנימי הוא תחילת גאולתם של ישראל.

תמיכה זו אינה נותרת בתחומי העיקרון בלבד, ואין היא מצמצמת את תחומה לפרשנות המציאות בלבד. מדובר בשותפות של ממש - בין בקבלת מוסדות השלטון, בין בשותפות בכל רבדי החיים של המדינה, בין בהכשרה לקראת יכולת שותפות כזו במערכות החינוך, בין בשרות בצבא ובין בקבלת הדרך העקרונית בה מדינת ישראל מתנהלת, השיטה הדמוקרטית. קבלה זו אינה מונעת את הציונות הדתית מלחלום על מדינה מתוקנת בהרבה, שגם יסודותיה וגם אופי חייה קרוב בהרבה לאורח החיים האמוני, ולפעול כדי להשיג מציאות זו - כל זה במסגרת המציאות המדינית הנוכחית.

כאלפיים שנים לא הייתה מציאות כזו בישראל, לא במישור הפרטי של חיים מלאים ולא במישור הלאומי של כינון מדינה יהודית. בשל כך אנו עירומים ממסורת הלכתית ורעיונית מסודרת בשני המעגלים - הפרטי והכללי. אין אנו מוצאים היקפים גדולים של מסורת מסודרת הדנה בחייו של האדם היחיד בעולם מלא - הלכות מדע, אתיקה, אומנות, ספורט, קשר עם חילוניים ועוד -

ואנו נאלצים להתנהל בערפל. קל וחומר שאין אנו מוצאים סוגיות לאומיות ומדיניות מסודרות ושיטתיות - דרכי השלטון וקבלת המרות הדמוקרטית, מוסר מלחמה, חלוקת תקציב המדינה, מדיניות משרד הבריאות, מעמד הזרים, קשרים בינלאומיים וכדו'. ניצוצות של מקורות פזורים מצויים בכל עניין ועניין, ובסיס לחשיפתה של ההלכה מצוי. ברם, אין להשוות את המלאות של דיני נידה או ביטול בשבת, לחלל בתחומי הלכות מדינה ופרט בחיים של תחייה לאומית. ב"ה, לא אלמן ישראל, ועם הקמת המדינה מצינו את גדולי ישראל עוסקים בשאלות אלו. רבותינו, וביניהם הרב הרצוג והרב פרנק, הרב ישראלי, הרב גורן ועוד רבים אחרים זכר צדיקים לברכה, וכן החיים עמנו היום כמו הרב וולדנברג ייבדל לחיים טובים וארוכים, לימדו אותנו את היסודות והתחילו במפעל הגדול. ברם, מישורים שלמים הניחו לנו כדי להתגדר בהם, ועוד רבה העבודה לפנינו, עד שנוכל לומר כי בידינו משנה מסודרת של המשמעויות ההלכתיות והרעיוניות הנובעות מהציונות הדתית.

גם חיבור קצר זה מבקש להיות חלק מהדיון, אם כי באופן שונה. אין הוא בא למלא את החסר במישור הדיון ההלכתי הארוך והמסודר. יש לראותו יותר בבחינת קריאת כיוון. המעיין בו יוכל ראשית להכיר חלק מהשאלות הנשאלות בנושאים אלו - בין במישור הפרט ובין במישור הכלל. הצגת השאלות היא המטרה היסודית של החיבור, ובכך נפרש לעיני הקורא חלק ממישורי הדיון הרחבים. מטרה שניה לדיון היא להביא בפני הקהל כיווני מחשבה ועמדות יסוד. גם ממקום בו אין דיון מסודר ומנומק ניתן ללמוד מהן נקודות המוצא ומה אמורה להיות המגמה. כאמור, אין הוא מתיימר להחליף את החשיבות של כתיבה מסודרת ומנומקת, אך המעיין בדברים יוכל להבין היטב את הבסיס ההלכתי והרעיוני שהדברים מבוססים עליו.

לא ניתן להתעלם מהשעה בה מגיע חיבור זה לידי ברכה על המוגמר. הציונות הדתית מוצאת עצמה בעימות קשה עם מוסדות השלטון. עימות זה נוגע הן ליסודות מדינת ישראל ולחובותיה כלפי ארץ ישראל, הן למוסריותה כלפי המתיישבים שנתפשו בעיניה כחלוצים העוברים לפני המחנה ומיישבים את הארץ ועתה הם "אויבי השלום", והן לדרכי התנהלותה והבאת רצון האומה לידי ביטוי אמיתי והוגן. אין אנו יודעים להיכן אנו צועדים, וקיים חשש של ממש להיווצרותו של קרע אמיתי בין הציונות הדתית לבין מדינת ישראל. חלק מהתמודדותנו עם המציאות הקשה והמרה הוא ברור עמדות בתחום יחסי

הציונות הדתית ומדינת ישראל, בד בבד עם הניסיון המתמיד להשיב את המדינה אל עצמה. חיבור זה הוא חלק קטן מבירור זה. הוא מוקדש לחבורה היקרה של מתיישבים הנושאים צלקות בגופם ובנפשם מהתהליכים המתרחשים בימים אלו.

מקור החיבור הוא אלפי התשובות שנכתבו באתר "מורשת" המהווה את אחת האכסניות הגדולות ביותר של ה"שו"ת הוירטואלי". אין מדובר בספר שאלות ותשובות במובן המקובל של המילה, ואין מדובר בדיון הלכתי בדרך בה יש לערוך אותו. יש לראות את הדברים כתיעוד של שיחה בעל פה בין רב לבין קהילתו, בה בדרך כלל מופיע הכיוון הכללי ומקור היסוד, ולא פירוט מסודר של המסקנה.

תפילתי היא כי הציונות הדתית תגדל ותפרח, ותרכוש את לב עצמה ואת לב הציבור הישראלי, בראותו בה את הדרך היסודית והמהותית למימוש התורה, חזון הנביאים והמסורת ההלכתית, בחיים מלאים בכל תחומי המציאות.

תודתי העמוקה לבעז נכטשטרן שאילולי עבודתו המסורה על קובץ זה, כמו חזונו לפני שנים רבות בהקימו את אתר "כיפה", לא היה כל החיבור בא לידי גמר.

תודה גם ליהונתן ברונפמן על הסיוע הרב שהגיש בעבודת העריכה.

יובל שרלו

הודו לה' כי טוב,

אנו שמחים להביא אל הדפוס קובץ נוסף בסדרת הספרים של מו"ר הרב יובל שרלו.

מאז הפעם הראשונה, לפני כשש שנים, כשנשלחה שאלה לרב באמצעות האינטרנט ועד ימינו, חלו תמורות רבות בחברה הדתית. חלקן הושפעו ישירות מהתרבות החדשה שהתפתחה בעקבות מדורים כגון "שאל את הרב". הנגישות והזמינות של הרבנים, התשובות שנכתבו בצורה השווה לכל נפש והכמות הרבה של השאלות (למעלה מ- 100,000 שאלות באתרים השונים), פעלו את פעולתן וגרמו לשינויים רבים במבנה החברה, וביחסי הרב והקהילה.

אין ספק שאחת מהתמורות שחלו היא ההתקדמות בהקפדה הדתית במצוות, ועמה נידונו שאלות רבות במחשבת ישראל בצורה עדכנית ומודרנית. בניגוד לספרים הקודמים בסדרה (רשו"ת הרבים ורשו"ת היחיד) שעסקו בעיקר בהלכות קונבנציונאליות שנידונו גם בספרות השו"ת העתיקה לאורך הדורות (אם כי בפורמט שונה), בספר זה בחרנו לעסוק דוקא בנושאים שטרם זכו לדיון, או לפחות לא זכו לדיון נרחב, בשל העובדה שלצערנו מאז חורבן בית מקדשנו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, ועם ההרחקה הפיזית רחק גם העיסוק בשאלות הנוגעות לכינונה של מדינה יהודית. למעשה, המקור המקיף ביותר העוסק בתחום, התנ"ך, לא הופרה במשך תקופה ארוכה ואנו מרגישים כמדלגים בין תקופות.

הספר נועד לתת 'הבזקים' של רעיונות ממשנת רבנו בנושא מדינת ישראל. החל משאלות היחיד, החי במציאות מצערת שבה מדינת ישראל נמצאת רק באמצע דרכה ועוד לא הגיעה ליעדה הסופי האידיאלי, דרך שאלות ציבוריות הדורשות הכרעה במציאות הקיימת וכלה בשאלות החזון אליו אנו שואפים.

המאמר הפותח "יסודות השיטה", נכתב במיוחד לכבוד הוצאתו לאור של הספר ומציג את יסודותיה של משנה רוחנית-אמונית שמשתקפת לאורכן של התשובות

כולן. כמו כן, כדי לתת נקודת מבט רחבה יותר בנושאים הנידונים בכל פרק, הוספנו בראשי הפרקים מאמרים שפורסמו ע"י הרב שרלו בבמות שונות בעבר.

אנו מקווים שכמו הספרים הקודמים יזכה גם ספר זה לעורר דיון סביבו, ובכך ירבה ליבון הנושאים שבהם עוסק הספר, ונזכה ליצירות תורניות נוספות בתחום.

תודתנו נתונה לכל האנשים הרבים שתרמו מזמנם ומכשרונם להוצאתו של הספר לאור, ובמיוחד לאלישע ולאריאל שעמלו על איסוף ומיון השאלות. הקב"ה ישלם שכרם.

הדרך לכינונה של מלכות בית דוד עוד ארוכה, אך אנחנו בטוחים שאנו בדרך הנכונה. זכינו ושבנו לארצנו לאחר שנות גלות ארוכה, עבדנו את אדמתנו ויסדנו את התשתית הפיזית להקמתה של מדינת התורה. כעת אנו נדרשים לביורר שאלות החזון שתקבענה את אופיה היהודי של מדינתנו. אל לנו להזניח את הדיון ולהותיר אותו בזרועות הגורל, אנו נקראים לעשייה שתקדם אותנו אל חזון בית מקדשנו.

ואף על פי שיתמהמה עם כל זה אחכה לו...

העורכים

חג הפורים, ה'תשס"ה

גאולה

27	הקומה המלאה
29	בית המקדש על סדר יומנו?
34	שבעים פנים לתורה
36	שלוש השבועות
38	מהות השוני בין גלות וגאולה
39	יום העצמאות - וכי גם על אלו נודה לה'?
43	תשובה לדורנו
44	קירוב הגאולה
45	גאולה ניסית
47	ראשית צמיחת גאולתנו
48	בוא הגאולה
50	פחד מהגאולה
52	האם הגאולה בטוחה?
54	פחד מבניין בית המקדש
55	הקמת המדינה ע"י חילוניים
57	האם אנו בדרך לגאולה או לגלות?

ממלכתיות

62	עול המדינה
64	אמירת תהלים בצפירה
66	מדינה יהודית חילונית
67	ציות לחוקים שנוגדים את התורה
69	רב צבאי
70	הבחירות לכנסת
71	היחס למלוכה
73	הלכה ומדינה
74	ציות לחוקים חילוניים
76	החובה להצביע בבחירות
78	הלכה ורבנים בפוליטיקה
79	הפרדת הדת מהמדינה
80	השמאל הקיצוני בעיני הרב קוק
82	חוקה לישראל
84	חוקה לישראל - המשך
86	פסק הלכה פוליטי
87	"כל איש אשר ימרה את פיך... יומת"
89	מדינת ישראל כמדינה חילונית
90	מה אנחנו תורמים לעולם?
92	יחסנו לצבא לאור האירועים האחרונים
94	מטרת הציונות
95	"מלך ככל הגויים" - איזה גויים?
97	ממשלה המפנה יהודים מארץ ישראל

99	צינות חילונית
101	רב תרבותיות
103	שינוי שיטת הבחירות
104	שירות במשטרה

צבא וישיבה

109	לימוד תורה והשרות הצבאי
111	צבא כקודש
112	אנגריא בתלמידי חכמים
113	ישיבות ההסדר וצה"ל
115	שחרור בחורי הישיבה מהצבא
118	שנות צבא מול שנות ישיבה
121	חוק טל
122	בעל בצבא
123	ישיבה ולימוד תורה כאידיאל
125	צבא לבנות כשליחות
127	שירות דתיים-לאומיים בצבא
129	מוסריות לימוד בישיבת הסדר

הם ואנחנו

133	התורה והבריאה
136	מגבעת וחליפה
137	משנת הנורמליות
139	דתיים-לאומיים וחרדים
141	הצינות הדתית כפשרה
142	יחס הצינות הדתית לרבניה
145	הסממנים החיצוניים שלנו
147	האמנם דרך הצינות הדתית נכונה?
150	תלמוד תורה
151	היחס לחרדים
152	האם יש הבדל בין חרדים למזרחניקים?
154	גדול דור
155	דתיים ללא דת
157	חוזר בתשובה מתלבט: לאיזה זרם דתי יש להשתייך?
159	הצלחה החרדית
160	הסכנה הגדולה - הצינות הדתית
162	חילוני טוב
164	איכות או כיוון?
165	חובה להיות חרדי?

חיים ביחד

169	כולכם!
171	החזרה בתשובה בצינות הדתית

177	שבתות בחילול שבת - המשך
179	נישואים אזרחיים לפסולי חיתון
181	קירוב לבבות
182	דעותי הפוליטיות והדת
184	מדיניות חברה לגבי נסיעה בשבת
186	ריקודים סלונים
189	חילול שבת רועש
191	יחסי דתיים-חילוניים
193	כפייה דתית
195	סעודה אצל אחות חילונית
202	ארץ ישראל והציונות הדתית
203	תורה ועבודה - אידיאל?!?
205	השקפת הרב שרלו בציונות הדתית
207	ציונות או קיצוניות
209	בין משכן לעגל
211	חזרה בתשובה
213	מנהיג לציונות הדתית
215	כשלון הכיפה הסרוגה?
217	"שב ואל תעשה עדיף"?
218	חול וקודש
219	תלמוד תורה לעומת עצמאות כלכלית
221	הקונפליקט בין העולמות
223	על פרשת דרכים
225	השתלבות במסגרות הקיימות?
227	לגור בעיר או ביישוב ביש"ע?
229	לימודים באוניברסיטה
231	השקפה והדרכה
233	הציונות הדתית - רימו אותי!
235	תורה ועבודה
237	יש מספיק פיזיקאים
239	לימוד תורה
241	"מעשה בצדיק אחד..."
247	בחירת מוסדות חינוך
249	תרבות הפנאי
251	היחס ללימוד באוניברסיטה
253	לימוד תורה או שעות נוספות
255	יעדינו

יסודות השיטה

ייעודו של עם ישראל הוא להקים ממלכת כהנים וגוי קדוש בארץ. זהו הייעוד שנחרת בתודעת האומה קודם למעמד הר סיני, והתורה כולה מכוונת להגשמת משימה זו. אין פניה של התורה לדבקותו האישית של האדם בריבונו של עולם בלבד, או לזכייה בגן העדן האישי הפרטי. גם לאלה מקום, וגם הם קיימים במהותה של תורת ה'. ברם, עיקר העיקרים הוא השאיפה הציבורית להקמת אומה החיה באור מלא של אלוקים חיים, ומימוש שאיפה זו בפועל. המחשבה הישראלית היא מחשבה ציבורית המבטאת את היסוד הנשמתי של כלל ישראל במציאות.

שני מרכיבים בונים יחדיו את "ממלכת הכהנים". בראש ובראשונה מדובר בממלכה במובן הטבעי המלא של המושג. ישות לאומית זו צריכה שתהיה בנויה ומשגשגת בכל תחומי החיים - בביטחון וכלכלה, ברפואה ובבריאות, בתרבות ובספורט, ובכל שאר העניינים הבונים את הביטוי המודרני של "ממלכה". תורת ישראל נקטה בלשון "ככל הגויים אשר סביבותיי" בבואה לתאר את דמות הישות הראויה, וביטוי זה הוא חלק בלתי נפרד ממצוות הקמתה. הדבר מלמד על התנאי הראשון לכינונה - סידור מלא של המציאות בדרכים בהן מורכבת ישות לאומית באופן טבעי כבאומות העולם.

התורה לא רק ציוותה כך, אלא אף בנתה את עצמה כך. אין התורה פותחת במתן תורה. התורה ניתנה לישראל רק לאחר עשרים וששה דורות מיום כינון העולם, על אף העובדה שבתבניתה נוצר העולם. עד אז התפתח העולם בתחום דרך ארץ שקדמה לתורה. בעולם זה נולדו ונישאו, רכשו והתנחלו, בנו אומות וניהלו מלחמות, עבדו אלוקים וחידשו דרכים מוסריות, והביאו לידי ביטוי את כל צדדי החיים. כשניתנה תורה היא לא ניתנה בחלל ריק, כי אם על בסיס מציאות חיה, קיימת ופועלת. בנתינתה לא ביטלה התורה מציאות זו, אלא בנתה קומות של קדושה וחוקיות אלוקית מעל למציאות זו. סדר כרונולוגי זה נושא בחובו הלכה לדורות - המציאות, על כל משמעויותיה, היא בסיס קיומה של תורה, ואין התורה באה לבטל את הווייתה.

מרכיב שני הוא התורה. תורה שניתנה לאומה באה לידי ביטוי בדרכים הרבה. חוט השדרה היסודי שלה הוא ההלכה, שהיא היצירה הייחודית לאומה, והיא

המקור לבניית שלד המציאות הישראלית. זהו החידוש הישראלי המיוחד: "ומי גוי גדול אשר לו חוקים ומשפטים צדיקים ככל התורה הזאת אשר אנכי נותן לפניכם היום". ברם, אין ההלכה חזות הכל, ואין התורה כולה מתמצה בהלכה. סובבות את התורה הופעות נוספות שלה, כמו האגדה ופשוטו של מקרא, הנבואה והפיוט, לימודי האמונה ותיקון המוסר והמידות. כל אלה חוברים יחד בשאיפה להקמתה של מדינת התורה. מדינת התורה אינה תוחמת עצמה בעולמה של ההלכה בלבד, והיא מבקשת לממש את דברי הנביאים ואת המוסר הטבעי, את עולם החוויה הרוחנית והאמונית ואת תיקון המידות.

מקום מיוחד יש בתודעה לספרי הנבואה. ספרים אלה הם הפרשנות הראשונה והמוסמכת של התורה. חלק ניכר מספרי הנביאים עוסק בממלכה - אלו הספרים הקרואים "נביאים ראשונים", והם מתרכזים בארגון האומה הישראלית בארצה. נושא עיקרי שני, המרוכז בעיקר בספרי "נביאים אחרונים", הוא המאבק בעבודה הזרה, תוך הדגשת החתירה המתמדת לחיים מוסריים ולצדק חברתי: "כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלוקים מעולות". נבואות אלה, בצירוף בשורת הגאולה הקיימת בהן, הן הרוח היתרה של הופעת התורה בזמננו. הדרך היסודית של התורה חייבת להעמיד את החתירה המתמדת לעולם מלא חסד וצדקה, בו העוולות החברתיות מתוקנות, ואנו הופכים להיות מופת לעולם כולו במבנה החברתי הרגיש והקשוב לפרטים המצויים ברוח הכללית. נביאי ישראל הם שלימדונו את הרצוי בעיני ה' ואת מה שאנו חייבים לחתור אליו, ויסוד התורה בנבואתם הוא "עשות משפט ואהבת חסד והצנע לכת עם אלקיך".

עוד לא נכתב ספר החזון התורני המלא לדמותה של המדינה אותה אנו מקווים לבנות. מחשבות רבות, פרשנויות למציאות ושברי רעיונות נכתבו, אבל ספר אין. ספר שיכיל את החזון כולו לפרטיו. כשהרצל בא לייסד את חזון מדינת היהודים הוא כתב את ספרו 'אלטנוילנד' בו הוא הגדיר לאן רצונו להגיע. חלק מחזונו התממש וחלק אחר - לא, אולם הוא פעל לאור חזון מעשי משורטט לתלפיות. אף אנו חייבים לכתוב את ספר החזון שלנו - מהי אותה ישות מדינית אליה אנו שואפים, וממה עליה להיות מורכבת. למעשה, יש צורך בשני ספרים. ראשון בהם עוסק בחזון הסופי, שטוב אחרית דבר מראשיתו. הוא המשרטט את חזון הגאולה השלמה, ואת דמותה של מדינת ישראל בשעה שתגיע לפסגת שאיפותיה. שני בהם הוא ספר דק יותר, שיעסוק בחזון שלנו לעת הזאת, בו תנאי המציאות אינם מאפשרים את ההופעה המלאה, אך מקום הונח לנו

להתגדר בו ולעשות ככל שאנו יכולים כדי לחיות באפשרות המלאה ביותר במציאות זמננו.

מהות לאומית כללית זו של התורה מעצבת אף את דמות האדם התורני. התורה מתארת כיצד נברא האדם בצלם אלוקים, ומלמדת בדברי המשורר כי יש לראותו כבעל חסרון מעט מאלוקים. דמות האדם התורני הוא דמות האדם הנוטל על עצמו את האחריות לביסוסה של מגמת העולם, והוא פועל מכוח צלם אלוקים שבו. צלם אלוקים זה הוא מקור הבחירה החופשית, השיפוט העצמי, האחריות והחתימה המתמדת לתיקון ולתשובה. צלם אלוקים זה ניתן לזכר ולנקבה כאחד, ושניהם התברכו בברכת אלוקים "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה", ואף נצטוו יחד לרדות בדגת הים ובעוף השמים.

בראש ובראשונה מופקד האדם על התורה. לא בשמים היא, וכיוון שירד משה מן ההר מסרה ליהושע ויהושע לזקנים וזקנים לנביאים, וכך היא משתלשלת והולכת עד ימינו אנו. תלמוד תורה כנגד כולם, ואין אדם מישראל הפטור מתלמוד תורה זה. רוב האומה מחויבת בקביעות עיתים לתורה, ומובטחת כי לא תמוש מפיה ומפי זרעה ומפי זרע זרעה. מיעוט האומה המקדיש עצמו לתלמוד תורה אינו רשאי להסתפק בקביעות עיתים לתלמוד תורה, כי אם חייב לא למוש מן התורה ולהגות בה יומם ולילה.

מצוות תלמוד תורה אינה עוצרת בתחום האינטלקטואלי בלבד. ללמוד ולעשות - זהו היסוד העיקרי של תורה. גדול התלמוד שמביא לידי מעשה, ואדם מישראל מחויב לעשות את התורה. עשיית התורה משמעה קיום מצוותיה, האזנה לדבריה, הליכה בדרכי אבות ועוד עניינים רבים הנוגעים לעולם המעשי של חיי האדם. גם הציבור חייב להיות ציבור נאמן לתורה ומצוות. חילול השם הוא שההולך בדרכה של הציונות הדתית סובר לעיתים כי נאמנותו לתורה מופחתת, וכי מותר לו לוותר על חלקים מהתורה.

אנו מאמינים בני מאמינים, ואין לנו אלא ליטול אחריות על כתפינו ולפעול מכוחו של צלם אלוקים שבקרבתנו, ולחתור באופן מתמיד לתיקון עולם ולתשובתו לדמותו המלאה. דרכה של תורה תובעת מהאדם לבחור בטוב ולהתרחק מהרע, לפרות ולרבות, לרדות בדגת הים ובעוף השמים ולהביא את כל כישוריו לידי ביטוי. לאחר שעשה האדם את כל שנתבע ממנו הוא מתפלל לריבונו של עולם

כי ישרה שכינה במעשה ידיו. כך נהג משה רבנו בבנותו את המשכן, ולאחר שהשלים את כל העשייה האנושית פנה לריבונו של עולם בתפילה, באומרו "ויהי נעם ה' אלוקינו עלינו ומעשה ידיו כוננה עלינו ומעשה ידיו כוננהו". כך נהג יואב שר הצבא באומרו "חזק ונתחזק בעד עמנו ובעד ערי אלוקינו וה' יעשה הטוב בעיניו".

אבותינו הקדושים עליהם השלום היו בנויים לתלפיות, כסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. תורת ישראל דיברה בסקירה אחת על כל שלבי אישיותם, ולימדה אותנו דרכם לומר מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו. התורה דיברה על המסד המוצב ארצה - על עושרם ועל יופיים, על מעורבותם בעולם ועל קשרים שהיו להם עם העמים אשר סביבם, על רעיית הצאן ועל עבודת האדמה, על אהבתם ועל חרון אפם - על כל הצדדים האנושיים שבאדם. בדרך זו לימדה אותנו התורה את אחד מקצוות הסולם. אין אנו מוצאים בתורה ביקורת על עושר כשלעצמו או על יופי כשלעצמו או על כל הישג חומרי אחר. נהפוך הוא - שבח גדול הוא לאדם שהוא מביא את כל צדדי יכולתו וכשרונו לידי מיצוי.

שבח גדול זה הנאמר בתורה להישגים האנושיים - למדע, להנאת האדם ולהצלחתו בעולם - אינו מסנוור את עינינו מלראות את הסכנות המרובות שבעושר זה. בשל כך לא נמנעה התורה מלחזור ולהזהיר על סכנת העושר המשחית ועל הכוח המסוכן. לאחר שדיברה התורה בשבח ארץ ישראל ובזכות לאכול ולשבוע ולברך על טוב הארץ, הזהירה התורה "הישמר לך פן תשכח את ה' אלוקיך". בדרכים רבות מתמודדת התורה עם סכנות הארץ, והיא מצווה על זכירה היסטורית ועל בניית האומה הישראלית בדרך שתעמוד בפני הסחף הגדול העלול לבוא בהתמכרות המקולקלת לשפע הארצי. אף לא אחת מהדרכים קראה לאדם לחרוד מפני השותפות במציאות ולברוח ממנה, וכולן יחד מכוונות להדריך את האדם כיצד לחיות חיים מלאים מעוטרים בכל כשרונותיו, ולראות בהם בסיס לעלייתו לשמים.

אף את העלייה לשמים למדנו ראשית מאבותינו הקדושים. אסון נורא נגרם בעולם אם נעצרים בלימוד דמותם רק ברגלי הסולם ולא מביטים אל עלייתם לגבהי מרומים. שלבים רבים יש בעלייתם למעלה. בולט בשלבים דברי התורה "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמר דרך ה' לעשות צדקה ומשפט". עיקר השראת שכינה בתחתונים היא בעשיית צדקה ומשפט בדרך ה', בדרך הארץ הטבעית והיסודית של האומה הישראלית. אבותינו טיפסו

אף למעלה מכך והיוו מרכבה לשכינה, ויסוד הארת קדושת האומה הישראלית באדם.

הסולם האלוקי כולו, בין זה של האבות ובין זה של המצוות, בנוי בארץ ומכוון כלפי הארץ. אין התורה עוסקת במפורש בעולם הבא. הסתר זה של העולם הבא אינו מעקר את עצם קיומו, חס ושלום, והרי הוא אחד מעיקרי האמונה, והכופר בו אינו נחשב בכלל מאמיני האמונה הישראלית. ברם, התורה אינה עוסקת בו בשל יסודה הפונה לגילוי אלוקים בארץ. עיקר מגמתנו היא הורדת השכינה ומימוש הדבקות בה בארץ. לא נצטוונו להפוך את העולם הזה לעולם הבא, כי אם להפך - להכניס את העולם הבא בתוך מסגרות העולם הזה. התורה אינה מתארת את האדם כאורח במלון, וכגר המצוי כאן באופן זמני. אמת הדבר כי יבוא יום והרוח תשוב אל האלוקים אשר נתנה, ותעמוד שם למשפט חייה, אך כל עוד היא כאן היא אזרחית העולם ובת בית המתייחסת למציאותה כאן למציאות קבע - עד שיבוא יומה להסתלק מן העולם.

ההולך בדרכם של אבותינו בונה את חייו, אף הוא, כסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה. הוא מחובר למציאות כולה, מביא את כל יכולתו וכשרונותיו לידי מיצוי, מעורב בכלכלה ובמדע, במדיניות ובביטחון, ביחסי האומות ובהערכת הטוב והנעים, וממצה את צלם אלוקים שבתוכו. כל זה מהווה אצלו מצע לקומות גבוהות יותר שעיקרן חיים מוסריים וישרים, וחתירה מתמדת לצדק ולהופעת המוסר במלוא היקפו. מעל לכל הוא מהווה מצע לשכינה, וחי חיים של קדושה וטהרה. זו דמותו של איש תורה ועבודה, הקושר שמים וארץ ואת כל ההיבטים של קשרים אלה.

בשל כך פועל האדם בתוך העולם בכלים שהעולם מכיל בקרבו. אין הוא דורש אל המתים, ואין הוא פונה אל בעלי האוב והידעונים; אין הוא תולה את כשלונותיו בגלגול נשמות ואין הוא פונה בעת צרה אל מכשפים וקוסמים; אין הוא מחפש ישועות בסגולות ובקמיעות ואין הוא פונה לחכמי הפרצוף וקוראי התמונות. בכוח בחירתו החופשית הטובה והישרה, ובכוח שמיעת דבר ה' שבתוכו, הוא מתמודד עם המציאות בדרך שהיא ישרה עם א-ל ויכול לה. הוא זוכר באופן מתמיד הן את העובדה שהוא צלם אלוקים ויסוד כל מעשה בראשית, והן את היותו אחראי לה. אחריות זו ממלאת אותו עוז מחד גיסא, וענוה מאידך גיסא. אין הוא מתנשא כי אם משרת; אין הוא גאוותן, כי אם מלא רוח ענוות חן.

המבט אל הארץ מתחיל בעצם ההתייחסות לנעשה תחת השמש ולא למה שהוא מעל השמש, אך הוא מכוון למיקוד נקודתי יותר - הארץ היא ארץ ישראל. בדיבור האלוקי הראשון ששמע אברהם אבינו הוא נצטווה לעקור ממקומו וללכת לו אל ארץ ישראל, ומאז מהווה ארץ ישראל את המקום אליו מכוונת כל העבודה האלוקית. אין האומה הישראלית קיימת אלא בארץ ישראל בלבד. יהודים קיימים בעולם כולו, אולם אומה - נְשִׂאֲנִי, היא קיימת בארץ ישראל בלבד.

יסוד זה עולה מהמקור ממנו מתחיל כל בירור רעיוני, ההלכה. כל ההלכות הנוגעות לכלל ישראל כולן קיימות רק בארץ ישראל. מצוות מינוי מלך ומינוי שופטים, מצוות פר העלם דבר של ציבור וקידוש החודש, ושאר הפרשיות המוטלות על הציבור קיימות רק בארץ ישראל. דין פר העלם דבר של ציבור מלמד כי הגדרת הציבור היא בארץ ישראל בלבד, ואין היהודים החיים בחוץ לארץ בגדר ציבור. דין הוא שיש לעלות לארץ ישראל ולהתיישב בה. דין הוא שיש לראות את השותפות בהתנחלותה של האומה הישראלית בארצה כמהות יסודית שיש לחיות לאורה.

השאיפה המתמדת לשלמות חותרת באופן מתמיד גם לשלמות הארץ שבידינו. מדרגות מדרגות יש בארץ ישראל, וההתנחלות בארץ בימי הנבואה מלמדת אותנו כי הארץ מסודרת לפי חשיבותה סביב ירושלים, וכל הקרוב יותר למרכז האומה הישראלית נוחל קרוב יותר לירושלים. מכאן הדבקות והקשר העמוק עם אזורי יהודה, בנימין והשומרון. זהו המרכז היסודי, שבעומקו נמצא לב הלבבות - הר הבית. סביב המרכז סובבות נחלות נוספות בארץ ישראל, וכשם שמזבח ה' נבנה מאבני כל שנים עשר השבטים, אף ההתנחלות בארץ חותרת לשלמות הופעתנו בארץ. ההתנחלות בארץ היא חלק בלתי נפרד מעולמה של תורה והמשך ברית האבות.

אחיזה זו בארץ אינה עומדת בסתירה לציפייה לשלום. לא נמצא כלי מחזיק ברכה יותר מן השלום, ועושה השלום במרומים הוא העושה שלום עלינו. מדובר הן בשלום פנימי הראוי להתחיל בתלמידי החכמים המרבים שלום בעולם, והן בשלום בין האומה הישראלית לבין הסובב אותה. החתירה המתמדת לשלום אף היא יסוד גדול בתורה, אולם אל לה להיות תוצאה של חולשה פנימית והתמוטטות ייעודית. שלום ושלמות אחיות הן, ואנו מבקשים את השלום המלא.

עת מיוחדת היא העת הזו - ראשית צמיחת גאולתנו. נפתחו בפנינו שערי שמים, ואיילת השחר מנצנצת באורה של גאולה. סימנים רבים לגאולה התגלו בדורות האחרונים - מקבוץ גלויות ועד התעוררותה של ארץ ישראל מקללת אלוקים שרבעה עליה, ומהעוז שלבשה כנסת ישראל במלחמותיה ועד לשלל הכוחות האומנותיים והתרבותיים שפרצו לחלל אוירה של ארץ ישראל.

כל הגאולות הקודמות מותנות היו. שערי שמים נפתחו ואפשר היה שהגאולה המלאה תבוא, אם אנו עצמנו היינו עושים את שנדרש מאתנו. ביקש הקב"ה לעשות חזקיה משיח וסנחריב גוג ומגוג, ובקשה זו קרסה בשל העובדה כי חזקיהו המלך לא עמד במצופה ממנו. אף בבית שני דפק הדוד על דלת הרעיה, וכיוון שלא פתחה כי אם הותירה את הדוד שראשו נמלא טל קווצותיו רסיסי לילה, לא זכתה כי תתגשמה בה כל נבואות בית שני. יסוד ההשגחה האלוקית נוסח באופן מדויק על ידי רבי יהודה הלוי: "...כי העניין האלוהי אינו חל על אדם כי אם לפי הכנת האדם אם מעט מעט ואם הרבה הרבה". גאולה עד ימינו משמעה פתיחת אופק זריחת אור הישועה השלמה, אך זו הייתה תלויה לעולם במעשה אדם, ובנכונות לעמוד בנדרש מהאדם לעשות כדי שזו תתממש.

אין אנו יודעים אם כלל זה חל גם בגאולתנו ואף בפנינו נפתחו שערי שמים המותנים במעשינו ובאחריותנו, או שאנו נמצאים בגאולה אחרונה ויש לגאולה זו כללים משלה המובעים בדברי חז"ל באומרים "לא זכו - בעתה". מקורות יש לכאן ולכאן - אלה תומכים ביסוד האמונה "היום - אם בקולו תשמעו" וקובעים באופן חד משמעי שהכל נותר תלוי במעשינו בלבד, ואלה מלמדים כי הכללים בגאולה שלישית שונים הם, ואנו מובטחים שלא יהיה חורבן שלישי. בהדי דכבשא רחמנא אין ידינו משגת, ואין אנו יודעים את טיב ההשגחה האלוקית הנמצאת בנו. דווקא בשל העובדה שיש נפקותות רבות לשאלה האם הגאולה צועדת במסלול מובטח מראש, ואנו יכולים לסבך ולעכב בלבד, או שכל כולה תלויה במעשינו ואין שינוי בדרכי ההנהגה אלוקית - חשוב לנו לדעת את דבר ה' בשאלה זו, אולם הוא לא נתגלה לנו, "ואין אתנו יודע עד מה". בשל כך, טוב יהיה כי נאחוז בזה וגם מזה לא נניח ידנו, ולא נזניח את המוטל עלינו לכינונה של הגאולה השלמה ובניית ירושלים. טוב יהיה כי נפעל בדרך בה אנו חשים כי כל המהלך כולו מותנה בנו, ובכך נקדם את הופעתה ונזריח את אורה, ואם נזכה ותבוא הישועה לא מכוח מעשינו - דיינו.

מוטל עלינו, אפוא, לייסד את כל הנדרש להשראת אור הישועה הזרוחה עלינו. אנו חייבים לבנות את הכל בשלמות מהמסד עד הטפחות. המסד הוא כינונה של חברת צדק ומוסר ויראת אלוקים בהליכתנו אחר אברהם אבינו, והטפחות הם קיום מצוות וקדושת האומה הישראלית. אל לנו לסמוך על התנהלותה בלעדיו, ואין אנו רשאים לקבוע כי חורבן שלישי לא יהיה, כיוון שאין אנו יודעים עדיין את טיבו של הבניין.

כוננותה של התורה סביב כלל ישראל יוצרת חיבור מתמיד של האדם עם הכלל. חיבור זה מקורו בברית הפסח שבמצרים, שהוסיפה את ממד האומה לברית האישית והפרטית של המשפחה - ברית המילה. ברית הפסח הרי היא הפיכת היחידים לציבור, ומכאן באו הדינים המיוחדים של קורבן פסח, שאף שהוא קורבן יחיד הוא נעשה לאור דיני קורבן ציבור, בשל היותו ברית היחיד עם הציבור.

כנסת ישראל בחרה דרכים רבות לאורך ימיה לביטוי המעשי של ציבוריות זו. זה למעלה ממאה שנים היא בחרה לבטא את הציבוריות הישראלית בארגון הלאומי, ולפני כמה עשרות שנים זכתה להקים מדינה משל עצמה. השותפות במדינה משמעה שותפות בכלי בו כלל ישראל מבטא את ריבונותו ואת עצמו. חסד אלוקים גדול ניתן בנו בשעה שזכינו להקים מדינה זו, ולשוב להיסטוריה ולפעול בתוכה בדרך בה עמים פועלים, ובכך לממש את ייעודנו. מדינה זו יקרה לנו בשל העובדה שהיא המדינה היהודית. אם חס ושלום תחדל מלהיות מדינת יהודים, היא תאבד את משמעותה בעינינו, ומשמעות זו תצטמצם רק למה שיותר בה - כלי לביטחון, ולשחרור היחיד מכבליו.

העובדה שכלל ישראל בחר להגדיר את עצמו כמדינה יהודית דמוקרטית אינה זרה לנו. אמנם, לא מכוחה של הדמוקרטיה אנו מקבלים את עיקרון שלטון הרוב, כי אם ממסורת ישראל, שקבעה כי אזהרת התורה שלא להיות אחרי רבים לרעות ולא לענות על ריב לנטות אחרי רבים להטות מלמדת כי ביסוד הדברים הולכים אחר הרוב. התורה שבעל פה מלמדת כי יש להתפלל לשלומה של מלכות, ומסורת ישראל היא לראות במדינה בבואה של מצוות המלכת מלך, ומכאן המחויבות למוסדותיה. למעלה מכך, הדמוקרטיה הליברלית המערבית רואה בשיטה הדמוקרטית תפיסת עולם הקובעת שיש עניינים רבים שאין הרוב רשאי לעשותם, גם אם ההצבעה תתנהל בדרך חוקית. עיקר דברים אלה מצוי

בשיח הזכויות: זכות הדיבור וזכות ההתארגנות, זכות הכבוד וזכות החרות וחופש העיסוק ועוד עניינים רבים אחרים. אף שיח זכויות זה אינו זר לנו, ואנו קשורים בו ממצוות התורה המחייבות הגנה על הפרט החלש, דרך הביקורת הנבואית הנוקבת על אחאב בגזלו את נחלת אבותיו של נבות ועד למסורת ישראל שהכירה בזכויות פרט רבות. בכך מגביל הרוב המזדמן את כוחו, והדבר מחייב אותו לפעול לאור עקרונות הצדק והמוסר.

יש עוד עניין יסודי אליו מחויב הרוב, ואין הוא יכול לבטלו - זוהי ההגדרה הלאומית כמדינה יהודית. פעמים שיש סתירה בין שיח הזכויות לבין הגדרת הזהות הלאומית, ולמעשה בלתי אפשרי שסתירה כזו לא תהיה קיימת, שכיוון שהוגדרה גם זהות לאומית נכפפות חלק מזכויות הפרט בפני זהות זו, וכיוון שהוגדר שיח זכויות נכפפים חלק מהרצונות הלאומיים בפני החובות כלפי הפרט. אין לשני הקטבים אלא להיפגש זה עם זה במקומות שונים הנמצאים ביניהם, ולא להניח לאחד מהם לכבוש באופן מוחלט את החקיקה ואת השיפוט. חלק בלתי נפרד משותפותנו בהגדרה הלאומית של הכלל הוא שרותנו הצבאי. שרות צבאי זה נובע ממקורות רבים. בסיס השרות הוא המוסר הטבעי הפשוט, שקיבל ביסוס בדברי משה רבנו לבני גד ולבני ראובן: "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה". זהו כלל מוסרי יסודי, שלא ייתכן לתבוע ממישהו למסור את נפשו ממש כדי להגן עליך, בשעה שאין אתה מוכן ליטול חלק בהגנה זו. קומות גבוהות יותר של השרות הצבאי מקורן במצוות התורה למלחמת מצוה, ולעזרת ישראל מיד צר. למעלה מכך מופיעה הזכות הגדולה להיות חלק מצבא המממש את שאיפותיה הלאומיות של כנסת ישראל.

השותפות במדינת ישראל היא חלק מהותי בהגדרת הציונות הדתית. כשמה כן היא - היא חלק מהתנועה הציונית, אך יש בה בשורה עמוקה לאומה ולמדינה. אין היא מקבלת את המדינה כפי שהיא, ולא את מערכת חוקיה ומוסדותיה, כדמות אידיאלית המממשת את החזון המלא. נהפוך הוא - יש בנו בשורה שאנו מבקשים לשתף בה את האומה כולה. בשורה זו כוללת העמדת החזון התורני במרכז המדינה, החתירה לצדקה ומשפט, שאיבת מערכת החוקים מתוך עולמה של תורה, ועוד עניינים רבים אחרים שהבריח התיכון הוא החתירה לשותפות משפיעה במדינת ישראל לאור החזון הנבואי הגדול של נביאינו הקדומים. ברם, אנו מבקשים להשיג מטרה זו בהסכמה וברצון פנימי, ולא בניסיון לכפות על כלל

ישראל אורחות מחשבה וחיים שאין הוא מעוניין בהם. קודם שיקבל עליו עול מלכות שמים ולאחר מכן עול מצוות.

מהלך הגאולה נועד להוציא אסיר ממסגר. הוצאה זו ראשיתה בתחום הפיזי, ובחתיירה למקום בטוח ומוגן לעם היהודי, וסופה ביציאת מסתרי התורה ממקום חביונם. תורת גאולה תורה מיוחדת היא. אין היא באה לעקור, חס ושלום, תורה שנלמדה באף במשך דורות רבים של התמדה בתורה ולימודה, ואין היא מערערת כמלוא נימה על עיקר האמונה שזו התורה לא תהיה מוחלפת. ייחודה של תורה זו הוא בשיבה מחדש אל יסודות של תורה שנגנזו מאז חורבן בית המקדש, ויציאתם המחודשת לאור עולם.

ראש וראשון לתורת ארץ ישראל הוא ההלכה. בחיי הפרט לא השתנה דבר, וחיוב הליכה בדרכה של ההלכה הוא חיוב מוחלט. חילול השם הוא לטעון כי דרך הציונות הדתית מחייבת בינויות בהלכה, אי-הקפדה במצוות שונות ורדידות אמונית. אין סיבה בעולם המצדיקה כרסום בחובת שמירת ההלכה הפרטית. בחיי האומה קיימת חיוניות להשיב את ההלכות הציבוריות למקומן. לא ניתן להכריע בשאלות ציבור בלי להעמיק במחשבה ציבורית, ובפסיקה שנועדה להיות פסיקה שהאומה כולה תלך לאורה ולא רק אנשי שלומנו.

פסיקה בענייני ציבור היא מקצוע גדול בתורה, שחזר למציאות לאחר מאות שנים שלא היינו ציבור. שאלות חדשות באו בתחומנו - כמו מוסר מלחמה ויחסי חוץ וענייני תרבות, פיקוחי נפש לאומיים, בריאות ממלכתית ועוד עניינים רבים אחרים - ואנו נתבעים לדון בהם בדרך המיוחדת של הלכות ציבור. הלכות ציבור אינן רק הרחבה של שאלות הפרט לממדים גדולים יותר. ציבור אינו אוסף של פרטים, כי אם הוויה יחודית בעלת נשמה כללית המחייבת התייחסות הלכתית מיוחדת. ההלכה היא זו שצריכה להנחות את היסודות היותר גדולים של חזוננו. תלמוד התורה בעת גאולה הרי הוא תלמוד תורתה של ארץ ישראל. תחילת הופעתה של תורת ישראל היא הרחבת גבולות לימוד התורה. מיום שחרב בית המקדש אין לו לקב"ה בעולמו אלא ד' אמות של הלכה, ועתה הולכת שכינה ושבה לארץ, ויחד עימה תחומי התורה כולם. חובה גדולה היא ללמוד נבואה ואגדה, מוסר ואמונה וכל צדדי התורה. עניינים אלה נלמדים בתחילה כל אחד בתחומו - עדר עדר לבדו - ואט אט, בדרך פלאית וייחודית, מקרינים בין תחומים ומשפיעים זה על זה.

תפקיד גדול כפול נועד לתלמידי החכמים בדור. ראשית, הם משמשים כפרשני המציאות, ומלמדים מהן הדרכים המביטות עין בעין בשוב ה' ציון ומבארות את החזון המופלא אשר נגלה לעינינו. שנית, וזה תפקידם העיקרי, הם יוצאים מרום החביון של פרשנות המציאות ועוסקים בעיסוק מתמיד בתיקונה. לצורך כך הם חייבים להיות חמושים בשבעים לשון, בכלים המאפשרים להם לקרוא את המציאות נכוחה ובגדלות תורנית עמוקה המאפשרת להם להציע את הדרכים בהן יש לתקן מציאות זו. תלמיד חכם ארצישראלי חייב לבנות את עצמו כיושב בסנהדרין, עם כל התכונות והידיעות הנדרשות כדי להיות יושב על מדין.

אין אנו עוצמים את עינינו מלראות את התרחקות האומה הישראלית מקיום מצוות ומחיי אמונה קדושה וטוהר ואין אנו מפסיקים מלבכות על כך. דברי אגדה רבים דיברו בגנות המדברים סרה באומה הישראלית, אך אין אנו עוצמים את עינינו מלראות את המומים. אמנם, תמונת העולם שלנו אינה שמה קו מפריד וחד בין "דתיים" ל"חילוניים". יש נושאי דבר ה' המחללים את שמו, כמו שיש אלה שכיפת שמים היא כיפתם אך הם אנשי צדק ומוסר ובעלי זהות יהודית עמוקה. בכלל, טוב פחות לשפוט אחרים ויותר לקשוט את עצמנו.

עניין מיוחד צריך להיות בחיפוש אחר נקודות הקושרות אותנו כולנו כאחד. החתירה המתמדת לחיי חסד וצדק חברתי צריכה להיות אחד היסודות הקושרים אותנו לדרכי אבות. הרצון המשותף בקיומו של העם היהודי חייב להביא נקודות חיבור, כמו הקמת בית כדת משה וישראל, ושמירה על בית זה שיהיה עוגן ויתד נאמן ולא, חס ושלום, מקור לאלימות ולאכזריות. לא באה תורת ישראל להגן על הנבל, ואין מצוות הגירושין המוטלת על הבעל מעניקה לו זכות לעגן את אשתו מחיים ולהתעלל בה, כשם שאין חרם דרבינו גרשום המוטל על המגרש אישה בעל כורחה מעניק לאישה זכות סחיטה. צדק צדק תרדוף הרי הוא תורת החיים של האומה.

אנו מבקשים לשוב יחד עם האומה כולה בתשובה שלמה. תשובה זו כוללת בתוכה, בוודאי, את השיבה לקיום מצוות ולתלמוד תורה, אך אין היא מתמצה בהם. למעלה מכך, דברים טובים רבים התפתחו גם בעולם שהוא מחוץ לעולם התורה, ואנו מבקשים לכנס גם אותו למאגר העוצמה הרוחני של האומה. אין אנו בזים לתנועות אחרות, ואין אנו באים כדי להציב עצמנו כשלמים וכל האחרים חסרים. אנו באים להיות שותפים יחד בעולם מלא של תשובה. תשובת האומה

גם לא תושג אם נתעלם מכל ההיבטים המבססים את דרכה של חברה - למן החסד והצדק כלפי הפרט, ועד להיותנו דמויות מופת מוסריות, עליהן יאמרו הבריות אשרי זה שלמד תורה. זהו יסוד תנועת התשובה שאנו מבקשים להקים.

תקומת האומה יחד עם כל ישראל, בדרכה של הציונות הדתית בנויה, אפוא, נדבכים נדבכים. הרובד הראשון הוא הליכה בדרכי אבות, וחתירה מתמדת לעשיית צדקה ומשפט. זו משימה כלל לאומית, המחברת את התשתית היסודית של הקיום. מעליה בנויה קומה גבוהה יותר, היא קומת המצוות המיוחדת לאומה הישראלית, והיא העושה אותנו גוי אחד בארץ. ממעל לה מצויה ההתקשרות בהר הקודש בירושלים, בהשראת שכינה ובהתגלות הנבואה, ובמילוי מלא של דבר ה' אשר דיבר טוב על האומה הישראלית ועתידה. זו המשימה העליונה אותה אנו נתבעים להגשים במציאות, ומכוח ייעוד זה מתקבלות כל הכרעותינו. אל הר בית ה' אנו כוספים ולישועתו אנו מקווים, ואנו מכשירים את עצמנו לעלות בהר ה' - בתחילה על ידי נקיות כפיים וברות לבב, ובהמשך על ידי הטהרה הקדושתית הנתבעת, ובסופו של דבר, בהאזנה לדבר ה' שיופיע עלינו במהרה בימינו במלואו.

האנליזה

הקומה המלאה.....

משעה שנפסקה ההלכה האוסרת על עליית יהודים לכל שטחי הר הבית בזמננו, נחרץ סדק שהלך והתפתח לכדי מרחק נורא בין עם ישראל לבין מקום הקודש. פסק זה אינו הכרחי כלל וכלל - ניתן לסמן גבולות עלייה בזמן הזה, וניתן להתיר כניסה כהלכה (לאחר טבילה, בדרכים הנאותות וכדו') לשטחים נרחבים במתחם הר הבית. עלייה זו הייתה מקשרת את האומה למקורה ולציפייה להתחדשות הקודש, והיה בה קיום חלקי של מצוות "לשכנו תדרשו ובאת שמה". אוסרי העלייה ביקשו לשמור על קדושת המקום, והעדיפו את ההרחקה המוחלטת על פני עלייה בטוהרה, כדי לחזק את יסוד הקודש. ברם, סכנה גדולה אורבת לקדושה היתרה - סכנת ההתרחקות מן החיים. עתה אנו חוזים כיצד מתעמקת ונקבעת בתודעה הציבורית העובדה שהר הבית הוא מקומם של הערבים, ואילו ליהודים נותר הכותל. מה שאירע במלחמת ששת הימים - העובדה שהר הבית היווה מסלול קיצור לריצה לכיוון הכותל - הולך ונקבע בתודעת הציבור.

כיצד אפוא מחזקים מחדש את הציפייה למקום הקודש וכיצד נקשרים ליסוד העליון ש"ירושלים עיר הקודש" היא אבן הפינה של קיומנו במציאות? שתי דרכים עומדות בפנינו. ראשונה בהן היא עשיית כל שניתן כדי לבטא ציפייה זו. אחת מדרכים אלה היא העתקת המקום בו אנו עומדים בתפילה לריבוננו של עולם, לכיוון פתחי השערים. המקורות הקדומים ואיגרות הראשונים מלמדים כי לא הכותל המערבי היה מקום התפילה, כי אם פתחי השערים. בתפילה ובתחנונים אל מול שערי הר הבית אנו מבטאים כי אין אנו מסתפקים בקיר המערבי של ההר, כי אם אנו כוספים להיכנס פנימה ולהיראות לפני ה'. התפילה כנגד השער כוללת בתוכה את כל מה שמעבר לשערים אלו.

יבורכו אף אלה שהגו, יזמו וביצעו את סיבובי השערים. בכל ערב ראש חודש סובבים אלפי יהודים את הר הבית דרך פתחי השערים, ומבטאים בכך את הכמיהה והציפייה לעולם פנימי יותר. מרעיון של קומץ אנשים, הולכת ומתרחבת קבוצת סובבי השערים, וקושרת מחדש את הציבור עם הר הבית. ביום ירושלים זה צריכה להתרחב הקבוצה, והציבור כולו נקרא ליטול חלק במשימת קודש זו. ככל שירבו ההולכים סביב הר הבית כן יתעצמו הכמיהה והכיסופים אל המקום,

וזו התשתית הרוחנית ההכרחית לבניינו, שכן אין ירושלים נבנית ללא שיכספו לה תכלית הכוסף.

דרך שנייה, המשלימה את הראשונה, ואין שתי הדרכים יכולות להתקיים זו ללא זו, היא הטמעת ההכרה בדבר המקום בו יש להתחיל את בניין הקודש. נביאי ישראל לימדונו כי העולה להר ה' צריך לעמוד באמות מידה מוסריות קודם שהוא בא בהר: "מי יעלה בהר ה', ומי יקום במקום קדשו - נקי כפיים ובר לבב אשר לא נשא לשוא נפשי ולא נשבע למרמה". מזמור זה מהווה המשך לדברי הנביאים, אשר שבו ושינו לעם ישראל מהו יסוד הקודש. נביאים אלו קראו לעם ישראל להקדים להקרבת הקורבנות ולבניין ירושלים את התיקון המוסרי והחברתי. אדני בית המקדש אינם נבנים אלא כאשר הם נטועים במדינה כולה. במקום בו דנים דין יתום ואלמנה, עושים מעשי צדקה וחסד, חיים בצניעות, ומתקדמים בשמירת נקיות הכפיים וטוהר הלב - בונים את ירושלים. שכן ירושלים אינה עוד נקודה במפת ההתיישבות של האומה, כי אם ראש הפסגה. קודקוד הפירמידה מושתת על השורות התחתונות, ושורות אלו הן ההתנהגות המוסרית החברתית. הצירוף של סיבוב השערים בירושלים ותיקון פני החברה במדינה כולה הוא שתי הרגליים עליהן הולכת ונבנית הקומה המלאה כולה.

פורסם ב"שבתון", אייר תשס"ג

בית המקדש על סדר יומנו?

אני מפנה את כבוד הרב לתגובה שכתב מישהו בשם משה גנץ על מאמרך "הקומה המלאה" שעסק בשבח מיזם סיבוב השערים. התגובה פורסמה באתר "כיפה".

לכבוד הרב יובל שרלו שלום.

קראתי את דברי כבודו "הקומה המלאה" וברצוני להעיר מספר דברים. כבודו מיצר על האיסור הגורף לעלות להר הבית, ומשבח את מיזם "סיבוב השערים" כביטוי לכיסופים לבית המקדש. כמו כן, כבודו מדבר על ההכרחיות שבתיקון המוסרי בעם, שבלעדיו אין הבניין שלם. אינני יכול לקבל דברי כבודו, לא בעניין חשיבותו של הר הבית כיום לעם ישראל ואף לא בהצגת התביעה המוסרית העולה מדבריו. כל המביט נכוחה במצבו של עם ישראל כיום, אינו יכול שלא לראות באיזו שפלות דתית הוא נמצא, כאשר ברובו הנו פורק עול תורה ומצוות ואינו יודע את אלוקיו, מנותק לחלוטין מתודעת יראת ה', שלא לומר אהבתו. כיצד זה ניתן להעלות על נס את החדרת תודעת הר הבית (שהנו מוסד ציבורי מובהק) בציבור שאינו ירא ה'?! הרי כל ערכו של ביהמ"ק ביהדות הנו רק בזיקה לקיום תורה ומצוות, דהיינו, מתוך הנחה אפרירית כי עם ישראל שומר תורה הוא. כל התורה והנביאים מלאים באזהרות ותוכחות על חוסר הערך של ביהמ"ק אם עם ישראל אינו עובד את ה' תחילה. האבסורד מתעצם עוד יותר כאשר דברי הרב נכתבים דווקא בשבוע של פרשת בחוקותי, המדגישה את המסר כי אין ערך וקיום לעם ישראל בארצו ולבניין ביהמ"ק אם לא ישמע לדברי ה'. אני מפנה את כבודו לפרק כ"ו פסוק ל"א בפרשתנו: "ונתתי את עריכם חרבה והשימותי את מקדשיכם (!) ולא אריח בריח ניחוחכם". כיצד זה התהפכו היוצרות אצל כבודו, ובמקום להסביר כי אין שום טעם ומשמעות למושג "הר הבית" במצבנו הלאומי כיום, הוא מקדים מבחינה ערכית את הגברת הזיקה הנפשית של העם להר הבית למחויבותו לקיום תורה ומצוות?! כיון שאני בן לחינוך הציוני-דתי, שמא יורשה לי להציע לפניו את ההסבר הנראה לי לתמיהתי זו. לדעתי, העיוות בסדר העדיפויות נובע מהנחת יסוד של הזרם הציוני-דתי מתחילתו. האסכולה הציונית-דתית מניחה (והדברים גלויים וברורים) כי ההיסטוריה של הציונות והקמת המדינה במאה וחמישים השנים האחרונות הינה התממשות חזון הנביאים בדבר הגאולה השלישית. הנחת יסוד זו היא-היא שהייתה בעוכריה של הציונות הדתית, מכיוון שהיא מסמאת את עיניה מלשפוט באופן ביקורתי וריאלי את מצבנו הדתי-לאומי כיום. זאת משום שאם ידוע ונתון כי אנו באתחלתא דגאולה, הרי שמכאן והלאה ברור כי העניינים יסתדרו ברוח דברי התורה והנביאים: שיבה לארץ, בניינה ותיקונה

הרוחני של העם. הרב קוק זצ"ל העצים השקפה זו באמצעות תורת הנסתר וקבע כי "כולך יפה רעיתי", דהיינו, גם יישוב הארץ של עזבי התורה בקודש יסודו. המשבר החילוני שבעם ישראל נתקבע אפוא בתודעת הציונות הדתית כתהליך זמני וחולף, ולא כמשבר מהותי. עם כל ההכרה בגודל פועלה של הציונות הדתית, הרי שאיני מקבל את ההשקפה הזו. אינני רוצה להאריך כאן בניתוח המושג "גאולה", אולם חשוב לי לומר דבר אחד. ההיגיון הדתי שלי מורה לי לחשוב כי אמת המידה הנצחית והיחידה לבחינת מצבו הדתי של האדם היהודי הפרטי, כמו גם העם היהודי, בכל רגע נתון, היא מידת דבקותו בתורה, דהיינו, עד כמה הוא מחויב לקיום התורה ומצוותיה. עפ"י אמת מידה זו נמצא עם ישראל היום במקום נמוך לאין שיעור ממצבו לפני כמה מאות שנים, למרות שהיה אז בגלות. אני מודע היטב לכך שעמדה זו שונה ואף מנוגדת לכמה מגדולי ההגות היהודית שקמו לעם ישראל (הרב קוק זצ"ל, המהר"ל, ר' יהודה הלוי). ידוע לי גם כי ישנם מדרשים, גמרות ומאמרי חז"ל שאמנם מורים על הרעיון שהגאולה הפיזית קודמת לתשובה, אולם אני איני יכול לקבוע את עמדותי הדתית רק עפ"י מדרש כזה או אחר. עמדותי מגובשת על סמך מיטב הבנתי את מכלול היהדות על מקורותיה, ומכלול זה מורה במובהק על המוחלטות שיש לשמירת תורה ומצוות כאבן בוחן לקרבת אלוקים.

לדברי הרב בעניין התביעה המוסרית של הנביאים מעם ישראל כהכרח לעלייה בהר, יש לכאורה התאמה מסוימת עם דברי, ולא היא. ראשית, מפני שהרב מציג את הכוסף לבניין ביהמ"ק כציר משלים לציר המוסרי בבחינת "אחוז בזה וגם מזה אל תנח ידך", ואילו אני עומד על כך שמצבו הדתי של עם ישראל כיום אינו מאפשר לנו להעלות על דל שפתותינו עלייה אל ההר - יש בכך משום חילול ה' ממש, לדעתי. לתת לעם ישראל את ההרגשה שלמרות התעלמותו מהתורה והמצוות מותר לו לכסוף לבניין ביהמ"ק? זאת ועוד: תיאורו של הרב את התביעה המוסרית של הנביאים לוקה, לדעתי, בחסר מהותי מאוד. הדת היהודית אינה קטגוריה מוסרית. המוסר יסודו בזכויות האדם וממילא הוא גוזר את חובות האדם כלפי האדם (הומניזם). היהדות אינה מכירה בזכויות האדם אלא רק בחובותיו לאלוקיו. המצוות שבין אדם לחברו מקבלות את תוקפן אך ורק מתוך "אני ה'". שמא יאמר הרב שדברי אלה הם בגדר פלפול סמנטי. אם כך, מדוע מנה הרב רק עניינים שבין אדם לחברו כשדיבר על "אמות מידה מוסריות" (דין יתום ואלמנה, צדקה וחסד). מדוע לא מנה עניינים שבין אדם למקום? ושוב אני מפנה את כבודו לפרשתנו: במה תולה התורה את חורבן הארץ? לא במצוות שבין אדם לחברו כלל וכלל, אלא במצוות שהן במובהק בין אדם למקום, בשמיטה ובע"ז. ואף בנביאים יש כהנה וכהנה מצוות מעין אלה. לכן יש ברטוריקה ה"מוסרית", לדעתי, משום פחות דתי ואובדן התודעה של תוקף התורה כדבר בפני עצמו, ולא כאיזשהו עניין מוסרי (זאת למרות הדמיון המטעה שבין השניים. ושמה על זה נאמר "ושבתם וראיתם... בין עובד אלוקים לאשר לא עבדו").

ייתכן שטיעוני נשמעים "חרדיים" משהו. ברצוני להבהיר כי בניגוד לחרדים - אני ציוני, כלומר, אני דבק ברעיון של עצמאותו של עם ישראל בארצו, אלא שאני מסרב ליצוק תוכן דתי לעצמאות זו ולמסגרות הלאומיות שלה (מדינת ישראל, צה"ל, התיישבות וכדו'), כיון שאלו לא נוסדו מתוך תודעה לאומית דתית, אין הן מקיימות מתוך תודעה כזו, ואף דמותן אינה כזו.

בסיכומי של דבר, אין, לדעתי, מקום כיום לקירוב העם לא למקדש ולא לכותל. יש להציג לפני עם ישראל בצורה מנומסת אך תקיפה, את הריאליה הדתית הכואבת, את השתקפות דמותו בעיני התורה: עם חילוני המנותק ממה שהיה התוכן הדתי הריאלי של חייו במשך אלפי שנים - התורה והמצוות. כל הריצה הזו כיום להר הבית והרעש סביבו, הינם בגדר סילוף היחס הנאות לה' ("לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש" (יבמות ו, ע"ב) וראה כל הסוגיה שם) והיסח הדעת מן העיקר. עד שהרב חרד ל"מרחק הנורא בין עם ישראל למקום הקודש" (לשונו ברישא של דבריו), ראוי לו שיחדר חרדה גדולה עד מאוד למרחק העצום שבין עם ישראל לקדוש ישראל.

אודה לרב אם ישיבני דבר בעניין הנ"ל.

שלום וברכה,

המעין היטב בדברים שכתבתי יראה כי אכן דברי אינם רחוקים כלל מדבריו הנכונים והצודקים של השואל. ההבדל הוא בעניין אחד: האם לקבוע כי קיימת התניה שאין להקדים את הציפייה אל הקודש לפני בניין מלא של האומה, או שאנו צריכים להכיר כי הסדר הוא אמנם מבניין הקודש של האומה אל המקדש, אולם הדבר מחייב אותנו לעסוק גם כעת בבניין המקדש.

מפני ארבע סיבות אני סובר שאין להזניח את זיכרון המקדש ואת הציפייה לבנינו:

א. הדרך הנכונה ביותר היא להציב יעד גדול, ממנו נשאבים כל היעדים כולם. על כן אנו מעלים על ראש שמחתנו את הקודש והמקדש ואז פונים אל עיקר בניין המדינה, תוך הזכרה מתמדת של המקדש.

ב. הציפייה למקדש היא מצוות עשה - "לשכנו תדרשו ובאת שמה". לא זו בלבד, אלא היא אחד הדברים עליהם נידון אדם בבואו לפני בי"ד של מעלה: "ציפית לישועה?" כמובן, לאחר שנשאל "נשאת ונתת באמונה?" ו"קבעת עיתים לתורה?"

ג. אין אנו שמים עצמנו במקום הקב"ה, ואין אנו יודעים את הסדר האלוקי. אין אנו יודעים באיזה מצב מוסרי אנו נמצאים, ומה טוב בעיני ה' באופן הפנימי בו

הוא בוחן את עם ישראל. אנו פורשים את תפילותינו ובקשותינו וה' הטוב יעשה בעדנו.

ד. אין בקשתנו את המקדש מתעלמת מהנדבך המוסרי והדתי ההכרחי. כתבתי על כך פעמים אין ספור. הציפייה למקדש עצמה, היא חלק מהתיקון המוסרי והדתי.

בשל כך אני מעודד את סיבוב השערים. אני מסכים כי תפישת ה"אתחלתא דגאולה" אינה מבטיחה דבר. השואל תולה בי דבר שמעולם לא עלה על פי ומעולם לא חשבתי. אני מסכים עימו במאת האחוזים שדברי התורה על התנאים לקיום בארץ הם חלק מהתורה שלא תהא מוחלפת, גם לא בשעת גאולה. ברם, אין זה נכון כי המדד היחיד לקביעת מעמדו של האדם מישאל הוא דבקונו בתורה. חז"ל אמרו "חבור עצבים אפרים הנח לו"; חז"ל הם שדיברו בשבחו של אחאב שהיה דורו יוצא למלחמה ונוצח; ללמדך ששיפוטו של הקב"ה אינו דומה לשיפוטו של בשר ודם. על כן לא הייתי מזדרז לקבוע את מצב האומה הישראלית, שאור וצל משמשים בה בערבוביה.

מותר לנו לכסוף למקדש, וחובה עלינו לעשות כל שביכולתנו כדי שנהיה ראויים לכך.

לדברים על הקטגוריות המוסריות איני מסכים בשניים. ראשית, בתחום העובדתי. ציינתי את תחילת הפסוק, שהמשכו הוא "אשר לא נשא לשווא נפשי ולא נשבע למרמה", ואין אני מבדיל במחויבותנו כלפי שמיא בין נקי כפיים לבין איסור נשיאת שם ה' לשווא. גם בעניין זה אני מסכים מאוד עם השואל, ואך בשבוע שעבר כתבתי על מצוות השבת ועל חובתנו כלפיה. ברם, לקביעה כי לקטגוריות המוסריות אין מקום בלי "אני ה'" איני מסכים כלל וכלל. ישנה דרך ארץ שקדמה לתורה, המחייבת התנהגות מוסרית בסיסית עוד קודם למתן תורה. רק כך ניתן להבין את ספר בראשית, את התביעות המוסריות גם מהגויים, את הויכוחים המוסריים שבין נביאי ה' לריבונו של עולם ואת הטיעונים המוסריים שבפי הנביאים.

קיצורו של דבר, דבריו של השואל אינם "חרדיות" (ואף אם היו - העובדה שדבר מה הוא חרדי אינה פוסלת אותו על הסף), כי אם פשוטו של מקרא ושל אמונה. בדברים יסודיים מסוימים איני מסכים עימו ואף לא במסקנה הסופית. ברם, בחובה של התקשרות מחודשת בברית ה' ובאלתו, בתלות הגאולה באלה,

בפרשיות השכר והעונש, ובחובה שלא לשכוח בזיקה אל הקודש במקדש את
הקודש במדינה, אני מזדהה עם דבריו בלב שלם.
כל טוב.

העולמות יתרחבו ויגדלו. אם אנו טועים, הרי שעלינו להודות לצד השני שהציל אותנו מלשקוע בעולם של טעות וזיכה אותנו לגלות את האמת. משום כך, אין אנו אומרים סתם כך "שבעים פנים לתורה", כי אם חותרים באופן מתמיד לבירורו של הפן האמיתי יותר והדומיננטי יותר. גם בגאולה השלמה ייווצר מרחב רחב דיו לביטוי של שיטות שונות. ברם, אנו עצמנו מנסים להיות השיטה הכוללת בתוכה אמיתות רבות יותר מאשר השיטות האחרות, ובשל כך אנו מתגדלים והולכים לבירורה של תורת אמת שלמה, ולא חלקית, כפי שאנו רואים במקומות אחרים.

כל טוב.

שלוש השבועות.....

שלום רב.

בשנה האחרונה השתתפתי בשיחות עם כמה בחורים משיבות המוגדרות בחברה הישראלית כשיבות חרדיות, וכשעלה הנושא הציוני הם פרסו בפני את הגמרא בכתובות אשר בה מופיעות שלוש השבועות שהשביע הקב"ה לישראל (ע"פ שיר השירים).

שאלותי הן:

- א. מהו יחסו של הרב לשבועות אלו וביחוד לשבועה "שלא לעלות בחומה"?
- ב. האם ההתיישבות מעבר ל"קו-הירוק" היא לא בגדר "לעלות בחומה"?
- ג. האם ניתן לייחס את הפיגועים ורצח היהודים, הפוגעים בנו כמעט בכל יום, להפרת השבועה על-דינו?
- ד. מעיון פשוט בקטעי הגמרא נראה שמהלך הגמרא שם מעודד עלייה לארץ ישראל ומאדיר את חשיבות הישיבה בארץ. כיצד שבועה זו מסתדרת עם מהלך זה?

שלום וברכה,

אמת הדבר שחשבתי כי עניין ההתייחסות לשלוש השבועות בהקשר של הציונות חלף עבר מן העולם, ובעיקר לאחר השואה, אך אני רואה כי כל פעם מחדש מעלים אותו. הרב אבינר כבר כתב מזמן בירור מקיף על שלוש השבועות, וקדם לו הרב שמואל הכהן ויינגרטן זצ"ל שאף הוא כתב על כך. הטענות העיקריות הן אלה: השבועות הן דברי אגדה ולא הלכה, השבועות תלויות זו בזו, וכיוון שהגויים הפרו את השבועה שלהם, השבועות בטלות וכדו'. ברם, התשובה הנראית לי העיקרית היא מקור השבועות: הן נלמדות מהפסוק "אם תעירו... עד שתחפץ". וכי אפשר עוד לומר שלא חפצה האהבה? מה עוד צריך לקרות לארץ ישראל, לקיבוץ הגלויות, לתחייה הכללית שיש באומה, לשפע לימוד התורה, לנתינת רוח חדשה באומה ועוד ועוד, עד שיואילו בחורים משיבות חרדיות להודות לריבונו של עולם על החסד שעשה עימנו, ולומר כבר בקול גדול שהגיע עת לעורר את האהבה הגדולה?

לפיכך, ההתיישבות אינה עלייה בחומה כי אם "עת הזמיר" שהתחילה להפציע (אם כי יש לנו עוד דרך ארוכה), והיא תחייה מחודשת שזיכנו ריבונו של עולם ליטול בה חלק, בשיבת האהבה הגדולה לאומתנו, לארצו ולתורתו. כל זה

משתלב היטב עם המשקל הגדול שיש לארץ ישראל באותם דפים מיוחדים של מסכת כתובות ומשם אנו שואבים את דבר ה'.
כל טוב.

מהות השוני בין גלות וגאולה

בספר 'וארשתיך לי לעולם' מדגיש הרב פעמים רבות את השוני המהותי בין עת תחייה לזמן הגלות. לדוגמה, בפרק 'עז החיים הטבעיים', מסביר הרב שחיים בגלות המלאים בכל צדדיהם, כולל צדדי החומר, עלולים למשוך אנשים אחר התאוות החומריות, וע"י כך להימשך אחרי חיים של חטא.

רציתי להבין למה. למה בארץ ישראל אין סכנה כזאת? מה השוני המהותי שבין הגלות לארץ ישראל? מהו ההסבר ההיסטורי-הגיוני-שכלי או, כלשון הרב, הסיבה הטבעית לכך (את הסיבה הרצונית והאלוקית הבנתי, פחות או יותר)?

שאלה נוספת: איזו צורת חיים הייתה לפני הגלות? האם למצב כזה אנו אמורים לשאוף? הרי, לכאורה, עם ישראל ישב לבטח בארצו, והקיום היה קיום אידיאלי של עם ישראל, תורת ישראל ארץ ישראל (שוב, אם הרב יוכל לבאר זאת במישור הטבעי)? תודה ושבת שלום.

שלום וברכה,

השוני המהותי אינו בין ארץ ישראל לבין הגלות, ולא בין ארץ ישראל לבין חו"ל. שוני זה אינו נובע מהעובדה שחיים טבעיים אינם מסוכנים בארץ ישראל, להפך, התורה מזהירה חזר והזהר כי ארץ ישראל מסוכנת מאוד מבחינה רוחנית, ועוז החיים הישראליים הוא אתגר שקשה מאוד לעמוד בו.

ההבדל נובע מתכונת הזמן - בזמן גאולה חייבים לחיות חיים מלאים. זו מהותה של הגאולה, שאין היא ממשיכה את צמצום דבר ה' לד' אמות של הלכה, כי אם שבה להיות ולחיות בחיים המלאים. כיוון שזו מהותה של התקופה, כך ראוי לחיות: להתמודד עם הסכנות ולא להיכנע להן, ולא לתת לסכנות להשתלט על דרכי עבודת ה'.

אנו שואפים לשוב אל המצב שהיה לפני הגלות, אך לא כפי שהוא היה. הגלות לא הייתה לחינם, והיה לה ייעוד. ייעודה היה הטמעה של האחריות לשמירת תורה ומצוות בתחום הפרטי, ולקידוש האמות המצומצמות דווקא, כדי שעם השיבה לחיים גרעין הקודש של האדם יהיה מבוצר וחזק ולא יתפרק כתוצאה מהמפגש המשותף עם החיים.

כל טוב.

יום העצמאות -

וכי גם על אלו נודה לה?

שמעתי מרבנים שונים שיום העצמאות הוא יום גדול וחשוב, ועל כן אנו מודים לה' יתברך ביום זה על כך שהעניק לנו את המדינה וכדו'. אבל יש לי ביקורת על כך. נכון שהיינו צריכים מקלט ליהודים וארץ משלנו, היות ורדפו אותנו בגלות. על כן אנו חייבים להודות לה' על כך שנתן לנו מקום מקלט. אבל הביקורת שלי מתבססת על עצם הקמת המדינה, והתפתחות המטרות שבגינן הוקמה המדינה. כידוע, הציונים שהקימו את המדינה היו ברובם אנטי דתיים, וניסו להשריש במדינה הזאת תרבות זרה, במקום תרבות התורה והיהדות.

השאלה שלי היא האם באמת ראוי לעשות מיום העצמאות יום חגיגי כל כך? אם נאמר שכן, כדי להודות לה' על זה שהעניק לנו מדינה, הרי ידוע לנו שאין זה נכון. ה' אולי העניק לנו את הארץ הזאת, אבל בהחלט לא את המדינה! אני בטוח שה' לא רצה בכך שהמדינה הזאת תישלט ע"י חילונים, ואף יותר גרוע, ע"י אנטי דתיים שגורמים להרס העם היהודי, ומנסים להפוך אותו להיות עם כמו כל העמים. אתן כמה דוגמאות כדי להבהיר את הדברים:

א. ידוע לנו שבשנים האחרונות הממשלות השונות עודדו עליית "גויים" מכל מיני ארצות, כתגובה להתרבות הדתיים והחרדים בא". הגויים האלה הועלו על מנת לגרום להתבוללות, וכן להכניס תרבות זרה בעמנו הקדוש. אין לי שום דבר נגד גרי צדק או עולים חדשים, אך ידוע שהועלו לארץ עולים שהם גויים ממש. וכל זה על מנת להחליש את כוחנו כעם יהודי-דתי בא".

ב. ידוע גם שרשויות המדינה מאפשרות רצח של ממש לכל מאן דבעי, וזה בשם כינוי "הפלות".

ישנה "מאפיה" של ממש ברשויות הציבוריות שמעודדת ביצוע הפלות (ולפעמים אף מכריחה ביצוע הפלות ע"י הליכים משפטיים, שהם משפטי עוול) בקרב נשות ישראל. האם בכך ה' חפץ? שבארץ הקודש תהיה מדינה שמאפשרת ומעודדת רצח של תינוקות ועוברים תמימים?

ג. לצערנו, יש כל כך הרבה חילוניים בארצנו, וכל כך הרבה חילול ה' (וכדי ללמד זכות על עם ישראל, אומר שאני בטוח שכל זה נעשה בשוגג, היות ולא חינו את עם ישראל כמו שצריך, לתורה ולאמונה).

כל זה נובע מכך שהמדינה עודדה את החילוניות. האם בשביל זה רצה האל יתברך שתקום מדינה יהודית? האם בשביל שעם ישראל יחונך לערכים קלוקלים, ולא לערכים של תורה ומצוות? האם הוא חפץ בכך שיעודדו חילול שבת (ע"י מסעדות, בתי קפה וקולנוע הפתוחים בשבת וכדו')? האם הוא חפץ בכך שהפריצות ברחובות תהיה כל כך נוראה?

ד. צבא. אז נכון שזה טוב שיש לנו צבא, שיגן עלינו מבחינה פיזית, אבל יש לי ספקות אם לשם כך עלינו להודות לה'.

לצערנו, אנחנו עדים לכך שהרבה בחורים דתיים נכנסו לצבא ויצאו משם חילוניים ממש. הצבא קלקל לנו את טובי בנינו. למזלנו, ישנן כיום ישיבות הסדר, ובכך אנו נמנעים לרוב מקלקול זה, אך עדיין ישנם הרבה בחורים (ובחורות) שנחשפו לצבא ברמה מסוימת של דתיות ויצאו משם ברמה פחותה. אני מעיד על כך באופן אישי (מבני משפחה), וכן באופן כללי שכך הם הדברים.

כמובן, אין צורך לפרט את המנהגים הרעים שלומדים בנינו בצבא, חלקם "קלים" (ניבול פה, תפיסה של "כוחי ועצם ידי" וכדו') וחלקם חמורים (בינו לבינה).

האם זהו צבא ה'? האם זה הצבא של היהודים? של מדינה יהודית? ישנן עוד הרבה דוגמאות של ניגוד אינטרסים בין רוח התורה לבין המדינה, אך על מנת שלא לקטרג על עם ישראל לא אפרט עוד, אבל אני חושב שהדברים מובנים. האם באמת נודה לה' על כך שיש לנו מדינה, שהולכת נגד רצונו? האם זוהי המהות של יום העצמאות?

נכון שאי אפשר להתעלם מהטוב שה' נתן לנו במדינה, שלפחות אנו לא ממש בגלות פיזית, אלא אנו בא". אך יש כל כך הרבה רע במדינה הזאת (שנגרם ע"י האדם) שאני תוהה אם זו לא חוצפה לבוא לפני הקב"ה ביום העצמאות ולומר לו תודה שנתן לנו את המדינה הזאת, שהולכת כנגד רצונו.

אודה לרב אם יוכל להתייחס לעניין הזה.

אני עצמי דתי-לאומי, אך לפעמים אני שומע דברים שנאמרים מפי רבנים חרדים שדבריהם נשמעים קיצוניים כביכול, אבל אז אני קולט שהם אומרים דברים הגיוניים ואמיתיים, מה שיוצר אצלי דילמה פנימית אחרי מי ללכת (באמונה). האם להמשיך במסלול הדתי-לאומי שבו גדלתי, ולהתעלם מטענות כאלו ואחרות, או שמא ללכת בכיוון החרדי שהוא נשמע כיותר צודק?

ובעיקר הדבר נוגע לאמונה שלי לגבי ארץ ישראל.

בתודה מראש, ובתקווה לביאת הגאולה במהרה.

ת
שלום וברכה,

קודם להתייחסות לטענות הפרטיות, דומה כי יש כאן דבר עקרוני הטעון הסבר. ההודאה לקב"ה על יום העצמאות היא הודאה על כך שהוא זיכה אותנו לשוב להיסטוריה. הגלות היא היציאה מן הסדר, כך כתב המהר"ל. הסדר העולמי הוא ישיבת עם ישראל בארצו, כאשר הוא זוכה לנהוג בדרך הטבע הנורמלית של האומות. הגלות הרחיקה אותנו ממציאות זו, והיינו נעים ונדים. כעת זיכנו ריבוננו של עולם לחזור למציאות הסדר הטבעי, ואנו יושבים על אדמתנו ומחזיקים בידינו, מכוחו של ריבוננו של עולם, עצמאות מדינית וביטחונית, ופועלים בה ומכוחה.

זהו עיקרו של יום העצמאות ועיקרה של הודאה - החזרה לסדר הטבעי של המציאות. ברם, לחזרה זו יש הרבה משמעויות נלוות: דם יהודי אינו הפקר עוד בעולם, ואף לא בישראל. אנו נלחמים כנגד אויבינו; תלמוד תורה הגדול ביותר בהיסטוריה מתרחש כאן; קיבוץ גלויות, ארץ ישראל שבה להיות בידינו ועוד ועוד. כיצד ניתן לעצום את העיניים מכל אלה, ולא לראות את חסד ה' עלינו ולהודות לו על כך? כיצד ניתן לדבר על מאמינים שאינם רואים בכך את יד ה' הטובה עלינו?

ועתה אשיב לשאלותיך:

א. אין אנו חוגגים את הציונות החילונית, כי אם את שוב ה' את שביתנו שהיינו בה כחולמים. ברם, אין אנו כפויי תודה גם לחילוניים, שלמרות כפירתם הם זכו להיות הכלי העיקרי של שיבת עם ישראל לארצו, של הצלת יהודים רבים, של יצירת תשתית של צדק חברתי בארץ ועוד ועוד. על כן, גם על כך אנו מודים, אולם גם אם נתעלם מההיבט החיובי העמוק ומהחוב שאנו חייבים לציונות החילונית, אנו שמחים על השיבה.

ב. זו ממש כפירה לומר שלא ה' נתן לנו את המדינה. אלא מי?

ג. "אני בטוח שה' לא רצה..." - זו כפירה!

ד. אנו שמחים על מדינת ישראל. יש לנו ביקורת על הממשלות השונות, ואנו מצטערים על מעשים רעים שעשו, כשם שאנו מצטערים על מעשים רעים שאנו עשינו. יש להיזהר מלשון הרע על הציבור, ומה שעשית חמור ביותר - לומר שהמניע המרכזי של הממשלות הוא להעלות לארץ גויים כדי לגרום להתבוללות - אני בספק אם מותר לפרסם שאלה זו באינטרנט בשל העבירה הנוראה של לשון הרע והוצאת שם רע. היו כאלה שאולי סברו כך, אולם עיקר מגמתה של ממשלת ישראל לאורך כל התקופה היתה להעצים את עוצמתנו וביטחוננו,

ולהעלות יהודים (לפי הגדרתם, שאינה הלכתית, וזה כשלעצמו איום ונורא) לחזק את מדינת ישראל. מה שאתה כתבת, כי המגמה הייתה נגד יהדותה של מדינת ישראל הוא עבירה חמורה הדורשת תיקון לא בגלל יום העצמאות, כי אם בשל החובה לשמור את דיני שמירת הלשון.

ה. הקב"ה אינו חפץ בהפלות ואוסר אותן. מה הקשר בין כך לבין הקמת מדינת ישראל? וכי מישהו סובר שמדינת ישראל מתוקנת? וכי אין עבירות חמורות שממשלת ישראל עושה? ברם, אין אנו חוגגים את חג ממשלת ישראל כי אם את חג מדינת ישראל, ועל כך שהקב"ה נתן בידינו כלי לעשות את רצונו. העובדה שאין אנו עושים כן היא חורבן, אך התודה היא לקב"ה על כך שהכלי ניתן.

ו. המדינה עודדה את החילוניות? אולי כדאי לחזור קצת ללמוד היסטוריה על תנועת ההשכלה, ועל כך שהחילוניות פרצה כשהנהגת האומה הייתה בידינו, הרבנים, ולא הצלחנו למנוע את החילוניות. האם תאמר כי בשל העובדה שהיא פרצה בתקופת הנהגת הרבנים אנו לא נשמח ברבנינו? ואם תאמר שיש להבחין, כי הרבנים לא רצו בחילוניות ואילו הממשלה כן, אנו שבים אל החילוק הגדול, שאין החג חגה של הממשלה אלא של המדינה, ומבחינה זו גל החילון הגדול היה דווקא בשעה שלא הייתה מדינה.

ז. בוודאי שאין הקב"ה חפץ בכל העבירות. מה זה קשור לחג ההודיה על כך שנתן לנו מדינה?

ח. הצבא קלקל את הבנים? בושה וחרפה להאשים כך את הצבא. מי שקלקל את הבנים הוא מי שנתן להם חינוך רעוע. ברם, גם לכך אין קשר ליום העצמאות, שכן מי שאינו חוגג את חגו של הצבא הוא כופר בטובתו של הקב"ה שנתן לו את היכולת להגן על עצמו.

אני חוזר ואומר שיש לברר את המושגים. אנו עצמנו קיבלנו מדינה מהקב"ה ולא נהגנו בה כשורה. האם בשל כך אין אנו חוגגים את מה שהקב"ה נתן לנו? האם חג החנוכה בטל בשל העובדה כי יורשי החשמונאים לא נהגו כשורה, ולדעת הרמב"ן אף הם עצמם לא נהגו כשורה בשל העובדה כי המליכו מלכים שאינם משבט יהודה? האם אין עין רעה בכתיבת כל הרע ובאי ציון הטוב? האם מי שאינו חוגג את יום העצמאות הוא מאמין גדול או כופר בטובה?
כל טוב וחג שמח.

תשובה לדורנו.....

האם יש תשובה מיוחדת לכל דור ודור? האם יש הבדל בין תשובה לדור אחד לבין תשובה לדור אחר?

שלום וברכה,

חידושו העיקרי של הראי"ה בספרו "אורות התשובה" הוא ש"כל זמן מאיר בתכונתו", ומשום כך ישנה הבחנה בין תשובת דור אחד למשנהו. שאלת היסוד של התשובה היא לאן רוצים לשוב. בעת גלות הרצון לשוב הוא לקיום מצוות ומעשים טובים, הניתנים לקיום בגלות. בעת תחייה הרצון לשוב הוא אל הפירמידה המלאה של החיים - לשוב אל כוחות החיים ורעננותם, לשוב אל המידות המתוקנות המחוברות לחיים, לשוב אל המעשים והמידות המתוקנים, לשוב אל הדבקות האלוקית המלאה האפשרית רק במציאות חיים מלאה בארץ ישראל, ועוד ועוד. על כן כתב הראי"ה את הספר "אורות התשובה", ובו הוא לימד כיצד לובשת מצוות התשובה בזמן הזה פנים מיוחדים, ומהווה דרך בה אין התשובה עוינת את החיים, כי אם מעניקה להם את עומקם וטהרתם. כל טוב.

קירוב הגאולה.....

שלום כבוד הרב,

האם ניתן לקרב את הגאולה ע"י אמצעים כמו טרנספר (מבלי להיכנס לשאלה האם הדבר מותר הלכתית, שכן יש דעות רבות בנושא ואין הכרעה של ממש), כיבוש כל ארץ ישראל ע"פ הגבולות התנ"כיים, מלחמות אידיאולוגיות, קיבוץ גלויות מהיר וכדו'?

בקיצור, האם ניתן להאיץ את הגאולה, או שמא עלינו להמשיך במעשינו הנוכחיים? מסברא אפשר לומר שיש להחיש את הגאולה במידה מסוימת, כי הציונות הדתית גם היא סוג של האצת הגאולה. ואם כן, היכן עובר הגבול בהאצת הגאולה?

שלום וברכה,

אינני יודע דבר על האצת הגאולה, ולמעשה אף אחד לא יודע. השאלה שאתה שואל אינה קשורה להאצת הגאולה, כי אם לחובות המוטלות עלינו בבניין האומה, התורה והארץ. אלו מוטלות עלינו מצד עצמן, וצריך לעמול בהן ללא קשר לשאלה אם הן מקרבות את הגאולה. על כן, אם נכון הוא כי אנו חייבים לשבת בכל גבול ארצנו, יש לעשות כל דבר שיקדם אותנו למטרה זו, וכן לגבי כל עניין ועניין.

לא אכחד כי הדוגמאות שהבאת מטרידות אותי. לא רק בגלל חלק ממה שיש בהן, כי אם בעיקר על מה שאין בהן. הנביאים לימדו אותנו כי חלק בלתי נפרד מחובותינו הוא עשיית צדקה ומשפט, והפיכתנו לחברה מוסרית יותר ויותר. למעלה מכך, המקורות המועטים שיש בידינו על קירוב הגאולה מדברי הנביאים (אף שכתבתי כי אין אנו יודעים על האצת הגאולה), עוסקים בכך ש"ציון במשפט תיפדה ושביה בצדקה!" זה צריך להיות קו המחשבה שלנו, ועניינים אלה אינם "מקרבים את הגאולה", כי אם הם הגאולה עצמה.

כל טוב.

גאולה ניסית.....

לכבוד הרב שלום,

מיתוס נפוץ בקרב עם ישראל הוא שהגאולה תהיה ניסית. הדבר נתמך היטב בכל המקורות מהתורה שבע"פ. אמנם, הציונות הדתית מוכנה לקבל שראשית צמיחת גאולתנו לא חייבת להיעשות בדרך נס, אלא ע"י בני אדם (רצוי אנחנו בעצמנו, שכן ככה אפשר להיות שותף לרצונו של הקב"ה), שהרי שתי הדרכים הן בעצם ידיו של הקב"ה במידה שווה. אבל בתוך תוכנו כמעט כולנו מאמינים שזהו מצב זמני, ושאוטוטו מגיע המשיח, הופך את העולם, מוצא דרך נס את עשרת השבטים, מוריד בית מקדש מהשמים וכל הגויים פתאום אוהבים אותנו.

בזמן האחרון התחלתי לכפור אחד לאחד בכל הדברים האלו ודומיהם. למרות שאני יודע שזוהי אמונת עם ישראל, וכמו מנהג, אסור לשבור אותה סתם כך, אני לא מסוגל לקבל את זה. אני חושב שיש לי סימוכין מרבני הציבור הדתי-לאומי, שמציינים פעמים רבות את הנקודה הזו, שהגאולה (הכוונה שלהם לראשית הגאולה - הקמת המדינה) יכולה להיעשות על ידינו ולא כתוב בשום מקום אחרת. בנוסף, המדריך שלי הסביר לי שעם ישראל התחיל לצפות לגאולה יותר ויותר ניסית, ככל שהגלות נהייתה יותר קשה.

לאור תפיסתי החדשה, רציתי לשאול כמה שאלות:

א. ראשית, האם יש חובה להאמין שהגאולה תהיה ניסית (היא יכולה להיות פלאית, כמו מלחמת ששת הימים, אבל ללא שבירת חוקי הטבע)?

ב. האם אין זו כפירה לחשוב, למשל, שמשח צדקנו ימצא ויקבץ את עשרת השבטים ע"י בדיקת ד.נ.א מתוחכמת שתפותח באותה עת?

ג. והכי חשוב: האם לא הגיע הזמן (כמובן, רק אם גישתי צודקת), להפוך את התודעה המקולקלת בציבור? אני חושב שאמונה עיוורת בגאולה שלמה ניסית ופתאומית גורמת לרעות רבות, בייחוד בציבור שלנו (שהרי הציבור החרדי לא כל כך מקבל את הרעיון).

הדבר גורם לשאננות ולחוסר עשייה. שינוי הגישה יעזור לנו לפתח מחקרים והמצאות שיסייעו לנו להמשיך את צמיחת גאולתנו, גם במישור הפרקטי.

יש הרבה דברים לעשות. נכון שצריך לטפל בבעיות הבערות יותר של עם ישראל, אבל אם נשקע רק בהן, ולא נחשוב כלל על פיתוח העולם האידיאלי אליו אנחנו שואפים להגיע, איך נתקדם אליו? כמובן שפיתוח זה יכול להיעשות, במימדיו הראויים, רק בציבור הזה, ורק אחרי היפוך בתודעה.

תודה רבה.

ת
שלום וברכה,

אינני יודע איך הגאולה תהיה.

משמעות הביטוי "גאולה" היא שינוי כללי ההיסטוריה, מעבר למערכת אחרת. לאורה המציאות תמשיך להתקיים. על כן יש בגאולה מימד של נס, במושגים שלנו, כיוון שמדובר על מעבר למערכת מושגית אחרת. השאלה הנתונה בדין היא כיצד נגיע למציאות זו. חלק גדול אמנם סובר שהציפיות שלנו הן שהמעבר למערכת החוקית האחרת, תיעשה אף היא בקפיצת הדרך. לעמדה זו יש בהחלט על מה להסתמך, גם סברתית וגם בשל העובדה כי "אם הגאולות" - היא יציאת מצרים - הייתה ניסית ופלאית. ברם, איני מכיר כל מקור שמחייב לומר כך, ובהחלט ייתכן כי ההגעה אליה תיעשה בדרך הטבע. איני יודע, ואף אחד לא יודע כיצד המשיח יזהה את נידחי ישראל, ואם הד.נ.א. ישרת את המטרה. אולי.

איני יודע למה אתה מתכוון בדבריך אודות תודעה מקולקלת. אם אתה מתכוון כי האמונה בביאת המשיח מסירה מעל אנשים את האחריות להתמודדות עם שאלות ההווה - אתה צודק מאוד. אם אתה מתכוון לבטל את האמונה בביאת המשיח, אתה טועה מאוד.

על כן, אני בהחלט מסכים ש"יש הרבה דברים לעשות", ונכון ש"צריך לטפל בבעיות הבערות יותר של עם ישראל". בבעיות אלה יש לטפל מתוך עמדה החותרת ל"פיתוח העולם האידיאלי אליו אנחנו שואפים להגיע", וכך אנו עוסקים הן בשאלות ההווה והן בשאלות העתיד.

כל טוב.

.....ראשית צמיחת גאולתנו

שלום וחג שמח לרב ולכל בית ישראל!

ישנה שאלה המציקה לי זמן רב והיא שבה ועולה ביתר שאת בכל פעם שאנו שמחים על המדינה, מקדשים אותה ומזכירים בריש גלי את ניסי הניסים שחולל לנו הקב"ה בהקמתה.

אנו, ברוך ה', חיים כבר בארץ ישראל. ראשית זרמי העלייה הייתה עם עליית תלמידי הגר"א לפני כמאתיים ושישים שנים. כיום, לאחר חמישים וארבע שנים בהם חזר יסוד מלכות ישראל, חי פה הדור השני להקמת המדינה, והזרע נובט ופורח, ואנו עדיין מתפללים בכל תפילת המוספים "העלנו בשמחה לארצנו, ותיטענו בגבולנו" וכדו'. אנו מתפללים בכל רגע לישועה, אך למי שחי כבר בא", מה לו להתפלל לעלות לארץ? מדוע הרבנות הראשית לא אזרה עוז וקבעה גם כאן נוסח שיתאים במיוחד ליושבי הארץ כמו בניסוחי התפילה לשלום המדינה, 'הלכות המדינה' והחגים הדתיים-לאומיים? בציפייה לגאולה השלמה מהרה ובתודה.

שלום וברכה,

שני דברים עיקריים עומדים ביסוד ההימנעות משינוי התפילה:

א. עצם היחס הבסיסי לשינוי. התפילה הקבועה נדדה ועברה מאות שנים, ואנחנו רוצים להתפלל בתפילה המנוסחת מראש, אותה התפללו אבותינו בכל גלות ובכל מציאות בה היו. יש לנו תפילות פרטיות אותן אנו מתאימים לזמן, אולם באופן בסיסי טוב לנו במילים האלה בתפילה הקבועה, ואנו חשים בהן את משא הדורות.

ב. כאשר נמצאים בדינמיות ובשינוי של מציאות, אין אנו מזדרזים לשנות את התפילה. לכשתיקבע בלבנו מציאותנו, ואנו נדע בבירור היכן אנו עומדים, ייתכן שיהיה שינוי בתפילה. אולם, המרחק בינינו לבין הגאולה המלאה הוא כה גדול - מדינת ישראל עדיין לא סיימה את הקמתה, רוב העם היהודי עדיין בגלות, בהר הבית אין שינוי ואין תזוזה, גילויי אורות הקודש ורוח הנבואה עדיין לא האירו עלינו, עד כי אין אנו מזדרזים לתת לכך ביטוי בתפילה המנוסחת, אלא בהלל ביום העצמאות ובדרכים נוספות.

כל טוב.

בוא הגאולה.....

שלום וברכה לרב יובל שרלו.

לפני כמה ימים חזרתי ממסע לפולין, עם כוחות מחודשים וראייה של הדברים בפרספקטיבה אחרת. המסע הזה גרם לי לשאול הרבה שאלות, וקיבלתי די הרבה תשובות, אבל יש נושא שכבר הרבה זמן אני לא מבין, ושלדעתי גם קשור קשר ישיר לחורבן בשואה.

תמיד מצוינת הגאולה עם איזשהו שלב של בירור, של מוות, שכל הרשעים ימותו והצדיקים יקבלו שכרם. ניתן לראות זאת בנבואות גוג ומגוג למיניהן, על שליש מהעולם שיחרב, או על ירושלים שתגיע עד לדמשק, או שכל הגויים ימותו, או שגוי ויהודי יהיו שווים וכל מיני דברים כאלה.

הגאולה נראית כשלב של אמת, של יופי מכל הבחינות, משהו כל כך גדול וטוב שאי אפשר לתאר במילים.

השאלה שלי היא האם חייבת הגאולה לבוא דווקא מתוך חורבן, ואם כן - האם כשאנחנו מצפים לגאולה, לביאת המשיח, לאחדות עם ישראל בארצו ולתחיית המתים, אנחנו צריכים לדעת שקודם כל תהיה מלחמה ענקית שאף פעם לא הייתה? שלפני הטוב הגדול מאוד יבוא כל הפחד?

אם דבר זה נכון, מותר להאמין שהבירור כבר נעשה בשואה, ושהמלחמה הזאת כבר לא תהיה, ועכשיו אנחנו פשוט בדרך אל הגאולה (עם בירורים קטנים של פיגועים, לא יודע בדיוק איך להגדיר את זה)?

השאלה הזאת מציקה לי הרבה זמן, ואני אשמח מאוד לתשובה עליה, כפי שהרב יראה לנכון.

בתודה מראש.

שלום וברכה,

אינני יודע מפני מה הגאולה צריכה לבוא תמיד עם חורבן לפנייה. ברם, זהו אחד מיסודות הגאולה, למן גאולת מצרים שהייתה מלווה בחורבן גדול (לא רק הגלות, כי אם גם מות יהודים רבים במכת בכורות - "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים") ועד לנבואות על הגאולות השונות. הנביא מיכה דימה את הגאולה לחבלי לידה והוא לא היה היחיד.

ייתכן כי הסיבה נובעת מהצורך להוליד את הגאולה מתוך עקירת יסודות החורבן והגלות. הגאולה אינה רק תהליך מאיר וטוב, כי אם גם תהליך של בירור האמת. כך נקרא בהפטרת השבת הקרובה, שבת הגדול. תפקידו של אליהו הנביא הוא להשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם לפני בוא יום ה' הגדול והנורא, כדי שלא יבוא ריבונו של עולם ויכה את הארץ חרם. מציאותה של הגאולה היא האור הזוהר בעצמו, וממנו צריך לשרש את כל מה שמעיב וחוסם בעד האור. עקירה זו, ככל עקירה, נעשית בייסורים רבים.

אינני יודע אם השואה הייתה אותה נבואת עקירת הרוע. אני מאמין שבוודאי היא הייתה חלק ממנו, אולם אף אחד לא הבטיח לנו שבכך תמה מסכת ייסורינו. אנו נקבל מיד ריבונו של עולם את כל מה שיביא עלינו, ונתחזק בדרך אל הישועה השלמה.

כל טוב.

פחד מהגאולה.....

שלום,

יש המון תפילות וברכות שמדברות על ביאת המשיח, גאולה, בית מקדש שלישי וכדומה. אני מנסה לכוון בכל הברכות והקטעים האלה בתפילה, אבל משהו בתוכי זועק. אני עומד וקורא בהתרגשות "לשנה הבאה בירושלים הבנויה", אבל אני לא באמת מתכוון. לא בגלל בלבול או היסח דעת, אלא כי אני לא באמת רוצה. אני לא באמת שואף שיבוא המשיח ושאצטרך לעבוד בבית המקדש. אני מתחבר מאוד טוב לתפילות ולעבודה שבלב, אך בכל פעם שאני חושב על קורבנות זה מזכיר לי, סליחה על הביטוי, פרימיטיביות. אני שמח מאוד במציאות של היום ואני מודע לכל הרשע והרע בעולם, ולכל הדברים שדורשים תיקון בארצנו. אבל, בכל זאת, כשאני כן עם עצמי אני שמח שנולדתי בתקופה זו, ואני לא באמת רוצה שהגאולה תבוא מחר. אני מרגיש בזה פגם נוראי. כלל ישראל, כנראה, מאוד רוצה ושואף לבית מקדש, ואני-אני לא רוצה! זה נראה לי אבסורד שהמשיח יבוא בעזרת ה' ואני לא אהיה שמח בלב שלם.

כמו כן, קשה לחשוב על קורבנות בתור אידיאל נשגב, למרות שאני יודע שזה תכליתם האמיתית. למשל, כשקראתי את טעם הרמב"ם לקורבנות (והשתמע לי מכך שכיום, מכיוון שאין יצר עבודה זרה, לא יהיו קורבנות) מאוד התלהבתי ורציתי להסכים עם זה, למרות כל הסתירות ההגיוניות שיש על גישתו. בנוסף לזה, אני חושב שאם יבוא המשיח חלק נכבד מעבודת ה' שלנו, שהיא תיקון העולם והשפעה לטובה, כבר לא יהיה קיים כי הגאולה כבר תעשה את הכל.

שלום וברכה,

אני חושב שאתה צודק, ותחושתיך בריאה מאוד. אכן, אין שייכות לקורבנות בזמן הזה, ובאמת קשה מאוד לייחל לשיבתם, ובזמן הזה אין לדבר על קורבנות. אבל,

הרצון והכמיהה לקורבנות עוד ישובו בעוצמה מרובה. סיבת הדברים היא שהקורבנות דומים לקשר גופני שבין איש ואישה. כשלא קיימת אהבה בין השניים, הרי שקשר זה נראה כדבר מטורף, ואפילו דוחה. זר שלא ידע אהבה מהי, כשיתבונן אל קשר גופני, לא יבין לא את ההיגיון ולא את הרעיון, ואף לא ימצא בתוך עצמו נטייה לכך. אולם כשיידע את שפת האהבה, יחפש בכל דרך

כלי ביטוי לאהבה זו, ויבקש לנשק, לחבק ולממש באופן פיזי את הקשר שבינו לבין אהובתו.

אלה הקורבנות. הקורבנות והכמיהה להם הם תוצאה של רגשי קרבת אלוקים עצומה, הנובעים מהשראת שכינה וממגע עם השפע האלוקי. כשרגש זה לא קיים, האדם לא מוצא בתוך נשמתו את הכמיהה לשיבה לעולם הקורבנות. ביום בו תשוב שכינה לשכון בתוכנו, והאהבה לאלוקים ולהשראת שכינתו תתעצם בנו, לא נוכל עוד להחזיק מעמד ללא הקורבנות.

ליום זה אנו מייחלים.

כל טוב.

.....האם הגאולה בטוחה?.....

לפני זמן מה פרסמתי מאמר בעלון הישיבה שלי, בו יצאתי נגד הטענה שהגאולה כבר באה בטוח ובלי שום ספק, ונשאר רק לחכות. טענתי, שגם בזמן אנטיכוסט מי שקרא את ספר דניאל היה בטוח שתחיית המתים או-טו-טו מגיעה, ושגם בתקופת חזקיהו כולם היו משוכנעים שהמשיח מגיע עכשיו ("ביקש הקב"ה לעשות חזקיהו משיח"). לכן גם היה קשה לי עם המשפט בתפילות יום העצמאות "יהי רצון... שכשם שזכינו לאתחלתא דגאולה, כן נזכה לשמוע קול שופרו של משיח צדקנו במהרה בימינו". הוודאות שמביע המשפט נראתה לי מאוד לא במקום.

הטענה שנטענה נגדי היא שאמנם בזמן חזקיהו, זרובבל ואנטיכוסט היה קץ אפשרי, אך כעת זהו ה"קץ" של "בעיתה".

הטוענים תמכו יתדותיהם בכמה טענות:

- "אין לך קץ מגולה מזה" (על שארץ ישראל נותנת פירותיה).
 - הגר"א אמר ב"קול התור" שכעת זוהי הגאולה של "בעיתה" (ואמנם גם גדולים אחרים חישובו את הקץ וטעו, אך לא בצורה כזאת מפורטת כמו הגר"א).
 - הגאולה אינה תלויה בתשובה כלל, כך שאין מה שיעכב אותה, ועם ישראל יגאל בכל מצב רוחני שהוא יהיה.
- מה דעת הרב בנושא?

שלום וברכה,

א. משום מה הפכה סוגיית ודאות הגאולה ומהלכה הבלתי נסוג לאחד מיסודות האמונה, והטוען כי הגאולה הנוכחית היא הזדמנות ולא ודאות נחשב ככופר בעיקר. אינני מבין עד תום מדוע זה כך.

ב. מה שאנו יודעים בוודאות הוא שני דברים: הדבר הראשון הוא שעד כה היו הרבה הזדמנויות לגאולה שלא התממשו - אינני מדבר על הזדמנויות בהן טעו בני אדם, כי אם בהזדמנויות של ממש שהוחמצו, כמו בימי חזקיהו או בימי בית שני; הדבר השני שאנו יודעים הוא - שבסוף תהיה גאולה.

ג. להרבה מאתנו נראה כי מציאות ימינו היא כה הפוכית לעניין הגלות, עד שהיא מהווה ראיה לכך שזו גאולה שלישית שלאחריה אין חורבן.

ד. אני לא יודע, ואשמח מאוד אם הגאולה תבוא ללא כל תנאי. ברם, כיוון שה"מוחזק" הוא כי עד כה היו גאולות שהוחמצו, נקודת המוצא שלי היא שאף

עתה אנו במצב כזה, ועל כן עלינו לעמול קשה שדבר כזה לא יקרה. אנו צריכים להתאמץ מנקודת המוצא כי הכל עדיין תלוי בנו, ואם דברים יקרו באופן אחר - נשמח מאוד.
כל טוב.

.....פחד מבניין בית המקדש

קשה לי מאוד לרצות בצורה אמיתית שבית המקדש ייבנה. אני מפחדת ממצב אוטופי שכזה, כי בסיטואציות כאלה, לעניות דעתי, אין הרבה מקום למחשבה. הכל מתנהל על מי מנוחות, ומפחידה אותי סיטואציה של קיום בלי ביקורת עצמית ובלי קשיים. אני מעריכה את הדרך לשלמות אבל אני לא רוצה להגיע אליה מאותן סיבות שפירטתי, דבר המקשה עלי לומר בצורה אמיתית ברכות כמו "לשנה הבאה בירושלים הבנויה" וגם מביא אותי לעיתים לתסכול, שכן אם איני רוצה להגיע לשלמות אז למה להתחיל את הדרך?

שלום וברכה,

לו היה בית המקדש מציאות בה כל הבעיות נפתרות, היית צודקת. ברם, לעולם אין מסגרת הפותרת בעיות. בית המקדש אינו מציאות אוטופית, אלא רק מאפשר השגות עליונות, ראיית פני ה' אלוקים שלוש פעמים בשנה, וקומות גבוהות מאוד של המציאות. אולם קיומו אינו מונע את הצורך לעבור שינוי מהפכני פנימי, להתעלות ולהתקדש, להיות צדיק וישר, ולהתמודד עם הסכנות המרובות שיש בהארה כל כך גדולה, ובעיקר עבודה זרה. על כן, אנו מתפללים לבניינו כיוון שאנו רוצים שהבעיות שלנו תהיינה הבעיות שבית המקדש וקיומו מעוררים, ולא אותה מציאות עלובה ואפורה שאנו מצויים בתוכה כעת. חסד אלוקי גדול הוא לזכות להתמודד עם מציאות הקודש הגלוי, ולחסד זה אנו מצפים.

כל טוב.

הקמת המדינה ע"י חילוניים

שלום,

ידוע שמדינת ישראל מראשית הקמתה לא שמה את תורת ישראל בראש מעייניה. אם כן לא ייתכן שמדינת ישראל תהיה ראשית צמיחת גאולתנו. עצם הקמתה של מדינת ישראל היה נגד תורת ישראל ונגד השבת ועשו הכול על מנת לקעקע כל זכר ליהדות. מה שהציל אותנו היה ההבטחה "לא ימושו מפּיך ומפי זרעך". מובן שאחרי שהמדינה קמה צריך להגן עליה ולחזק את העם בתורה ולהשיב את אחינו התועים בתשובה, וכמובן, גם את עצמנו.

אבל אנחנו נעשה עוול לעצמנו אם ניקח כל דבר ונתחיל להתפלסף ולנסות להוכיח לעצמנו שאנחנו צודקים.

טעינו ובגדול.

זה נראה כמו החברה שעשו את "אוסלו" הזכור לרע ולא מסוגלים להודות שפשוט טעו. היו אדמו"רים שבקום המדינה גם כן אמרו הלל ושמחו וכדו', אבל אחרי כמה שנים ראו שהכל עושים לא על מנת להרבות תורה ופרשו מהדרך הזאת. מותר להודות. טעינו!

שלום וברכה,

א. אתה מניח בשאלה כי אם שומרי מצוות לא הקימו את המדינה אות הוא שאין היא ראשית צמיחת גאולתנו. לאמור: אתה קובע לריבוננו של עולם כיצד עליו להביא את הגאולה, וכשהוא לא הביא אותה בדרך שאתה מצפה אתה קובע כי אין זו תחילת הגאולה. ואילו אני מתבונן על מעשה ה', ורואה את חסדו עלינו, שהחזיר אותנו להיסטוריה ולארצנו, הצמיח את עם ישראל בה, וגידל אפשרויות עצומות של תלמוד תורה, וכונן מחדש את היישות הלאומית הישראלית, ועצי ארץ ישראל נותנים מחדש פרי - ולכל אלה לא אתייחס כראשית צמיחת גאולתנו? הרי זו כפירה בטובה ממש! מובן כי מדובר בראשית בלבד, ואנו עוד

רחוקים מהמשכה, אך כיצד ניתן לעצום עיניים ולא לראות את כל זה?

ב. מקימי מדינת ישראל לא עשו הכל כדי לקעקע כל זכר ליהדות. לצערנו הגדול, הם חשבו שבמה שהם עושים הם מבטאים את יהדותם, ולכן קבעו את לוח השנה העברי כיסוד מכונן של מדינת ישראל ועוד כמה דברים אחרים; הסכימו לאפשר לימוד תורה על חשבון שירות צבאי; הקציבו לא מעט כספים ללימוד

תורה; הסכימו לחוק נישואין וגירושין על פי ההלכה ועוד דוגמאות נוספות. זה אמנם עלוב ודל, אך מספיק כדי לסתור את הטענה שהם ביקשו לקעקע כל זכר ליהדות. בקשתם כיום היא שהיהדות לא תהיה חובה כי אם עניין לבחירה - גם זה רחוק מאוד מדרכה של תורה, אך רחוק באותו מרחק מהרצון לקעקע את היהדות.

ג. לא הבהרת במה טעינו, אם מלכתחילה ידענו את עמדתם ויחסם לדת המדינה היהודית ואף על פי כן הצטרפנו וסברנו כי זהו רצון ה' שכך יהיה. מדרשי חז"ל רבים מדברים על החשיבות הגדולה של אחדות האומה הישראלית כלפי שמייא, ומכוח הכרה זו אנו מצטרפים לכתחילה למדינה. מה השתנה שבשל כך אנו נצרכים לשוב בנו?

ד. דבר אחד ירחיק אותי ממדינת ישראל, והוא אי-הגדרתה של המדינה כמדינת העם היהודי. זו שאלה שדנים בה כעת, בענייני החוקה, והרוב המוחלט של כל השותפים בדיונים אלה (מהצד היהודי) מסכים שהגדרה כזו היא אבן יסוד בדמותה של מדינת ישראל. ברם, אם דבר כזה יקרה, והגדרה זו תחדל מלהתקיים, אתן גט פיטורין למדינה זו, ואודה כי טעינו בניסיונו לראות במדינה את המכשיר דרכו תתקדם הגאולה. ברם, ב"ה עדיין אנו רחוקים מכך, וחובת ההודאה בטעות אינה מוטלת עלי, כי אם על מי שהתנגד לה ולהקמתה, והחריף בזאת את מצבם של היהודים.

בנושא ההודאה בטעות - תפילה גדולה צריכים לשאת שנוכל לעמוד כיהודה ולומר "צדקה ממני", להודות בטעות ולא ליבוש. ברם, הפניית טענה זו לצד אחד ולא לשני היא בעיה חמורה מבחינת היושר הפנימי - שכן המתנגדים צריכים להודות בטעותם שהתנגדו לציונות, ורק בזכותה אנו חיים היום, ועולם התורה פורח, ולעם היהודי יש תקווה ועוד ועוד. על כן, יש להיזהר בזה. כל טוב.

האם אנו בדרך

לגאולה או לגלות?

לכבוד הרב, שלום.

נאמר בפרשת השבוע, פרשת "ואתחנן":

"כי תוליד בנים ובני בנים ונושנתם בארץ והשחתם ועשיתם פסל תמונת כל ועשיתם הרע בעיני ה' אלוקיך להכעיסו; העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון מהר מעל הארץ אשר אתם עוברים את הירדן שמה לרשתה לא תאריכון ימים עליה כי השמד תשמדון; והפיץ ה' אתכם בעמים ונשאתם מתי מספר בגויים אשר ינהג ה' אתכם שמה".

כמו כן, בפרשיית "והיה אם שמוע" נאמר: "השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלוקים אחרים והשתחוויתם להם וחרה אף ה' בכם... ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה...".

ובמסכת אבות נאמר: "גלות באה לעולם על עבודה זרה ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ועל שמיטת הארץ".

לאור כל המקורות הנ"ל ושאר פרשיות השכר והעונש הקיימות בהמוניהן, נראה לי יותר סביר שאנחנו בדרך לגלות מאשר בדרך לגאולה. שכן, קל מאוד למצוא בימינו, לצערנו הרב, גם את חטאי בית ראשון וגם את חטאי בית שני, וכן לא קשה למצוא את ה"סטירות" שהקב"ה מביא לנו בתור תקדים לגלות. האם עדיין ניתן להגיד שהגאולה קרבה, ואם כן, על סמך מה?

(שמעתי פעם דעה שאומרת שפשוט פרשת בחוקותי ודומותיה אינן תקפות יותר, אך למיטב ידיעתי, דעה זו היא כפירה בעיקר ובעצם גם נותנת לגיטימציה לנצרות, לאיסלם, לרפורמה וכן הלאה...).

שלום וברכה,

פסוקים אלה הם פסוקים נצחיים. הם קיימים גם היום, ובודאי שיש לראות אותם כקריאות חמורות מאוד הניצבות לנגד עינינו. תורתנו נצחית היא, וייתכן כי, חס ושלום, לא נהיה ראויים לארץ ישראל גם בפעם הזאת, ונעוף מכאן. יסוד זה חייבים להטמיע יותר ויותר, ויש לנער את עצמנו מהוודאות השגויה כי הקב"ה

יקבל אותנו כפי שאנו ויפסיק לתבוע מאתנו להיות נאמנים לדמותנו הרוחנית הייעודית.

כל זה אינו עומד בסתירה לעובדה כי אנו בעת גאולה. גאולה היא הזדמנות אלוקית שנפתחו בה שערי שמים, ואנו צריכים לממש אותה בכל מאודנו. הגיע השלב של "עד שתחפץ", ויש חפץ המתגלה בארץ. אנו חיים בתקופה בה הגאולה אפשרית.

אין להתבטא בנוסח "מה יותר סביר כיום". אין אנו יודעים כיצד הקב"ה שופט את עולמו. אתה כבר שפטת כי אנו גרועים מבית ראשון ושני, וזה כמובן משפט חמור ביותר, שכן אין לנו יכולת לדעת כיצד מתבונן הקב"ה על עולמו. יש הרבה דברים טובים בעולמנו ובמדינת ישראל של היום, ואנו נצטוונו להתבונן בעין יפה טובה על המציאות ולקדם אותה, במקום לשפוט אותה בחומרה. ריבונו של עולם הוא הבוחן כליות ולב, והוא שישפוט תבל בצדק.

כל טוב.

מקל כתיבות

עול המדינה.....

תקופת הזוהר של ימי בית חשמונאי לא התמידה זמן רב. על אף העובדה שהם הובילו מהפכה אמונית ולאומית בסדר גודל עצום, הם עצמם לא נותרו באותה עמדה בה התחילו. בעוד שמלכתחילה כוהנים היו, ומכח הזיקה למקדש הם פעלו, הרי שבמשך דרכם הם ביקשו גם שלטון פוליטי ומלוכני, והכניסו עצמם לאותה מערכת מסוכנת של עירוב כוח ושלטון. סימני ההתייוונות לא אחרו לבוא, ובעקבות סימני ההתייוונות אף ההתייוונות עצמה. צאצאי בית חשמונאי לא נותרו נאמנים למגמה הראשונה של חנוכה, ואט אט החדירו לממלכתם שלהם עצמם את היוונוּת המאוסה נגדה נלחמו. מאוחר יותר פנו בפועל לנציגי מעצמה זרה, רומא, כדי שתכריע בשאלות פנים מדיניות, ומכאן ועד לבואה של רומא ולהשפעה זרה על השלטון, עד לכיבושו המוחלט, הדרך לא ארכה. חז"ל ציינו כי מבית חשמונאי לא נותר דבר, אפילו הנשים, וכל הטוען שמבית חשמונאי הוא בא חושף את העובדה כי למעשה הינו עבד.

על רקע היסטוריה עגומה זו תמוהים דברי הרמב"ם, אשר בדברו על חג החנוכה הוא מציין כעובדת יסוד מהותית וכסיבה עיקרית לחג את העובדה שחזרה מלכות לישראל כמאתיים שנה. לאמור, הרמב"ם חוגג את ממלכת ישראל העצמאית, על אף העובדה שהתייוונותה, על אף העובדה ששנים לא מעטות היא פעלה בחסות רומי, על אף העובדה שבתקופה מסויימת מלך בה אדם כמו הורדוס, ועל אף כל מגרעותיה, המדינה היהודית העצמאית נחשבה במשנת הרמב"ם כיסוד שיש לציין אותו לדורות.

יחסו של הרמב"ם צריך להיות מורה דרך לדורות. יש קבוצות ביהדות המאמינה והנאמנה אשר התנו את יחסן למדינה בשאלה האם המדינה משרתת את שמירת התורה והמצוות, אם לאו. יש שהתנו את היחס למדינה בשאלה האם המדינה משרתת את מצוות ישוב הארץ, אם לאו. יש שהתנו את יחסם למדינה לאור השאלה האם היא מצליחה לכנס לתוכה את העם היהודי, אם לאו. חשוב מאוד שלא להמעיט כלל וכלל בשאלות אלו, וחשוב מאוד לתבוע תביעה מתמדת ממדינת ישראל של היום להיות זו שמקדמת את האומה לקראת דמותה המלאה בשמירת תורה ומצוות, מכנסת אל תוכה את העם היהודי, ומהווה כלי עיקרי במימוש מצוות ישוב הארץ על פני ארץ ישראל כולה. ברם, יחסנו למדינה נובע

מעצם החשיבות העיקרית של עצמאות מדינית יהודית, ושל מרכזיות השיבה אל ההיסטוריה.

חלק בלתי נפרד ממחשבה זו בדבר החשיבות העליונה של עצמאות מדינית היא קבלת כללי הפעולה של מדינה זו. ציות לחוקי הצבא ולפקודותיו היא נשמת אפה של מדינה. זה בדיוק ההבדל בין אוסף של פלאנגות לבין מדינה ריבונית. על כן, חובה עלינו, כחלק מחג החנוכה, לקבל את משמעותו על הטוב והרע שבו - הטוב הוא ימיהם הראשונים של החשמונאים וטיהור המקדש, והרע שבו הוא ההכרה במערכת זו גם שאינה פועלת בדרך הראויה.

האם ללא גבול? חס ושלום. אין אדם בעולם שמותר לו להיות מחוייב למדינה ללא גבול. לא לחינם נקבע בחוק העיקרון של פקודה בלתי חוקית בעליל, והגדרתה כפקודה שדגל שחור מתנוסס מעליה. קביעה זו מתאימה מאוד לדברי הרמב"ם עצמו, המדבר על גבולות הציות לפקודתו של המלך. ברם, מצבים אלה נמצאים בגבולות הקיצוניים של המציאות ואינם סדר היום של מדינה. שימוש במונח "פקודה בלתי חוקית בעליל" במקום בו אין מדובר בכזו, אינו אלא מניפולציה מכוערת על יסודות הקיום, וסכנה ממשית לטהרו של המוסר, ולפיקוח נפש של רבים, שינופפו כל אחד בהגדרתו האישית של פקודה זו, ויהרסו את צמיחת גאולתנו, עליה אנו מודים לריבונו של עולם. כחלק ממורשת יחסנו לחג החנוכה אנו מקבלים על עצמנו את עולה של מדינה זו, ונאמנים למוסדותיה ולפקודותיה, ומנסים בכל עת להשיבה למסלולה הראוי בדרכים בהן ראוי להשיב בתשובה.

פורסם ב"שבתון", כסלו תשס"ד

.....אמירת תהילים בצפירה

לכבוד הרב שרלו שלום וברכה,

אני לומדת במכללה ובשעת הצפירה כמה מחברותי ואני נעמדנו באמצע הקורס וקראנו תהילים. לאחר מכן ניגש אלינו המרצה וגער בנו בטענה שאיננו מבינות את החשיבות שכל עם ישראל עומדים ביחד ומקדישים מחשבה לששת המיליונים שנספו בשואה. בנוסף לכך הוא טען שמעשינו תואמים את הגישה החרדית הטוענת שהצפירה זו חוקות הגויים ושיש לנו עיוות בחינוך אם אנו לא מבינות את החשיבות של הביחד. אנו מצידנו הסברנו לו שאיננו רואות סתירה ואנו חושבות על הקורבנות בקריאת התהילים ואנו גם עומדות בצפירה. רציתי לשאול את הרב האם אני באמת לא מבינה את החשיבות ויכול להיות שקריאת התהילים חשובה בפני עצמה, אבל עדיף להשאיר אותה לזמן אחר ולהקדיש את זמן הצפירה למחשבה בלבד? תודה וכל טוב.

שלום וברכה,

קודם לתשובה על שאלה זו יש להחליט באיזו רמה חפצים לענות עליה. אם משאירים אותה ברמה הפרקטית, אין צורך אמיתי להיכנס למחלוקת. יעשה כל אחד בצפירה את שהוא רוצה - אין מגרעת בלעמוד ולחשוב, ואין מגרעת באמירת תהילים. במקום לעשות מזה נושא עקרוני לויכוח, ייקבעו גבולות ברורים שעיקרם התייחסות לצפירה ואי התעלמות ממנה, וכל אחד יבטא בכך את שהוא רוצה. לא זה העניין שיש להיכנס עליו למחלוקת, בעיקר אם אומרות התהילים אינן שוללות את אי-האמירה, ואלו שאינן אומרות שמחות שיש אחרות שבחרו להתנהג אחרת.

אם מחליטים שרוצים לדון ברמה העקרונית של הדיון, אני סובר שצודק המרצה. מדובר בביטוי שבאמצעותו החליטה מדינת ישראל, ברוב עצום ולא דחוק, לבטא את אבלה על השואה. מלכתחילה היינו מעדיפים שיהיה אחרת: לא בניסן, לא בצפירה כי אם באמירת תהילים וכדו'. אולם כיוון שעמדנו לא התקבלה, ולא מדובר בדבר מה שהוא אסור, הרי מהיותנו חלק בלתי נפרד מהציבור, אנו שותפים עימו בדרכיו. על כן, אנו עומדים בצפירה ומתחברים יחד עם כל האומה

בזכרון השואה. יש בכך ויתור מצידנו על הדרך בה היינו רוצים שיובע האבל, אולם אנו זוכים להיות גוף אחד ציבורי, ויפה לוותר על דרכנו בהקשר זה למען היות חלק בלתי נפרד מהציבור. בדקת הדומיה הזו אנו הופכים לגוף אחד, והדבר אינו מונע מאתנו לומר תהילים בשאר היום.
כל טוב.

.....מדינה יהודית...חילונית..

מה הייתה גישת הרב אברהם יצחק הכהן קוק להקמת מדינה יהודית חילונית?

האם היו רבנים שהתנגדו לגישתו?

מה היו דעותיהם?

האם הרב קוק הציע את דעתו כפשרה?

שלום וברכה,

הרב קוק נפטר בשנת תרצ"ה (1935), על כן אין אנו יודעים לאשורו את יחסו למדינה חילונית. בעיה נוספת טמונה בשאלת ההגדרה של המונח "מדינה חילונית". ברם, אנו יודעים את יחסו החיובי (לאחר עלייתו לארץ, למרות דברים קשים שכתב עליה קודם עלייתו, ולמרות ביקורת חריפה שהתלוותה לכל דבריו במשך כל חייו) לתנועה הציונית ועל כן ניתן להניח כי יחס זה היה ממשך.

ברם, בנו, הרב צבי יהודה זצ"ל, שהיה בכיר תלמידיו, לימד חזר ושנן את היחס החיובי המיוחד למדינת ישראל. יחס זה לא היה יחס מותנה, כי אם יחס קטגורי: מדינת ישראל היא אחת מאבני הגאולה, בשל העובדה כי היא מחזירה את עם ישראל להיסטוריה, ומאפשרת לו לשוב לארצו, לכבוש ולהתיישב, לקבץ גלויות ולהקים את התשתיות ההכרחיות לקומות העליונות שעוד תשובנה ותיבנה. על כן, ניתן להניח כי הדברים הם המשך לדברי הרב קוק האב. בוודאי שההעדפה הייתה כי הכל ייבנה על טהרת הקודש. ברם, כיוון שלא כך מתגלגלים הדברים בהיסטוריה, אין מדובר בפשרה כי אם בעמדה שמלכתחילה - זוהי הדרך בה נבנית גאולת ישראל, בונים בחול ומקדשים בקודש, ועל כן הרב צבי יהודה חגג את יום העצמאות לכתחילה.

בוודאי שהיו אנשים רבים שהתנגדו לכל הרעיון. חלקם התנגד לעצם בנייתה של מדינה בכוחות אנוש, דבר הפוגע לדעתם באמונה בביאת המשיח, ואינו מותנה כלל בשאלה האם המדינה היא מדינה "דתית" או "חילונית"; חלקם התנגד לשותפות עם חילונים.

כל טוב.

ציוד לחוקים שנוגדים את התורה

שלום לרב,

אנחנו מחונכים לקיים את חוקי המדינה, אך חובתנו היא לקיים את ההלכה ואת התורה. ב"ה, עוד לא הגענו למצב שיש חוק שמורה לנו לבצע דבר הסותר את התורה, אך נראה שהמצב לא רחוק מכך. מה דעת הרב לגבי חוקים פוליטיים הנוגדים את חוקי התורה? האם הם מתבטלים או שקיימת פה התלבטות בין שני ערכים שווים, כמו שתי הלכות שמתנגשות?

שלום וברכה,

יסוד היסודות הוא שאין אנו נשמעים לשום חוק ולשום צו הנוגד את התורה. אנו משעבדים עצמנו באופן מוחלט לריבוננו של עולם, ופועלים לאור דבריו. זהו היסוד המופיע בראש עשרת הדיברות - קבלת עול מלכות שמים, ואנו שבים ואומרים קבלה זו ב"שמע ישראל" הנאמר למעלה מפעמיים ביום. הדבר מחייב אותנו לבחון היטב מה ריבוננו של עולם ציווה. פעמים רבות אנו משוכנעים כי ריבוננו של עולם ציווה דבר מה ומקפידים בו, אולם בירור מעלה כי לא כך ציווה עלינו ריבוננו של עולם.

אני מבין כי הנושא עליו אתה מדבר הוא ההחלטה על הסגרת שטחי גוש קטיף לפלשתינאים, וזו דוגמה מצוינת דרכה ניתן לברר את הסוגיה העקרונית. כדי לסרב למלא אחר חוק פיני-פיצוי בטיעון כי ריבוננו של עולם אסור עלינו למלא אחר חוק זה, אנו חייבים להניח שלוש הנחות הלכתיות, שעל כל אחת מהן ניתן לערער:

א. אנו חייבים להניח כי על פי התורה אסור למדינת ישראל לומר שאין היא יכולה להחזיק בשטחי ארץ ישראל אלה וכי ההחזקה גובה ממנה מחיר כבד מדי בכל התחומים, והיא חייבת להחזיק בהם בכל מחיר. הנחה זו לעצמה כלל אינה מבוררת, ורק אזכיר כי לדעת רוב מוחלט של הפוסקים החרדיים - אשכנזים וספרדים - היא לא נכונה מבחינה הלכתית.

ב. אנו חייבים להניח כי חובה זו עדיין מוטלת על הפרט, לאחר שהמדינה החליטה על החוק. הנחה זו אף היא ניתנת לערעור, וכתב על כך הרב אבינר הי"ו כי משעה שהממשלה החליטה את החלטתה בעניין זה, אף שהדבר איום

ונורא, אין חובה הלכתית ייחודית על היחיד. בכך הדברים שונים מהחלטת ממשלה, ח"ו, לאכול חזיר או לחלל שבת.

ג. אנו חייבים להניח כי החובה הזו אינה נדחית מפני חובות אחרות. אף זו הנחה שניתן לערער עליה. בהחלט ניתן לטעון, וכך גם אני הקטן סובר, כי אף שיש מצווה האוסרת על הממשלה ואף שהיא מוטלת על היחיד, יש עוד מצוות. אחת המצוות הגדולות, ואולי הגדולה מכולן, נוגעת לקיומו של עם ישראל ולאיסור פיקוח נפש לאומי פנימי. אני מעריך כי אם יהיה מרי אזרחי שימנע מהממשלה לבצע את החלטותיה, ואם הצבא ייכנס למערבולת סירוב פקודות המוני לכאן ולכאן - אנו נאבד. לא זו בלבד שנאבד פיזית, עוד נהרוס את היכולת שלנו להיות חלק מהאומה ולקדם אותה מבחינה רוחנית. לפיכך, ייתכן כי פיקוח נפש לאומי דוחה את השיקולים האחרים.

הדבר מלמד אותך כי הסוגיה סבוכה מאוד ועמוקה, ולא ניתן לצאת בהצהרה כי חוקי התורה קודמים לכל דבר ובשם הצהרה זו לעשות דברים, קודם שמבררים מה רצון התורה באמת, ומה ציווה אותנו ריבונו של עולם.

וה' יאיר עינינו.

כל טוב.

רב צבאי

בימים הקרובים אני עתיד להתגייס לצהל (במסגרת הישיבה), לאחרונה יצא לי לעיין במספר ספרים העוסקים בנושא מרא דאתרא. האם בצבא ישנו חיוב להשמע לפסקי ההלכה של הרב הצבאי הראשי? ואם כן מה עלי לעשות במקרה שפסקי הרבנות הצבאית סותרים את פסקי ראש הישיבה שלי?

שלום וברכה

בוודאי שיש להישמע להוראות הרב הצבאי בצבא. כך אני מחנך גם את בחורי הישיבה בישיבתי, ומורה להם לא לשמוע לפסקים שהם שמעו ממני, אלא לרב הצבאי הראשי.

הוא המרא דאתרא, הוא הפוסק בצבא, ויותר מכך - אסור לה לפסיקה בצבא שתעשה את התורה כשתי תורות, כי אם חובה לשמוע למקור סמכות אחד. כל טוב.

.....הבחירות לכנסת

א. מה דעת הרב על האפשרות שלא להשתתף בבחירות לכנסת ישראל?
 ב. מדוע להצביע למפלגה דתית? האם זה נכון וראוי שמפלגה במדינת ישראל תיבחר
 ע"פ הצבעה הנובעת משיוך שבטי (כשם שלדעתי לא ראוי שתהיה מפלגת חילונים או
 מפלגה הנבחרת על בסיס עדתי)?
 ג. למה הרב קורא להצביע מפד"ל? אני נבעתת מהמחשבה שהאנשים האלו, המועמדים
 להיות ח"כים, הם אלו שמייצגים את משנת היהדות הלאומית כפי שהרב מנסח אותה
 בבהירות באתר.

שלום וברכה,

א. אני מתקשה להבין את אלה שלא בוחרים. יש ללכת ולבחור הן בשל
 ההשפעה שתהיה להצבעה על מדינת ישראל, והן בשל השמחה הגדולה
 שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה בו עם ישראל ממליך את ממשלתו, ואינו נתון
 למשיסה ולביזה או לחסד אחד מהשליטים העושים חסד ולא צדק.
 ב. יש היגיון במפלגה דתית ויש היגיון בפיזור כולם בין המפלגות השונות. נראה
 כי לאחר הקמתה הסופית של מדינת ישראל - קביעת הגבולות, החוקה,
 האוכלוסיה וכדו', נתרכז אז בדברים החשובים באמת, ואז יהיה צורך עצום
 בהתערות בחברה היהודית כולה ולא במפלגות הדתיות.
 ג. אני איני נבעת. אלה האנשים שהסכימו ורצו לתרגם את החלק של משנה זו
 הזקוק לפוליטיקה ולעסקאות השונות. הם הקרובים ביותר למה שאני חושב
 שצריך לעשות, ואני מקווה שייזוותרו קרובים גם לאחר הבחירות.
 כל טוב.

היחס למלוכה.....

מה עמדת התורה ביחס למלוכה? האם היא מהווה אידיאל ושאיפה, או שהיא רק הותרה בדיעבד ככניעה לעם שהידרדר וביקש אותה בימי שמואל, למשל?
 מאלו מקורות ניתן ללמוד על יחסנו לעניין?
 כמו כן, האם הרב יכול להפנות אותי למאמר תורני בנושא? ואולי כבוד הרב כתב בעצמו משהו בנידון ויוכל להפנות אותי לשם?
 תודה,
 ושנזכה לחידוש המלוכה (בתנאי שאכן היא רצויה...)

שלום וברכה,

על המלוכה והיחס אליה נכתבו תלי תילים של דברים. מקור הבעיה הוא בסתירה שלכאורה מצויה בתנ"ך עצמו. ניתן להביא ראיות עצומות להתנגדות למלוכה: פשט הכתוב במצוות המלך אינו מצווה על מלוכה; דברי גדעון "לא אמשול אני בכם ולא ימשול בני בכם - ה' ימשול בכם" המלמדים שיש ניגוד בין מלכות אדם למלכות שמים; הסיפור בשמואל א פרק ח המלמד כי בקשת המלכת מלך אינה רצויה בעיני ה'; דברי הנביא הושע "כל רעתם בגלגל", המתבארים על ידי חלק מהפרשנים כדברים התולים את כל הבעיות של עם ישראל בבקשת המלוכה בגלגל ועוד ועוד.

מאידך, ניתן להביא ראיות עצומות לתמיכה במלוכה: הקב"ה מבטיח לאברהם "ומלכים מחלצוך יצאו"; אותו ספר שופטים בו כתוב מעשה גדעון אומר כי "בימים ההם אין מלך בישראל איש הישר בעיניו יעשה", פסוק שעולה ממנו כי דווקא אי מצאיות מלך היא הבעייתית; הבטחת מלכות הנצח לדוד בשמואל ב פרק ז; ובעיקר - הציפייה למשיח והנבואות עליו "ויצא חוטר מגזע ישי", המלמדות על החתירה לקראת מלוכה.

בשל כך יש מחלוקות תנאים על הסוגיה, המופיעות במדרש ההלכה (ספרי) לפרשת המלך, ובמסכת סנהדרין כ ע"ב; מחלוקת תנאים זו ממשיכה למחלוקת אמוראים בסנהדרין שם; מחלוקת זו ממשיכה למחלוקת ראשונים - הרמב"ם פסק בספרי הלכותיו כי מינוי מלך הוא מצווה בעוד שאברבנאל כתב על כך (גם

בפירוש לדברים וגם בפירוש לשמואל) כי מינוי המלך הוא "כניעה" של הקב"ה לתביעת העם, והוא דומה לאשת יפת תואר. מבחינה מסוימת, גם היחס למדינת ישראל והמחלוקות עליו בתוך העולם האמוני יונק ממחלוקת זו. הציונות הדתית ממשיכה את פסיקת הרמב"ם, רואה ביישות המדינית מצווה וזכות גדולה, וחלק מיחסה למדינת ישראל נובע מדברי הראי"ה קוק, שמדינה יהודית (אף על פי שהוא לא חי כאשר היא הוקמה) יונקת את סמכותה ואת היחס אליה מפרשת המלך. כל טוב.

הלכה ומדינה.....

ברמב"ם בהלכות מלכים ג, ט מובא "אם גזר המלך לבטל מצווה, שאין שומעין לו".
 א. האם בימינו נוהגים לפי דיני המלך עליהם הרמב"ם מדבר (ראש ממשלה)?
 ב. האם מצוות יישוב הארץ היא מצווה (שנכללת בהלכה לעיל) לכל הדעות?
 ג. "אין שומעין לו" - מה הגבולות? האם מותר להתנגד בכוח למבצעי גזרות המלך?

שלום וברכה,

א. ודאי שדין מלך המלא אינו נוהג בממשלת ישראל. ברם, הראי"ה קוק פסק על פי ראשונים כי אין ואקום, וכאשר יש שלטון יהודי הוא מקבל חלק מסמכויות המלוכה. על כן מעמדה ההלכתי של ממשלת ישראל הוא של גוף שלטוני שקיבל חלק מסמכויות המלוכה, ומכאן התביעה ההלכתית לשמור את חוקי המדינה.
 ב. בוודאי. אם מלך גוזר על אדם שלא לקיים מצוות יישוב הארץ, והוא מסלק אותו מהארץ, אין חייבים לשמוע לו מהבחינה ההלכתית. ברם, אין הדבר קובע כי המלך חייב לדפוק את ראשה של המדינה בקיר, ולאבד את טובתה של המדינה כדי לקיים את מצווה זו בלבד. יש מצוות רבות המוטלות על שלטון, והוא חייב לשקלל את הכל. על כן, מהבחינה ההלכתית הטהורה חייב המלך לשקלל מושגים רבים. ואכן, אין אף אחד התובע את כיבוש עבר הירדן המזרחי מכוחה של מצוות יישוב הארץ.

ג. לא. "אין שומעין לו" פרושו התנגדות פאסיבית.

כל טוב.

.....צינת לחוקים חילוניים

כבוד הרב שלום,

מזה כשנה שאני פועל כעצמאי. במהלך תקופה זו נחשפתי לשאלות רבות הנוגעות לשאלת מעמדי כאדם ישר.

כעצמאי, אני מוצא את עצמי מתלבט האם לדווח על חלק מההכנסות? לנפח את ההוצאות? שאלות אלו משפיעות כמובן על הסכום אותו אני עתיד להעביר בסוף השנה למס הכנסה.

שאלותי הן:

האם ישנו חיוב הלכתי לשלם את מס ההכנסה, או שזה ברמת "אלמלא מוראה של מלכות איש את אחיו חיים בלעו" (כלומר אפילו לא איסור דרבנן).

האם במידה ולא אדווח למס הכנסה על כל הכנסותי, אפסל לעדות?

האם ישנו הבדל בין העלמת מס לבין חוקים אחרים כגון בנייה בלתי חוקית (אני שוקל להרחיב את המרפסת) או חנייה ללא תשלום. אם כן אשמח לדעת מהו ההבדל.

תודה רבה לרב שמשקיע מזמנו.

שלום וברכה,

איני מוצא שום היתר לא לשלם מיסים כחוק.

הסיבות ההלכתיות לכך הן משני סוגים. ראשון בהם הוא מצד ההלכות הפורמליות - החל ב"דינא דמלכותא דינא" (גם לאור דברי הראשונים שאין מדובר אלא בגויים, אך זה לא קשור לענייננו) וכלה בגזל הציבור בכך שאתה לא משלם את חלקך. צווינו גם "מדבר שקר תרחק" ודיווח שקר הוא שקר! אלה דברים הלכתיים ולא רק רעיוניים. מעבר לכך, זוהי המשמעות הפשוטה של שלטון. שלטון קובע חוקים ומיסים וכדו', וכל עוד הם שווים לכולם ויש צדק בסיסי בחלוקת הנטל הרי שחייבים לשלם מס כחוק, ללא שום עקמימות. מותר להעסיק יועץ מס ומותר לחפש את הפרצות, אך הכל במסגרת החוקים והתקנות.

יש מקום לדון אם אדם רמאי הרי הוא "רשע דחמס" ופסול לעדות. אין זה ברור שזה כך כיוון שיש עבירות דחמס שלא פוסלות לעדות, כגון "לא תחמוד", בשל טעות בידיעת ההלכה. בכל מקרה, בסיס לדיון יש כאן.

יש הבדל בין חובה זו לחובת הרישוי והחנייה במקומות אסורים. על אף שיש להקפיד גם על אלה מצד הדין והסדר הטוב, ובוודאי שמצד "ועשית הישר והטוב בעיני ה'", הפרתן חמורה פחות, בעיקר בשל העובדה שאין בכך גזל הציבור וכדו'.
כל טוב.

.....החובה להצביע בבחירות

לכבוד הרב שרלו,

לאחרונה נראה שהרעיון של הפלת הממשלה וקיום בחירות מחודשות בעקבותיה הוא ממשי מתמיד. לא צריך להזכיר שהציבור שלנו, הדתי-לאומי, מאוד לא מרוצה מתפקוד הממשלה הנוכחית, בעיקר בתחום היחס לארץ-ישראל. הפלת הממשלה נראית רעיון טוב כדי להימנע (לפחות זמנית) מתוכנית ההתנתקות. אך כשחושבים על האפשרויות האחרות להרכב הממשלה, לא רואים שום אלטרנטיבה ראויה שהציבור הדתי-לאומי ימצא כמתאימה ומשקפת איכשהו את עולם ערכיו. עלה הרעיון להתעלם ממערכת הבחירות. מחד, ההצעה נראית כצעד חיובי שבאמצעותו נראה את דעתנו על הכנסת ועל הממשלה, אך מאידך, נדמה לי שאנחנו יורקים לא רק לבאר שממנה אנחנו שותים, אלא על עצמנו; כי קיום המדינה הוא ערך מוביל בסולם הערכים שלנו. האם יש חובה להשתתף בבחירות? ואם כן מהי - רעיונית, הלכתית, רוח-הלכתית? בברכת "כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ".

שלום וברכה,

אודה על האמת אך איני מבין את השאלה.

ראשית, הוודאות כי הפלת הממשלה נראית כרעיון טוב אינה ברורה כלל ועיקר. אין אני עוסק בהיבטים הפוליטיים של העניין, כי אם בהיבטים הרוחניים - אי יציבות השלטון אינו דבר טוב לעם ישראל, ומערער על המושג שלטון בכלל. מעבר לכך, אנו טרפדנו את עצמנו למצב בו אין אנו יכולים להצטרף לאף מפלגה השואפת לשלטון במדינת ישראל, כיוון שפסלנו את כל האפשרויות, כך שמבחינה זו איני יודע אם הדבר נכון.

ברם, השאלה נוגעת כמובן לנושא העקרוני. התעלמות מהשתתפות בבחירות מהווה פרישה מהכלי בו מבוטא בזמן הזה כלל ישראל. פרישה זו מהווה, איפוא, פרישה מהארגון של כלל ישראל. לו היה בידינו להציע ארגון אחר לכלל אולי היה מקום לשקול את הדבר, אולם כיוון שאין הדבר כך אסור לנו לעשות זאת. אני מבקש להדגיש כי יסוד האיסור אינו נובע מכך שנפסיד הנאות שונות הנובעות משותפות בבחירות, ושכלי עוצמה פוליטית יהיו לנו פחות תקציבים. הדבר גם אינו נובע מרצון לעוצמה פוליטית כזו או אחרת, או מהבריחה מתיקון במקום בו

ניתן לתקן. כל אלה נכונים והם שיקולים ראויים, אך לא הם היסוד. יסוד העניין הוא בהכרעה החד משמעית של חז"ל כי התורה ניתנה לכלל ישראל, ואנחנו שותפים בכלל ישראל. כך פסקו רבותינו לפני כמאה וחמישים שנה בעת פולמוס הפרדת הקהילות והקריאה "הבדלו", וזאת הכרעתנו היסודית. מימות משה רבנו שלא קיבל את הצעת ה' "הרף ממני ואשמידם... ואעשה אותך..." אנו ממשיכים בדרך זו, ומשתתפים עם כלל ישראל ובכלים בהם הוא בא לידי ביטוי. כל טוב.

.....הלכה...רבנים...פוליטיקה

לרב שלום וברכה,

מדוע הרב מתנגד לפסיקות הלכה בנושאים פוליטיים? הרי ההלכה היא דבר ה' ומדוע לא נלך אחריה גם בנושאים פוליטיים? ומדוע הרבנים שהם נושאי דבר ה' לא ראויים, לדעתך, לשמש בתור פוליטיקאים ובכך לממש את דבר ה'?

שלום וברכה,

מאוד מאוד לא הייתי רוצה כי הפוליטיקאים יחליטו לבדם על הכיוון הכללי. אני חושב שזה המקום בו רבנים חייבים להיכנס, ולהתוות דרך אמונית ורוחנית לגבי הכיוון הכללי. ברם, כאשר מדובר בשדה הפוליטי-מעשי על רבנים להתרחק משם מאוד מאוד, וזאת משלוש סיבות:

א. גם כשהסנהדרין הייתה קיימת הייתה הפרדת רשויות. במקביל לסנהדרין היה המלך. אין זה ברור עד תום מהי מערכת הכפיפיות וכיצד היו מתקבלות ההחלטות (לדוגמה: מחלוקת הראשונים לגבי תפקיד הסנהדרין במלחמת הרשות), אולם ברור שהייתה הפרדה. פוליטיקה זו אומנות האפשר, ושם על רבנים להותיר לרשות המעשית את הביצוע.

ב. הרבנים של היום אינם מוכשרים (לא מלשון כישרון אישי אלא מלשון הכשרה) לעסוק בשאלות המעשיות. הם לא למדו יחסים בינלאומיים וכלכלה וכדו', ואין להם מערכת ייעוץ ראויה לשמה כדי להיכנס לכל המערכת המעשית. על כן, התערבותם נעשית בלא הכשרה מתאימה. רבנים הפוסקים בענייני רפואה זוכים לייעוץ רפואי ניכר, ורוכשים ידע רפואי, רבנים העוסקים במצוות התלויות בארץ זוכים לייעוץ אגרונומי מקיף, ורוכשים ידע בתחום, ואילו בתחומי החברה, המדיניות הבינלאומית וכדו', אין מערכת תומכת כזו, ועל כן הרבנים נאלצים לפסוק ללא ידע בתחום.

ג. הירידה לשדה הפוליטי גורמת למניפולציות כוחניות של רבנים, אשר משתמשים בהלכה ובהדרכה התורנית כדבר הצובר כוח ומשתמשים בו שלא כדין. בכך מתחלל שם שמים, וההלכה ודבר ה' מתבזים.

כל טוב.

.....הפרדת הדת מהמדינה

מה דעת הרב בנושא הפרדת הדת מהמדינה? האם יש דברים שיש להפריד ויש דברים שאסור?

אשמח אם הרב יוכל לפרט.

תודה מראש.

שלום וברכה,

כאשר עוסקים בשאלות רוחניות ומעשיות עמוקות יש צורך בהקדמה ארוכה בבירור הדברים. שכן לא ברור מדברך מה פירוש הפרדת דת מהמדינה - ישנם כל כך הרבה דגמים בעניין, מהדגם האוסר על המדינה להתערב ואף לתמוך במוסדות דת חופשיים, ועד להפרדה האומרת כי המדינה היא בעלת אופי מסוים אך אינה כופה את הדת על אזרחיה. על כן, יש צורך להגדיר איזה דגם עומד במוקד הדיון, ולא להתייחס באופן סתמי למושג הכללי.

לעצם העניין: שני כוחות עומדים בשני הצדדים. ראשון שבהם הוא ראיית מדינת ישראל כמימוש דבר ה' בעולם, וביטוי לציבוריות הישראלית. בשל כך, חזון חיי הוא לראות את המדינה כמדינת התורה (לא רק ההלכה, כי אם גם הנבואה והאגדה) וכגוף המממש את חזון הנביאים ואת שאיפות האומה לקידוש המציאות ולתיקון עולם במלכות ש-ד'. קוטב שני הוא המנוגד לכך - אינני רוצה כי המדינה תהיה הכלי בעזרתה יקרבו אנשים לשמים או יחייבו אותם לשמור מצוות. הדבר נובע הן מרצוני כי ההתקשרות תישא אופי של בחירה חופשית עמוקה, הן בשל הנזק הנגרם מניסיונות הכפייה והן בשל העובדה כי כל עוד המדינה היא גוף חילוני - לא בשמה אני רוצה שיקיימו מצוות.

על כן, הכיוון שאני תומך בו הוא הסכמה על האופי הציבורי של מדינת ישראל, ביטול החקיקה הפרטית הדתית (כמו חוק החמץ), ואז שחרור רשות הרבים לעבוד עבודה מתמדת בקירוב עם ישראל לאביהם שבשמים, הגעה לרמות כשרות ושבת דרך הצרכנים ולא דרך החקיקה וכדו'.

זהו הכיוון הכללי שיש לדון הרבה בפרטיו.

כל טוב.

השמאל הקיצוני

בעיני הרב קוק

כשקוראים את כתבי הרב קוק ואגרותיו לגבי הקמת המדינה ע"י חילונים, נשפך אור אחר ממה שהיה מקובל בציבור הדתי לראות את המציאות.

היום קשה לנו מאוד לראות משהו חיובי באנשי השמאל הקיצוני שמפגינים ליד ג'נין למען פלשתינים בעוד חיילינו מחרפים שם את נפשם למען בטחוננו, וכן את התקשורת שלפעמים נראה ששמה לה למטרה לעשות דה-מורליזציה בעם ורק להראות כל הזמן כמה רע מצבנו.

כמה שזה נשמע מוזר, הייתי רוצה לשמוע מה היה הרב קוק אומר על המצב ועל האנשים האלו שלרוב נראה שגורמים למדינה נזק רב מאוד, מעודדים את אויבינו לפגוע ונותנים להם לגיטימציה.

אנשים שמתעמקים בהסברה הפלסטינית טוענים שלפעמים נראה שהמסבירים פשוט קוראים את עיתון הארץ ומצטטים אותו, יותר מזה הם לא צריכים...

שלום וברכה,

אינני יודע בוודאות מה היה הרב קוק אומר, וייתכן שדבריו היו נאמרים במפלסים שונים. כאשר מישהו פגע באומה הישראלית הרב קוק לא נהג עימו, במישור הציבורי, בהבנה עמוקה ובהזדהות, כי אם ניהל עימו מלחמה. אחת הדוגמאות הטובות לכך היא יחסו של הרב לאליעזר בן יהודה, שפגע בנפש האומה הישראלית, הרב קוק לא לימד עליו סנגוריה, כי אם כתב דברים מאוד חריפים עליו, כאשר חלקם לא נכתבו כמכתבים אישיים כי אם כמאמרים פומביים וכפרסום על לוחות המודעות.

ברם, הדבר לא מנע מהרב קוק להיכנס לבית המדרש ולעשות תיקון לדבריהם: למצוא את הצד החיובי שבליברליות ובשאיפה לשמור על חיי אדם; להכיר בחשיבות המרובה של המוסריות הבאה לידי ביטוי בדבריהם ולחפוף כי מוסריות זו תתקן בדרך הראויה אך לא תיעלם; לראות בעצם ההפגנה סוג מסוים של ביטוי לסגולת ישראל; לחפש דרכים בהן ניתן ללמוד מהצד הטוב שבמעשיהם ולהכניס אותו לבית המדרש וכדו'.

כך אני למדתי מהראי"ה קוק זצ"ל, וכך אני נוהג. במישור המעשי הציבורי דומני שצריכים לצאת למאבק קשה על המוסריות המוטעית, ההחלשה של האומה הישראלית, העידוד של אויבינו וכדו'. ברם, יש לשוב לבית המדרש ולקרוא לעומק את השאיפה להפסקת שפיכות הדמים, לשלום, לאחדות האנושית, להפניית המשאבים והאנרגיות לתיקון מוסרי וחברתי, ולהכניס אותם אל הקודש פנימה.

כל טוב, ושנזכה לישועות.

חוקה לישראל.....

לרב שרלו שלום וברכה,

בימים אלו עולה שוב הוויכוח הציבורי סביב נושא החוקה.

איני מבין למה הציבור הדתי מתנגד לחוקה.

מה דעת הרב בעניין? האם נחכה עוד מאות בשנים על מנת שתהיה חוקה (יש הטוענים

כי חוקה היא סוף לשחיתות והיא תביא למשטר יציב)?

תודה.

שלום וברכה,

במסגרת תשובה זו לא אעלה את השיקולים כולם ביחס לחוקה, כיוון שיש גם הרבה שיקולים לחיוב, כי אם אתרכז בשאלתך מנין נובעת ההתנגדות החזקה מכיוונו של הציבור הדתי.

שלוש תשובות בדבר:

ראשונה בהן היא העובדה שהחוקה הולכת להגדיר את דמותה של מדינת ישראל במסגרת על חוקית. עוד לפני הכניסה לחוקים עצמם, זהו צעד משמעותי יותר מהקמת המסגרת המדינית בה' באייר. כיוון שהגדרה זו לא תכלול בתוכה שם שמים במפורש, וסביר להניח כי גם הנוסח בדבר מדינה יהודית יהיה ממותן על ידי "כל אזרחיה" או דבר מה דומה, מדובר בתהליך המרחיק את שם שמים ממדינת ישראל.

שנייה בהן היא החוקים עצמם. החוקים עצמם יסתרו ניסיון להפוך את מדינת ישראל ל"דתית יותר". אפילו חוקים סתמיים, שלכאורה אנו מסכימים אתם, שיקבלו מעמד של חוק יסוד או של פרק בחוקה, עשויים לחסום כל ניסיון של התקדמות במדינת ישראל. דוגמה לדבר: חוק חופש העיסוק, שקשה לראות מי שלא מסכים אתו, התברר כצינור להכשר יבוא של בשר לא כשר בישראל בשם חופש העיסוק. זו דוגמה אחת מני רבות, המלמדת על הקריסה העשויה להיווצר כתוצאה מהחוקה.

שלישית בהן היא הפרשנות. חוקה היא מערכת של חוקי על, ועל גוף מסוים מוטל לפרש האם תהליכים במדינת ישראל הם בניגוד לחוקה אם לאו. חוסר האמון בבית המשפט העליון, בשל החלטות שקיבל, כמו זו שנתקבלה לאחרונה

בדבר הזכות של רשות השידור לשדר סרטים בשבת גם אם המופיעים בהם מתנגדים לכך, הוא עיקר ההתנגדות. לא ניתן לסמוך על בית המשפט העליון שלא ימשיך בשיפוט האקטיבי וכפה בכוח את דמותה של מדינת ישראל כפי שהיא נראית לחברת השופטים הנוהגת כגילדה פנימית. כל טוב.

.....חוקה לישראל -- המשך

ראיתי שכתבת שיש לחוקה צדדים חיוביים, מהם?
וכן, מה הצדדים היותר חשובים - החיוביים או השליליים?

שלום וברכה,

שני צדדים חיוביים יש בחוקה, אולם הם מותנים באופיה:

א. החוקה קובעת את זכויות הפרט שהמדינה אינה יכולה לפגוע בהן, ולעיתים אף ערבה לקיומן. זו בעיקר משמעות החוקה בתרבות האמריקאית. זהו המשך של דברי הנביאים אשר שמרו בקפדנות על זכויותיהם של שולי החברה. ברם, יש לזכור כי הדבר תלוי באופי זכויות הפרט שעליהן החוקה מגינה, בשל העובדה שזכויות הפרט הן צד אחד בלבד של המשוואה, וקיימת גם חובה ציבורית כללית, שעל הפרט להיות שותף עימה.

ב. החוקה קובעת את אופיה של המדינה, ומכפיפה את החוקים לעקרונות יסוד הנגזרים מאופיה, כמו מדינה יהודית, מדינה דמוקרטית וכדו'. שוב, הדבר תלוי באופי החוקה שיקבע, שכן אם תקבע החוקה כי מדינת ישראל היא מדינת כל אזרחיה ללא אופי יהודי של ממש, אזי אין לנו ערך וטעם בחוקה.

קשה להכריע מה טוב יותר. יש לזכור כי, למעשה, בית המשפט העליון בראשות ברק מתנהג כאילו יש חוקה לישראל למרות שלא חוקקה, הוא נכנס לואקום, וממש כופה את עמדתו על מדינת ישראל. בשל כך, קיימת חשיבות לחוקה, אולם יש צורך לקבוע דרכים המונעות מבית המשפט העליון לנצל אותה כדי להכריע את אופי דמותה של מדינת ישראל. בלא שיקול זה, ייתכן כי המצב ללא חוקה טוב יותר, בשל העובדה כי במדינת ישראל לא נרמסות זכויות הפרט ברגל גסה יותר מאשר החוקה תוכל למנוע, וכדי להותיר את הדיון על דמותה של מדינת ישראל פתוח, ושהוא לא יוכרע לאור העמדות כיום. ברם, תהליך חקיקת החוקה אינו תלוי רק בנו, ועל כן אנו צריכים להחליט האם אנו מצטרפים אליו בעל כורחנו ומשתתפים בעיצובו (כפי שלענ"ד יש לעשות) או טומנים את ראשנו בחול כפי שאנו נוהגים לעשות ברוב הסוגיות ומתעוררים יום אחד למציאות חדשה.

כל טוב.

פסק הלכה פוליטי.....

"ככל אשר יורוך" - האם מצווה זו מחייבת אותי לשמוע בקול פוסקי ההלכה לאיזו מפלגה להצביע?

ש
ת

שלום וברכה,
ודאי שלא.

הציווי לעשות "ככל אשר יורוך" מתייחס לאותן שאלות בהן היו הולכים לשאול את הסנהדרין. אלה שאלות הלכתיות והשקפתיות הנוגעות להלכה. ברם, גם בתקופת הסנהדרין הייתה למלך רשות עצמאית רחבה (אם כי, ב"ה, לא מוחלטת), ומקור סמכותו היה העם ולא הסנהדרין, שכן התנ"ך מדבר על המלכה גם על ידי "עם הארץ" (שהם, בניגוד ללשון ימינו, השכבה הגבוהה בתנ"ך), ועל כן אין כלל מה לדבר על חובת כפיפות לרב בתחום הפוליטי. הדבר כמובן אינו מונע התייעצות, תשומת לב מרובה לטיעונים של הרב ולדבריו (אם הוא נכנס לשאלה לאיזו מפלגה להצביע), כיוון שכל אלה אינם נובעים מסמכותו אלא מעוצמתו השיפוטית, ובוודאי שכדאי להקשיב לטיעונים, אולם חובה - אין!
כל טוב.

”כל איש אשר ימרה את פיך... ימת”

במילים אלה קבעו מנהיגי בני גד ובני ראובן את ההלכה שלמלך מותר להוציא להורג את המורדים בו.

באיזו זכות הם קבעו הלכה כזאת? האם חיייהם של בני ישראל הם רכושם הפרטי של מנהיגיהם? אם בתורה כתוב בפירוש "לא תרצח" - באיזו זכות מותר למנהיגי ישראל להקל במצווה זו, ולקבוע שלמלך מותר להרוג את האנשים שאינם מצייתים לפקודתו?

שלום וברכה,

שאלה זו עמדה במוקד דיון מעמיק של החת"ם סופר עם המהר"ץ חיות (מופיע בשו"ת חת"ם סופר אורח חיים סי' רח). ניתן להעלות שלושה כיווני מחשבה בתחום זה:

א. יש סמכות בסיסית ומהותית של המנהיגות להרוג כדי לקיים את עצמה. הדבר מתחיל כבר באמירתו של ראובן "את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך". גבולותיה של סמכות זו אינם ברורים עד תומם, ובוודאי שלאדם יחיד אסור להרוג את נכדיו אליבא דהלכתא, אולם הרעיון כי זהו חלק בלתי נפרד ממנהיגות - תקף. המקור לכך הוא דרך הארץ שקדמה לתורה, והוא ממש הגדרת מנהיגות. לא תיתכן מנהיגות אם לא יינתנו לה כלים לאכוף את עצמה במצבים קיצוניים, ועל כן הריגת מורד במלכות היא ההגדרה היסודית של מנהיגות.

ב. בדומה לדרך הקודמת, יש לזכור כי במצוות המלך נאמר "ככל הגויים אשר סביבותיי", לאמור: המלכות נבנית אליבא דתורה בדרכים העקרוניות הנהוגות בכל הגויים, ועליה נוספו המצוות המיוחדות, של "לא ירבה" וחובת כתיבת ספר התורה. כיוון זה דומה מאוד לקודם, אך בעוד הקודם בנוי על דרך ארץ שקדמה לתורה, כאן מדובר על אישוש התורה את מנהגי הגויים בהגדרתם היסודית, ואת הקמת המלוכה בדרך בה בני אדם מקימים מלוכה.

ג. חלק מהאחרונים כתבו כי הדבר בנוי על ההסכמה הכללית למסור את עצמם למיתה למען הקמת המלוכה. אין מדובר בכך שחלק מהעם הסכים שחלק אחר ייהרג, אלא באמירה של כולם כי הם מוסרים את גופם ונפשם למלך. אמנם, השאלה ששאלת אינה בטלה, כיוון שלא מצאנו שגופו ונשמתו של אדם שייכים

לו, אולם אנו כן מוצאים רשות לסכן את עצמו (למשל בענייני פרנסה) שיש בדבר זה מעין מסירה למיתה. ההסכמה הכללית לתת למלך את הרשות לעשות כך היא בסיס ההלכה בעניין זה.

שלושת הכיוונים כולם הם עמוקים מאוד ומחדשים מבט עמוק בהלכה על דיני ההנהגה השונים מהעיסוק באופן פרטי ביחסי איש ורעהו. זהו גם חלק מהבסיס של סיכון נפשות למצוות יישוב הארץ ולעוד עניינים אחרים.
כל טוב.

מדינת ישראל כמדינה חילונית

כיצד מתמודדת היהדות/ההלכה עם העובדה שמדינת ישראל היא מדינה חילונית?
חג שמח.

שלום וברכה,

אין זו הפעם הראשונה שדבר כזה קורה. כמעט לאורך כל ימי בית ראשון הייתה במקביל למלכות יהודה גם מלכות אפרים, שהיא בוודאי הייתה גרועה בהרבה ממדינת ישראל של היום. אף על פי כן, היה לה מעמד הלכתי, שנבע מכך שהאומה בחרה לחיות תחת שלטון זה, וזה הדבר המעניק לשלטון זה את תוקפו.

על כן, אנחנו רואים במדינת ישראל גוף דרכו בחרה האומה לנהל את חייה, ובשל כך אנו מאושרים על הקמתה, שכן הקב"ה זיכה אותנו לשוב אל ההיסטוריה ולפעול בתוכה בדרך בה אומות חיות. הדבר אינו מונע בעדנו את המאמץ המתמיד לקרב את דמותה של מדינת ישראל לדמות הראויה של מדינה יהודית, ולצרף את כל עם ישראל לחזון המדינה היהודית המלאה. כל טוב.

מה אנחנו תורמים לעולם?

בשאלה זו אני מנסה להסתכל על מדינת ישראל מבחוץ, מנקודת מבט של גוי מאומות העולם; ולא מהגויים הרשעים ששונאים אותנו רק בגלל שאנחנו יהודים, אלא מהגויים האובייקטיביים שבודקים את העובדות כהווייתן.

מדינת ישראל "עלתה" לעולם הרבה מאד כסף: אדמתה נלקחה (ברובה) מערבים, שברחו למדינות אחרות וגרמו שם לבעיות פוליטיות חמורות; צבאה ממומן בחלקו הגדול בכספים אמריקאיים; וכלכלתה נבנתה בעזרת השקעות ותרומות רבות ממדינות רבות ברחבי העולם.

כל זה היה מוצדק אילו מדינת ישראל היתה תורמת משהו ייחודי לאנושות, אבל במצב הנוכחי נראה שמדינת ישראל היא בסך-הכל מדינה ככל המדינות. גם החוקים שמייחדים אותה כמדינתו של העם היהודי (כגון חוק השבות) הם חוקים לאומיים, שכל עם היה יכול לכלול במערכת החוקים שלו, אין בהם שום דוגמה ייחודית או תרומה ייחודית לעולם.

הנסיגות הדתיות לקבוע למדינה "צביון יהודי" הסתכמו בכישלון, וכיום הדתיים מנסים (במקרה הטוב) רק לשמור על אחדות העם, בכך שהם אומרים לחילונים "אל תפחדו מאיתנו, אנחנו לא רוצים לכפות עליכם שום דבר, אנחנו אוהבים אתכם, כולנו עם אחד...". גם אחדות העם אינה ערך ייחודי לעם ישראל, ועמים אחרים מצטיינים בו יותר מאיתנו (עיין, למשל, בהתנהגותה של ארה"ב לאחר "אסון התאומים").

בקיצור, כיום מדינת ישראל לא תורמת לעולם שום תרומה משמעותית בתחום הרוחני. בכל פעם שאני, כאדם פרטי, תורם למוסד כלשהו - אני רוצה לוודא שאותו מוסד אכן תורם תרומה ייחודית לחברה, כך ששווה לי להשקיע מכספי ומזמני ולתרום לו. אם הייתי גוי, למשל משלם-מיסים אמריקאי, שמתבונן במדינת ישראל, לא הייתי מבין למה שווה לי להשקיע מכספי כדי לממן את המדינה הזאת. מה היא תורמת לעולם?

שלום וברכה,

מבחנה הראשון של מדינת ישראל אינו בתרומתה לגויים ולאומות העולם. מבחנה הראשון הוא במימוש דבר ה' במילואו. מדינת ישראל אינה עושה זאת, אולם הקמתה קירבה אותנו צעדים משמעותיים לקראת כינון חיים אלה: בזכותה יהודים חיים; חזרנו לארץ ישראל והתקבצו גלויות; הוקמו תשתיות של קיום; נחקקו מסגרות משמעותיות של צדק חברתי ושל חסד, שאף אם הן רחוקות

עדיין מדמותה המלאה של מדינת תורה הן התקרבו באופן משמעותי, ועוד ועוד. על כן, רק למען זה ראוי "לתרום" די הרבה.

ברם, מדינת ישראל מהווה מופת לאומות העולם, ואף שחלק מהם מסרבים לראות את כל הדברים, ראוי שיעשו זאת. אדמת מדינת ישראל לא נלקחה מהערבים כי אם חזרה לבעליה, בדיוק כפי שהתבוננו בה בשעת הצהרת בלפור; צבאה אינו ממומן על ידי האמריקאים כמעשה חסד כי אם כדבר המשרת מאד את האינטרסים של העולם המערבי; כלכלתה נבנתה על ידי השקעות של אומות זרות שקיבלו הרבה מאוד בחזרה (העובדה שהאירופאים לא החרימו עתה את ישראל נובעת גם מאינטרסים שלהם - הם יודעים כי המאזן המסחרי נוטה לטובתם, והם יפסידו מחרם הדדי) וכדו'.

תרומתה של המדינה הוא הניסיון היותר טוב מכל האומות לכון מקום בעל מוסר ייחודי. לו היו מתבוננים נכון על המלחמה האחרונה, לדוגמה, היו רואים מהי מוסריות. באתר כתבתי פעם אחר פעם על החשיבות המרובה של מוסריות זו (ואף התעמתתי לא פעם עם תפישות אחרות), ואיני דורש בטובתה רק בשעה שנוח לי.

למעלה מכך, אופיה הציבורי של מדינת ישראל אינו כישלון מוחלט. השבת הציבורית נשמרת ברובה, וכן עוד יסודות אחרים של המדינה היהודית. מדינת ישראל עדיין שומרת על היותה מדינת העם היהודי הבאה לממש מחדש את חיי התנ"ך.

על כן, תחת ההתבוננות בעין הרעה שהייתה בשאלה יש לראות את העין הטובה, לבכות על מה שאינו שלם ולחוש באמת, כפי שכתבת, שאנו קרואים לממש את האידיאל המלא של המדינה, אך לא לעצום עין בפני ההצלחה הגדולה בתחומים רבים, ולשמוח ביום העצמאות ולבכות בבין המצרים. כל טוב.

יחסנו לצבא

לאור האירועים האחרונים

רציתי לשמוע את דעת הרב לגבי הרהור שתוקף אותי לאחרונה. מה צריך להיות יחסנו לצבא לאור מה שקורה לאחרונה? אותי לימדו בישיבה שהצבא זה התגלמות הגאולה בימינו וכל מפקד הוא "גוש קודש", ויש לתרום ולהשתתף למען המדינה. אולם אני רואה שהצבא שלנו הוא לא כל כך טהור. לא כל המניעים הם צבאיים טהורים. הרבה פוליטיקה מעורבת עד כדי סיכון חיי אדם סתם. היינו בלבנון כמה שנים. האמנו שזה הדבר הטוב ביותר עד שקם ראש ממשלה והוציא אותנו משם. כנראה שלא היינו צריכים להיות שם כל השנים. האם סתם נהרגנו שם? אם המדינה חושבת ש"השטחים" הם שלנו אז יש ליישב אותם ולהגן עליהן בחירוף נפש. אבל אם הולכים לפנות אותנו מחר מדוע מעודדים התיישבות ע"י מענקים מיוחדים ודויר זול? אם אנחנו לא צריכים לשבת שם בואו נפנה עכשיו ולא ניתן לאנשים לבנות שנים על גבי שנים ואז נזרוק אותם. מה שאני מרגיש זה שאין לי אמון כלל במערכת השלטונית והצבאית וקשה לי מאוד, בתור אדם מאמין שחונך אחרת, לראות ולהזדהות. תודה.

שלום וברכה,

א. אנו לא יכולים להעמיד את הטוהר המוחלט כקריטריון. לצערנו, בני אדם אנחנו, ואין בנו טוהר מוחלט בשום תחום - גם לימוד התורה שלנו איננו טהור לחלוטין, וגם הדרך בה אנו מקימים בית אינה טהורה לחלוטין, וגם העשייה ההתנחלותית שלנו אינה טהורה לחלוטין ועוד. לא ניתנה תורה למלאכי השרת, ואם המדד שלנו ליחס אל משהו יהיה לפי הטוהר המוחלט, כנראה שנשלול כל דבר הקיים בעולם.

ב. מה שאתה מכנה פוליטיקה הוא הרבה פעמים מדיניות, הפועלת לטובת עם ישראל בדרכה שלה.

ג. אנו פועלים פעמים רבות במציאות של ספק - אין אנו יודעים עד תום מה טוב, ואנו מנסים לעשות את הטוב ביותר, ואם לא מצליחים - מנסים בדרך אחרת. גם

בלימוד התורה זה כך: הגמרא אומרת ש"אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן" - האם בגלל זה לא נלמד? האם כל מה שלמדנו קודם לכן הוא טעות? האם שמעון העמסוני שבתחילה דרש כל "את" ולאחר מכן פרש, טעה? האם בשל כך כל מה שעשה לא היה טוב?

ד. ה"מדינה" מתלבטת מאוד ביחס ליהודה ושומרון, ועל כן אין בה מדיניות אחידה, ויד אחת עושה דבר הפועל נגד דבר אחר. זה בוודאי לא טוב ולא ראוי, ואסור לנו להפוך מציאות של בדיעבד למציאות של לכתחילה. ברם, זה חלק מהדרך בה מתנהלים דברים בעולמם של בני אדם, ומכאן ועד להגיע למסקנה כי הצבא והשירות בו אינם ראויים למאמצינו - הדרך רחוקה ולא נכונה.

ה. במקום לחוש חוסר אמון כדאי לעשות שני דברים: ראשית, עלינו להבין עד כמה המציאות מסובכת, ועד כמה אינה נכונה הציפיה כי היא תהיה חד משמעית ופשוטה. ברגע שתשנה את ההסתכלות שלך ותבין את המורכבות של המצב תשוב לך יכולת ההתבוננות הראויה במציאות. שנית, עלינו לנסות ולשנות אותה, כדי שתהיה טובה יותר. אחוז לך שליחות מסוימת בדבר שאתה מאמין בו, ושאל את עצמך כיצד אתה יכול לקרב את המציאות לחזון שאתה נושא ברוחך. בדרך זו תצליח.

כל טוב.

מטרת הציונות.....

אחד הרבנים באתר כתב באחת מתשובותיו כי "מטרת הציונות הינה חילון העם והמדינה היא אמצעי".

בטוחני כי הרב חולק על הדעה לפיה מטרת הציונות הינה חילון העם (שהרי הרב ופועלו הם בגדר סתירה לטענה זו). אשמח אם הרב יוכל להגדיר בדיוק את ההבדל בין הקבוצות בנוגע לציונות לאומית מעשית. אמנם, כואב מעט להתעסק בנושא, אך תורה היא וללמוד אני רוצה.

שלום וברכה,

כאמור גם בשאלתך, איני מוצא טעם בדיון על דברי גדולי ישראל ויחסם לציונות והקשר לשואה ועוד כל הנושאים האלה.

אתייחס רק למה ששאלת - חלק בלתי נפרד ממטרת הציונות היה לבנות כאן מדינה חילונית. דבר זה נכון. לעומת רעיון בניין מדינה חילונית, לא הציבה היהדות החרדית שום אלטרנטיבה אלא ציפייה לביאת המשיח. אמנם, יחידים עלו, וצודק הרב שחלק גדול מהעלייה היה חרדי, והמושבות הראשונות היו חרדיות, אולם לא היה להם כל סדר יום של ציונות מדינית ולא הייתה להם שום תוכנית לאומית. על כן, לטעון כי גדולי ישראל לא התנגדו לציונות מדינית זו טענה שאינה נכונה כלל ועיקר, ולא ניתן להביא אפילו דברי גדול ישראל אחד שתמך ברעיון מדינה לאומית, אפילו לא חרדי!

היוכוח שבין הציונות הדתית לבין היהדות החרדית נבע בעיקר מהשאלה האם בכלל יש מקום, קודם ביאת המשיח, למדינה ישותית לאומית. כיוון שהציונות הדתית סברה שכן, היא אמרה כי היא יכולה להיות שותפה עם זו החילונית בבניית הקומות הראשונות. לעומת זאת, התנגדה החרדיות לכל שותפות כזו. בעקבות השואה השאלה כבר כמעט ואינה רלוונטית, שאף שמבחינה סמלית אין שר חרדי, למעשה מאמצת היהדות החרדית את דרכה של הציונות הדתית בשאלה מכרעת זו, וכולם כמעט שייכים למדינת ישראל ומשתתפים בהקמתה בדרכים שונות.

כל טוב.

"מלך... ככל... הגויים".... איזה... גויים?..

לפי מה שהבנתי, יש הנחיה הלכתית שלפיה חוקי המלכות צריכים להיות דומים לחוקי מלכויות הגויים. השאלה היא - איזה גויים? האם הגויים הערבים (כמו שנאמר "ככל הגויים אשר סביבותי") או הגויים האירופאים?
 השאלה רלוונטית גם לגבי ענייני פנים וגם לגבי ענייני חוץ, למשל:
 האם לממשלה מותר לכרות את ידו של הגנב, כמקובל במדינות ערביות מסוימות, או שהיא צריכה לשמור על שלמות גופו, על-פי העקרון המקובל במערב?
 עד כמה צריך להתחשב בזכויות הפרט?
 האם צריך לנהל מלחמה לפי חוקי המלחמה המקובלים אצל הערבים (מותר להרוג אזרחים בלי הבחנה עד לניצחון), או לפי החוקים המקובלים במערב (אסור לפגוע בציבור שאינו לוחם)?

שלום וברכה,

זו אכן שאלה קשה מאוד.

מדברי הרמב"ם בהלכות מלכים עולה כי המלוכה נקבעה לדורות כשלטון הטוב ביותר.

ברם, מדברי אחרונים, ובעיקר הנצי"ב בפירושו למילים אלו, עולה כי המצווה היא לבחור בשלטון הטוב ביותר הנהוג באותו זמן בעולם. לא ברור מדברי הנצי"ב האם הכוונה היא גם לדמוקרטיה או צורות שלטון כאלה, אולם לא רחוק שהתורה ציוותה על השלטון הטוב ביותר, ואם זוהי צורת השלטון הפחות גרועה, ייתכן שהיא היא המצווה מדאורייתא. ברם, בכל צורת שלטון קיימות מצוות התורה המגבילות את השליט, ומחייבות אותו לכתוב ספר תורה, לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצווה ימין ושמאל.

לכל זה אין קשר לשאלת הדין ביחס לעוברי עבירה, כי דין זה ניתן לסנהדרין ולא למלך. אמת, יש גם למלך סמכות ענישה, אולם היא סבוכה יותר והיקפה נתון במחלוקת גדולה. מקורות לכך מצויים בדרשות הר"ן דרוש יא ובמאמרי ב'מגדים' גיליון א.

היחס בין שאלות הכלל לשאלות הפרט הוא חלק מדין מורכב, בו בראש ובראשונה מופיעות הדרכות התורה מהן עולה כי הכלל קודם לפרט בדרך כלל,

אולם גם לכך יש יוצאים מן הכלל (חוזרי מלחמה, נקי יהיה לביתו שנה אחת, חלילה לי מתת את נחלת אבותיי לך וכדו'). זהו דיון שעוד לא נערך, והוא חלק ממה שאנו צריכים ללמוד ולנסח כדי להיות ראויים לבניית מדינתנו של הקב"ה. כל טוב.

ממשלה המפנה יהודים מארץ ישראל

בימים האחרונים מדובר על פינוי גוש קטיף.

מובן שהדבר מעורר התנגדות עזה בציבור שלנו. שהרי ההחלטה הזו לא הוחלטה מתוך אידיאולוגיה כלשהי. זוהי החלטה פוליטית קשה מאוד. בגלל גחמה רוצים להעיף אנשים מבתיהם.

שאלתי היא איך אנחנו צריכים להתייחס להחלטת ממשלה שנבחרה ברוב דמוקרטי (ושאנו ממש שמחנו כשנבחרה)?

איך אנחנו אמורים לדבר על הממשלה? אני שומע קולות כמו "ממשלת זדון" ו"גזירות הממשלה", הרי אנחנו בחרנו בה. האם הממשלה כיום היא איזה סוג של מלכות? מה אמור להיות יחסנו? ואני לא שואל על שיטות המאבק.

שלום וברכה,

זו שאלה מורכבת ומסובכת, התובעת דיון עמוק שאינו יכול להיות רק חלק מתשובה קצרה.

על כן אציג רק את הדיון העקרוני:

טעות היא לחשוב כי דמוקרטיה בנויה על עקרון שלטון הרוב בלבד. לדמוקרטיה הליברלית-מערבית בה אנו חיים יש עוד שתי רגליים: ראשונה בהן היא זכויות המיעוט. זו למעשה נשמתה של הדמוקרטיה, לאמור: הרוב אינו זקוק לדמוקרטיה והוא יכול לעשות מה שהוא רוצה. דווקא בגלל זה הוא יכול להיות הדורסני ביותר והדיקטטורי ביותר כלפי המיעוט. בשל כך קובעת הדמוקרטיה את הדברים שאין הרוב רשאי לעשות למיעוט. זה תפקידה של חוקה, שקיימת רק באופן חלקי במדינת ישראל. בינתיים, בג"ץ אמור להיות מגן המיעוט מפני עריצות הרוב, אולם הוא ממלא את תפקידו באופן חלקי בלבד. רגל שלישית היא ה"פקודה הבלתי חוקית בעליל", לאמור: דברים שאין הרוב רשאי לעשות ואין מדובר בזכויות המיעוט, אלא במעשים המנוגדים ליסוד החיים, למוסר ולהגדרה המהותית.

עמדה זו מתאימה מאוד להלכה. גם ההלכה מכירה בכוחו של השלטון, וגם ההלכה קובעת כי להכרה זו יש גבולות, ויש דברים שאין השלטון רשאי לעשות,

כמו בסיפור כרם נבות, או גיוס החיילים בימי דוד במרד שבע בן בכרי ובעוד מקומות.

הויכוח הוא כיצד נקבע את דמות הרגל השנייה והשלישית - האם גירוש יהודים מבתיהם הוא מזכויות המיעוט שאין מדינה יכולה לפגוע בהן (כמו שהיא קיבלה על עצמה לא לעשות זאת לערבים)? למעלה מכך, האם מדובר בדבר שהוא מנוגד להגדרתה כמדינה יהודית-דמוקרטית, ועל כן הדבר שייך לתחום הרגל השלישית. בתחום זה אין מדובר בשיח של זכויות וחובות, אלא פשוט בדבר מה שלא ניתן לעשות. ומעל כל אלה - גם אם נניח שאסור למדינה לעשות כדבר הזה, האם היא יכולה לקבוע כי אין בכוחה לא לעשות זאת, שכן אין בכוחה לעמוד במחיר של ההתיישבות, ועל כן היא עושה זאת על אף העובדה שזה נגד ההגדרה הראשונית?

זו השאלה העקרונית העומדת לדיון, וממנה נגזרת ההתייחסות שלנו להחלטות (הטענה כי שמחנו שהיא נבחרה, ושהיא נבחרה על בסיס מצע אחר אינה נכונה. אריק שרון אמר לפני הבחירות שהוא יקים מדינה פלשתינאית, ומי שהקשיב לו לא שמח כלל וכלל. גם הטענה שמדובר בגחמה אינה נכונה. מי שמקשיב טוב לרציניים שבהם שומע כי הסיבה איננה פשוטה כלל ועיקר. הם מבינים שהסכנה הדמוגרפית היא הגדולה ביותר לעם ישראל, והם גם טוענים שלא ניתן להרים את המצב הכלכלי ואיתו החברתי בלי לגרש יהודים. בכלל חשוב שכשאנחנו מתמודדים עם מתנגדינו, נעמיד את דעותיהם באמת, שהרי אחרת אין טעם לכל התמודדות). לפיכך, אנחנו צריכים להעמיד משנה סדורה מדוע יש בגירוש יהודים מבתיהם פגיעה בזכויות המיעוט שאין למדינה רשות כלל לעשות, ואנחנו צריכים להעמיד משנה סדורה מדוע נסיגה שהיא לטובת מדינת ישראל (לדעת מבציעה) נחשבת כפגיעה ברגל השלישית. העמדת משניות אלה אינה כה פשוטה כפי שנראה לנו, ואם לא נצליח להעמיד אותן, אין לנו אלא לקבל את החלטות מדינת ישראל וממשלתה החוקית.

אני מקווה שעזרתי לעשות קצת סדר בשאלה.

כל טוב.

.....ציונות חילונית

ראשית, תודה לרב מראש על התייחסותו לשאלתי.

לאחרונה דנתי עם קרוב משפחה חרדי על מדינת ישראל.

בשיחתי איתו עלו מספר נושאים שלא היו בהירים לי לגמרי, ולא ידעתי כיצד להתייחס לטענותיו המוצדקות לכאורה (ואולי אכן מוצדקות). ברצוני לשמוע את דעת הרב על נושאים אלו:

א. קרובי טען שמכיוון שהציונות היא בבסיסה אנטי דתית, והקמת המדינה לא הייתה קשורה לדת בשום צורה, אין שום סיבה שהוא יהיה נאמן למדינה חילונית שכזו. מה דעת הציונות הדתית בנושא?

ב. עוד טען, שצה"ל נשלט כיום בידי הממשלה, שהיא הולכת לפי דעתו של הנשיא האמריקני, וגם אם לא כך הדבר, בכל מקרה צה"ל לא הולך לפי דעת תורה, שזהו דבר ברור כמו למשל בנושא פינוי התנחלויות, ולכן הוא אינו הולך לשרת בו. כיצד אוכל לענות לו על דבר זה?

אשמח אם הרב יוכל להוסיף מקורות לדבריו.

תודה רבה מראש.

שלום וברכה,

א. קרובך צודק שהציונות לא היה לה דבר עם הדת, והיא לא רצתה כלל במדינה דתית. ברם, קרובך אינו צודק כי בשל כך אין אנו נאמנים גם למדינה כזו. ההלכה פסקה כי הייתה סמכות הלכתית לממלכת שומרון לאורך תקופת ספר מלכים, על אף שהייתה גרועה בהרבה ממדינת ישראל של היום (ראה תוס' סנהדרין כ ע"ב). ההלכה מכירה גם בתחומים חוץ הלכתיים שלא הולכים לאורה.

ב. גם כאן קרובך טועה, פעמיים. ראשית, צה"ל נשלט על ידי ממשלת ישראל, ההולכת לאור ההכרעה של "מה הכי טוב למדינת ישראל". לצערנו, היא לפעמים סוברת כי ללכת לאור הנשיא האמריקאי הוא הדבר הטוב לעם ישראל, אולם גם זה נעשה מתוך טעות, ואם כל מה שקשור לטעות היה דבר שקרובך אינו קשור בו הוא גם לא היה לומד תורה, שהרי לעיתים טועים בדברי תורה.

ברם, החומרה הגדולה של הדברים היא באמירה שצה"ל בכל מקרה לא הולך לאור התורה - איך הוא יכול לומר כזה דבר, כאשר חיילי הצבא מגינים עליו ועל

משפחתו, ומוסרים את נפשם למענו, ואף ההתנחלויות זוכות בביטחון רק מכוחו של צה"ל - זו כפיות טובה שאין כדוגמתה, שהיא בוודאי אסורה מאוד מאוד אליבא דהלכה.
כל טוב.

ר.ב. תרבותיות.....

לכבוד הרב, שלום!

ברצוני לדעת מהי דעת היהדות בנושא השילוב בין תרבויות במדינה בה מוגדר במפורש כי היא של עם יחיד ומיוחד, אך ברצונה לאפשר לעוד מספר קבוצות אשר לעיתים בעלות שאיפות לאומיות או השתלטותיות (ערבים או חרדים להבדיל), להשתלב בתוכה. מה היחס שאמור להיות אליהם, ועד כמה ניתן לאפשר, אם בכלל, חדירה של קבוצה אחת לתוך המדינה. הדברים עולים לאור הדרישה של שרת החינוך להצבת דגל ישראל בכל בתי הספר. האם בכלל יש לאפשר להם חינוך עצמאי? במידה שכן, האם עלינו לתבוע מהם חדירה שלנו אליהם?

שלום וברכה,

קודם כל יש לדעת כי שאלות המדינה לא זכו לאותה אינטנסיביות של עיסוק כמו הלכות שבת לדוגמה. הסיבה לכך היא הנטייה הטבעית לעסוק בשאלות הנוגעות הלכה למעשה, ובשל העובדה המצערת כי היינו בגלות תקופה ארוכה, אין לנו מסורת מלאה על שאלות המדינה. אף על פי כן, יש להבחין בשלוש רמות של תרבויות: כשמדובר בזכויות הפרט, עמדת ההלכה היא כי יש להעניק זכויות פרט לכל היושב בארץ, ולא לפעול על מנת לגרשו מכאן. בשל כך, קבעו פוסקי ההלכה כי כל עוד אין מדובר בפעולה שהיא ממש נגד מדינת ישראל או נגד יהודים יש להעניק לערבים זכויות פרט. מן הקצה השני - אין להעניק שום זכות לאומית על ארץ ישראל לאף ישות אחרת. זו מצוות התורה גם מצד מצוות כיבוש ארץ ישראל, גם מצד "לא תחנם" וגם בשל החובה להעמיד שלטון ישראלי מצד מצוות מינוי מלך. השאלה העיקרית היא הזכויות שנמצאות בתוכם - בין פרט ללאום - הקרויות זכויות חברתיות, כמו שר, שופט, דירקטורים וכדו'. הנטייה באופן כללי היא שאין להעניק זכויות שלטוניות, אך זכויות שאינן קשורות בשלטון (כמו דירקטורים בחברות ממשלתיות וכדו') ניתן להעניק.

מובן מאליו כי כל זה נוגע לערבים ולקבוצות מיעוט אחרות. שרבוב החרדים לשאלה הוא טעות, שכן הם חלק בלתי נפרד מעם ישראל, זכויותיהם וחובותיהם שוות לכל.
כל טוב.

שינוי שיטת הבחירות.....

יש לי רעיונות רבים לשיפור המשטר במדינה - שינוי שיטת הבחירות, חקיקת חוקים שונים, פיתוח תוכנות וכדו', כך שלציבור תהיה השפעה רבה יותר על השלטון. אבל לפעמים עולה בדעתי שאולי בכלל אין טעם לחשוב על הנושא הזה, כי ממילא השלטון היום הוא לא השלטון הרצוי ע"פ התורה. אולי צריך להפסיק לנסות לשפר את המשטר הקיים היום, ולהשקיע את כל הזמן רק בעזרה לתנועות המעוניינות לייסד שלטון ע"פ התורה (לחדש את המלוכה או את הסנהדרין וכדו')?

הנסינות לשפר את שיטת הממשל במדינה נראים לי לפעמים כמו נסיונות לשפץ בניין שעומד בפני הריסה - האם בכלל יש בהם טעם?

שלום וברכה,

שתי הנחות מוטעות נמצאות בדבריך:

א. הראשונה היא ההעמדה של השיטה הדמוקרטית כנגד זו התורנית. איני יודע מהיכן שאבת עיונות זו. גם בתקופת המלכות במקרא היו יסודות דמוקרטיים רבים (זקני העם, עם הארץ וכדו'), ואחד היסודות הגדולים ביותר בשלטון הוא שאיבת הסמכות מן העם (על כן שאול, דוד ושלמה לא היו מלכים, למרות שנבחרו על ידי הקב"ה, עד שהעם הכיר בהם ועוד ועוד). מעבר לכך, מדברי הנצי"ב על "ככל הגויים אשר סביבותיי" עולה שהתורה מעוניינת בשלטון הטוב ביותר ההולך ומתפתח, והשיטה הדמוקרטית היא לפחות פחות גרועה מהאחרות. על כן, דבריך על היעד הסופי כלל אינם נכונים.

ב. הנחה שנייה היא ששלטון האמת יוולד מתוך מהפכה והבניין עומד להריסה. אך כיוון שייתכן כי דווקא בניין זה הוא ראשית צמיחת גאולתנו במובן התהליכי של המילה, ולא על הריסות מדינת ישראל תיבנה הגאולה כי אם דווקא על תקרתה, אזי ככל שנשפר את המציאות, כן ייטב.

מעבר לכך, גם אם ההנחות שלך נכונות - וכי אין להשקיע בשיפור מתמיד עד ליום ההפיכה?

כל טוב.

שירות... במשטרה.....

שלום לכבוד הרב!

אני בחור דתי בוגר ישיבת הסדר. לפני מספר חודשים התגייסתי לשירות קבע במשטרה. כרגע אני משרת בפלוגה מבצעית, כלומר, רוב הפעילות עוסקת במניעת פעילות חבלנית, כך שכרגע העבודה בשבת איננה בעייתית שכן אנו מתעסקים בדברים הנוגעים לפיקוח נפש.

לאחרונה הוצע לי לעבור לעבוד ביחידה מיוחדת העוסקת בבילוש. כלומר, רוב העבודה מתעסקת בתחום הפלילי, כגון הברחות של סמים, כלי רכב גנובים וכדו'. הפעילות כוללת עבודה בשבת.

כמו כן, גם בפלוגה שאני נמצא בה כרגע ישנן פעילויות שטרם נתקלתי בהן שגם לגביהן יש לי ספקות כגון פיזור הפגנות בשבת.

האם יש בעיה עם סוג כזה של עבודה בשבת?

שלום וברכה,

שאלות בדבר עבודת המשטרה בשבת, ופעולות להגנת רכוש, סדר ציבורי וכדו' עדיין מצפות למענה כולל. זהו חלק מתחיית אומה וממדינת התורה, בה השאלות אינן שאלות של הגנת הפרט על רכושו בלבד, כי אם שאלות ממלכתיות. ישנה עבודה יפה של הרב אורי דסברג באחד מכרכי תחומין על עבודת המשטרה בשבת, וזו עבודה ראשונית המחייבת המשך גדול.

אין ספק כי גם במדינת התורה אין יום השבת הופך ליום חגיגה למבריחי הסמים ולגונבי המכוניות. ברם, עדיין אין בנמצא הגדרה הלכתית מדויקת מה בדיוק עושים ומה לא. לפיכך יש שתי בעיות: הראשונה היא העובדה שעדיין אין פסיקה מלכתחילה כיצד יש לנהוג. על זאת ניתן להתגבר ולומר כי הפסיקה גם לא תבוא אם לא נתחיל לשרת במשטרה (כמו בצבא) ולהתמודד עם הבעיות, ואף אם ניפול בתחילה, אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן נכשל בהן. כך נלמד ונפסוק לגבי השאלות השונות שעומדות על הפרק.

בעיה שנייה היא רמת העניין של המשטרה בהתמודדות עם שאלות אלו. אינני מכיר את המציאות, אך אם המשטרה מתייחסת אל יום השבת כאל יום רגיל לא ניתן לשרת שם, כיוון שלא ניתן לראות התקדמות לקראת התמודדות. ברם, אם

המשטרה ורב המשטרה מקיימים ניסיון רצוף לכינונה של משטרה על פי דרכה של תורת ישראל, מותר ואולי אפילו חובה לשרת בה ולהתקדם אט אט. על כן, ברר האם באמת יש נכונות מצד מפקדיך להתקדם בכיוון ללא פגיעה ברמת הכוננות או הפעילות המשטרתית החיונית, ואם כן, בוודאי שהדבר מותר ואפילו רצוי כדי להתקדם.

כל טוב.

השיטה האשכ

לימוד תורה והשרות הצבאי

זכות גדולה היא לעם ישראל לשחרר חלק מחייליו ללימוד תורה. לימוד התורה הוא יסוד האומה הישראלית וקיומה, ואין עוצמה גדולה מזו של אומה אשר מפרישה חלק מבניה לעסוק באופן מתמיד בתורה, ולהשתחרר מחובת הגיוס. בעבר היה שבט לוי השבט שאינו יוצא למלחמה, ומדינת ישראל של היום מקיימת זכות זו בשחררה חלק מלומדי התורה מן החובות. אין מדובר בזכויות אישיות של קבוצה זו, כי אם במבנה נכון של אומה, אשר מעצימה את המשמעות הרוחנית של קיומה על ידי התמדת עסק התורה. כחלק בלתי נפרד מעולם התורה אנו מודים על הטוב שגמל אותנו ה' יתברך המאפשר ללימוד תורה ברחבות לטובת האומה.

גם הצינונות הדתית מהווה חלק מעולם תורה מפואר זה, בישיבות ההסדר ובישיבות שאין השירות הצבאי חלק מבניין. אין אנו משרתים בישיבות ההסדר שירות צבאי מלא, כי אם משרתים את האומה בלימוד התורה חלק מהזמן; בעולם הישיבות שאין ישיבות ההסדר משרתים בדרך כלל בסוגים שונים של שירות צבאי, ועצם הרעיון הכללי של שותפות בעול עם המדינה דרך לימוד התורה אינו זר לנו. קשה להמעיט בתרומה התורנית העצומה של ישיבותינו - הן בתחום ההלכתי, והן בפריצת תלמוד התורה וחידוש העיסוק בתנ"ך ובאמונה, באגדה ובמוסר.

מה איפוא ההבדל בין תפישתנו לבין תפישת העולם החרדי?

דומה כי ארבע נקודות מבחינות בינינו: ראשית, אין אנו ציבור שאינו הולך ברמה העקרונית לשירות הצבאי. להפך, רוב בחורינו משרתים שירות צבאי מלא, ובוגרי המכינות עושים זאת נאמנה לאחר חודשי לימוד תורה משמעותי. למעלה מכך, כל בחורי ישיבות ההסדר המסוגלים בריאותית לכך נמצאים בשורה הראשונה של השירות הצבאי הקרבי, בסדיר ובמילואים, ותעיד על כך העדות הכואבת של בתי הקברות הצבאיים. בשירות זה אנו מביאים לידי ביטוי את התורה עימה אנו באים, ומזינים את הצבא בעוצמות רוחניות ואמוניות, המשפרות בהרבה את יכולת הצבא למלא את תפקידיו. ביום פקודה מתגייסים כולם למלחמת מצווה, ואין אנו עוברים על הצו המוסרי העליון של "האחיכם

יבואו למלחמה ואתם תשבו פה". אין אנו מבחינים בין דם לדם, ואנו לוחמים כתף אל כתף לאור ההלכה היסודית המדברת על יציאת כולם למלחמת מצווה. שנית, אין ישיבותינו עיר מקלט. הישיבות מיועדות ללומדים בלבד, ולא כמסלול בריחה מן הצבא. ההתנגדות לשנת החופש של עולם הישיבות המוצע בחוק טל ולהקדמתו לגיל מוקדם יותר מלמד על תפישת עולם יסודית ביחס לתפקיד הישיבות כעיר מקלט.

שלישית, אנו אומרים תפילה לשלום המדינה ולחיילי צה"ל. אמנם, מדובר בדבר סמלי בלבד בעל משמעות הלכתית נמוכה ביותר, אולם הוא מעמיד את תפישת העולם של השותפות במבחן. מי שאינו מוכן לומר תפילה זו משמיט את הקרקע מתחת לרגלי דבריו בדבר חלוקה של הנטל בין המשרתים בצבא לבין לומדי התורה. אין מדובר בחלוקה כי אם בהתחמקות. למעלה מכך, אנו מכירים טובה למדינת ישראל המאפשרת לימוד זה, ואין אנו כפויי טובה לציונות ולמנהיגיה, כי אם חלק בלתי נפרד מהם.

ורביעית, יש לזכור כי הרמב"ם גם קבע תלות בין מי שאינו יוצא למלחמה לבין מי שאינו יורש את הארץ. לתורה שבכתב היה ברור כי מי שאינו יוצא למלחמה אינו יכול, מבחינה מוסרית והלכתית, ליהנות מפירותיה. היה ראוי כי המשתחררים שחרור מלא מהצבא יעמדו בכל מלוא הדרך בה הם מאמינים, ויוותרו על חלק מהנאות העובדה כי המדינה קיימת ומממנת אותם. לא ניתן לבוא בשם שבט לוי אך לא לנהוג כמוהו.

בשעה בה נידונה בעולם הפוליטי הדרך הראויה לשילוב בחורי הישיבות מהעולם החרדי בשירות הצבאי ברוחה של ועדת טל, אנו צריכים לעסוק בכך בעולם הרוחני האלטרנטיבי אותו חיה הציונות הדתית במלוא עוצמתה הרוחנית והאמונית - טיפוח של תלמוד תורה בדרכים שונות ומגוונות של כל בוגרי החינוך התיכוני יחד עם שירות צבאי, והכשרה ליום פקודה בו אנו מצויים בשורות הראשונות של מקיימי מצוות ה' במלחמה כנגד אויבינו.

פורסם ב"שבתון", אלול תשס"ב

צבא כקודש.....

כבוד הרב,

נסעתי לישיבת הסדר מסוימת ושם טענו שהצבא בימינו זה קודש ואנחנו צריכים להתגייס כי זו מצווה.
האם זה כך?

שלום וברכה,

אחלק את תשובתי לשניים:

- א. מצווה בימינו להתגייס - בוודאי ובוודאי. הדבר נכון גם מצד דרך הארץ הטבעית של הגנה עצמית; גם בשל העובדה כי אין זה מוסרי שלא להתגייס שנאמר: "אחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"; וגם בשל היות הדבר מלחמת מצווה להגן על ישראל מיד צר וגם בשל העובדה כי מדובר במימוש מצוות יישוב ארץ ישראל. מכל אלה עולה כי הדבר הוא מצווה.
- ב. לגבי הביטוי "קדוש" - השאלה היא מה מקופל בביטוי זה. אני נזהר מלהעניק את המושג "קדוש" לדבר שאינו קשור לבית המקדש ולהשראת שכינה, אף על פי שישנן רמות נמוכות יותר של קדושה, כמו קדושת כתבי הקודש ותפילין. זה נושא ארוך יותר, הדורש דיון במונחים השונים של קדושה.
כל טוב.

.....אנגריא בתלמידי חכמים

כתוב במדרש שאברהם נענש על כך שגייס תלמידי חכמים למלחמה שנועדה להציל את לוט. לפי זה, כיצד יכולה המפד"ל להיאבק למען גיוס תלמידי ישיבות? האם אין כאן חזרה על אותו חטא?

שלום וברכה,

אי אפשר לאחוז את החבל בשני קצותיו. אם מחליטים שיש לפסוק הלכה כה גורלית לאור דבר אגדה זה, נפתחו השערים כולם, ואזי יש לפסוק כדברי אגדה בכל מקום, שהרי אין שאלה גורלית מזו. לאחר שתיפסק הלכה כי גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים ועוד הלכות שונות מדברי אגדה דומים - ניתן לבוא בשם אגדה זו. כשבאים לעסוק בתורת ה' צריכים להיות ישרים ולא מניפולטיביים.

מעבר לכך, השאלה מניחה כי בגדר "תלמידי חכמים" שאין לגייסם מצויים כל בחורי הישיבה.

ברם, הנחה זו אין לה על מה שתסמוך. את תלמידי החכמים אין לגייס, ובכך, עד כמה שידוע לי, המפד"ל תומכת. ברם, אלה מועטים מאוד הם, והם משמשים כעיני העדה.

כל טוב.

שיבות ההסדר וצה"ל

שלום,

קראתי (שוב) באחד מעיתוני סוף השבוע תיאורים על הנח"ל החרדי, ומהי ההקפדה שם על מתן התנאים לשמירת המצוות, ושכמות אנשי שירותי הדת וסמכותם מול הצבא חזקה, באופן רשמי, מבכל יחידה אחרת ועוד. כמי ששירת במסגרת ההסדר ועוד שנים לאחר מכן עושה עדיין מילואים ביחידה קרבית, זה מעליב ומתסכל.

אני מניח שהרב לא יכול לענות בשם רבני המערכת הצבאית, אבל למה ראשי ישיבות ההסדר לא דופקים על שולחן מקבלי ההחלטות כדי שאנשינו ויחידותינו יקבלו אותו יחס "מובן מאליו"?

אגב, ידוע לי מידיעה אישית שבאותו מקרה שהסיעו לא מזמן בני"שים לחלל שבת ללא צורך (מבלי שסיפרו להם), צה"ל לא נקט כל צעד ענישה כנגד הפרת האמון (השתיקה והכחש), וזאת בתיאום והבנה עם הרבנות הצבאית הראשית. סליחה על האריכות והסגנון הפולמוסי משהו, אבל הכל מכאב, והשאלה נשאר שאלה.

שלום וברכה,

אחלק את תשובתי לנושאים שונים העולים במכתב.

א. ראשית, בתחום העובדות. בעקבות חילול השבת בפינוי חוות גלעד נעשה שינוי גדול בצה"ל, על פי הוראת הרמטכ"ל עצמו, והשינוי הזה ניכר. אני עוקב אחריו זה זמן רב, ורואים תוצאות בשטח. לגבי ידיעת הרבנות הצבאית, ככל הידוע לי מה שאתה אומר לא נכון.

ב. זה באמת לא בסדר כי חיילים דתיים, ובתוכם בני ישיבות הסדר, נמצאים במצבים שלעיתים הם בלתי אפשריים. אנחנו צריכים להתחזק בנושא, ולא להסכים לדברים שאינם ראויים. בדרך כלל הצבא נענה לבקשת ישיבות ההסדר, ואין צורך לדפוק על השולחן, אולם אם יש צורך כזה יש לדפוק וחזק.

ג. יש הבדל עקרוני בין הנח"ל החרדי לבינינו. הנח"ל החרדי רואה את תפקידו עד רמת החייל ואולי המפקד הזוטר, ועל כן ניתן לבנות מערכת סגורה. אנחנו רואים את תפקידנו ברמות הפיקוד הגבוהות של הצבא, יחד עם כל עם ישראל, בניסיון מתמיד להיות בדיאלוג עם כל חלקי החברה, ולהביא לצבא הרבה

מהתרומה שאנחנו יכולים לתרום שם כתוצאה מזהותנו התורנית. על כן, לא ניתן להקים מערכת סגורה.
כל טוב.

שחרור בחורי הישיבה מהצבא

דווקא ביום הזיכרון, הייתי רוצה לדעת מה אומר הרב על פטור לבחורי ישיבה. איך אתה יכול להביט בפני משפחות הנופלים יחד עם העובדה שמשחררים בחורי ישיבה מהצבא (אני יודע שאתה היית בצבא ואתה קצין)?

תשובה זו תהיה שונה מכל קודמותיה. אין עמי כוח נפשי עתה לבאר ולעסוק במקורות - בשל יום הזיכרון לחללי צה"ל ובשל העובדה כי מקורות נושא זה כבר מוצו מכל כיוון אפשרי. על כן, אפרוש בפניך את השיח שלי עם עצמי בסוגיה זו, וזו תהיה תרומתי לבירורה:

ביום זה אני מתקשה להביט בפני הציבור שקטגורית פטר עצמו מלהיות חלק במסגרת עצמם למען כלל ישראל. ביום זה, כשאני מעלה לנגד עיני את תלמידי החכמים שהיו שותפים לי - בין כרבנים, בין כחברים, ובין כתלמידים, והם קבורים בשורות בתי הקברות הצבאיים, אני מתמלא מרירות עצומה על מי שפטר עצמו מלהיות שותף עמי. אין אני חפץ, ח"ו, ברעתו, ולא אנוחם כאשר אחר ייפול, אך שותפות זו בנשיאה בעול היא חלק מהותי ממני, וכשהיא לא מצויה - איני מוצא מנוח לנפשי.

ביום זה אנו מעלים על נס את אחדות האומה, ואת העובדה כי בני אב אחד אנחנו. אחד מהגורמים המרכזיים לפילוג ולשנאה המוצפת ברחובות הוא השתמטות בחורי הישיבה מהצבא. קשה למצוא נושא המפלג את האומה יותר מאשר אי השותפות ואי ההגינות שבשחרור בחורי הישיבה מסיכון נפשם למען האומה. פעולות רבות הנעשות למען יהדותה של מדינת ישראל קורסות בשל עוצמת הנטירה על כך שקבוצה מתוך האומה הפקיעה עצמה מלהיות עימנו.

למעלה מכך, כל חיי מוקדשים להליכה בדרכי אברהם אבינו לעשות צדקה ומשפט. איזה בסיס מוסרי יש לנושאים את דבר ה', בו כתוב "האחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה"? איזה בסיס רוחני יש למי שבענייניו הפרטיים הולך לרופא, ואינו אומר כי אין הוא צריך נטירותא, אך אינו שותף בהגנה הצבאית? איזה בסיס מוסרי יש לבונה לו מקלט בביתו אך לצבא אינו הולך - קטגורית?

מכוחה של יראת שמים ואמונה עמוקה אני זועק מנהמות לבי - כיצד תפקיעו את דבר ה' ואת מצוותו להיחלץ חושים למחנה ישראל ולהילחם מלחמת מצווה? בד בבד עם זעקות לבי עולה בי מנגינה אחרת, שמאושרת כל כך על העובדה כי מדינת היהודים פוטרת חלק מבניה משרות צבאי למען יעסקו בתלמוד תורה. אין דבר יקר יותר מאשר התורה והופעתה במציאות, ואין תנאי הכרחי יותר לקיום התורה מאשר לימודה והקדשת החיים לעיסוק בה. אני מאושר על כך שמדינת ישראל זכתה להביא את התקופה ההיסטורית בה תלמוד תורה מצוי בשיאו, וקשה להצביע על תקופה אחרת בה היו כל כך הרבה לומדי תורה בישראל. כל חיי אני עוסק בלימוד תורה ובהוראתה, ולא זו בלבד, אלא אני עומד בראש ישיבת הסדר בה אמנם אין השירות הצבאי מלא אולם השירות, בסדיר ובמילואים, הוא בקו הראשון (ויעידו על כך שורות תלמידינו המוטלים בבתי הקברות, ומספר הנופלים בעלי הכיפות הסרוגות שאנו מלווים לבית עולמם כל יום).

אני מאמין באמונה שלמה כי זכות התורה שותפה בהגנה עלינו, כי עצם קיומה הוא חלק מהצדקת מספר הנופלים הגדול וכי העולם הרוחני של כולנו הוא מהות חיינו.

ואני, אנה אביא את הסתירה הגדולה שבין שני הקטבים ובין שני הקולות? על כן אני הולך ביום זה ומחפש את דרכי הצמצום - הקטנת הפער שבין קול זה לקול השני. אני פותח בתירוצים הרדודים שאף הציבור החילוני שחרר מהשרות כה הרבה חיילים מסיבות שטותיות ועלובות, ולא תהא כוהנת כפונדקאית - אולם אין בדברים אלה כדי לנחם, שכן אין מדובר בשחרור קטגורי, ואלה השוליים של הציבור החילוני - ואילו אצלנו הם המרכז והדמות לחיקוי? ומעבר לכך - הבזה ננוחם?

אני ממשיך בציפיות ובתקוות כי הציבור החרדי יתבע מבחוריו שלו - רק מהבטלנים, מאלה שאינם ממלאים את הייעוד הגדול של תלמוד תורה, לנטוש את עיר המקלט של הישיבות ולהתגייס לשורות הראשונות בצבא. על ידי כך תחלש מאוד עוצמת אי ההגינות ואי המוסריות שבשחרור; אני חולם כי בחורי הישיבה יתגייסו למען יעד לאומי, ויממשו את חשיבות לימוד התורה בפועל, ועוד ועוד מהלכים שיצמצמו את התופעה. אולי יבינו את הריחוק שהם מביאים לתורת ישראל דווקא בשל שמירתם המוטעית עליה?

ובד בבד אני חולם כי הציבור החילוני יכיר בתורת ה' התמימה המשיבה נפש, וישמח כי חלק מבחורינו מקדישים את חייהם לכך, ועושים לילות כימים בשוקדם על תורת אבותינו, ויחפוץ כי בעת שרותו הצבאי ידע כי במקביל ממשיכים העוסקים בתורת ה' את העיסוק הנצחי בלימוד התורה.

וכך, עם החלומות והתקוות אני מסתובב ביום זה קרוע ושותת דם פנימי, ואין לי אלא לפרוש את מחשבתי בפני הציבור - אולי יקשיבו, ויסתמו הרבה מהפער הנורא הזה, ויביאו מזור לדבר ה' ולהופעת התורה, לצדק ולמוסר ולהגינות, ואז יופיעו האהבה והאחוזה והרעות מחדש בעולמנו, ונזכה לאחדות התורה וחיים בעולמנו - אולי יחוס עם עני ואביון אולי ירחם.

שנות צבא מול שנות ישיבה

אני תלמיד בשיעור ב' בישיבת הסדר. אני עומד כעת בפני ההחלטה לגבי המסלול הצבאי אליו פני מועדות. המסלול הטבעי בישיבת ההסדר הוא, כידוע, שנה וארבעה חודשים, שבסוף תקופה זו חוזרים לישיבה. כאשר אני בוחן את עצמי מול מסלול זה אני מוצא כי הוא לא ממלא את שאיפותי ואת היעדים אותם אני שם מול עיני. אין זה תואם את אישיותי ואני לא שלם עם אפשרות זו.

בטרם אפרוש את לבטיי חשוב לי להדגיש כי השיקול לא ללכת בדרך הרגילה לא נובע כלל וכלל מתחושת מיצוי מהלימוד בישיבה או מהצורך בשינוי אחרי חודשים של לימוד. נהפוך הוא - החודשים שעברו עלי בישיבה קשרו אותי בקשר עמוק לישיבה וללימוד. לא ידעתי כי ממילא לא אמשיך בעולם הישיבה היא שמובילה אותי להתלבט במסלול צבאי ארוך. להפך, דווקא העובדה כי אני מכיר בי שאחזור גם אחרי השירות לעוד שנות ישיבה, היא שמובילה אותי לא לוותר גם על העולם הצבאי.

אנסה לפרוט את לבטי ואת האפשרויות העומדות בפני. אני יודע כי שיקולים של תלמיד בשיעור ב' אולי לא רואים במידה הראויה את הצדדים, לכן אני מבקש מהרב שיהיה לי לעיניים ויעזור לי בהתלבטויות.

שתי אפשרויות עיקריות עומדות בפני, מעבר למסלול הטבעי של ההסדר:

1. ללכת לגדודים במסגרת ההסדר ולהמשיך לקצונה.

2. ללכת ליחידה מובחרת וגם שם לשאוף לקצונה.

חשוב לי להעביר לרב מה מביא אותי לאפשרויות הנ"ל. במסלול של סירת ישנם אתגרים ופיתוח כוחות נפש שלא מצוי בעולם הגדודים, ובעצם בשום מסגרת אחרת. אין זה סוד כי בבית המדרש מפתח האדם כוחות נפש מסויימים ובצבא מתפתחים כוחות אחרים. אני חש כי יש בי מסוג הכוחות ההם - ובשמם אני רוצה ללכת ולהוציא אותם מן הכוח אל הפועל. אין מדובר ברצון למימוש עצמי במובן האגוצנטרי של המושג. אני יודע כי במסלולים האלו אפתח את כוח הרצון, והקצונה מאוד חשובה לי כי היא בונה קומה נוספת ומכשירה בי את כוח העמידה מול אלו שתחת פיקודי. אין אני רואה פיתוח כוחות אלו ואחרים כדי לפתח את עצמי במובן האגואיסטי, אלא כמנוף שיעשה אותי לאדם טוב יותר וממילא אחר כך בכל דבר שאעשה - אעשה אותו אחרת, טוב יותר. אחרי מסלול צבאי כזה אהיה אדם טוב יותר, מחנך טוב יותר וכדו'. כלומר, מעבר לתרומה הצבאית, אני רואה בעיקר את חשיבות המסלול בפיתוח כוחות שלא יכולים לצאת אל הפועל באותה עוצמה במקום אחר, ואם לא אפתח אותם אני מפספס משהו. ולהפך - אם אקנה אותם, ממילא כל דבר שאעשה במשך חיי, לפרט ולכלל, לעצמי ולעם ישראל, יעשה טוב

יותר. אם אחזור לישיבה כרגיל, בשם האתגר התורני, משהו באישיות ובכוחות הנפש שבאים לידי ביטוי בעולם הצבא לעולם לא יצאו אל הפועל עד הסוף.

מול הטענה כי אחרי מסלול צבאי כזה לא אחזור לישיבה או שהקשר שלי לתורה ייחלש - ניצב האמון שלי והאמונה שלי בעוצמת הקשר שלי לעולם הרוחני והחשיבות של החזרה לישיבה בעיני לשנות לימוד נוספות.

ההחלטה לא פשוטה. גם אם אלך למסלולים אלו מדובר בקרע ובכאב, ובפרידה זמנית אמנם, אך קשה.

מעבר לכל זה ניצבת העמדה השנייה שבשמה אני שואל את הרב. אולי עלי לזנוח את שטענתי. אין אפס, כל אפשרות היא על חשבון השנייה. אם אלך למסלול ארוך לעולם לא אהיה בשיעורים ד' ו-ה' שחשובים לבניין התורה בישיבה. אני שומע הדים מהעולם הרבני שמה שחשוב עכשיו זה תלמידי חכמים ואולי בשם משימה זו עלי לכבש את הרצון ללכת למסלול צבאי ארוך, על אף האמת שבתחושותי. מאידך, אולי מקור אותו הד ממעיט בערך השירות הצבאי ותרומתו לאדם לאורך כל שנות חייו.

אני יודע שאם אחזור לישיבה כבמתכונת ההסדר אחוש החמצה שיהיה לי קשה לחיות איתה. אך אולי עלי לוותר ולדעת כי בחזרה לישיבה טמונים אמת גדולה יותר ופיתוח כוחות אחרים אמנם, אך חשובים מאלו שבצבא - ולכאלו זקוק עם ישראל כעת.

ניסיתי להעביר את לבטי, ואולי סדר הדברים וההדגשות נובעים מעוצמת ההתלבטות. אבקש מהרב שיאיר את עיני בלבטי.

שלום וברכה,

קשה מאוד לענות באופן כללי על שאלתך, כיוון שהדבר קשור גם בקשר בל יינתק לשאלה מי אתה. ריבונו של עולם לא ברא את כולנו דומים, ואף לא הציב לפתחנו ייעוד חיים זהה. כיוון ששתי הדרכים הן לגיטימיות, שתיהן עוסקות בדבר חשוב, שתיהן אכן בונות את האישיות אם כי כל אחת לכיוון אחר, באמת יש מקום להתלבט בין השתיים.

אני מבקש להוסיף להתלבטותך שתי נקודות אחרות שאולי יש בהן כדי לקבוע דרך. ראשונה בהן היא הצורך הגדול הקיים היום בעם ישראל לאנשי אמונה, למנהיגים תורניים ברמות שונות, לא רק ברמת תלמידי החכמים העצומים כי אם בכל השכבות הקיימות. הנהגה זו צומחת בבתי המדרש. אמנם, הצבא מפתח כושר מנהיגות ומפגש מאוד חשוב של האדם עם עצמו, אולם בין הדברים הקיימים המתפתחים במסגרות שונות, ההתפתחות בישיבה היא החשובה והאקוטית ביותר. אין מדובר רק בבניין עצמך, כיוון שאם זה היה כך

אולי היינו צריכים לדחות התפתחות אישית זו מפני המשימה הגדולה ביחס לעם ישראל, כי אם בצורך חיוני. אמנם הצבא מפתח כוחות אחרים, אך כיוון שלפי דבריך בכל מקרה מדובר בקצונה הזוטרה מדובר בשלב די נמוך של פיתוח מנהיגות שיכול להתפתח במקום אחר לטובת עם ישראל.

עניין שני - בין השורות של מכתבך אני קורא כי מה שמטריד אותך הוא עניין נוסף, והוא התסכול הפנימי ממחשבות שחשבת על השירות הצבאי שלא ימומשו. עם מחשבות אלה צריך להתמודד - לא הולכים לצבא בשל בעיות תסכול, כמו שלא נשארים בישיבה כתוצאה מפחדים שמא יתקלקל אדם או כל עניין אחר. דרך בונים לכתחילה ולא בדיעבד.

עצתי לך היא כפולה. ראשית, לקחת דף מחולק לשניים ולרשום באמת פנימית את השיקולים לכאן ולכאן, בעיקר בשל העובדה כי שתי הדרכים הן חשובות מאוד. כך יתייצבו לפניך השיקולים כולם ותוכל לראותם. ההצעה השנייה היא ללכת בכיוון זה - אם אתה רואה את עצמך מצמיח ומפתח אישיות הנהגתית תורנית, ברמות שונות, ראה את הישיבה במוקד העניין, ואת השירות הצבאי תעשה בדרך הטובה ביותר, וגם תקבל על עצמך להשלימו בדבקות בשירות המילואים לאורך זמן.

כל טוב ובהצלחה.

חוק טל.....

שלום וברכה,

השבוע לצערנו הרב עבר החוק הקורא לאפליה בין אדם לאדם במדינת ישראל ובין דם לדם של יהודים.

קראתי בשו"ת שהנך מתנגד לחוק ורציתי לשאול איך אנחנו מסבירים לאנשים שחושבים שהתורה היא סם חיינו ולכן צריך לפטור חרדים מגיוס ללא סתירת הדברים האלה ושדומים להם, משום שאנחנו לא חושבים אחרת בנושא הזה אך מבינים שהחיים מכריחים אותנו לחיות אותם ולא להסתכל עליהם מהצד.
תודה מראש.

שלום וברכה,

א. התנגדתי לחוק נובעת מהתנגדותי לחקיקה מפורשת שהיא נגד תורת ישראל. תורת ישראל אינה פוטרת בשום אופן ופנים מגזר כלשהו מתוכה משירות צבאי. לו היה מדובר בגדולי העוסקים בתורה החרשתי, ואף אני סובר כי יש מקום לעשות זאת. ברם, חוק טל אינו כזה כלל וכלל ואני מתקשה להבין כיצד תמכו בו. בהופעתי לפני כשנתיים בפני סיעת המפד"ל ביקשתי כי המפד"ל תימנע (שכן איננו יכולים להצביע נגד תלמוד תורה, ואיננו יכולים לחייב את אחינו החרדים לפעול נגד מצפונם). אני שמח כי רוב הסיעה שמעה להצעתי ועשתה כן.

ב. אין אדם המאמין בתורת ה' יכול לסבור שהתורה אינה סם חיים. היא חיינו ואורך ימינו. ברם, כשם שלא יעלה על הדעת לפטור בחורי ישיבה מהקמת סוכה בשל העובדה שמדובר בביטול תורה, יש לברר אם השירות הצבאי במלחמת מצווה הוא מצווה, וכיוון שהוא מצווה - אנו מצווים לעשות את מה שהקב"ה ציווה אותנו, גם אם נראה לנו שיותר טוב בשעה זו ללמוד תורה.
כל טוב.

בעל הצבא.....

בעלי משרת בקבע כבר שנה רביעית. היו תקופות שהגיע כל יום והיו שלעיתים רחוקות. כיום הוא מגיע הביתה רק בסופי שבוע ולעיתים גם פעם בשבועיים. מצד אחד, אנחנו מרגישים שמדובר בשליחות אמיתית ושכמובן הדבר חשוב מאוד, אך מצד שני, בתקופה האחרונה אנו יודעים שזה משפיע על הבית, הזוגיות ועל הילד. האם למרות הרגשה זו כדאי שימשיך בקבע? האם למען הכלל יש מקום להפחית מחשיבות האני או להפך? בכל מצב, הוא חתום לעוד שנתיים אלא שכבר היום מדברים איתו ומבקשים ממנו שיחתום להמשך. האם כדאי להמשיך?

שלום וברכה,

ראשית, כל הכבוד. כל הכבוד על מסירות הנפש, על ההתלבטות, ועל העובדה שמדובר בשיקול דעת אמיתי ולא פשוט - לכל הכיוונים. אין מישהו אחר שיכול להחליט בשבילכם אלא אתם עצמכם. יש כלל הלכתי הקובע כי "שלך קודם לשל חברך", ו"ואהבת לרעך כמוך - ולא יותר ממך". לו הייתה זו שאלה של אחד על אחד היה נכון יותר להתרכז בחזרה בביתכם שלכם, אם הדבר בלתי אפשרי לעמוד במשימה. ברם, כאן הסיפור יותר מסובך, בשל העובדה שמדובר בעניין כלל ישראלי, וכנראה בעלך עוסק בעניין חשוב מאוד - שאם לא כן הוא היה יותר בבית, ופחות היו לוחצים עליו להמשיך. על כן הדבר תלוי בכוחות וביכולת: אם את חשה שזה למעלה מכוחותיכם - שלך, שלו ושל הילד - מותר לו לפרוש ולומר שהוא לא יכול. אם את חשה שיש לכם עוד כוחות לעשות את הדבר המאוד חשוב הזה, ואתם מצליחים להשלים את הפערים בקשר מאוד איכותי, אמיץ ועמוק - מסירות הנפש שלכם אינה חוזרת ריקם, והיא בעלת משמעות עמוקה. מכוח שיקולים אלה החליטו, ובעה"ת תחליטו טוב. כל טוב.

שיבה ולימוד תורה כאידיאל

שלום לכבוד הרב,

א. לכאורה האידיאל המרכזי ביהדות הוא, כדברי הרמב"ם, ידיעת ה', וכל המעשים והמחשבות שלנו אמורים להיות מופנים אל אידיאל זה. כיצד זה מסתדר עם כל האידיאלים האחרים כמו לימוד תורה וארץ ישראל? האם יש להתייחס אליהם כאל אמצעים להתקרבות אל ה', או שמא הם עומדים בפני עצמם (כפי שאפשר להבין בתחילת "אורות" לגבי ארץ ישראל, לדוגמה)?

ב. אני ומספר חברים בישיבה התווכחנו האם הישיבה היא היעד, וישנם כאלו שאינם מתאימים ולכן נושרים לחיי ה"בעלי-בתים", או שמא זוהי רק תחנת מעבר (לחמש או עשרים שנה, בהתאם לצורכי הנפש), שאחריה יש להשתמש בערכים שנרכשו בה בחיים?

ג. האם זה נכון שבמצב האידיאלי של העולם כל עם ישראל יעסוק רק בתורה כל היום, והגויים יטפלו בצרכים הגשמיים?

ד. האם אפשר לומר שבימינו, כשרבים מתלמידי הישיבות שעושים את המסלול הרגיל של חמש שנים-אוניברסיטה מאבדים את עובדת היותם בני תורה, יש להורות מלכתחילה על מסלול ארוך יותר?

תודה רבה.

שלום וברכה,

א. הרמב"ם הוא יחידי כמעט בהגדרה זו. רובם המוחלט של הראשונים אומרים כי יסוד האדם הוא להיות עובד ה'. מובן כי יש מעלה עליונה בתלמוד תורה, אך כל השאר אינו אמצעי, כי אם דרכים אחרות במימוש הייעוד הגדול של הופעת שמו בעולם. על כן, יש לראותם כאידיאלים העומדים בפני עצמם.

ב. באופן עקרוני, שני הדברים נכונים, בשל העובדה כי שני סוגי בני אדם לומדים בישיבה. רוב מוחלט של הלומדים בישיבה מצויים בה דווקא כמקום המוציא אותם מן החיים לשנים מספר, מקשר אותם לאהבת תורה וידיעתה ולעוד עניינים רבים אחרים הקשורים בתורה, ולאחר מכן הם שבים לארצות החיים, ושם נתבעים לממש את הכל. חלק קטן של הלומדים לומדים שם כיסוד חיים וכיעד המרכזי. הם אלה ששדרת הוראת תורה מוטלת על כתפם.

ג. קשה מאוד לענות על שאלה זו כיוון שהשאלה היא מהו אותו מצב אידיאלי. אם הכוונה היא לימות המשיח הרי שנראה שמהותם של ימים אלו היא שיבה לדמות האומה הישראלית בימי דוד ושלמה, ואז כמובן הדברים אינם נכונים. ברם, יש מדרגות גבוהות יותר, וייתכן ששם הדבר נכון. בכל מקרה, אין לכך כל השלכה לענייננו היום, כיוון שכיום אנו מופקדים על הופעה מלאה של דבר ה' בכוחנו, ולא על ידי זרים.

ד. לא. אין אני מכיר במושג מסלול של חמש שנים. לרבים זה לא מספיק, ועל כן אני סובר כי יש לראות את עצמך לפחות שש שנים בישיבה, כדי שתהיה שנה אחת של לימוד תורה לשמה ללא כל סיבה חיצונית. לאחר מכן, יש כאלה שכבר לא יכולים ללמוד, ויש כאלה שצריכים עוד וכדו'. קיצורו של דבר, לא הייתי קובע שום כלל בעניין זה, למרות החובה להכליל כללים בדרך כלל.

אדם חייב שתהיינה לו שאיפות גדולות. רק מי שיש לו שאיפות גדולות מגשים אותן, לפחות באופן חלקי, ומי שאין לו כלל אינו מגשים דבר. כל טוב.

.....צבא לבנות כשליחות

כבוד הרב שלום,

כידוע, לעם ישראל יש, לצערי, הרבה בעיות באחדות וברצוני לתרום ככל יכולתי בעניין. למרות שאני מודעת לכך שיש בעיות בהליכת בנות לצבא, לעניות דעתי, אם אלך לצבא כשליחות אוכל לתרום הרבה. כלומר, אצל הרבה חילונים המושג "דתי-מתנחל" מתפרש כמישהו שחי בגבעות וזורק אבנים על חיילים. בצבא, ששם נמצאים "עמך ישראל", אנשים רגילים שחיים את חייהם ולצערי לא מכירים באמת את הדתיים, נוטים לקבל את התמונה השקרית שהתקשורת מציגה. בנוסף, הרבה מהם לא נפגשו אף פעם עם דתיים בצורה אישית וקשה להאשים בשנאה שנובעת מהריחוק הגדול. הקרע שיש בעם הוא גדול ומעציב. אם אלך לצבא כשליחות, לקרב לבבות ולהביא לאהבה בעם ישראל, אוכל להיות איזשהו גשר מקרב. כאשר אני אמצא בקשר רצוף עם בנות, ההשפעה יכולה להיות גדולה. לדעתי, הליכה לצבא לא צריכה להיות באופן גורף, משום שכלל עדיף לבנות ללכת לשירות לאומי משום שזה מקום שיותר מתאים לבנות, אך כעניין פרטי זה נראה לי חשוב וחסרות בנות שיעשו את התפקיד. אני חזקה באמונתי ואני מאמינה שיש לי מה לתרום וביכולתי לעשות הרבה בעז"ה. כמובן, אם אלך לצבא אשתדל ללכת למקום שבו הקשר עם הבנים הוא קשר צנוע וכאשר תעמוד השליחות לנגד עיני זה יחזק אותי ויעזור לי לעמוד במשימה.

בבקשה, בבקשה, תענה לי על השאלה כאל פרט ולא כאל תשובה גורפת.

תודה רבה על תשומת הלב!

יום טוב!!

שלום וברכה,

יישר כוח על המכתב ועל השיקולים.

איני יודע אם אוכל לעזור לך, כיוון שכל השיקולים שכתבת הם נכונים מאוד, אך לא המסקנה.

נכון הוא שיש בעיה באחדות ויש צורך לתרום ככל יכולתנו בעניין, נכון הוא שהליכה משותפת לצבא תשנה את תדמית האדם הדתי בעיני הבריות (אם כי יש לזכור כי לדעתנו "מתנחל" הוא תואר כבוד ולא תואר גנאי), נכון הוא שאנשים רגילים מכירים את היהדות לא דרך החיים הדתיים המהותיים, נכון הוא שיש להיות גשר מקרב, נכון הוא שההנחה כי בצבא מתקלקלים יותר

מאשר בשירות לאומי אין לה על מה שתסמוך ולעיתים מזומנות דווקא תודעת שליחות עמוקה של הבנות גורמת להן להתחזק בצבא, ונכון הוא שניתן לשרת בצבא במקומות יותר צנועים מאחרים - אם כי זה מתחיל להיות כמעט בלתי אפשרי.

אבל -

"דרכו של איש לעשות מלחמה ואין דרכה של אישה לעשות מלחמה", לאמור: אנחנו נעים באופן מתמיד בין הקוטב המבקש להדגיש את השוויון בין איש ואישה ואת האפשרויות השונות הפתוחות בפני שניהם, ובין הקוטב המבחין הבחנה חדה בין שניהם, ומחייב את ההפרדה המוחלטת בין התחומים. זה מקורו, כנראה, של איסור "לא ילבש", וזה מקורה של ההבחנה בעניין הצבאי. קטגורית - בלי אפשרות להתייחס לשאלה הפרטית כיוון שלא מדובר על אפשרות פרטית - צבא זהו מקום המיועד לגברים, ואילו נשים מציעות בחייהן את האלטרנטיבה לכוחניות ולצבאיות. על כן, אני לא מוצא מקום עקרוני ל"היתר מיוחד" במישור הזה, על אף כל החשיבות הגדולה שציינת לעיל.

איני יכול להיענות לבקשתך ולעסוק בשאלה זו כתשובה פרטית ולא כגורפת, דווקא בשל הבנתי שזה בדיוק אחד המקומות שעל התשובה להיות גורפת ולא פרטית בשל אופיה המיוחד של השאלה. את תודעת השליחות אסור לבטל, אלא למצוא לה את המקום הראוי בו היא תוכל להתממש. כל טוב ובהצלחה.

שירות דתיים-לאומיים בצבא

שלום לרב יובל שרלו,

א. האם לא הגיע הזמן שיישבו ראשי ישיבות ההסדר ויחשבו מחדש על מסגרת ה"הסדר" בו נערים מהסקטור הדתי-לאומי משרתים בצבא רק שנה וחצי לעומת שאר בני גילם הקרביים כאשר ידוע לכל שרוב רובם של צעירים אלו תורתם אינה אומנותם לאחר סיום הלימודים בישיבה.

מטרידה אותי המחשבה שדווקא ציבור המחנך לארץ ישראל השלמה (רעיון שעיימו אני מזדהה) מחנך את בניו ובנותיו לתרום פחות במסגרת הצבא במספרים שהם גדולים בהרבה מספורטאים מצטיינים לדוגמה.

ב. מדוע מאפשר ציבור זה לאחוז גדול מבנותיו לעשות רק שנה אחת שירות לאומי לעומת בנות גילן שעושות שנתיים למען מולדתן.

אודה לך אם תענה על שאלותי.

שלום וברכה,

א. לו היינו מעריכים כי ניתן לבנות עולם תורני מפואר כפי שיצא מבית המדרש של ישיבות ההסדר בשירות צבאי של שלוש שנים, הייתי מהראשונים שקורא לעשות זאת. הערכת כל ראשי הישיבות, שהם בעלי המקצוע בתחום, שהדבר לא ניתן.

אני מחנך את תלמידי שהלימוד בישיבת ההסדר הוא הלוואה מכלל ישראל. הלוואה זו מחייבת בניין תורה לדורות, ומי שלמד בישיבת הסדר ולא ממשיך להיות קשור בתורה, אם על ידי דף יומי, אם על ידי קביעות בשיעור וכדו', לקח הלוואה ולא החזירה. מעבר לכך, בחישוב סופי בחורי ישיבת ההסדר לא משרתים פחות מחיילים רגילים, כאשר משקללים את המילואים - רוב הבחורים משרתים שנים רבות במסירות במילואים ומקזזים חלק מחובם לכלל ישראל. למעלה מזאת, מי שבא לצבא עם עולם רוחני ואידיאליסטי כשל הבחורים, שירותו איכותי יותר והוא ממצה בו עולמות משמעותיים ביותר; מעבר לכך - התרומה של תלמוד תורה לבניין האומה ולניצחון. זה המאזן הכולל המשקף תמונה יותר עמוקה.

ב. אמת נכון כי הייתי מעדיף שבנות תשרתנה שנתיים. ברם, כיצד להכניס לתוך השנים הצעירות של הבנות שירות, נישואין, תואר, מדרשה ועוד ועוד? על כן, מלכתחילה יש לעשות שנתיים שירות לאומי, אך אין לבקר מי שעושה שנה בלבד, ובלבד שאף היא מבינה שהיא לוקחת הלוואה מכלל ישראל שתצטרך להשיבה באורח חייה, בגידול משפחה גדולה לאמונה וליראת שמים, בהתקדמות בתחומי עשייתה ועוד.

כל טוב ויישר כוח.

מוסריות לימוד בישיבת הסדר

לכבוד הרב, שלום וברכה,

אני לומד בשיעור א' בישיבת שילוב בקיבוץ הדתי.

לבי נמשך ללימוד התורה ואני בהחלט מעוניין ללמוד כמה שיותר.

בחרתי בישיבת שילוב כיוון שהיא משלבת לימוד תורה עם שירות צבאי מלא. כיצד אפשר להצדיק את ישיבות ההסדר מבחינה מוסרית, ובמיוחד בתקופה קשה זו, כשתלמידיה נמצאים בצבא רק מחצית הזמן מן הנדרש? הרי גם אני רוצה ללמוד תורה יותר אך אני יודע כי עם ישראל זקוק לי כרגע בשטח. מדוע לא ללמוד שנה לפני השירות ולהמשיך בלימוד לאחר שירות צבאי מלא (או לחזור לישיבה לשנה באמצע השירות, כפי שפועלת מסגרת ישיבות השילוב)?

תודה מראש ושבוע טוב.

שלום וברכה,

מסלול ישיבת ההסדר בנוי על הניסיון לממש שתי משימות גדולות המוטלות כיום על עם ישראל. ראשונה בהן היא תלמוד תורה, שהוא חשוב מצד עצמו, וחשוב גם מצד הביטחון הלאומי הכללי - הן בדרך הטבע והן בדרך הסגולה האלוקית; שנייה בהן היא השירות הצבאי, שכן ריבוננו של עולם ציווה עלינו מלחמת מצווה זו, ובהליכתנו לצבא אנו פועלים לכינונה של כנסת ישראל בארצה.

היחס בין השניים נקבע באופן האופטימלי ביותר. במצבי חירום הוא מופר, ואנו קרואים לעיתים להרחיב את השרות הצבאי על חשבון הלימוד בישיבה, ובעזרת ה' עוד נגיע לימים בהם ניקרא אחרת, ונרחיב את לימוד התורה על חשבון השירות הצבאי שיהיה בו צורך קטן בהרבה.

אם שלטונות הצבא יגיעו למסקנה כי שעת חירום זו היא כה קשה, עד שיש לצמצם, לבטל או להקפיא את השירות בישיבת הסדר או לגייס את הבחורים לפרק זמן ארוך יותר, אנו בוודאי נישמע להוראות אלו, לא רק בשל הכורח, כי אם בשל האמונה וההלכה הקובעות כי ראשי הצבא והמדינאים הם הקובעים בעניינים אלה.

ברם, כל עוד הדבר אינו קורה, לא רק שאנו ממשיכים בתלמוד תורה אלא אף מגבירים אותו - גם כדי שלא לתת לאויבינו לנצח אותנו ולהכתיב לנו את סדר היום הציבורי שלנו; גם משום שהבניין לטווח ארוך חשוב יותר מאשר כיבוי השרפות בזמן נתון; גם בשל העובדה כי מכוחו של לימוד תורה מתגבר הביטחון הלאומי והעוז במישור הטבעי; וגם מכוח העובדה כי חובל עולו של סנחריב מפני שמנו של חזקיהו.

בעבר אף אמרתי ואני חוזר על כך בישיבתי פעם אחר פעם - אם אכן תוכננה ישיבות השילוב שניתן להגיע לאותם הישגים בתורה ובהשפעתה על הציבוריות הישראלית כפי שהשיגו ישיבות ההסדר בעולמות רחבים של הקיום היהודי, תהיה זו תביעה כנגד הישיבות וחובה על כולן להפוך לישיבות שילוב. ברם, אני איני מכיר דרך אחרת מאשר זו של ההסדר להגיע למיצוי האופטימלי של שני הדברים גם יחד, ועל כן אני רואה בדרך זו דרך של לכתחילה. כל טוב.

הם יצאו

.....התורה והבריאה

תפיסת העולם הקובעת כי התורה הינה הבאר היחידה לשאוב ממנה את רצון ריבונו של עולם, המקור היחיד לאמת, לאתיקה, להדרכה המעשית ולמבנה החינוכי מביאה לשתי תוצאות חמורות: הראשונה שבהן היא פרקטית, מעשית ומהווה אינדיקציה לכך שמשוהו לא נכון בראייה זו. השנייה היא המהותית יותר, היא שורשה של הראשונה.

הבעיה הראשונה היא בסתירה ההולכת וגוברת שבין האדם לבין דבר ה'. אנו מגדלים את עצמנו כשואלי שאלות, כאנשים שכל תחומי החיים אינם זרים להם, כנותנים משקל של ממש לתחושותינו ולהווייתנו האנושית - והעימות בין כל אלה לבין מה שנראה כרצון ה' הוא בלתי נמנע. אם אכן התורה היא המקור היחיד לגילוי רצונו יתברך, אזי חלק גדול מתחומי החיים כביכול איננו רלוונטי לרצון ה', וחלק אחר אף נראה כמנוגד לו. סתירה זו מוצאת את יישובה בדרכים שונות, או בבחירה באחד מן הקצוות, או בקיצוניות דתית הבנויה על התנגדות לכל אלה, או באטימות רוחנית ופרישה מן הקשר העמוק לריבונו של עולם, או בדרכים של פשרנות. הפרשנות הדתית הקלסית לתופעות אלו היא שהיצר הרע, המאדיר את עצמיותו ואנוכיותו של האדם, מסמא את עיניו מלראות את המאור שבתורה. לעומת זאת, הפרשנות שלמדנוה מבית מדרשו של הרב קוק זצ"ל היא שבראש ובראשונה יש לראות בעימות שנוצר מציאות המחייבת בירור, ולחשוף את השורשים האמיתיים של התופעה.

הבעיה השניה, האמיתית, השורשית, היא שתפיסת עולם זו אינה נכונה. התורה עצמה מעידה על מציאות חוץ-תורתית, המהווה אף היא מקור להליכה בדרכיו: למן ציוויה על עשיית הישר והטוב, כלומר, הכללי והאנושי, ועד לסיפוריה. האבות באים בטיעונים מוסריים המתורגמים ללשון בני אדם, התורה ניתנה לאחר עשרים ושישה דורות של עולם קיים, הפועל על פי חוקיו שלו ודרכו שלו במפגשו עם הקב"ה, ועוד ועוד. התמונה הכללית המצטרפת היא שהאדם המאמין מחויב לשתי דרכי ההתגלות של הקב"ה: לא רק לזו שמצויה בתורה הכתובה והמסורה, אלא גם לזו המתגלה דרך הבריאה.

ריבונו של עולם לא רק נתן את התורה אלא גם ברא את העולם. מערכות תחושותיו של האדם, רצונותיו, מאוויו, מוסריותו, ועוד ועוד, גם הם מעשה

אלוקים הם. המפגש שביניהם לבין התורה לא נועד, מלכתחילה, ליצור עימות בין השניים. הבריאה איננה הרע הקדמון שאתו באה התורה להילחם. התורה לא ניתנה כדי לבטל את מה שעולה מתוך הבריאה האלוקית. האתגר האמונתי הגדול הוא המפגש שבין השניים. הרב קוק האמין ביכולת התאמה זו ובאתגר הגדול העולה ממנה. סתירה זו מחייבת לקרוא מחדש הן את האדם והן את התורה, לנפות גם את התרבות ועיוותיה וגם את לימוד התורה מטעויותיו, להקדים לכל אלה עבודה מוסרית עמוקה של יראת שמים וטוהר רוחני, ולתור אחר נקודות החיבור ההולכות ומתהוות. כל אלה הם תורה גדולה בפני עצמה, תורת החיבור.

אדם דתי איננו יכול להכיר בחילוניות, בכפירה. הכפירה היא שקר, וככזו אינה יכולה לזכות בהכרה. אולם אדם מאמין חייב להכיר בחילוניות שבתוכו, וכך שמה שמיצג היום - ע"י החופש והליברליות, התרבות והאמנות, השלטון המסודר ומערכת השיפוט האנושית - הוא חלק ממנו, וחלק אמיתי, לא בהכרח היצר הרע. הבסיס להכרה בכל אחת מהתנועות הרוחניות שבתורה, כולל החילוניות, אינו נובע מהכרה באמת המוחלטת שהיא מייצגת, אלא באמת היחסית, באותו חלק מתוכה שקיים באדם המאמין עצמו.

זהו הבסיס להכרה (החלקית) בכל תנועה, בכל אירוע רוחני. הבסיס הזה הוא שמהווה את הגשר היסודי שבין אמונה ודבקות מוחלטת בריבוננו של עולם לבין קשר עם העולמות החברתיים שמסביב לנו. החילוניות אינה זקוקה להכרתנו בה, ולכן הגשר בינינו לבין החברה החילונית איננו נבנה לא על מלאכותיות ולא על צמצום אמנותנו הדתית. להפך, זוהי הרחבה אמונתית, הכוללת בתוכה הכרה שכל מה שמיצג על-ידי תנועה אנושית בעולם הוא חלק מאיתנו וממה שאנו מבקשים להיות, הוא הבסיס.

מי שמבקש ליצור גשר שכזה צריך להיות שייך, בראש ובראשונה, לשני העולמות גם יחד. אנחנו צריכים לסגל לעצמנו את החשיבה האמונתית, את יראת ואהבת השמים והדבקות ההלכתית מחד גיסא, ואת ההכרה הפנימית של מה שבתוכנו, ומה שבחברה הישראלית הכללית, מאידך גיסא. אנחנו טועים לא אחת בנסיון מוקדם מדי לפשר בין השניים. עוד קודם למציאת הזיקה ההדדית וההשפעה, יש צורך להיות שייך אליהם לעצמם. ככל שנגביר את דבקותנו הדתית, נוכל להעשירה על ידי הרחבתה לעולמות אנושיים רחבים; וככל שנהיה עשירים יותר בעולמנו, כן יופרה החלק התורני שבו.

חלק מדברים אלה כבר אמצנו לעצמנו: עצם העובדה שלימודי חול נהפכו לחלק בסיסי במערכת החינוך והפרנסה שלנו (לא רק מסיבות כלכליות, אלא כחלק מראיית עולם), מעידה על כך שאנחנו, כעקרון, רואים גם את האנושיות והטבעיות כבסיס לדרך החיים. גם השתתפותנו במדינת ישראל - המערבית והדמוקרטית - בנויה, בדרכים שונות, על ההכרה שעצם הרצון הטבעי והאנושי במדינה שכזו איננו יכול לעמוד בסתירה לרצון שמים. אנו מצויים לחפש את המפגש שבין השניים, לאור תורת הציבור, הקריאה המחודשת, הברור והזיקוק. חיפוש זה מביא לשלילת הטעויות והעיוותים בתפיסת המדינה הקיימת היום, ובמקביל, למציאת היסודות השלטוניים בתורה עצמה. אולם, האדם הראוי לעסוק בחיפוש זה הוא מי ששייך, באופן עמוק ויסודי, לשני העולמות.

אולם, האתגר הגדול של תקופתנו עדיין עומד לפנינו: הציבור שבין התורה לבין החיים האישיים והפרטיים, המוסר והטבע, התרבות והאנושיות. הרוצה לעסוק בכך חייב להיות מחובר אל העוצמות המשמעותיות של השניים, כאשר הן מנופות מסם המוות העשוי להיות בתוכן.

פורסם ב"נקודה", מרחשון תשנ"ז

מגבעת וחליפה.....

ישנה הלכה האומרת שצריך עיטור ועיטוף בברכת המזון ועוד. היינו, מגבעת וחליפה. רציתי לברר מהי שיטת הציבור הדתי ואחרים אשר אינם מקפידים על הלכה זו, והאם זה דבר הדורש תיקון או שיש להם על מה שיסמוכו? כמו כן, ברצוני לברר מהו מקומם של המנהגים אשר הונהגו בתפוצות, ואשר אינם רלוונטיים לזמננו. לדוגמה, קטניות בפסח, מאכלים אחרים בפסח אשר נאסרו במקומות מסוימים עקב בעיות שלא קיימות כיום, מלבושים וכדומה.

שלום וברכה,

אחד היסודות הגדולים בלימוד הלכה, הוא שאלת ההבחנה בין הופעת ההלכה לבין שורשה. דוגמה לדבר: האם כשהתורה מצווה "לפני עוור לא תתן מכשול", היא מלמדת כי אסור לתת מכשול בפני מי שאינו רואה, או שהיא מלמדת (כמו שלימדנו חז"ל) שזו דוגמה בלבד, והאיסור מקיף בהרבה, ואפילו נתינת עצה רעה לעיוור בדבר כלולה בה.

כך גם לגבי מגבעת וחליפה - אין הלכה כזו. יש הלכה של התלבשות בצורה מכובדת (אך לא מפוארת) בפני הקב"ה. את העיטוף אנו נוהגים לעשות בטלית בשעת התפילה, ושאלת המגבעת היא חידוש של השנים האחרונות. העובדה כי היהדות הליטאית נהגה להתלבש בצורה מסוימת, וגם זה רק בשנים האחרונות ולא לאורך הגלות כולה, אינה הופכת את הדבר להלכה.

השאלה השנייה היא שאלה ארוכה ויש לדון עליה דיון רחב. אי שינוי מנהגים נובע משתי סיבות: ראשונה בהן, הידועה בשם הגר"א, היא חששנו שאין אנו יודעים לאשורה את הסיבה שמנהגים אלו תוקנו, ועל כן אנו חוששים לשנות. שנייה בהן היא הסכנה שעולם ההלכה יתמוטט אם יתחילו לערוך בו שינויים. מובן כי שני נימוקים אלו הם חזקים מאוד, אך יש גם נימוקים לכיוון האחר. בכל אופן, אין כיום מנגנון וכתפיים הלוקחים זאת על עצמם, והתופעה תלווה אותנו, כנראה, עד בוא הסנהדרין.

כל טוב.

.....משנת הנורמליות

לרב שרלו שלום.

קשה עלי קצת "משנת הנורמליות" שלך:

א. עד איפה אפשר למתוח את הדברים? הרי הרב אומר לעיתים "הדבר הוא נורמלי. דרך ארץ. אי אפשר שככה וככה יהיה בלי ככה וככה וכדו" אבל למשל קראתי בעיתונים חילוניים שאומרים על אוננות, למשל, שזה דבר טבעי, נורמלי ואפילו בריא לנער מתבגר, ומעודדים אותו! מובן, שהדוגמאות הן לאין ספור! מתי טוענים נורמליות ומתי טוענים "עקידת הכוחות" וכדו'?

ב. יוצא שאדם החי על פי המשנה הזו, לכאורה, סדר יומו וחיינו נראים כמעט זהים לחלוטין לשל אחיו החילוני (אולי חוץ מהדקות ביום שהוא מתפלל). קשה מאוד לתפוס את זה שאני מתנהג בכל יומי כחילוני או אפילו כגוי, ולא להגיד שכמעט בכל דבר יש שוני מהותי ומעשי אצלנו, העם הנבחר.

ג. איך אפשר להגיד שלדברים בחיים יש ערך מצד עצמם בלבד לפעמים (בגלל ציוויו של ה' של "ומלאו את הארץ וכבשוה" וכדו')? הרי זה מבזבז את הזמן שלנו, שהרי לכאורה יהודי צריך שכל מעשיו יהיו למען הקב"ה בכל רגע ורגע, ובכל מעשה ומעשה (אם לקדם את מטרתו ואם אפילו כדי לקבל שכר).

תודה ושבוע טוב!

שלום וברכה,

שאלה זו היא אחת משאלות היסוד של ההלכה. ניתן לקבוע כי נקודת המוצא היא העובדה שההלכה מבוססת על נורמליות החיים. אין זה ח"ו חידוש שלי, כי אם דוגמאות רבות יש לעניין. הבולטות ביותר הן הרשות לסכן נפשות למען פרנסה, נישואין כדת משה וישראל לכולם, בניין הזוגיות בין איש ואשתו, לימודי חול ועוד דוגמאות רבות. ברם, במקום בו ההלכה מתערבת ואומרת שאף שזה נוהג העולם אנו עושים אחרת, הציווי של ההלכה הוא מוחלט וכך אנו נוהגים. הדוגמה היפה לעניין היא פרשת השבוע האחרונה, פרשת ראה, בה היה כתוב כי אף שמנהג אומות העולם הוא לעבוד את ה' בכל מקום, אנו עובדים את ריבוננו של עולם במקום אחד בלבד.

כך גם לגבי פגם הברית. ייתכן כי לו לא היה הדבר נאסר היינו אומרים שזו נורמליות החיים. עתה שזה נאסר, והמשנה בנידה אף נוקטת בלשון חריפה

מאוד כנגד זה ("יד תיקצץ") אנו למדים כי זו הקומה השנייה אותה ציווה עלינו ריבונו של עולם. אנו מטפסים מנרמליות החיים אל הקדושה והצניעות, אל שמירת הברית והעליונות המוסרית, לאור הדרכת ההלכה.

וכך גם לגבי ישיבה מעורבת. האם ציוותה אותנו ההלכה לטפס לקומות אחרות, או לקדש את הקומה הראשונה של נרמליות החיים. טענתי היא כי ההלכה לא ציוותה עלינו שלא לשבת בצורה זוגית עם חברינו ולהיפגש פגישות משפחתיות, גם בשמחות. פגישות אלו צריכות להיות מבוססות על התמודדות לא עם המסגרת כי אם עם התוכן של פגישות אלו.

ההבדל בין אדם שחי כך לבין החילוני הוא הבדל תהומי. ההערה הזו שכתבת בשאלה היא זו שבדיוק חמורה מכל. ההבדל הוא שבשיח בחתונה הוא מדבר על נושאים ערכיים, ללא קלות ראש, ללא רכילות ולשון הרע, עם מגמה של עשיית חסד, לימוד זכות, עין טובה וכדו'. אלה היעדים הגדולים הנבואיים וההלכתיים שאנו צריכים לעסוק בהם. במקום זאת, אנו סבורים כי חתונת הקודש היא חתונה בה יושבים בנפרד. על כן, תשובה גדולה ותיקון צריכים לעשות כדי שההבדל בין החילוני לדתי יהיה ההבדל הגדול באמת, ולא המסגרת החיצונית בלבד.

איני יודע כיצד הגעת למסקנה שזה בזבז זמן. הזמן נועד לעשיית רצון ה', ורצון ה' הוא כפי שכתב בתורה. כיוון שכתב ברוח הקודש "לא תהו בראה - לשבת יצרה" למדנו כי אין זה בזבז לעסוק בישובו של עולם, כי אם גדולת החיים ומטרתם.

כל טוב.

.....דתיים-לאומיים וחרדים

רציתי לדעת מהם ההבדלים העקרוניים בין דתיים-לאומיים לחרדים. מבחוח אני רואה את השוני - צורת לבוש ושירות לאומי, כמו כן, הדתיים-לאומיים נראים קצת יותר ידידותיים לסביבה ופחות קפדניים, לעומת החרדים שמשדרים יותר קנאות. אך מהם ההבדלים המהותיים מעבר למה שנראה כלפי חוץ?

שלום וברכה,

קשה מאוד לענות על שאלה זו בשל העובדה שקשה להכניס בני אדם למסגרות. ישנם גווני רצף כל כך רבים, ויש גווני ביניים, וכל הכללה תחטא באי דיוק ובדבר מה שאינו עומד בדיוק במבחן האמת. למעלה מכך, אני כמובן מעדיף בראש ובראשונה לכתוב על המשותף: על הרצון לעשות את רצון ה', על שמירת תורה ומצוות, על אמונה בביאת המשיח ובגאולה ועל הניסיון לתקן עולם. על כן, הדברים שאני כותב אינם מעידים דווקא על דיוק חברתי, כי אם יותר על אידיאולוגיה:

- א. הציונות הדתית מתייחסת בחיוב לכל תחומי החיים. כיוון שכך היא מעריכה לימודי חול ומדע, תרבות כללית, מגע עם העולם וכדו'. לעומת זאת, היהדות החרדית רואה באלה הטיה והסטה מהתפקיד של היהודי בעולם - לימוד תורה.
- ב. הציונות הדתית מתייחסת בחיוב למדינת ישראל, רואה בהקמתה מצווה ושמחה ביום העצמאות כביום חג. היא מתייחסת למדינת ישראל במונחי גאולה. לעומת זאת, היהדות החרדית אינה רואה במדינת ישראל יותר מאשר ארגון החיים היהודיים לעת עתה, ואינה מייחסת לדברים חלק ממהלך גאולה.
- ג. ביהדות החרדית קיימת הבחנה חדה וברורה בין גברים לנשים, הן מבחינת אופי החיים, והן מבחינת הפעילות המשותפת. בציונות הדתית ישנו שינוי מתמיד במעמד האישה ופתיחות לתחומים חדשים, והרבה מפעולותיה נעשות בשיתוף גברים ונשים.
- ד. היהדות החרדית מעמידה בראשה מערכת היררכית של רבנים, עימם היא מתייעצת בכל נושא. בציונות הדתית מעמד הרב שונה - הוא חלק ממערכת ומתפקד בתוכה ולא מעליה.

ה. הציונות הדתית משרתת בצבא מתוך אידיאולוגיה של לכתחילה. גם הרוב המוחלט של בחורי הישיבה שלה משרתים שירות צבאי, בהיקפים שונים. ביהדות החרדית ישנו אידיאל של פטור בחורי ישיבה מן הצבא והקדשת חייהם ללימוד תורה.

ו. היהדות החרדית רואה בהסתגרות את הדרך להתמודד עם הסכנות הרוחניות המנשבות בעולם. הציונות הדתית רואה בפתיחות את המנגנון בעזרתו היא מתמודדת עם סכנות אלה.

אלה חלק מההבדלים, ובוודאי שיש עוד, אך העיקר טמון דווקא בדמיון ולא בהבדל.
כל טוב.

.....הצינונות הדתית כפשרה

האם הצינונות הדתית היא פשרה בין החילוני לחרדי? האם אנחנו פשרנים? האם אנחנו משקרים לעצמנו?

שלום וברכה,

כשדנים בצינונות הדתית, כמו בכל תנועה, יש להבחין בין האידיאה לבין מימושה במציאות.

מבחינת האידיאה - לא זו בלבד שהצינונות הדתית אינה פשרה, אלא היא דבר ה' במלואו. זו התנועה האמונית העיקרית המחברת באידיאלים שלה את כל ציוויי הקב"ה - מחד גיסא תלמוד תורה, ומאידך גיסא מעורבות בחיי החול. כל פסוקי התורה ורוב מוחלט של מאמרי חז"ל מלמדים על דרך זו כיסוד דרכה של תורה. על כך ציווה אותנו ריבונו של עולם בתורתו, וזוהי ההגשמה המלאה של רצונו.

ברם, כשאנו יורדים לעולם המעשה יש בצינונות הדתית ליקויים רבים שצריך לתקנם. אין היא יכולה לטעון לעשיית רצון ה' במלואו אם אין היא מגשימה את האידיאלים שלה עצמה. על כן צריך לא להרפות ולתקן בכל עת. צעדים גדולים היא צעדה קדימה, ויש לה עוד פסיעות רבות ללכת, אך היא עיקר עשיית דבר ה', בניגוד לדרכים אחרות שעושות זאת רק באופן חלקי. כל טוב.

יחס הציונות הדתית לרבניה

באחת התשובות באתר הרב מרחיב להסביר את ההבדלים בין החרדיים לדתיים-לאומיים.

יש שם כמה הסברים לא בהירים ואבקש אם הרב יוכל להרחיב.
א. "מעריכה לימודי חול ומדע, תרבות כללית, מגע עם העולם וכדו".
האם לדעת הרב אין דעת התורה כמו שכתוב בגמרא סוכה דף מ"ב ע"א שמשאביו של אדם צריכים להיות מוקדשים ללימוד תורה (לכאורה, אלו גם דברי הראי"ה קוק באגרת תפ"ג)?

ב. הרב כתב: "בציונות הדתית ישנו שינוי מתמיד במעמד האישה ופתיחות לתחומים חדשים". הראי"ה קוק יצא בכרוז לאסור בחירת נשים. האם הרב נגד דעתו של הרב קוק?

ג. הרב כתב: "בציונות הדתית מעמד הרב שונה - הוא חלק ממערכת ומתפקד בתוכה ולא מעליה". האם מעמדו של הרב בציבור הציוני-דתי לא יונק את הכוח מאותו מקור ממנו יונק את כוחו רב בציבור החרדי? האם מותר חלילה לבזות את הרב משום שהוא חלק מהמערכת? האם אין דיני כבוד רב יונקים את כוחם מההלכה ומהתורה והפחתת כבוד הרב סותרת את רוח ההלכה וכבוד התורה שהרב כל כך מקפיד עליהם?

ד. האם הלגיטימציה של 'בתוך החברה' לא מסוכנת עד כדי מצב שהקיבוץ יהיה מעין פוסק-על. אפילו אם הרב יפסוק שאסור להתרחץ בבריכה מעורבת, הרי לאסיפת הקיבוץ מותר להכריע ברוב קולות בעד רחצה מעורבת (הקיבוץ הדתי, גליון 382).
כך ארע גם בעניין הצבעה על חוק טל כשהמפד"ל לא הקשיבה להוראתו של הרב אליהו שליט"א.

ה. הרב כתב: "הציונות הדתית רואה בפתיחות את המנגנון בעזרתו היא מתמודדת עם סכנות אלה". האם הרב רואה את מספר הנושרים מהדת כלא כל כך נורא... או כתוצאת לוואי הכרחית שאין לנו שליטה עליה?
בתודה על המחשבה ועל תשומת הלב!

שלום וברכה,

א. עמדת הגמרא ודברי הראי"ה גם יחד כפופים לכלל היסודי של דרך ארץ קדמה לתורה, ולתעודת האדם במהותו, "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה...".
למן האבות היו כל גדולי ישראל עוסקים ביד אחת בקיום מלא בעולם הזה וביד השנייה היו מעמיקים בדברי התורה. רק הגלות לא אפשרה לנו לחיות חיים

כאלה, ועתה אנו שבים למעשה אבותינו וחוזרים למציאות על פני כל מלוא רוחבה.

ב. נושא מעמד האישה אינו הנושא היחיד בו היה קרע בין הציונות הדתית לרב קוק. גם שאלת החליבה בשבת והפרישה מהקונגרס הציוני להקמת 'דגל ירושלים' היו נושאים שהרחיקו את הציונות הדתית מהראי"ה. יש, כמובן, להזכיר בהקשר זה כי עמדתו של הראי"ה לא התקבלה אף בביתו שלו, וכל נשות נאמני ביתו מצביעות בקלפי.

ג. אינני חש כי בציונות הדתית מעמד הרב מבוצה, להפך. ברם, מעמדו אינו נובע רק מצד המסגרת והממסד, כי אם מצד אישיותו, מסירותו, היותו יושב בתוך קהילתו ומקדיש לה את זמנו. כדאי לקרוא דברים שכתב הגרי"ד סולובייצ'יק בסוף המאמר 'מה דורך מדוד' על התנגדות הגרי"ז זצ"ל למוסד הרבנות הראשית. אינני מבין מדוע אתה סובר כי רב היושב בתוך קהילתו, ומעמדו נובע מהיותו מחבר ומקשר ולא מורה ומנחית, מזלזל בכבוד התורה.

ד. הקיבוץ אינו פוסק על. לקיבוץ אסור להכריע כנגד דעת הרב. רחצה בברכה מעורבת היא אסורה מכל כיוון אפשרי, והיא חילול ה' שיש להסירו. ברם, בתחומים רבים אחרים גם הרב לומד היטב את קהילתו ואת יכולתה. באותה דרך בדיוק לא פסקו גדולי התורה ביהדות החרדית שאסור להשתמש לחלוטין בפלאפון, אף על פי שהיו רוצים לעשות זאת, כיוון שזה עניין שאין הציבור יכול לעמוד בו. יחסי רב וקהילה מפרים זה את זה. רב שאינו יכול לתבוע מקהילתו אינו ראוי לשמו, אך רב שאינו קשוב לקהילתו אינו ראוי לתוארו.

אינני מבין את ההערה בדבר הרב אליהו הי"ו. המפד"ל מתנגדת ברמה העקרונית לפסיקה בעניינים הקשורים בהנהגת המדינה ובפוליטיקה (ראה דברים לעיל סעיף ב'), ועל כן לא כפפה את עצמה בפני רבנים בשום תחום. לפני למעלה מחמש שנים פרסמתי מאמר ב"הצופה" על כך, ואני חושב שטוב עושה המפד"ל בנוהגה כך, והיא צריכה להמשיך לעשות כן. הדבר שומר על הרבנים ועל כבודם ואינו מערב אותם בנפתולי הפוליטיקה, וגם קשור למבנה הנכון של יחסי ציבור וקהילתו. שליחי הציבור של המפד"ל לא קיבלו מציבור בוחרים היתר להעביר את המנדט לאף אחד, והם מחויבים לבחוריהם בלבד. זהו הדין היסודי של ההלכה.

ה. מספר הנושרים הוא נורא, ואסור לנו להתייחס אליו כ'אין ברירה'. יש ברירה, והיא לעבוד קשה כדי שזה לא יקרה. ברם, הניסיון לפתור את הבעיה על ידי

הסתגרות והגבהת חומות נכשל לפני מאתיים שנה וסימנים ראשונים לכישלוננו הנורא אנו כבר רואים בימינו. מעבר לכך, מול סכנת הכישלון צריך להעמיד את הצמחתו של הדור הנפלא של הציונות הדתית, המממש את מלוא רוחב התורה, ועל כן אנו צריכים להמשיך בדרכנו, ולא להרפות ממאמץ מתמיד להתמודד עם הבעיות והסכנות.

כל טוב ושבת שלום.

..... הסממנים החיצוניים שלנו

שלוש וברכה,

כמה שאלות בנושא לגמרי לא חשוב, אך תמיד עניין אותי היכן הוא נולד (אבקש מהרב שישתדל לענות על כולן):

א. מדוע החרדים שונים בסגנון הלבוש משאר העולם, בעוד לנו, בני הציונות הדתית, אין 'אופנה' משלנו, ואנו לבושים כפי שלבוש הרחוב (בצניעות, כמובן)? האם עומדים אי אילו אידיאלים מאחורי הדברים? אם אכן כן - אבקש מהרב שיביא את הטיעונים לכאן ולכאן, וכן שינסה להסביר מדוע רבני הציונות הדתית דווקא כן נוהגים בזה כחרדים (חולצה לבנה, חליפה ולעיתים אף כיפה שחורה ומגבעת)?

ב. מהיכן הגיעה הכיפה הסרוגה? ככל שידוע לי (מבלי לחקור יותר מדי את הנושא) היא נולדה רק בעשרות השנים האחרונות. כל הרבנים מהדורות האחרונים, וגם שאינם חרדים, חבשו כיפה שחורה, מן הסתם, וגם בדורנו אנו - רובם הם כאלה.

מדוע, אם כן, הפכה הכיפה לסרוגה, והאם יש לכך הצדקה, לדעת הרב?

ג. מדוע נקרא הרב נריה "אבי דור הכיפות הסרוגות"?

ערב טוב.

שלוש וברכה,

א. לא אכנס לכל תולדות הלבוש החרדי. כיום ההבדל הוא בכך שהחרדים סוברים שעל עובדי ה' להבדיל את עצמם בלבושם משאר בני אדם, ועל כן ללבוש בגדים מיוחדים, ואילו אנו סבורים שיש להיות מעורבים עם הבריות. הייחוד שבלבוש בא לידי ביטוי בצניעותו, בהלכות כלאיים ובלבישת ציצית, ולא בהבחנה בינינו לבין שאר העם. זהו, בוודאי, חלק בלתי נפרד מהאידיאולוגיה של מעורבות בחיים, ושל חיבור התורה והחיים, ואנו נאמנים למה שהתורה הגדירה כלבושו המיוחד של יהודי. חלק מרבנינו סבור כי כאשר מדובר ברב לבושו חייב להיות מובן ומובדל, ועל כן הם לובשים לבוש מובחן ומובדל משאר קהילתם.

ב. הכיפה הסרוגה אכן נולדה לפני כמה עשרות שנים, ומגמתה הייתה להדגיש את השותפות בציונות הדתית. היא כעין סמל, הנהוג על ידי רבים (אם כי לא כולם) לבטא השתייכות לזרם זה. אין לדבר על הצדקה או אי הצדקה כי אם על תופעה סוציולוגית של רצון להיות מזוהה בצורה מסוימת.

ג. הרב נריה זצ"ל נקרא כך בשל היותו פורץ הדרך לגידולו ולטיפוחו של דור ציוני דתי תורני, בכך שהקים את ישיבות בני עקיבא, ובכלל במשקלו הגדול בהנהגת התנועה.
כל טוב.

האמנם דרך הציונות הדתית נכונה?

לרב שרלו שלום,

האם ארץ ישראל היא תוצאה של מעשיהם של אנשים פרטיים ולא גאולה מן השמים?
 מדוע החרדים לא מכירים בארץ ישראל?
 שמעתי שיחה שבו הועלה הנושא ונאמר שארץ ישראל אינה בדיוק מה שהיה צריך להיות
 כי שילוב של תורה ועבודה אינו בא בחשבון כי הוא גורם לניתוק רוחני מהתורה...
 וכי אין צורך בצבא כי התורה שומרת והכל ברצון הקב"ה...
 האם דרכה של הציונות מוטעית ובגלל זה מצבו של עם ישראל נראה כך?
 האם אנחנו מתפשרים???

כמו כן הציעו לי לשבת וללמוד תורה, ולגבי התרומה לעם ישראל - היא תתבטא בלימוד
 התורה שכן אם אתה אדם מאמין אז עליך להבין שרק התורה היא זאת שתפתור את
 הבעיות.

האם אין לנו את הזכות לפעול בדרך התורה כאידיאל או לשבת ללמוד תורה ולזכות
 לעולם הבא? השיחה סוכמה בכך שאולי הייתי יכול להיות החפץ חיים או החזון איש
 ועדיין יש לי סיכוי להציל את עצמי מהסבך הזה שרואה את א"י כראשית צמיחת גאולתנו.
 אמרו לי שאני חי בשקר ויום אחד אני אתפכח ואבין שדרכם של הציונים הדתיים מוטעית
 מיסודה, שכן אין הקב"ה חפץ במדינה כזו ואנחנו עשינו צעד מוטעה בכך שהקמנו זרם
 ציוני דתי. ואם נראה לנו שצריך לשמוח על מדינתנו אז זה בגלל שאנו לא רואים את
 האמת ורק מי שרואה את המציאות הוא 'עלה על הגל'.
 אשמח לשמוע חוות דעתו של הרב
 כי אני מאוד מאוד מבולבל!
 תודה רבה.

שלום וברכה,

חלק מהשאלות לא הבנתי בשל אי בהירות בניסוח. דוגמה לדבר: מה פירוש
 המילים "האם א"י היא תוצאה של מעשיהם של אנשים פרטיים ולא גאולה מן
 השמים?" ארץ ישראל איננה תוצאה של מעשים פרטיים וגם לא גאולה מן
 השמים, כי אם יסוד העם היהודי, והמילים הראשונות ששמע אברהם אבינו
 מריבונו של עולם בעת שהתגלה אליו. לפיכך, היא מצווה שעלינו לקיימה, אך
 היא גם הרבה יותר ממצווה, שכן היא ההגדרה היסודית של עם ישראל. בחוץ

לארץ יש יהודים אך אין עם ישראל, ובשל כך כל ההלכות הנוגעות לאומה הישראלית אינן חלות בחוץ לארץ.

לא הבנתי בדיוק מה זה "איננה בדיוק מה שהיא צריכה להיות". זה בדיוק מה שהיא צריכה להיות, ואיך אפשר לומר שהיא ניתוק מהתורה. היא התורה עצמה, שכן התורה עצמה הענישה את מי שאמר כי אין הוא רוצה להיכנס לארץ, ציוותה על מצוות ישוב הארץ, עוסקת בעם ישראל לקראת כניסתו לארץ והנביאים כולם מתרכזים בעם ישראל בארץ - ומישהו אומר שזה ניתוק מהתורה!?

כך גם ביחס לצבא: אינני מבין מאיפה לקוח היסוד שאין צבא. התורה מקימה את הצבא בספר במדבר, ובלשון הרמב"ן "כי התורה לא תסמוך על הנס"; כל הנביאים כולם מספרים על צבא ישראל, והנה קם מישהו ואומר כי לא צריך צבא?! ולזה קוראים תורה?

לציונות יש הרבה בעיות. ברם, עם ישראל היה נראה הרבה יותר גרוע בלעדיה. ההשכלה אכלה בעם ישראל בכל פה לפני הציונות, כאשר כולם היו מאמינים בני מאמינים, ופרשו מאמונתם גם בשל העמדות המוזרות שמצויות בשאלה זו. ריבוננו של עולם הציל אותנו גם פיזית דרך הציונות (ואיך מעזים לכפור בכך לאחר השואה) וגם רוחנית, שהרי בלעדיה הייתה הזהות היהודית הולכת ומתמוססת כפי שרואים שקרה באירופה.

אינני מבין כיצד ניתן לומר על מי שהולך בדרך התורה שהוא מתפשר. לימוד תורה הוא תרומה גדולה מאוד לעם ישראל, והוא אחת המצוות השקולות כנגד כולן. ברם, מי שמצפה שרק לימוד התורה יפתור את כל הבעיות, ממציא דת חדשה והולך נגד מה שריבוננו של עולם כתב בתורתו. מתוך תלמוד תורה יש להסתער על המציאות ולפעול בה בדרך הטבע, לבנות אותה ולייסדה, לדאוג לצדק חברתי, לקיום מצוות, לדאוג לחקלאות מפותחת, מוסר וביטחון - זו דרכה של תורה, וכך כתוב בכל המקומות כולם. בגלות לא יכולנו לעשות כך ועל כן התרכזנו בלימוד תורה בלבד, ושם היו הדעות המובאות בשאלה נכונות. ברם, ריבוננו של עולם התחיל בפעמי הגאולה והביא אותנו לארץ ישראל כדי לשוב ולחיות חיי תורה מלאים כפי שהם כתובים בתורה, ומניין לקוח הרעיון כי תלמוד תורה הוא הדרך בה ריבוננו של עולם ציווה עלינו לפתור את הבעיות כולם בלא להתמודד איתן?

על כן, יש לנו זכות וחובה לפעול בדרך התורה כאידיאל. התורה לא הותירה אותנו במדבר ללמוד תורה ולהידבק הידבקות רוחנית בריבוננו של עולם כאוכלי מן, כי אם ציוותה עלינו להיכנס לארץ ולהידבק בריבוננו של עולם מתוך ארץ ישראל.

חבל ליפול בפח של אמירות שאין להן שום כיסוי לא בתורה, לא בנבואה, לא בהלכה ולא באגדה, אלא הן מהוות התנשאות שחצנית שאין לה בסיס ומקור, וכיסוי לטעות חמורה בדרכה של תורה.
כל טוב.

תלמוד תורה.....

שלום רב,

מהי גישתו של הרב לתלמוד תורה? האם הרב חושב שהוא הערך העליון ביהדות, ושכל זמננו, שאיפותינו ואמצעינו (הכלכליים, רוחניים וכדו') צריכים להיות מוקדשים לכך? האם גם בזמן שאני אוכל, ישן, עובד ומטייל אני אמור להתכוון לעשות כן רק (או בעיקר) בשביל שהדבר יסייע לי ללמוד?

יש פלגים ביהדות שוודאי יענו בחיוב לכל השאלות הנ"ל והם מצביעים על גדולי ישראל שהקדישו כל חייהם ללמוד תורה, ומצטטים כל מיני מאמרי חז"ל כדי לחזק דבריהם: "תלמוד תורה כנגד כולם", "אין העולם מתקיים אלא בשביל התורה", כיצד מתייחס הרב לדברים אלו?

שלום וברכה,

במבנה של עם ישראל אנו מכירים שתי קבוצות התייחסות עקרוניות לתלמוד תורה. חייבת להיות שכבה ישראלית, המקדישה את כל חייה לתלמוד תורה ולהוראתה. כך היה במבנה של עם ישראל בימי המקרא - שבט לוי היה מופקד על תחום רוחני זה. הציבור מספק את צרכיו, ולו אין נחלה, והוא אינו יוצא במלחמה וגם אינו נהנה מפירותיה, וכל תפקידו הוא להחיות באופן מתמיד את התורה באומה. גם כיום חייבת להיות שכבה כזו, העוסקת בתלמוד תורה ובהוראתה, והיא קבוצת ההנהגה הרוחנית. כל הגמרות שנאמרו על עוון ביטול תורה, ועל כך שבעולם הבא תחילת דינו של אדם הוא על דברי תורה - מכוונים לקבוצה זו.

הקבוצה השנייה היא קבוצת העוסקים במשא ומתן באמונה. עליהם מוטלת החובה הראשונית לחיות חיי תורה, והם נבחרים בכך שהם מקדשים את פני המציאות בעסקיהם, בפיתוחה של המציאות, ובכל אותם תחומים רחבים. הקשר שלהם לתורה הוא קביעת עתים לתורה - על כל אדם מישראל לקבוע עיתים לתורה, ולהפוך את לימוד התורה ליסוד קבוע בחייו.

כל טוב.

היחס לחרדים.....

איך אתה רואה את השוני שלנו מהחרדים?

האם זה רק ביחס לציונות או גם בהיבט ההלכתי?

(לדוגמה, האם לנסות להתמודד עם הבעיה או לחסום את עצמך מפניה?)

שלום וברכה,

אינני יודע בדיוק למי אתה קורא "אנחנו", אני מבין שאתה מתכוון לציונות הדתית.

עוד לפני שמדברים על ההבדל יש לדבר על המשותף. אנו והיהדות החרדית שותפים בעבודת ה' וביסודי האמונה. אנו חולמים על תיקון עולם במלכות ש-די, לומדים תורה ומקיימים את מצוות ה'. "חבר אני לכל אשר ייראוך", אומר הפסוק, ועל כך צריך להקדים ולדבר.

על רקע זה יש מחלוקת בינינו מהו אותו דבר ה'. הסוגיות אינן נוגעות לשאלת הציונות והמדינה בלבד. להפך - זו דווקא הסוגיה המשנית, והיא תוצאה של הסוגיות העיקריות. המחלוקת היא על דרך הארץ שקדמה לתורה, על דמות האדם, על התרבות, על לימודי החול, על דרכי פסיקת ההלכה ועל סוגיות רבות נוספות.

גם המחלוקת על המדינה נובעת ממקום עמוק יותר - הוא החלום והחזון. כשאנו והחרדים מדברים על מדינת המשיח אנו מדברים על שתי מדינות שונות. בחזון החרדי בדרך כלל מדברים על כוייל אחד גדול של לימוד תורה, כשהכלכלה תבוא מכוחם של עמים זרים - "ועמדו זרים ורעו צאנכם". כשאנו מדברים על מדינת המשיח אנו מדברים על מדינה שהיא פירמידה שלמה ומלאה, מתחתית הקיום המציאותי של כלכלה וחקלאות, תרבות ויחסי חוץ וכדו', דרך הסנהדרין, ועד להשראת שכינה במקדש. מכוח חזון זה נגזרת המחלוקת על היחס למדינה דהיום. על פי היהדות החרדית מדינת ישראל של היום אינה מקדמת אותנו לקראת החזון, כיוון שהחזון הוא אחר לחלוטין. על פי דרכנו, מדינת ישראל היא הבסיס הראשון לקראת חזון זה, כיוון שהיא בונה את התשתיות. כל טוב.

האם יש הבדל

בין חרדים למזרחניקים?

שלום כבוד הרב,

ראיתי שהרב ענה בתשובה אחת שיחסנו להלכה הוא היחס של שומרי התורה והמצוות כולם.

האמנם? כמה בציבור שהתחנך בממלכתית-דתי ובמסגרות דומות והולכים לבני עקיבא לא לובשים ציצית לדוגמה (ונכון שציצית חייבים רק בבגד של ארבע כנפות)? וכשמגיעים לכשרות, הרבה מאוד לא מקפידים על הבדצ"ם. נכון שהרבנות זה כשר, אבל כפי שאני חונכתי הרבנות קמה כדי שיהודים לא יאכלו טרף. ועדיף לכתחילה בהכשר מהודר יותר (וניתן לראות באתר הזה את השאלות לרב זריצקי שליט"א שמסביר אלו בעיות יכולות לצוץ).

אז למה להקל כל כך? (במיוחד שהיום 99% מהדברים ניתן לקנות בהכשרים מהודרים, ולהקל פירושו לפעמים בבישול נוכרי ובחלב עכו"ם).

בצניעות? בקריאת עיתונים חילוניים? שאנחנו נותנים להם כוח ואח"כ את כל הרפש שלהם הם זורקים לנו בפרצוף?

אני כותב דברים אלו כדי שאולי יחזקו גם אותי ולא חס וחלילה לקנטר.

תודה.

שלום וברכה,

א. שאלתך צודקת ומכאיבה עד מאוד כאחד. ברם, אני לא כתבתי שזהו היחס המצוי אל ההלכה, אלא כי כעיקרון זהו צריך להיות היחס. משום כך, אין סתירה בין דברים שכתבתי לבין המציאות, ואנו צריכים להסתער עליה חזור והסתער, ולחזק את שמירת התורה והמצוות. אין בדברים מן הקנטרנות כי אם ביקורת של ממש.

ב. ברם, אני מבקש להעיר שני עניינים: ראשית, אין אנו יודעים את המצב לאשורו, ולפום צערא אגרא. אין אנו יודעים מהו גודל המאמץ שמשקיע אדם בחברה הציונית-דתית להתקדם במצוות מול זה שבחרדית, שנולד לתוך מציאות מסוימת, ועל כן אנו צריכים להיזהר בבואנו לשפוט. טוב עשית שכתבת בעדינות ומתוך רצון לתקן.

ג. הדגשת את החמרות בתחומים מסוימים מאוד. אנו צריכים להיזהר מלראות את עבודת ה' כולה מקופלת במצוות מסוימות בהן החברה החרדית מתוקנת בהרבה. ישנן מצוות רבות שבהן הציונות הדתית מתוקנת בהרבה - הן במישור הכללי האידיאולוגי (שותפות בהגנה על כלל ישראל, התפרנסות מעמל כפיים ועוד), והן במישורים פרטיים יותר - בדיני ממונות, ובעוד עניינים שאינם נראים כ'דתיים' אך הם רצון שמים לא פחות ואולי אף יותר. משום כך, איני עוסק עוד בביקורת ובשיפוט כי אם חפץ להיות חלק מכל רבני ישראל המקדמים כל אחד ואחד את הציבור בו הם חיים, אינם סבורים כי דווקא הציבור שלהם הוא הטוב והישר מכולם, לומדים מהציבור האחר את הדברים בהם הם צריכים להשתפר, ומאהבים שם שמים על הבריות.

כל טוב.

גדול דור.....

מי קובע מי הוא גדול דור? על פי מה אפשר לקבוע? הרב עובדיה יוסף יודע על-פה ש"ס ופוסקים, רוב רבני הציבור שלנו לא, אז איך הם יכולים להיות גדולי דור? האם גדולה בנושאי אמונה והנהגה מספיקה? ובכלל, בציבור שלנו ישנה נטייה לעסוק באינטנסיביות באמונה ובפנימיות התורה. האם לא שכחנו קצת את הבסיס? כמה מרבני הציבור הדתי-לאומי יודעים ש"ס על בריו? תלמידים בהמון ישיבות יודעים סוגיות קרעים קרעים, ולא בצורה ברורה ופשוטה. האם לא איבדנו את הדרך?

שלום וברכה,

השאלה מעט מבולבלת, ואנסה לעשות בה מעט סדר:

א. ההגדרה של גדול דור היא זה שרבנים נעזרים בפסיקותיו ופונים אליו כאשר יש להם שאלה קשה. לא הציבור הרחב יכול לעמוד על טיבו של גדול הדור, כי אם אלה העוסקים בהלכה ובהדרכה ויודעים מה טיבה ומה עניינה של רמה הראויה להיקרא גדול דור.

ב. אני חושב שאיך בקיא כלל בשאלת בקיאותם וידיעותיהם של רבנים בעולם הציוני-דתי. זה שאין הם מכריזים על תורתם זה לשבחם ולא לגנותם. רבים תלמידי החכמים הגדולים בעולמנו.

ג. גדולה בנושאי אמונה והנהגה היא תנאי הכרחי ולא תנאי מספיק. על כן, לא יכול להיות גדול דור שאיננו גדול בהלכה במובנה הפשוט, אולם אין זה מספיק כדי לעסוק בענייני ציבור.

ד. אינני יודע מדוע אתה מתייחס לאמונה ולפנימיות התורה כדבר שאינו בסיס.

ה. לא ברור לי איזו דרך איבדנו, וכיצד היא קשורה לשאלה.

בכלל, טוב יותר שלא להיגרר לעיסוק בדיון מיהו "גדול הדור" - זהו דיון שיש בו יותר פוליטיקה ופחות תורה, ואין רבנים צריכים להשתתף בתחרות מיהו הגדול. די לנו אם הם מלמדים תורה כראוי, ומתמודדים עם שאלות קשות בדרך המתקבלת בעולם התורני.

כל טוב.

דתיים ללא דת.....

לרב שלום,

בתקופה האחרונה יצא לי להיפגש בצורה משמעותית עם סוג חדש של אנשים שלא הכרתי. המפגש היה במסגרת פרוייקט משותף עם מכינה חילונית מעורבת שעסק בעבודה בקהילות נזקקות.

במהלך המפגש עלו לי שאלות קשות מכיוון שהחבר'ה מהמכינה היו מאוד אידיאליסטים עם רצון עז לשנות ולשפר את פני העולם, הם היו ברמה מוסרית גבוהה, חרוצים ונחושים בדרכם, בקיצור "מלח הארץ".

למרות כל זאת הם היו לא "דתיים", כלומר בלי שום סממן דתי כלשהו. עובדה זו עוררה בי תהיות רבות הקשורות בצורך בדת על מנת לתקן את העולם וליצור אווירה אידיאליסטית. מה יתרון התורה והמצוות אם רגש מוסרי בריא לבדו יוצר אותו אפקט?

שלום וברכה,

אנחנו לא נמצאים בתחרות מוסרית, ואנחנו שמחים על כל גילוי מוסרי שנמצא בכל מקום, ומוכנים ללמוד ממנו כיצד לעשות את הטוב והישר בעיני ה'.

התשתית המוסרית האנושית מקבלת דחיפה עליונה כתוצאה מהמפגש עם ריבוננו של עולם ותורתו בשלושה תחומים:

א. המוטיבציה אינה נובעת רק מהאדם עצמו אלא מצו אלוקים. הדבר יוצר מחויבות יותר עמוקה, שאינה נובעת מהתלהבות או מהתחברות לעניין המוסרי, כי אם לחובה.

ב. הידיעה מהו מוסרי ומה לא מוסרי - אברהם אבינו עשה את הטוב והישר בעיני ה', וזו נקודה מאוד חזקה. יש בסיס משותף עמוק למוסריות הטבעית והתורנית, אך יש גם הבדלים של ממש, ושם אנחנו הולכים בדרכה של התורה המוסרית. דוגמה לדבר: במוסר של היום מדברים על "מוסר החלשים" ואילו אנו דבקים ב"מוסר הצודקים", ואפילו נצטוונו גם "ודל לא תהדר בריבו". המוסר האלוקי, איפוא, מקיף מערכת רחבה בהרבה של עקרונות מוסריים.

ג. המוסר האלוקי עוסק גם בשאלות מוסריות של בין אדם לעצמו ובין אדם לאלוקיו, ולא רק בבין אדם לחברו.

מעבר לכל זה, אין במוסר האנושי התייחסות כלל למושגי קדושה, טהרה וכדו',
ואלו הקומות הנוספות הנבנות כתוצאה מהמפגש עם הקב"ה.
כל טוב.

חוזר בתשובה מתלבט:

לאיזה זרם דתי יש להשתייך?

ערב טוב ושבוע טוב.

אני בחור ממוצא ספרדי, אקדמאי שעסק בהייטק שנים רבות. לאחר שעברתי סמינר ערכים, לפני שלוש שנים, חזרתי בתשובה. הייתי מספר חודשים בישיבה של חוזרים בתשובה בבית-וגן בירושלים שם ההתייחסות ליהדות הייתה לטעמי רצינית ו'נכונה', הלימוד והאווירה היו מושפעים מאוד מהסגנון החרדי. מסיבות טכניות חזרתי לגור באחד היישובים. לצערי, עם כל הרצון הטוב והנכונות לשקול את האופציה הדתית-לאומית אני די מותש בעיקר מהבעיות הבאות: היחס לדת לא מספיק רציני. שיחות חול בבית כנסת, תפילות מהירות, בעיות צניעות, חסרה לי ההרגשה של התעלות וקדושה. אשמח לשמוע על נקודות אור במצב הזה ואיך להמשיך. כל טוב ויישר כח על הפרוייקט החשוב הזה.

שלום וברכה,

המציאות אותה אתה מתאר היא מכאיבה מאוד. ישנו פער בין הדמות והצורה שאוהבי ה' ויראיו צריכים להתנהג לאורן, לבין דמותם בפועל ממש. זו מציאות אשר קוראת לנו בכל עת להתקדם ולהשתפר. באופן טבעי, צריך להימשך אל הטוב ביותר והראוי בעיני ה', ומקום בו יש שיחות חול בבית הכנסת, בעיות צניעות וכדו' - הוא מקום שאינו עומד בדבר ה' במלואו. אני מעריך כי כאשר תעבור למקום אחר תתגלה לך המציאות במלואה, ואז תגלה כי בד בבד עם ביקורתך על יישוב זה, ישנם תחומים שבהם הוא מצטיין הרבה יותר מהמקום החדש אליו עברת. הדבר נובע מסיבות שונות: הפער בין חזון האמונה ומציאותה הוא בלתי נמנע, כיוון שלא ניתנה תורה למלאכי השרת. בציונות הדתית ישנה רגישות והקפדה גדולה על תחומים הלכתיים שאינם קיימים במסגרות אחרות; החופש והחירות, שהם חלק אינטגרלי, חיוני וחיובי בציונות הדתית, הם מקור חלק מהפגמים - בשל שימוש לא נכון בהם, אולם החיים במסגרתם מביאים ליצירה פנימית גדולה יותר וכן הלאה. כשתכיר

עובדות אלה תחשוף את המציאות, שבכונה איני מכנה אותה מציאות מרה - זו מציאותנו בעולם, ואנו איננו מושלמים, ונדרשים בכל עת לתקן ולהתקדם. ובעבדים כאלה בחר ריבונו של עולם.

על כן, עצתי לך אחת משתיים: אפשרות ראשונה העומדת בפניך היא לעזוב ולהתנסות במה שתיארת. ללכת לזרם אחר ולפגוש אותו על יתרונותיו וחסרונותיו, וללמוד היטב את הפער שבין האידיאל לבין מימושו, ובעיקר - להיזהר מלהגיע למסקנה כי הכל מזויף ונחות, כי אם להגיע למסקנה הפוכה - זה הפער המובנה בין העובדה שריבונו של עולם בשמים ואנחנו על הארץ. אפשרות שנייה, בה אני נוהג - להכיר מראש בפער הזה, ולהתמקד כל הזמן בתיקונו ובשיפורו: ראשית דבר - על ידי העצמת אותם תחומים שהם קרובים אל דבר ה' וייחודו ביישוב בו אתה גר; שנית - על ידי התמודדות עצמית שלא ליפול ברשת הדברים הרעים, לא לדבר בתפילה ולנהוג בצניעות; שלישית - על ידי שליחות פנימית הלוקחת אחריות ומנסה לשפר באופן מתמיד את הסביבה בה אדם חי, כדי לעשות אותה ראויה יותר לשמה. כל טוב ובהצלחה.

ההצלחה החרדית.....

שאל אותי חבר שלי כך:

תראה כמה תלמידי חכמים יש בציבור החרדי, ותראה כמה יש בציבור הציוני.
האם זה לא סימן שיש לנו בעיה בדרך? אולי צריך "לעשות חושבים" למה זה קורה?
ואולי יש להיות חרדים? מה לענות לו?
תודה!

שלום וברכה,

אין לי עניין של ממש להיכנס לפולמוס עם הציבור החרדי. לא הוא נמצא כעת במרכז ההתמודדות שלנו עם המצב, וכאשר הדיון יהיה על שאלה זו - נרחיב בכך.

אעזור לך רק לנתח את הטיעון ואת כשליו החלקיים:

הטיעון מניח שתי הנחות:

א. בציבור החרדי יותר תלמידי חכמים. הנחה זו נכונה, אולם לא במלואה. בהרבה מובנים יש בציבור שלנו יותר תלמידי חכמים (מובן שפחות כמותית מהציבור החרדי), אך אין הם מכריזים על עצמם כל הזמן - "אנחנו תלמידי החכמים ואנחנו גדולי הדור ואצלנו התורה ואין במקום אחר". מעבר לכך, תלמיד חכם אצלנו בקיא באמונה ובתנ"ך ובמחשבת הדור ובאגדה, שאלו עניינים שכלל אינם נלמדים בציבור החרדי, ועל כן אין בדיוק בסיס להשוואה.

ב. הנחה שנייה היא שמספר תלמידי חכמים הוא המדד לקיומה של בעיה בדרך. האמנם המדד לדרך ההולכת ברצון ה' הוא תלמידי חכמים? לא יכולה להתקיים חברה יהודית ללא שכבה של תלמידי חכמים, אולם בתורה שלנו כתוב כי הליכה בדרך ה' היא קיום חיי תורה ועבודה, בה פועל עם ישראל במסגרת הטבע, לא מטיל עצמו על הציבור, מתפרנס מעמל כפיו ושותף בתיקון העולם. על כן, אני מתפעל רק חלקית מהמספר הגדול של תלמידי החכמים בציבור החרדי, וכלל וכלל לא רואה במיעוטם היחסי אצלנו - בעיה.

כאמור, מוטב כי כל חברה תתקן את הפגום בה ולא תתעמת עם השנייה בשאלה מי יותר טובה.

כל טוב.

הסכנה הגדולה... הציונות הדתית

שלום לכבוד הרב.

אני חרדי בהווה, אך חונכתי על ברכי הציונות הדתית.

עברתי על תשובות רבות של הרב.

הבחנתי שלרב יש כמיהה ברורה לאיחוד של כל עובדי ה',

וחוסר הבנה להתנתקות (במילה עדינה) של החרדים מהציבור הדתי-לאומי.

צר לי, אך ההתנתקות הזאת ברורה, מאחר שהדרך של הציונות הדתית מהווה סכנה לקיומו הרוחני של עם ישראל.

אינני רוצה להיכנס לדיון על הדרך האמיתית, אלא להתייחס לצד הפרקטי:

אחת מגדולתם של גדולי ישראל בכל הדורות, היא בקביעת סייגים ותקנות אשר ישמרו על המשך קיום התורה. כך עשה ריב"ז לאחר החורבן, כך עשה רבי יהודה הנשיא כשכתב את התורה שבעל פה, וכך נהגו גדולי הדורות בכל הזמנים.

גם בדורנו קבעו גדולי הדור (החרדיים) את הדרך שיש לילך בה על מנת שקיום התורה יישמר. ייתכן שאולי זו לא הדרך האידיאלית ביותר, אך במצב הנכון לעכשיו זאת הדרך המתאימה ביותר, וגם המצליחה ביותר. הרי ברור שבקיום מצוות התורה לא ניתן להשוות בין הציבור החרדי לציבור הדתי-לאומי.

לעומת זאת רבני הציבור הדתי-לאומי דוגלים בחיים שמממשים אידיאלים יפים וחשובים, אך לא מתחשבים בסכנות של מימוש אידיאלים אלו. בסופו של דבר, דרכה של הציונות הדתית מתאימה אולי ליחידי סגולה, דוגמת יוסף הצדיק, אך בהחלט לא יכולה לשמש כמודל לרבים.

על אף הצער שבהתנתקות זו בין שני הציבורים, מהלך זה הוא הכרחי להמשך קיומו הרוחני של עם ישראל (עם זה ודאי שיש לנהוג כבוד אחד בשני, כמו שיש לנהוג ביהודים שאינם שומרים תורה ומצוות ובכל אדם).

שלום וברכה,

בשאלתך הצגת צד אחד של שיקול הדעת בצורה מאוד משמעותית. יישר כוח. אף אני איני חושב שהדבר החשוב ביותר הוא להיכנס למחלוקות בין הציונות הדתית לחרדיות, והבעיות שלנו נמצאות במקום אחר, אולם כיוון ששאלת - אענה.

התעלמת לחלוטין מצד שני - הצד השני הוא העובדה ש-80% מעם ישראל בארץ, ו-95% מהיהודים בחו"ל אינם שומרים תורה ומצוות. עד שאנו מתקוטטים בינינו על הדרך הנכונה לעבוד את הקב"ה, אנו מתעלמים מעובדה זו, שהיא חייבת לעמוד בראש דרכנו. יש לזכור כי עד לפני כ-200 שנה כולם היו "חרדים" והלכו בדרך אותה אתה מבקש לייסד בעם ישראל - דרך הגזירות והתקנות, החרדיות וההצטמצמות - לפיכך, האם השאלה אינה מוטלת עליך, ושמה הדרך שלך היא היא הסכנה הגדולה ליהדותה של האומה הישראלית ולקיומה?

אנו צריכים לבדוק איך הדבר קרה. סיבה עיקרית היא העובדה שהם לא רואים ביהדות אופציה לקיום. הדרך החרדית אינה מהווה בכלל אופציה, בשל העובדה שהיא מציבה מראש מודל לקיומו של מיעוט בתוך חברה חילונית. אין לה מענה לרוב שאלות החיים המרכיבות את זהותו של אדם בעולמנו - שאלות תרבות ויצירה, שאלות דמוקרטיה ומודרנה, שאלות היחס ל"אחר" וכדו', ובשל כך היהדות היא בלתי רלוונטית לגביהם. למעלה מכך - אין לה תשובות רבות לשאלת הכלל. לו כל עם ישראל הופך מחר להיות ציוני-דתי הקיום של מדינת ישראל רק ישתפר, ואילו ליהדות החרדית אין מנגנון מינימלי (לא תיאורטי ולא מעשי) להתמודד עם שאלות אלו. על כן, ענה בכנות: מי מהווה סכנה ליהדותו של עם ישראל?

למעלה מכך, גם במישור הפרטי מאסו הרבה בדרכה של תורה, בשל העובדה שהם חשו שכל מה שיש ליהדות לומר זה "חשש" או "אסור". בישיבה בה אני מלמד אני מדגיש את העובדה שגם גזירות וגם חששות הם הלכה, ואף הם צריכים לעמוד במבחן הלכתי. הגמרא עוסקת הרבה בשאלה האם לגזור או לא, והאם חשש זה אוסר או לא, ואילו אנו הפכנו את ההלכה וביזינו אותה על ידי הוספת אין ספור חששות ואיסורים - האם זה לא מסכן את יהדותה של האומה הישראלית?

דרכה של הציונות הדתית אינה מתאימה רק לגדולי ישראל, כי אם היא מבקשת לבסס דרך של ממש לעם ישראל כולו. אף אני שותף עימך בצער העמוק שהציונות הדתית אינה מממשת אפילו את מה שהיא מאמינה בו, והיא רחוקה מהדמות האידיאלית. ברם, איני מוצא דרך אחרת, מתאימה יותר, הן לדרכה של תורה והן להתמודדות עם שאלות המציאות, ועל כן אני רואה בה את הסיכוי היחיד להמשך הנאמנות לדבר ה' ולתורתו, ולא את הסכנה.

.....חילוני טוב..

שלום לכבוד הרב,

אני בחור בן 19.5. בזמן האחרון אני יותר ויותר מרגיש שאיפה לבחור כאורח חיים דרך חילונית, אך דרך של "חילוני טוב", ואסביר את עצמי.

יש לי אמונה פנימית בקב"ה, אך אני מרגיש ממש שאמונתי אינה מסוגלת לספק לי דרך הסברה לעולם האמיתי שמסביבי ואני מרגיש שהיא אינה רציונלית כלל. לדוגמה: אני לא מאמין שהעולם נברא לפני 6000 שנה, אני לא מאמין באדם וחווה ראשונים ולא בחטא אדם הראשון - (בין אם זה משל שאינני מבין את משמעותו ובין אם זה אירוע היסטורי או מטאפיזי כלשהו), לא מאמין כל כך שתהיה תחיית המתים, אני לא מבין מה התורה רוצה ממני בסיפורים שלה ובוודאי לא מה חז"ל רוצים ממני במימרות, בסוגיות ובלמודים המזו-זר-ז-ם שלהם, אני לא מצליח לגשר על הפער בין מסורת למודרניות, בין תורה להשקפות אחרות, בין הלאומיות היהודית ושנאת הגויים לבין הרגשתי האוניברסלית הפנימית, בין המציאות של סבל מטורף לאנשים מסכנים ובין דרישות הדת לאמונה בהשגחה פרטית, בין כך שאינני מבין למה יש מפגרים ונכים בעולם לבין התורה שמופנית לאנשים מאד ספציפיים, בין הרצון לתשובות למה יש כל כך הרבה בלבול ודיכאון בעולם לבין העיסוק האיזוטרי של הקבלה בנושאים מוזרים ובלתי רלוונטיים לדידי, בין כך שאני מעדיף לעסוק בפסיכולוגיה ופיזיקה מאשר ללמוד את חוקי העולם העתיק בגמרא, בין כך שאני לא מבין למה ה' ברא גויים בעולם אם אין להם תפקיד בתיקון העולם ועוד אינסוף שאלות שלא כאן המקום לפרטן. אני מרגיש שיש לי רצון להיות אדם טוב מאוד אבל אני לא מוצא את ההתחברות שלי כלל לדת. אמנם יש יסוד חזק של עקידה בדת אבל כמה זמן אפשר להמשיך בקרע הפנימי הזה?

אודה לך אם תעזור לי בדרך כלשהי, כי אני מרגיש שאורח חיים של חילוני טוב יכול לשחרר אותי מהרבה מהשאלות בלי לוותר על מוסריותי.

שלום וברכה,

בהחלט ייתכן כי "אורח חיים של חילוני טוב יכול לשחרר אותך מהרבה מהשאלות בלי לוותר על מוסריותך". אמנם, גם בשאלה מהו מוסר, ואף מה המחייב במוסר, אין זה בטוח שהחילונית עומדת בכבוד בעימות בינה לבין העולם הרוחני הלכתי (ראה את ספריו של אבי שגיא), אולם יש בהחלט יסודות

מוסריים עמוקים הנובעים מישרות ומאנושיות טבעית, ובוודאי שהחילונית משחררת מהרבה מאוד שאלות.

ברם, יש שני כשלים בדרך בה אתה מבקש ללכת: ראשית, השחרור מהשאלות הוא גם שחרור מהיצירה. המצוקה אותה אתה מתאר מוכרת ברבדים שונים, אולם היא יכולה להוות בסיס להתנגשות יוצרת. הסתירה המתגלה במפגש שבין התחושה הפנימית לבין הציווי האלוקי, יכולה להביא לתוצאות מרובות המחודשות עולם. היא יכולה להביא לשינוי העצמי וההבנה המוסרית והאינטלקטואלית, היא יכולה להביא לחידושים פנים-תורתיים, היא יכולה להביא לתחושת שליחות עמוקה כלפי הציבור הדתי בפרט והיהודי בכלל, היא יכולה לעקור מעולמה של אמונה עניינים שוליים שחדרו לתוכה, היא יכולה להביא לעמקות יתרה בדברי חז"ל ובסיפוריהם, והיא יכולה להביא את התורה לעולם בו אנו חיים. על כך אתה מוותר.

כשל שני הוא הקומות הגבוהות של חיי האמונה. חיי חילוני טוב לא יובילו אותך לעולמות של קדושה ושל טהרה. שני סדרים אלה, האחרונים בש"ס המשניות, הם הקומות הגבוהות של חיי האמונה. לא לחינם הדגישה התורה בראשית פרשת קדושים כי הם יונקים מ"כי קדוש אני". בהחלטה להיות "חילוני טוב" אתה משליך את הטיפוס לקומות אלה, ומבכר תחתיהן רק את העולם שהוא בקו האופק שלך, בלי מגע עם הטרנסצנדנטי והמוחלט שמחוץ לך. כל טוב.

איכות או כיוון?

כבוד הרב שלום,

אני לומד כיום בישיבה ציונית. אני מתחבר מאוד לתפיסה שמדינת ישראל היא ראשית צמיחת גאולתנו ולכל המשתמע מכך. עם זאת, אני מרגיש שלימוד הגמרא בישיבה זו הוא בינוני. ראיתי כבר כמה ישיבות ציוניות, אך הלימוד שם (גם מבחינת רצינות) לא משתווה למה שרואים בישיבות החרדיות. האם ללכת לישיבה בה לומדים ברמה גבוהה יותר (הרבה יותר) ולנטוש את הכיוון בו אני מאמין? האם לרב יש פתרון אחר? אין הרי ישיבות כמו חברון או מיר בציבור הציוני (מבחינת רמת לימוד), או שאני טועה?

שלום וברכה,

אחלק את תשובתי לשני חלקים:

א. על החלק העובדתי איני יודע לומר לך. אף אני מתרשם כי בישיבות שמנית ישנו תלמוד גמרא בהיקף ובעומק שעדיין אינו קיים אצלנו כנורמה, אולם אני גם מתרשם שצומח בישיבות הציוניות תלמוד תורה בגמרא, היכול לעמוד בכבוד בהשוואות שבין הישיבות. למעלה מכך, ההתרגלות למחשבה מסודרת ולהתרחקות מסיבוכים ומפלפולים שבאמת אין להם מקום, מתעצמת בישיבות הציוניות, אם כי כנראה זה עדיין רחוק ממה שצריך להיות.

ב. אם כן, היכן ללמוד? הדבר מאוד תלוי בך. יש לזכור כי אין התורה כולה מתמצה בגמרא, כי אם יש תחומים נרחבים של תורה, שהם חיוניים למונח "תלמיד חכם" ולהיות "איש אמונה" - תנ"ך, מחשבה, אמונה ונושאים נוספים. אם תמצא מקום להשלימם ולהיות דמות תורנית מלאה, כדאי ללמוד דווקא בישיבות החרדיות לאור ההנחה העובדתית שהן תרוממנה אותך למקומות גבוהים יותר בלימוד הגמרא. זה לא מחייב אותך לנטוש שום דבר - לא את התפישה ולא את התורה. אם לא תמצא מקום לכך, תהיה זו טעות ללכת לשם, שכן הן תבאנה אותך לרמה גבוהה בלימודי גמרא, אך מאידך הן תזנחנה חלקים גדולים, חיוניים ומהותיים מדבר ה'.

כל טוב.

.....חובה להיות חרדי?

חונכתי במסגרות של כיפה סרוגה וכיום אני גר ביישוב דתי-לאומי.
 הבנתי שאי אפשר להקפיד על כל פרטי ההלכה (צניעות, חינוך, דבקות בתורה) לגמרי
 אם אני בחברה כזאת.
 כשנני נמצא ביישוב חרדי (בביקורים) אני רואה ששם הרבה יותר קל להקפיד על הכל.
 גם בנושאי חינוך ילדים יש בעיה גדולה. בענייני צניעות (טלוויזיה, מדיה וכדו') ובענייני
 אהבת תורה ועוד.
 האם כדי להיות צדיק גמור אני צריך להיות חרדי?

שלום וברכה,

נכון הוא שקל יותר להקפיד על נושאים אלה בעולם החרדי. ולו היו אלה
 הנושאים היחידים בהם אנו עובדים את ריבוננו של עולם, היה ראוי כי כולנו נאמץ
 את אורח החיים החרדי.

ברם, בשני עניינים בסיסיים אנו בונים את יישובנו שלנו, באופן השונה לטובה
 מהקיום החרדי: ראשית - אנו שותפים בכלל, מפתחים את עולמו של הקב"ה,
 שותפים מוסרית והלכתית בשירות הצבאי, מעניקים מעמד גבוה לנשותינו,
 מאוחדים יותר עם כלל ישראל, מתפרנסים לרוב מעמל כפינו ולא מתקציבים
 ממלכתיים ועוד ועוד. אלה הדרכים בהן אנו הולכים באמונה שזהו רצון ה',
 שמעבר ליישוב חרדי יפחית את עוצמתם. "אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד
 שיכוון את לבו לשמים".

עניין שני הוא תחום המצוות הפרטיות, שיש חלק מהן שמציאותנו מתוקנת בהן,
 יותר מעולמות אחרים. אינני רוצה לפרוט אותם כרוכל, ואין אנו מצויים בתחרות
 עם העולם החרדי, כי אם מבקשים שכל קבוצה תבנה את עצמה לרצון שמים,
 וכל הנהרות יזרמו למקום אחד.

כל טוב.

היום בחדר גליץ פויט

כולכם !

"אתם ניצבים היום כולכם" - ברית הנצח עם ריבוננו של עולם נכרתה כברית לאומית. אין היא ברית הנוגעת לשכבת עילית בלבד, או לקבוצה מוגדרת. התורה מדגישה כי היא פונה לכלל מרכיבי האומה מהראשים ועד חוטב העצים ושואב המים. הדבר מלמד כי עיקר ייעוד התורה לא בא לפתור את בעייתו של האדם הפרטי, ואין הזכייה האישית בגן העדן עומדת במוקדה. ודאי שגם לאלה יש מקום, ובשעה שעומד אדם לדין הוא נידון על מעשיו, אולם מוקד תשומת הלב של התורה הוא המוקד הלאומי והכללי ישראלי.

את קו החשיבה הזה אנו חייבים לאמץ לעצמנו, ולהזכיר אותו דבר יום ביומו. אמת המידה בה אנו צריכים לשפוט את מעשינו היא השאלה הציבורית הכללית - האם שותף בברית ה' ובאלתו הציבור כולו, או שאנו פונים למסגרת פרטית של אנשי שלומנו. הפניה אל אנשי שלומנו נוחה יותר, ויוצרת שפה פנימית המקלה על עבודת ה' של היחיד. למעלה מכך, פעמים שהיא עצמה מנומקת בטיעון כי הדרך לבוא אל האומה בכללה עוברת על ידי יצירת קבוצה מיוחדת, כמו הכהונה, ולאחר ההבדלה וההתקדמות באה ההכללה והשיבה אל הציבור כולו. ברם, נימוקים אלה אינם יכולים לכסות את פני המציאות המורה, לצערנו, כי בברית ה' לא בא רוב מוחלט של הציבור.

הציבור לא בא כי בשלב מסוים של תוכנית ההתנתקות האישית שלנו כדי לבנות את ה"סיירת" עומדת סכנה כי נאבד את היכולת להיות קשורים באומה כולה. איבוד היכולת נובע מהתרגלות למצב בו ישנם מחנות מחנות וכל מחנה דואג רק לעצמו, איבוד היכולת נובע מאי-קיומו של דיאלוג אלא הרגל לדבר עם עצמנו או לשוחח עם הציבור בכיוון חד-סטרי בלבד, איבוד היכולת נובע בשל התמקדות במחלוקות פנימיות בלי לשים לב כי הן מונעות את ההתמקדות בפנייה אל הציבור, ועוד סיבות שונות לאיבוד יכולת זו. הצד השווה שבכולן הוא העובדה שעולם התורה שלנו אינו נגיש לציבור הרחב באומה הישראלית, ואין אנו נענים לציווי שבפרשת השבוע "כולכם"!

לא גשר אנו מבקשים להיות. גשר הוא מקום שאינו משפיע על הגדות, כי אם מהווה נתיב לצעידה הלוך ושוב. גשר אין לו מעצמו כלום, וכל עניינו הוא לקשור קצוות ביחד. ואילו אנו מבקשים להיות ראש גשר, המונחה על פי חזון מדינת

התורה והנבואה, וסוחף יחד עימו את האומה כולה לשיבה לזהות היהודית המהותית שלה, ולכניסה בברית ה'. ראש גשר הוא דמותה של תנועה המבקשת לעצב את פני המציאות בתיקון עולם במלכות שד-י, ומשפיעה בהוויית חייה על המציאות הכלל ישראלית. מדד ההצלחה אינו, אפוא, השאלה האם אתה אהוב אם לאו, או האם קיימת סלחנות למשוגותיך. המדד הוא זה שנאמר במסכת יומא - שיהא שם שמים מתאהב על ידך, ומתוך האהבה והכבוד תבוא התשובה והזהות. ברם, תנאי הכרחי למילוי שאיפה זו הוא תפישת העולם של "כולכם", וההכרה בחשיבות כלל ישראל, ובאמת הקיימת גם בדעות החולקות עליך, ובחיוניותו של הדיאלוג. למען "כולכם" עלינו לפתוח את שערי בית הכנסת בפני אלה שאינם מגיעים לשם, ואף לזכור את אלה המעוניינים לבוא אך אינם מוצאים דרך לעשות זאת, בשל מגבלות פיזיות או כספיות; למען "כולכם" עלינו לרתום את חילוקי הדעות שבינינו כדי שיפרו את היכולת לפרוץ אל הציבור כולו ולא ידכאו אותה; למען "כולכם" עלינו להבין כי כדי להיות ראש גשר אנו חייבים לנעוץ את בסיסנו במקום בו נמצאים כולם, ולא להתנתק לשפה פנימית שלנו; למען "כולכם" עלינו לשוב אל תפישותינו העקרוניות, המלמדות כי האומה הישראלית היא העומדת בראש מעיינינו.

פורסם ב"שבתון", אלול תשס"ד

החזרה בתשובה בציונות הדתית

לכבוד הרב השלום והברכה,

מדוע הציבור שלנו (הכיפות הסרוגות) רדום בכל הקשור להחזרה בתשובה?

מדוע אין אצלנו התלהבות לנושא?

מדוע אין מכונים וישיבות לחזרה בתשובה בציונות הדתית?

מדוע אנו לא רואים תלמידים של הרב מחלקים בצמתים קלטות עם שיחות של הרב

לעוברים ושבים?

שאלתי לפני מספר שנים את השאלות הנ"ל את אחד הרבנים היחידים שעוסקים

בהחזרה בתשובה בציבור שלנו, ותשובתו הייתה שעדיין אנו צריכים לבנות את עצמנו.

ואני הקטן שואל - עד מתי?

בברכה.

העובדה כי הציבור שלנו אינו עוסק באופן ישיר בקירוב ישראל לעצמם ולאביהם

שבשמים ובהחזרה בתשובה מלאה, היא לבושתנו. אמנם, דברים רבים אנו

עושים כדי לקרב, ופעולות רבות שאחרים עושים להחזיר בתשובה דווקא

מרחיקות מאוד ונועלות דלתות רבות. ברם, אין אנו יכולים לפטור עצמנו מכך. לו

לפחות היינו אנו מציגים חזות מלאה ושלמה, ועל ידי כך גורמים לאחרים לרצות

ללכת באור ה' - דיינו. עתה כשאין אנו כאלה, אין לנו אלא להתבייש בכך שאין

דבר זה נוגע ללבנו די.

הדרך לעשות זאת היא כפולה. כאמור, קודם כל יש להיות דמות מלאה ומושכת,

ועל ידי כך הדבר מביא אחרים לרצות להיות כמונו. אם לא נטלנו קורה מבין

עינינו לא נוכל לדבר על נטילת קורה מעיני אחרים. דבר שני הוא הקמת מכונים

ללימוד תורה ולקירוב לבבות. אין די ב"מכון מאיר" אחד, ואנו צריכים להרחיב

את המעגל הרבה מאוד. לו הייתה לי אפשרות, היה זה הדבר הראשון שהייתי

עושה.

בניין עצמנו יהיה חלק מבניין הכלל, ואין לנו אלא ליטול את המשימה ולהתחיל

לעבוד.

כל טוב.

גבולות האחריות.....

לרב שרלו שליט"א,

דוד שלי החליט להזמין את עצמו ומשפחתו לליל הסדר, ואמי הסכימה להיעתר לתחינתו, אך נותרה רק בעיה "זניחה", דודי לא משתייך לזרם הדתי-לאומי, אלא לזרם המכונה בלשוננו 'חופשיים' והוא מתכוון להגיע אלינו במכוניתו וגם לחזור, ר"ל, לביתו מיד אחרי הסדר (בחג). הסבתי את תשומת הלב של הורי לבעיה, אך זו אינה בראש מעיינים. מה עוד אני יכול לעשות והאם עלי להשתתף בסדר?

א. ודאי שעליך להשתתף בסדר. יש לזכור כי גם הבן הרשע מוזמן לשולחן.
 ב. ביסודו של דבר, על הוריך להכין לדורך את כל האפשרויות להישאר לחג כולו. אם הוא יחליט שלא להישאר זה עניינו, אולם אנחנו חייבים לא להשתתף בחילול החג, וזאת על ידי הכנת כל האפשרויות שהוא כן יישאר.
 כל טוב.

אמנת...מדן-גביזון

שלום לרב,

לפני כמה ימים נדדמן לידי עותק של האמנה העוסקת ביחסי דתיים-חופשיים בתקופה הנוכחית ודרכים לתיקון המצב, שחברה בידי פרופ' רות גביזון והרב יעקב מדן. לא אסתיר שבהתחלה הייתי מזועזעת מגודל הוויתורים שהרב מדן מציע כחלק מהאמנה והשפעתם לטווח ארוך, אולם כעת אני חושבת שיש חשיבות גדולה מאד ליוזמה זאת וצריך לברך עליה.

מה שעדיין מפריע לי זה האם באמת הסכמה זו יכולה להחזיק מעמד משני הכיוונים? אני שואלת את הרב, מכיוון ששמעתי על שיעור שהוא נתן בנושא במדרשת 'מגדל עוז' ולכן אודה לך אם תוכל לומר לי את דעתך בנושא טעון זה. תודה רבה ויישר כח גדול.

שלום וברכה,

זו סוגיה ארוכה ומסובכת, המחייבת מאמר ארוך ולא תשובה קצרה מעין אלו המופיעות כאן. על כן, ארשום רק את ראשי הפרקים:

א. יש צורך דחוף, ואולי מאוחר כבר, להגיע להסכמה בתחום יחסי דתיים-חילוניים, ובעיקר על זהותה היהודית של מדינת ישראל. זהות זו נסוגה כל יום, והמצב הופך להיות בלתי אפשרי, עד כדי התנערות מוחלטת של המדינה מזהותה היהודית. כל מי שתמך ב"שב ואל תעשה" ודחה את הטיפול בנושא כבר למד שהזמן פועל לרעתו ורואה היום את המחיר הכבד.

ב. הסכמה זו צריכה להגדיר מחדש במה מדינת ישראל מתערבת ובמה לא, והיא חייבת להיעשות לאור מציאות זמננו, ולאור הערכת העתיד.

ג. על רקע זה, אמנת הרב מדן ופרופ' גביזון היא הכרחית. איני מתכוון לנוסח הסופי שהגיעו אליו (לטעמי, הוא אליטיסטי ומסובך מדי), אולם עצם הקדשת הזמן והאומץ לנושא זה ראוי לכל שבח.

ד. הסכמה זו תעמוד רק אם יופעל הכלל המנחה אנשי עסקים: עסקה טובה היא עסקה ששני הצדדים מרוצים ממנה. אמנם, אין מדובר ח"ו בעסקה, כי אם בנושא מרכזי ומהותי, אולם אם ההצעה תביא לידי ביטוי את זהותה היהודית של מדינת ישראל, ותתבסס על הרצון של רוב מוחלט של הציבור החילוני

בזהות זו, יחד עם ההבנה של הציבור הדתי מה כוללת מהותה של המדינה הדמוקרטית הליברלית המערבית - היא תחזיק מעמד, ובוודאי שהרבה יותר ממה שיקרה בלעדיה.
כל טוב.

שותפות בחילול שבת -

איפה עובר הגבול?

לפני מספר חודשים החלטתי להפוך תחביב למקצוע, ופתחתי עסק קטן של עבודות יד. בינתיים אני מוכרת רק למכרים, לא מפרסמת, ולא מוכרת לחנויות. אני גולשת באופן קבוע בפורום העוסק בתחום. לאחרונה הועלתה הצעה בפורום להקים חנות-גלריה של הפורום, בה תוצגנה ותימכרנה עבודות של חברות הפורום שתחפוצנה בכך. מדובר בשותפות של כל האומניות (כ-30 במספר).

העניין כבר קורם עור וגידים, וכבר מדובר בהקמת עמותה, ועומדים לסגור הסכם שכירות עם בעל חנות כלשהי.

המפגש הראשון נקבע בבית-קפה ללא תעודת הכשר, ואני נאלצתי להעדר... נעשו נסיונות להזיז את המיקום כשהתברר שאני לא אגיע, אך הם לא עלו יפה. את המפגשים הבאים מתכננים במקומות אחרים, כדי שהבעיה לא תישנה.

עכשיו אני בדילמה נוספת - האם לכפות על הקבוצה שלא לעבוד בגלריה בשבת? פתיחת הגלריה בשבת היא מבחינתי קו אדום וברור. לא אקח חלק בגלריה המוכרת בשבת (זה גם בניגוד לחוקי המדינה, כך שנראה לי שעל כך הקבוצה תסכים). אך איפה עובר הגבול לגבי שאר הדברים שעלולים להיעשות בגלריה בשבת?

אני בטוחה שלא יכריחו אותי לחלל שבת, אך יטענו ש"אנחנו נהיה שם בשבת, את לא צריכה להגיע..."

האם להתנות מראש את השתתפותי בכך שלא ייעשה כל חילול שבת עבור הגלריה (כמו שקבעו בטעות בבית קפה ללא תעודת הכשר, כך יעשו משהו אחר בטעות ובדיעבד יגידו לי שלא ידעו שזהו חילול שבת, ואז יתחילו מריבות...)?

האם לפרט בתקנון - 'לא תסודר התצוגה בשבת, לא ייעשו שיפוצים בגלריה בשבת, לא ייחתמו עסקאות כלשהן בשבת...?'

מה לגבי נדידה של הגלריה בשבת לירידים? גם זה עלול לקרות... במקרה כזה אוציא את העבודות שלי מהיריד, אך מה לגבי עצם השתתפותי בגלריה המוכרת בשבת במקומות אחרים?

הקבוצה מדברת גם על העברת סדנאות אומנות בגלריה. גם זה עלול לקרות בשבת... להתנות את השתתפותי גם בכך שלא יועברו סדנאות בשבת?

אציין כי מתוך קבוצה של כ-30 אומניות, רק אני ועוד אחת שומרות שבת.

אולי עדיף לרדת מכל הסיפור ולנטוש את הקבוצה? קצת חבל לי, כי זו הזדמנות בשבילי להיכנס לענף האומנות בנוחות. ישנה אפשרות גם שאשתתף באופן פעיל במכירה בגלריה, וזהו מקור פרנסה נוסף.
מה דעתו של הרב? אם חסרים פרטים - אני יכולה להשלים.

שלום וברכה,

אני רואה חשיבות מרובה בשלוש הנקודות שעלו במכתב - התפרנסות מעמל כפיים, שמירת שבת ושותפות עם הציבור. כמובן שנקודות אלו מביאות לעיתים לסתירה בפועל שאותה יש ליישב, אולם עצם הרעיון לפעול בשלוש הנקודות יחד הוא חיוני. על כן יש לבחון כיצד ניתן לעשות את הכל ביחד, וההתחלה בתחום המסעדה מבשרת טובות.

א. מובן שלא ניתן להתפרנס בשבת, ולא למכור בשבת. זהו נושא מרכזי מאוד בהלכה המבוסס אפילו על דברי נביאים.

ב. אם אפשר להסכים כי לא תיעשה כל פעולה בשבת - ודאי שזה עדיף. אם לא ניתן להגיע להסכמה על הכל יש להתעקש על מלאכות דאורייתא ומסחר, ואם אפשר להגיע להסכמה על זה, זה טוב מאוד, גם אם ייעשו סידורי תצוגות בשבת. ברם, עדיף כמובן להגיע להסכמה שדבר לא ייעשה בשבת.

ג. לגבי שותפות בגלריה שמוכרת בשבת במקומות אחרים - אם בסופו של דבר מכירת העבודה מכניסה את תמורתה לאומן שייצר אותה, אין בעיה מצידך להיות שותפה במשהו שמוכרים בו בשבת אם את לא נהנית ממנו באופן ישיר. אך אם מדובר בתמורה משותפת לכולם - הדבר אסור.

ד. סדנאות יצירה בשבת - שוב הדבר תלוי במידת הבעלות שלך על הגלריה. אם מדובר בבעלות אין את יכולה להיות שותפה בכך.

ה. קל כמובן היה יותר לפסוק כי תרדי מכל העניין, וה' ישלח לך פרנסה בדרך אחרת, כמו גם את היכולת לעסוק באומנות. ברם, אני כן רואה חשיבות בהשתתפות עקרונית, ואם ניתן לעשות אותה לפי ההלכה, ואף להכניס ולקרב אנשים לתורת ישראל ולאהבתה - הדבר טוב. אין לעשות זאת אם המחיר הוא חילול שבת, שכן אין מקרבין בעבירה, והדבר אסור. ברם, אם ניתן לעשות זאת במסגרת דיני שבת על אף העובדה המצערת שאחרים מחללים שבת, אך את לא שותפה ולא נהנית מחילול שבת זה - יש לנהוג כך.

כל טוב.

שבת... בחילול... שבת... המשך

לפני כשבועיים שאלתי לגבי השותפות שלי בחילול שבת ברשת גלריות שברצוני להיות חברה בה.

בשבוע שעבר התקיים המפגש הראשון. החזון שתואר מאוד הלהיב אותי, וכבר למחרת הודעתי למארגנת שאני בפנים, במה שנקרא "גרעין מייסד". הגרעין המייסד משקיע מכספו וזמנו בהקמת הרשת, ולאחר מכן רשאי להציג עבודות בגלריות, וליהנות מרווחי הרשת, אם יש.

כתגובה, קיבלתי מכתב מהמארגנת, בו היא מכינה אותי למצב שגלריות מסויימות ברשת תפעלנה בשבת. מתברר כי היא עצמה נגד פתיחה בשבת, אך איננה יכולה לכפות דעתה על הקבוצה. אני מתכוונת להעלות את הנושא לדיון, לנסות להגיע להסכמה ולהכניס מראש סעיף בתקנון הקובע כי הרשת לא תפעל בשבת. אם לא אצליח, הציעה לי המארגנת להקים רשת גלריות שומרות שבת בתוך הרשת הכללית, או אפילו רשת נפרדת.

האם להתעקש כבר עכשיו על חנות למגזר הדתי שאני אנהל? האם יש מקום לקיום חנות אחת שומרת שבת בתוך רשת מחללת שבת? או שגם אז אני שותפה לחטא? הרעיון הכללי הוא שעבודות שלי תוצגנה בכל חנויות הרשת (ואני לפחות אתנה זאת בכך שהן יוצגו רק בחנויות שומרות השבת).

מה אומר הרב על התסבוכת? זו אכן הזדמנות חד פעמית להקים משהו מאפס. ליצור.

שלום וברכה,

ראשית, שאלות אלו הן באמת חלק בלתי נפרד ממציאות חיינו, בה אנו מוצאים את עצמנו בעולם בו יש הנאמנים בבריתו של הקב"ה, ויש שאינם שומרים עליה. לא את יצרת את המצב הזה, ועל כן הדבר אינו צריך להיות חלק מרגשות אשמה, כי אם חלק ממציאות בה אנו חיים ומחיפוש אחר דרכי התמודדות עימה.

הרצון להיות שותפה בהקמת רשת כזו הוא דרך הארץ שקדמה לתורה, והוא אינו זקוק להצדקה כלשהי או לנימוק. זה רצון בסיסי וטבעי, ועל גביו אנו בונים את קומת הקודש.

ניתן לקיים חנות הפועלת כהלכה בתוך רשת כללית, ואני חושב שזה הפתרון הראוי. הקבוצה עשויה מאוד לשמוח בכך, והדבר יהיה לברכה. על ידי כך

תיפתח האפשרות הן בפנייך אישית והן בפני יוצרים דתיים אחרים, וכך ראוי לנהוג.
על כן, הצטרפי לקבוצה ושמרי על דרכך ועקרונותייך, וכך תוכלי להיות חלק מעולם היצירה ומעולם הקודש כראוי, וזה יהיה לברכה.
כל טוב.

נישואים אזרחיים לפסולי חיתון

עפ"י פרסומים שנשמעים לאחרונה הסכימה סיעת המפד"ל להסדרת אפשרות של נישואים אזרחיים לפסולי חיתון.

א. מה עמדת הרב בשאלה זו? האם אין בכך משום מתן לגיטימציה דתית לנישואי תערובת?

ב. האם ידועה לרב עמדתם של אנשי ציבור דתיים אחרים בשאלה זו?

שלום וברכה,

א. ההלכה אינה מכירה בנישואים אזרחיים, ואף מפלגה פוליטית אינה קובעת את ההלכה. ההלכה היא נצחית ואיננה מכירה בשום נישואים, זולת אלה שכדת משה וישראל. סיעת המפד"ל, כמובן, כלל לא קבעה את ההלכה בנושא, וכלל לא טענה לקביעה זו.

ב. השאלה העומדת לדין במערכת הפוליטית היא האם המדינה תהיה זו שתכפה על קיום ההלכה הזו. מבחינה מעשית, המדינה כבר מזמן אינה כופה את הדבר, וישנן אפשרויות אין ספור להקמת סוגים שונים של זוגיות, בארץ ובחו"ל, שלדאבון ליבנו מספר הולך ועולה של הזוגות בוחרים בהם.

ג. מהי איפוא ההנהגה הראויה? השיטה הפוליטית החרדית טוענת כי אנו צריכים להיאחז ברעיון היסודי כי על המדינה מוטלת האחריות לכפייה זו, ואף שאין הדבר קורה בפועל, אין זה מענייננו, כיוון שברמה העקרונית כך בונים משפחה בישראל. עמדת המפד"ל היא שלא ניתן במדינה מודרנית שלא לאפשר מסלול מקביל לאלה שההלכה לא מכירה בנישואיהם ויש אולי צורך למצוא דרך להקים משפחה שאין לה משמעות הלכתית - אך המדינה מכירה בה כזוג. כאמור, שתי העמדות אינן עמדות הלכתיות כי אם נוגעות בשאלה מה צריכה המערכת המדינית לעשות.

ד. אני מעדיף את פתרונה של המפד"ל, גם בשל העובדה שהוא מתקיים בפועל בין כה וכה, ועל כן אני מעדיף דברי אמת על שקר עצמי, וגם בשל העובדה כי אני רוצה לקשר את עם ישראל לבניית משפחה יהודית כהלכה, והעובדה שלא ניתן לאחרים לעשות זאת מונעת גם את אלה שכן יכולים להקים בית יהודי מלעשות זאת.

ה. רבני "צהר", שיש לי את הזכות להימנות עליהם, מקרבים לנישואין כהלכה אלפי זוגות. הם עושים זאת לא דרך המערכת הפוליטית והחוקית כי אם דרך הנישואין עצמם, בקדושה ובטהרה.
כל טוב.

קירוב לבבות.....

אנחנו גרים בעיר, בסביבה הטרוגנית מאוד, לא בקהילה מסויימת. לפני כמה חודשים החלה שכנתי לארגן ערב ראש חודש לנשים אצלה בבית, אליו היא הזמינה את השכנות הדתיות והחרדיות, ולמדנו מספר דברים שקשורים לאותו החודש מספר התודעה ואחרים, כל פעם מישהי אחרת מכינה את התוכן. בפעם הקודמת היא הזמינה גם נשים שאינן דתיות, אבל עם חיבה למסורת ולצינונות, וזה הלך מצוין, ואילו עכשיו, היא הזמינה גם את ה"חילוניות למהדרין" ובדיוק התור שלי להעביר משהו. כיוון שהתחום שלי הוא נגינה ושירה, החלטתי שמתאים לי להעביר ערב שירה בציבור, ואף הדפסתי שירונים, ועכשיו, כשאני חושבת על הנשים החרדיות, מהיכרותי אותן, אני פוסלת כל שיר שיש בו אהבה וכדומה, כדי לא להבריח אותן, ולמעשה חושבת, שגם שירי ארץ ישראל הטהורים שנתרו בשירון, מי אמר שהן בכלל מכירות אותם? ואם כך מה נשיר, אדון עולם ושירי קודש (בימים שבהם 'נסיון החזרה בתשובה' נחשב כפשע חברתי, אנחנו כמובן חוששות שכך זה ייראה)? ואז אני בתחושה שאני יכולה לבנות גשר ממני רק לכיוון אחד, ולא לשני הכיוונים. כלומר, או שאלמד ממקורות תורניים עם הנשים החרדיות, או שנשיר שירה בציבור עם החילוניות, אך גשר כה ארוך שיחבר את כל האוכלוסיות, נראה שקשה לבנות, בפרט שלנשים החרדיות יש כביכול תנאים נוקשים של 'תעודת כשרות' לא רק של המטעמים, אלא גם של שאר התכנים. אם יש לרב מה להאיר ולכוון, נשמח לשמוע.

שלום וברכה,

במצבים מעין אלו הדבר הנכון ביותר הוא להפוך בעיה לאתגר, לאמור: במקום לראות את הקיר השחור המבדיל צריך להעלות את השאלה ואת הדין בפני הנוכחות. עושים זאת בשלבים: מביאים בהתחלה שירונים שלא שרים אלא קוראים את המילים, ודנים האם יש מקום לשירי שירי אהבה עדינים ונאים בערב שירת נשים; מביאים מעט משירי האהבה של הראשונים (לדוגמה: ריה"ל) ומעוררים דיון בשאלה - אלו שירים שרים ואלו לא. זהו נושא נפלא ללימוד. לאחר הלימוד מפנים את השאלה לציבור: האם שייך כי בפעם הבאה נביא גם כלי נגינה ונשיר מעט משירים אלו, שהחלטנו עליהם שהם ראויים לשירה. אם התגובה תהיה שוללת לחלוטין מהאגף החרדי אז באמת אין מה לעשות. ברם, אם התגובה תהיה כי חלק מהשירים באמת ראוי, והדבר יהיה לאחר עיון ולאחר דיון - אולי מצאת דרך חדשה לעסוק בעניינים תרבותיים משותפים...

.....דעותי הפוליטיות והדת

שלום רב,

בתקופה האחרונה התקרבותי לדת. אני סטודנט בן 25 והולך אמנם בלי כיפה, אבל אולי זה יבוא ביום מן הימים. אני משתדל להניח תפילין ולקיים יותר ויותר מצוות, כאשר לנגד עיני עומדת המטרה - להחכים, לשפר את התנהגותי ומידותי, ולקיים מצוות באמת, לשמה ומתוך אהבה.

אבל יש דבר שמייסרני - אני מרגיש מין זרות בציבור הדתי. למשל, דעותי הפוליטיות הן שמאל וכאשר אני מנסה לדבר ולהחליף דעות, אין הבנה מצד ה"דתי הממוצע" לשמוע את דעותי. למשל, על הפרדת הדת מהמדינה - כמה שזה יכול לתרום לכיבוד הדת - כי לדעתי יש הרבה בזיון וחילול השם בימינו בגלל סוגיה זו.

אני רוצה להרגיש שייך לציבור שומרי המצוות ולא "לפרוש מהציבור".

ושאלתי היא האם עלי להתפשר ולא לדבר על נושאים שמכאיבים לי, ולהעמיד פנים כאשר אני נמצא בחברה דתית ורוצה 'להרגיש שייך' וללכת עפ"י הרוב גם כאשר נראה לי שיש חילול השם?

או למחות ולומר את אשר בליבי ובכך אני מסתכן שהחברה הדתית תסתכל עלי בעין רעה? ואז אפסיד את שני העולמות (הדתי והחילוני)?

בכבוד רב.

שלום וברכה,

מצאת מקום חרפתי.

הזיהוי בין אמונה ויהדות לבין עמדה ימנית פוליטית גובה מאיתנו מחיר יקר. אמנם שאלת ארץ ישראל אינה מתחילה כשאלה פוליטית, והיא שאלה תורנית והלכתית, אולם ככזו יש מחלוקת בין הפוסקים ביחס אליה, ועוד יותר יש מחלוקת האם ההסכמים הפוליטיים השונים מותרים על פי ההלכה ברמה העקרונית.

הדברים נכונים גם ביחס לשאלת הדת והמדינה. אף זו שאלה בעלת שורשים רעיוניים עמוקים, ובוודאי שעמדות שונות יכולות לנבוע מנקודת מוצא אמונית. העובדה כי חלק מהציבור אינו בשל דיו לקבל אותך ואת דעותיך היא מצערת מאוד.

ברם, דומני כי אם תסתיר את דעותיך לא תנהג כראוי. שתי מצוות גדולות יש בתורה בעניין זה. ראשונה בהן היא מצוות "לא תגורו מפני איש". שנייה בהן היא מצוות "מדבר שקר תרחק", האוסרת מאדם להיות חנף או צבוע, ולהסתיר את עמדותיו שלו. לאו נוסף הוא "לא תהיה אחרי רבים לרעות", ואם אתה סבור כי הרבים טועים אינך רשאי ללכת אחריהם. אמנם, מבחינה חברתית אינך חייב להיות "איפכא מסתברא", אך בוודאי שאסור להעמיד פנים ולהסתיר עמדות, ובעיקר כאשר מדובר על חילול ה'.

אני יודע שמדובר במציאות חברתית מאוד לא נוחה ובתביעה מתמדת להתעמת עם החברה. מניסיוני למדתי כי יש שני דברים המקלים על כך מאוד. ראשון בהם הוא שאתה משקיע מאמץ ניכר באותם תחומים שבהם דעותיך עולות בקנה אחד עם החברה. כך החברה הסובבת אותך לומדת כי אתה איש אמת, המעוניין להיטיב ולא לנגח, ועמדותיך נובעות מיראת שמים אמיתית. שני בהם הוא ללמוד כיצד מציגים עמדה בצורה מחויכת ומפויסת, ולא מתלהמת ומתנצחת. סגנון הדברים תורם מאוד לקבלתם.

כל טוב ויישר כוח.

מדיניות חברה לגבי נסיעה בשבת

שלום רב,

אני עובד בחברת היי-טק. חלק ממדיניות החברה היא לשלוח אנשים לקורסים מקצועיים בחו"ל. רוב הקורסים מסתיימים ביום שישי ב-17:00 ולכן מדיניות החברה, לצערי, היא להטיס את העובדים בשבת. אני, ככפוף לסמנכ"ל, מגיש עבור אנשי את הבקשה לאישור הקורס והסמנכ"ל מחליט אם לאשרו או לא. הטיסות נקבעות ע"י מחלקת הכספים אצלנו. המדיניות שלי בעניין היא כדלקמן:

1. אני לא מוכן שיטוסו חזרה בשבת ולכן אנשי יודעים שאם הטיסה עלולה להיות בשבת, האישור לקורס יתבצע ע"י סמנכ"ל החברה ישירות ולא דרכי.
2. אם רק לאחר הגשת הבקשה על-ידי נקבעה הטיסה בשבת, אני מבקש מאנשי להתעקש רק על אל-על מסיבות ביטחוניות.
3. אם כלו כל הקצים אני מבקש מהם שיקחו יום חופש נוסף בחו"ל (אפילו על חשבוני) ויימנעו מהטיסה בשבת.

שתי שאלות עולות:

א. נוצר מצב בו עובדת (לה אישרתי קורס בסינגפור) צריכה לטוס בשבת מסינגפור לבנגקוק כדי להספיק לטיסה של אל-על. ניסינו פתרונות שונים ומשונים (היא לא מוכנה להישאר יום נוסף). אבל מעיין הרעיונות יבש.

האם ישנה הצעה לפתרון? והאם יש לאל ידי לעשות דבר נוסף כדי להציל את השבת?
 ב. סמנכ"ל הכספים (המחלקה המארגנת את הטיסות) הוא דתי, אבל זו כנראה מדיניות החברה מבחינה כלכלית, ולכן אני בטוח שהוא מגובה מבחינה הלכתית, האם ישנה פסיקה קודמת לגבי התנגשות הלכתית כזו או אחרת למדיניות של חברות?
 בכבוד רב.

שלום וברכה,

שאלה זו הולכת ונעשית נפוצה יותר, ולמעשה אין פסיקה מסודרת ואחראית בנושא זה. לרוב מדובר בפסיקה לעובדים, אך לא למנהלי חברות ציבוריות או חברות בע"מ, שאינם הבעלים של החברה.

יש להעריך מאוד מאוד את מדיניותך ואת שיטת העבודה שלך, ואני רואה אותה כאופטימלית. בסופו של דבר, אם העובדת מסרבת להמתין יום נוסף והחברה אינה כופה עליה לטוס בשבת, אין אתה חייב לעמוד בדרכה.

באופן עקרוני יש למתוח את הגבול לאור העיקרון הבא: אין להנחות באופן ישיר חילולי שבת, ואין לבנות תוכנית המחייבת חילול שבת. אם החברה מציעה את שביכולתה למנוע חילול שבת והעובד בוחר לחלל שבת אין החברה חייבת לעמוד בדרכו. טוב עושה חברה אם היא מתאמצת מאוד שהעובד לא יחלל שבת.

כל טוב.

ריקודים סלוניים.....

לכבוד הרב יובל שרלו שלום,

אני בת 23 ולפני כשלוש שנים התחלתי ללמוד ריקודים סלוניים. מאז ומעולם הייתה קיימת אצלי נטייה לריקודים, אולם אף פעם לא ניסו לפתח אצלי את התחום, כך שרק לאחר השירות הלאומי חיפשתי בעצמי, ולאחר חיפושים ממושכים הגעתי למורים ברמה גבוהה, התקדמתי יחסית מהר והגעתי לשלב בו הייתי מסוגלת להתחרות מול זוגות שהתחילו להתאמן בגיל צעיר. אבל אז התגלתה בעיה קשה - כל התחרויות נערכות בשבת ואין לי אפשרות להשתתף בהן.

לגבי הריקודים שאני רוקדת, מדובר על מסלול מאוד ייחודי (אני חושבת שאני הדתייה היחידה בעולם שעוסקת בספורט הזה), שבחרתי בו לאחר התלבטויות רבות מתוך ידיעה ברורה שצפויים לי מאבקים לא פשוטים. הצבתי לעצמי קווים אדומים במקרים שבהם קיימת התנגשות בין הדת לריקודים, אבל בכל זאת, ניסיונות כמו שאני חווה בעיקר לאחרונה - אני לא מאחלת לאף אחד.

מבחינת 'איסור נגיעה', התלבטתי בנושא כשנה לפני שהתחלתי לרקוד, אולם החלטתי כי לא אוכל לחיות את חיי בידיעה שיכולתי לרקוד ולא עשיתי זאת. לאחר שהשתלבתי בתחום הבנתי שלהתלבטות לא היה בסיס משום שההתייחסות לריקוד שם היא מקצועית לחלוטין, כמו בשאר ענפי הספורט בעולם, ולכן לא קיימת אצלי שום התנגשות בין הריקודים לדת (בנושא זה), כי בן הזוג שלי לריקוד הוא בעיני אמצעי הכרחי לריקודים בדיוק כמו השמלה או הנעליים והוא אינו מהווה עבורי שום דבר מעבר לזה.

לגבי שמירת שבת - זאת בעיה רצינית וכואבת ביותר. כמעט כל התחרויות נערכות בשבת, ואין לי מילים לתאר את גודל התסכול ואת המחירים המקצועיים הנפשיים והכספיים שאני נאלצת לשלם בגלל שמבחינתי שבת היא קו אדום.

לפני כשנתיים השתתפתי בתחרות אחת שנערכה בחנוכה, ובעוד תחרות שבה המארגנים התחשבו בי וקבעו את הקטגוריה שבה שובצתי שעה לאחר צאת השבת כדי שאספיק להתארגן ולהגיע.

בשנה האחרונה החלטתי להקדיש את כל המשאבים העומדים לרשותי (כלכליים, נפשיים ופיסיים) לריקודים הסלוניים מתוך שיקול דעת מעמיק על הסיכונים וההשלכות של הדבר.

עזבתי לימודי כלכלה ומינהל עסקים שהתחלתי בבר אילן, עזבתי את הבית בירושלים ואת החברה שבה הייתי, ועברתי לגור במקום אחר. מאז התאמנתי בחדר כושר כדי לפתח סיבולת וכושר גופני, התאמנתי עם מורה לאקרובטיקה כדי לפתח גמישות, וניסיתי

לשמור על תזונה מאוזנת. בקיצור, כל חיי סבבו סביב הריקודים ועשרות אלפי שקלים נמשכו מחסכונות כדי לממן את התחביב היקר הזה.

במשך חצי שנה התאמנתי בלי בן זוג ועכשיו כשכבר נמצא לי אחד, ואנחנו יכולים לצאת להתחרות, אני לא יכולה להשתתף כי התחרויות הן בשבת. לא עזרו כל התחוננים והדמעות - המורה שלי לא הסכים לדחות את התחרויות או, לפחות, לבוא לקראתי באמצעות פתרונות יצירתיים אחרים, שאני בטוחה שקיימים.

החשש העומד על הפרק הוא לאבד את בן הזוג הנוכחי (לאחר שכבר איבדתי אחד בגלל התעקשותי לשמור שבת), שלא יסכים לשלם מחיר מקצועי ולא להשתתף בתחרויות. מיותר לציין גם כי אף אחד שם אינו מסוגל להבין איך אני יכולה למנוע מעצמי דבר שהשקעתי בו את כל חיי וחשוב לי מאוד.

אני מאמינה שאתה מסוגל לתאר לעצמך את התסכול האדיר ואת הרצון שלי להופיע בפני קהל ולהצליח לשלב בין הדת שחשובה לי מאוד, לריקודים שהם חלום חיי. אינני יכולה להשלים עם העובדה כי חרף כישורי והמאמצים האדירים שהשקעתי, לא אוכל להשתלב בתחום זה, והכל בגלל רצוני הלגיטימי לשמור על אורח חיים דתי.

אשמח מאוד לקבל את תגובתך הכללית בנושא, וכן התייחסות ספציפית לאפשרות להשתתף בתחרות הנערכת בשבת במקרה שבו אוכל לישון במקום בו נערכת התחרות. בכבוד רב

שלום וברכה,

השאלה שאת מעלה היא שאלה קשה מאוד. בקריאת שאלתך עלתה בי הערכה מרובה מאוד לדרכך ולהחלטה שלך. איני מאשר אותה או דוחה אותה, כי אם מתרשם מאוד מדרכך החזקה והאמיצה, ביכולתך לעמוד בקווים האדומים, והליכתך בדרך של הבחנה בין הקשר המקצועי לנושא האחר. בוודאי שאיני יכול לעמוד על מלוא העוצמה של היתורים שאת נאלצת לעשות. יחד עם זאת, אין מי מאיתנו שאינו משלם מחיר בעולם הזה על עניינים שהיה עושה אם לא היה ריבונו של עולם מצווה אותנו להימנע מהם. מדובר בנושאים מהותיים מאוד לחיים, ולא שטחיים בלבד, כפי שאת יודעת היטב מניסיוןך.

איני מוצא דרך לאפשר השתתפות תחרות זו בשבת. מדובר באירוע של חילול שבת מהותי, בצורך מהותי בחילול השבת בהשמעת המוזיקה, ובעובדין דחול מהיסודיים ביותר הקיימים.

יחד עם זאת, לא הייתי מרים ידיים, והייתי מחלץ כוחות ללכת למסע ציבורי בנושא הזה. הייתי פונה לכתב עיתון משמעותי ומבקש ממנו לערוך כתבה על

העניין (הסיפור שלך בוודאי יעורר עניין גדול), ומכוחו של מסע ציבורי זה מאיים על המארגנים בהליכה לערכאות. איני רוצה להפוך אותך ל"חיילת" בתחום הכפייה האנטי-דתית המתעצמת במדינה, כי אם למי שאינה מוכנה שהעובדה שהיא נאמנת לאמונתה, תצמצם את האפשרויות שלה להתפתח. בדרך זו תוכלי לעשות דברים טובים יותר, ואולי אף לשנות את המציאות בה מונעים ממך להתפתח בתחום זה.

כל טוב.

חילול שבת רועש.....

שלום כבוד הרב,

רציתי לשאול את כבודו האם נהגתי כשורה ואלו מסקנות או חשבון נפש עלי להפיק מהאירוע שאספר בקצרה.

בליל שבת האחרון חזרתי לביתי מביה"כ. לצערי, נוכחתי שבג הבניין בו אני גר ערכו הדיירים מסיבה רועשת במיוחד, עם הגברה שעוצמתה הגיעה למרחק, קירות הבניין ודירתי הנמצאת בקומה הרביעית בו מתוך תשע קומות זועזעו מחמת הבסים של הרמקולים שעל גג הבניין, בו נערכה המסיבה. לאחר סעודת שבת לא הצלחתי להתרכז וללמוד מרוב הרעש, ועוד יותר כאב לי חילול השבת הקשה בפרהסיא, ממש חילול השם, ומתוך צער הרגשתי צורך לעלות לגג ולנסות לראות כיצד ניתן למנוע את חילול השבת הזה. לא ידעתי במה להתמקד אם אפגוש את בעלי המסיבה, האם ברעש המפריע או בחילול השבת הכואב, כמובן שחילול השבת ההמוני בפרהסיא כאב לי הרבה יותר, אולם ידעתי שסיבה זו לא תובן ע"י בעלי המסיבה שהם יהודים רחוקים מתורה ומצוות. כשיצאה בעלת הבית לקראתי הסברתי לה שהרעש החזק מפריע, והיא אמרה שזכותה לעשות מסיבה עד חצות. חוץ מזה זו מסיבה לילדים ואי אפשר למנוע מילדים לחגוג, וגם זה שאני דתי לא אומר כלום כי זכותה ע"פ החוק לחגוג עד 12 בלילה וזהו. לכן הבנתי שגם סיבה זו לא תועיל ועברתי מתוך כאב פנימי לנושא שבאמת כואב לי והוא חילול השבת ההמוני - אז שאלתי אותה האם יש לה מזוזה בדלת, והיא ענתה שכן - יש לה, אז אמרתי לה, אם כך לא אכפת לך מהשבת, אולי תסירי את המזוזה מהדלת? והיא ענתה שהיא לא תסיר וחוץ מזה הם עושים קידוש ואפילו הזמינה אותי להיכנס ולראות את נרות השבת המאירים (מול אורות הדיסקו המאירים בקצב הרעש מחריד האוזניים...). הבנתי שאין עם מי לדבר ואין מה לעשות ועזבתי את המקום (היא אמרה שהיא מוכנה להנמיך את הווליום אבל לא יותר מזה).

הרהרתי על הדברים שאמרתי ואיני יודע אם נהגתי נכון. מצד אחד אולי עוררתי הרהורי תשובה אצלה, מצד שני אולי אסור היה לי לומר מה שאמרתי. אבל, כבוד הרב, הצער והכאב בחילול השבת כאב לי מאוד ואמרתי הדברים מתוך כאב אמיתי וכוונה טובה. העניין הוא שאשתי פגשה את בעל הבית והוא אמר לה שהוא מאוד מעריך אותי אולם הוא נפגע מהדברים שלי.

שאלתי לרב היא האם להתנצל? האם הם צריכים להתנצל? האם לנהוג בקשיחות בנושא זה של חילול שבת כזה, דבר שבהחלט יכול לתת תוצאות חיוביות של מניעת מסיבות כאלו להבא.

תודה וכל טוב.

שלום וברכה,

שאלה זו שפגשת באופן אישי כל כך חד היא חלק ממצואות חיינו בכל שבת ושבט, ואני מכיר את המצואות הזו בדרכים שונות באופן מתמיד. אחלק את תשובתי לשני חלקים. החלק הראשון הוא החלק שבין אדם לחברו. כפי שהסיפור מסופר מדובר באטימות של בעלי המסיבה לאנשים אחרים. אין מדובר בנפגעים "על רקע דתי", אלא בהסתרות מאחורי החוק בשעה שעוסקים ביחסי שכנים. חלק מגידול הילדים לחיים של ערכים הוא תשומת הלב שלהם לרעש המופרז, וחינוכם להיות רגישים גם לאחרים. תיקון דבר זה נעשה על ידי תיקון בין אדם לחברו - לא בשעת המסיבה, בה אין יכולת לתקן, כי אם כמה ימים לאחר מכן, שאז ניתן לבוא ולספר לבעלי הגג עד כמה שהדבר הפריע ועד כמה שהדבר גם פוגע במה שהם מבקשים לגדל עליו את ילדיהם. מניסיוני למדתי כי לעולם לא מצליחים לעשות שינוי בשעה שהמסיבה מתחוללת, ותמיד יש השפעה מבורכת לשיחה לאחר מכן.

החלק של רצונך לצמצם את הפגיעה בשבת. ראשית, קשה להשתמש במילה 'לשמוח', אולם אתה צריך לשמוח כי אינך אדיש לחילול שבת, וכי הוא מפריע לך מצד עצמו. לפעמים נדמה לי שחלק מאיתנו איבדו את הרגישות לשבת, וכבר מקבלים את חילול השבת בפרהסיא כנתון, וטוב שאתה חי בדרך בה אתה חי. איני חושב שכך עוררת הרהורי תשובה אצלה. להפך, ייתכן ובכך עוררת הרהורי התרחקות. על כן, טוב תעשה אם תעלה לדירה שלמעלה ותדבר גם על זה. אני מכיר היטב דרך זו, והצלחתי לשנות הרבה דברים כך. כל טוב.

..... יחסי דתיים-חילוניים

שלום כבוד הרב,

ההשתלבות שלנו בחיים מעורבים עם הציבור החילוני, גורמת לפעמים להתנגשויות בין הרצון הטוב להשתלבות בציבור הזה לבין קיום ההלכה.
 לדוגמה: שימוש באינטרנט מתנגש עם שמירת העיניים, עבודה משותפת חושפת אותנו לבעיות של לשון הרע, אם לא יותר מזה. הרצון הטוב לזכות את ציבור הנשים ברחיצה נפרדת (עם מצילה) גורם לבת דתייה להשתתף בקורס מעורב למצילים.
 איפה עובר הגבול? מתי ניתן להכניס את עצמנו למצבים בעייתיים מצד ההלכה?
 אני מניח שהתשובה תהיה שונה בהתייחסות לציבור ולפרט, ובאיסורי דאורייתא, דרבנן ומנהגים.
 אשמח לקבל תשובה מפורטת כולל מראה מקומות ודעות שונות (אם יש).
 בברכה.

שלום וברכה,

פעמים רבות תשובה עמוקה נעוצה בעצם ההצגה של השאלה. מנוסח דברך עולה כי ההשתלבות עם הציבור החילוני היא "הרצון הטוב" ואילו הדברים האחרים הם "ההלכה". לו זו הייתה תמונת המציאות התורנית, התשובות היו ברורות מאליהן - יש להימנע מכל פגיעה בהלכה, ורק אם דבר תואם בדיוק את ההלכה יש לעשות אותו.
 ברם, עולמה של תורה לא כן הוא, וזאת בשני מובנים. ראשון בהם הוא העובדה שחובתנו להיות עם אחד, ושילוב הכוחות בין כל חלקי האומה, לא רק בדיבורים והצהרות אלא גם כתורת חיים, הוא חלק בלתי נפרד מן התורה. באופן מוגזם וחריג, שהוא בוודאי לא למעשה, אומרים חז"ל "חבור עצבים אפרים הנח לו", כלומר: גם אם עם ישראל עובד "עצבים" (=עבודה זרה), אולם הוא מאוחד - "חבור" - הקב"ה מניח לו. חיבור זה אינו פילנתרופיה או רצון בלבד, כי אם חובה רוחנית עמוקה. למעלה מכך, חיבור זה הינו מקור להשראה עמוקה של דרך הארץ הטבעית על עולמה של תורה, ויש גם דברים שאנו יכולים לקבל מחיבור זה.

בשל עובדה זו יש לדון בכל עניין, ולבחון בראש ובראשונה כיצד עומדים בשתי החובות והנאמנויות שהן בתוך התורה עצמה - חובת שמירת הלכה במישור הפרטי, וחובת שמירת הלכה במישור הלאומי והציבורי.

לאור זאת:

א. שימוש באינטרנט צריך להיות כזה שאינו פוגע בשמירת העיניים. אין לגלוש למקומות אסורים, ולמעלה מכך - יש להתנהג כלפי מחשב מחובר לאינטרנט כאל "ייחוד", ולא לגלוש במצבים של ייחוד. אין שום היתר לעבירות שמירת העיניים בשל החיבור עם העולם החילוני. והיה אם קופץ "באנר" או משהו פסול אחר - הולכים ממנו, בדיוק כמו שקורה כאשר צועדים ברחוב.

ב. העובדה כי בת דתייה משתתפת בקורס עם מצילים, לעצמה היא אסורה. אם מדובר בבניית בסיס הכרחי לתשתית שתאפשר רחיצה של נשים רבות בצורה נפרדת, בת זו צריכה להתייעץ עם פוסק הלכה, כיוון שישנם שיקולים חריגים העשויים להתיר זאת.

ג. כאמור, כיוון שמדובר במציאות בה יש התנגשות בין שני עניינים הלכתיים, יש צורך, בכל פעם בה עולה שאלה עקרונית, לברר את התשובה ההלכתית.

אין באפשרותנו בתשובה זו לתת תשובות מפורטות ומנומקות, והשו"ת לא בא להחליף מאמר מסודר בעניין, כי אם להביא את תמציתו. לאור האמור לעיל תוכל להבין את כיוון המחשבה.

כל טוב.

כפייה דתית.....

האם יש טעם לכפות על הציבור החילוני דברים כמו שמירת שבת, נישואין וכדו', והאם יש הבחנה בין דברים שאפשר לוותר לבין דברים שצריך לכפות?

שלום וברכה,

אמת הדבר כי יסוד הכפייה בהלכה קיים גם קיים, ובית הדין מצווה על כפייה של מצוות לא תעשה, ואף על חלק של מצוות עשה. יחד עם זאת, מובן הדבר כי במציאות של ימינו, בה רוב הציבור חילוני ואינו חותר לשמירת מצוות באופן מלא, כל עניין הכפייה לא שייך. למעלה מזאת, גם כשיהיה רוב מוחלט של דתיים יש מקום לבחון מחדש את הלכות הכפייה, אולם זה לא עניין לדיון כעת. על כן, במישור הפרטי איננו יכולים ואין גם טעם לכפייה. היא אינה מועילה, אינה מביאה לעבודת ה', ובדרך כלל גם גורמת נזק הפוך - ריאקציה: יש הטוענים (אם כי לא ניתן לדעת זאת) כי אם הייתה פחות כפייה הייתה העוינות כלפי הדת קטנה. אמנם, הדבר כלל אינו ודאי כיוון שהכפייה במדינת ישראל הולכת ופוחתת ואין לכך השפעה של ממש על קרבת אלוקים.

אולם, כל זה ביחס ליחיד. כאשר אנו עוסקים בשאלת הדמות הציבורית של רשות הרבים, כאן אין מדובר בכפייה, כי אם בשאלת הדמות הציבורית של עם ישראל. כאן יש מקום להתמודד גם בדרך של חוק, כשם שהדבר נעשה בכל משטר - רשות הרבים הציבורית היא מקום בו המדינה מעצבת את דמותה. אולם יש להגביל מאוד כפייה זו.

לפיכך, יש לבטל את הכפייה במצוות פרטיות (כמו: כניסה למסעדות בפסח לבדוק אם יש שם חמץ), להגיע להסכמה מירבית על דמות רשות הרבים הציבורית (לדוגמה: ההצעות השונות של דת ומדינה) ולכפות מעט מאוד ברשות הרבים הציבורית, בעניינים הנוגעים לכלל ישראל (נישואין) או בעניינים הנוגעים ממש לנפש היהודית של המדינה. חוץ מזה כדאי מאוד להוריד את כל הכפייה האפשרית, ובעיקר בשל העובדה שאין היא יעילה כלל ועיקר.

מובן הדבר כי הפסקת הכפייה איננה פוטרת את עצמנו מלנסות ולהשיב את עם ישראל לאביהם שבשמים. ברם, הדרכים חייבות להיות אחרות, לא מכוח החוק,

כי אם מכוח פעולה אין סופית של דוגמה אישית, לימוד תורה, קירוב לבבות,
צדקה וחסד.
כל טוב.

...סעודה אצל אחות חילונית...

שלום לרב,

מבין אחיי ואחיותי, שניים, לצערי, אינם דתיים. אח אחד התחתן עם בחורה מרקע דתי, ואצלם אני יודע ששומרים כשרות בבית ואני יודע גם כי הם יודעים מה צריך לשמור. אחותי השנייה התחתנה עם בחור מבית חילוני לגמרי, שאין לו כלל ידע בכשרות (מעבר לאיסור אכילת בשר וחלב יחד), והם אינם שומרים כשרות בביתם.

באירועים משפחתיים אשר נערכים בביתה אינני אוכל את מה שהכינה, גם אם היא מבטיחה שזה כשר, מכיוון שבני ביתה לא יודעים אפילו על כל הסייגים הקשורים בכשרות. אולם לאחרונה התקיים אירוע משפחתי בו כל אחד הביא משהו אחר, והיא הכינה במיוחד רק סלט פירות, כדי שכולם יוכלו לאכול. רק לאחר מכן חשבתי שבעצם ייתכן שהסכין בו נחתכו הפירות הייתה טרפה, סביר שמדובר בסכין חדה וסביר שחתכו בה גם בצל וכדו'.

האם למעשה מותר לי לאכול סלט פירות או ירקות שהיא מכינה? מובן שאם לא אוכל היא ובעלה ייעלבו...

שלום וברכה,

במצב זה שאתה מתאר הדבר מותר. גם אם נחתך בצל בסכין חריפה הרי שסלט הפירות עצמו אינו נאסר בשל כך, כיוון שהוא אינו דבר חריף ומדובר בפירות שהם קרים. ההחמרה במצב זה היא דווקא שלא להעליב. לו היה איסור לאכול היית חייב להימנע מלאכול, והעובדה שהם ייעלבו אינה מהווה שיקול, בשל העובדה שאנו מחויבים למלכות שמים. ברם, כיוון שאין הדבר אסור - ישנה חובה שלא להעליב.

טוב יהיה אם בעדינות ובחיוך תאמר לה מה אתה אוכל ומה לא, כדי שלא תצא תקלה.

כל טוב.

אורח חיים פוטו חיים

...דמותם של בוגרי הישיבות...

נשאלתי מה לדעתי צריכה להיות דמותו של בוגר ישיבת הסדר. קשה לי מאוד לעמוד במשימה כה גדולה, הנוגעת לכל חלקי החיים, ועל כן אפנה אל המקום בו אני מוצא תשובה לשאלותי - התורה שבעל פה - ואיעזר בדברי הגמרא על שלוש השאלות הראשונות שנשאל אדם בבואו לתת דין וחשבון על מפעליו בעולם הבא. משאלות אלו אני מבקש ללמוד על ייעודו של מי שלא המשיך לחבש את ספסלי בית המדרש ואינו עוסק בהוראתה.

שאלה ראשונה שהוא נשאל היא "נשאת ונתת באמונה?". אני למד מכך כי הציפייה הראשונה מבוגר ישיבה היא שהוא יביא לידי ביטוי בעבודתו את בית המדרש. להבאת בית המדרש לתוך המשא והמתן בו הוא עוסק יש משמעויות רבות: הוא אינו עושה מלאכתו רמייה, כי אם משרת את הלקוח או את הציבור בשיא היושר והאמונה; הוא ישר באופן קיצוני, ואינו גובה כספים שאינם מגיעים לו; הוא אינו עובר על איסורי אונאה וריבית; הוא מעניק ללקוח את השרות הטוב ביותר; הוא רואה את הקב"ה מול עיניו בשעה שהוא מדבר על מתחרה או יריב, ומקפיד לעשות זאת לאור כללי ההלכה והמוסר. בכך הוא מבטא את מה שהוא למד בבית המדרש, ובעיקר את העובדה כי יסוד מהותה של תורה הוא תיקון עולם במלכות ש-ד'. לעיתים אנו שוכחים יסוד זה, ולומדים בבית המדרש כי יסוד העבודה היא הדבקות הנשמטית והחזונית בריבוננו של עולם. דברים אלה נאים הם לתקופת בית המדרש, ואף לאורך כל ימיו של האדם הוא חייב למצוא לעצמו את רגעי התעלות הנפש בהם הוא שב אל מקורו ומידבק בו, אך לא הם עיקר ייעודו ושליחותו בעולם.

לא יהיה קידוש ה' גדול מזה שיימצא קשר ישיר בין יראי ה' ואוהביו לבין יושר ואמונה בעסקים. בכך גם מתקיימת מצוות איהוב ה' על הבריות, האומרות "כמה נאה זה שלמד תורה". אין הן אומרות זאת בשל העובדה שהוא מעביר שיעורים נפלאים ומסביר היטב לעולם על יסוד הגאולה והתמורה, כי אם מכוח העובדה שמשאו ומתנו בנחת עם הבריות והוא נושא את שם ה' בעולם בבואו להוריד את דברו ארצה. אם נזכה כי בוגרי הישיבות יאופיינו כמי שמילתם מילת אמת, זמן שהם קובעים הוא זמן, המחיר שהם נוקבים בו הוא הוגן, ואין הם מעכבים

תשלומים שלא כדין, אם נזכה להשבת הזהות שבין אמונה לבין אמת, הרי הגשמנו את אחד הייעודים של הישיבה.

שאלה שנייה שאדם נשאל היא "קבעת עתים לתורה?". בעלי התוספות, והרבה יותר מאוחר הראי"ה זצ"ל, ביארו כי יש לדייק בשאלה זו שני עניינים. ראשון בהם הוא החובה והנאמנות של כל בוגר ישיבה ללימוד תורה במובן הממוקד של המילה. ישיבותינו בנויות על עיקרון הניתוק, לאמור: אנו גולים למקום תורה (ורוב הישיבות ממוקמות במקום רחוק - הגולן ועתניאל, ירוחם ומעלות, נהריה ושילה וכדו') ומבססים את הישיבה על ההתעלות הנפשית והרוחנית והטבילה המוחלטת במקווה של הישיבה ללא השארת שיעור בחוץ. ברם, כגובה הסולם הרוחני שאנו מטפסים עליו בלימוד בישיבה כן עוצמת ריסוק העצמות המתרחש עם עזיבת הישיבה. אין אנו מצליחים לגשר על הפער, ובשל כך רבים מבין בוגרי הישיבות, הסדר ושאינו הסדר, אינם עוסקים בתורה. עניין שני המודגש כאן הוא הקביעות - כל בוגר ישיבה חייב שיהיה לו תלמוד תורה בקביעות. לא בשיעורים מזדמנים, כמו בהושענא רבה או בליל שבועות או בימי עיון שונים, כי אם בקביעות. בוגר ישיבה צריך שילמד דף יומי בשיעור מסודר, בוגר ישיבה צריך ללכת לשיעור בעיון פעם בשבוע, בוגר ישיבה צריך למצוא מקום בו ילמד אמונה ותנ"ך בקביעות - הקביעות מבטאת יחס פנימי עמוק אל הנושא, ואין דבר ה' נעשה לו צו לצו לקו, כי אם הוא חלק מהותי מחייו, שאינו נדחה כל אימת שבת דוד הגיס מתארסת או שיש מעט עומס בעבודה. כשם שבהלכות תפילה למדנו על חשיבות קביעת המקום לתפילה, כך קיים עיקרון זה גם בתורה, ובוגר הישיבה צריך לראות זאת כמהות חייו.

השאלה השלישית היא "צפית לישועה?". מבית המדרש של הרב צבי יהודה זצ"ל למדנו כי הציפייה צריכה להיות אקטיבית - לא פסיבית. בית מדרש זה, שכולנו יונקים ממנו, הוא שהדריך והנחה כיצד לממש ציפייה זו בגאולת ארץ ישראל ובתחיית ההתיישבות. אלה שעושים זאת יבורכו מן השמים - שלוחי ציבור המה, והם מזכים לרבים את הקשר לארץ ישראל ולנחלת אבותינו. ברם, רוב מוחלט של בוגרי הישיבות אינו מתיישב ביש"ע ובגולן, ואף על פי כן אין הוא פטור מהציפייה האקטיבית לישועה. שכן, מדברי הנביאים למדנו כי חלק בלתי נפרד מהציפייה לישועה הוא הצדקה והמשפט: "ציון במשפט תיפדה ושביה בצדקה". דברי נביאים אלה אף תורגמו להלכה, והרמב"ם למד מהם כי ניתן להקים סנהדרין עוד קודם לביאת המשיח, שהרי בלעדיה הוא לא יבוא. גאולת

ישראל תלויה בצדקה ובמשפט, ובהבאת גאולה לנעשקים ולעלובי החיים, לאלה שיד השלטון או הרשע פגעה בהם, לזקוקים לחסד ולזקוקים לצדק. מציקה מאוד העובדה שעד כה לא קם ארגון של בוגרי הישיבות בתחומים אלה (למעט תקופה מסוימת של ארגון "בצדק" שהונחה על ידי בנצי ליברמן מבוגרי הישיבה). עורכי הדין בוגרי הישיבות לא הקימו לשכה לייעוץ לציבור בחינם; רואי החשבון לא הציעו את שירותיהם למוסדות הצדקה והחסד ללא תמורה; הרופאים לא פעלו ללא גבולות; בעלי המוסכים לא באו לקראת משפחות ברוכות ילדים או כל התארגנות אחרת. גאולת ישראל חייבת להיבנות מהמסד ועד הטפחות, ומדברי נביאינו למדנו כי המסד הוא הסיוע לגאולת הפרט מצרותיו וממשבריו. ישיבות ההסדר וישיבות אחרות צריכות לשאת את דגל הציפייה האקטיבית לישועה בבניין המציאות החברתית על בסיסים אלו, ובוגר הישיבה צריך לעשות חסד וצדק בגופו, ועל ידי כך לבנות את האומה מיסודותיה. הגיע הזמן כי תקום מסגרת שכזו! היא תתחיל "בקטן", בנטילת שתי משימות לשנה בלבד על עצמה ומימושן, תלמד מהטעויות, תטפח את ההצלחות וכך תלך ותבנה עולם.

גם בניין קומה נוספת הוא ציפייה אקטיבית לישועה. כוונתי לבניין מדינת התורה. אנו הפסקנו לחתור למדינה זו, והנחנו את העבודה לפוליטיקאים. איני מדבר כעת על מה שצריך להיעשות בתוך בית המדרש, וכינונה של תורה ממלכתית כללית למימוש מהותה של מדינת ישראל. מחוץ לבית המדרש עלינו לצפות ציפייה אקטיבית להופעת התורה במציאות: בקירוב לבבות, בלימוד תורה לחילוניים, במשיכת עצמנו ואחרים לבית המדרש, בתיקון עצמנו בצניעות הלבוש ומתוך כך במאבקים ציבוריים על קדושת המשפחה, בלחץ צרכני בתחומי הפרסום או חילול שבת ועוד ועוד. הדבר מתחיל קודם כל בתיקון עצמי ובחיים בקדושה ועל פי ההלכה והמוסר, וממשיך לתרומתנו לזהותה היהודית של מדינת ישראל ולכינונה.

בשעה שאדם עולה למרום הוא נשאל שאלות נוספות, אך הבה ונענה קודם על שלוש הראשונות, ובעה"ת, במסיבת שלושים שנה הבאות, שתיערך אי"ה בסוכות בשנת ה'תשצ"ג נדון בשאר...

דברים שנאמרו במסיבת שלושים שנה לישיבת הגולן, סוכות ה'תשס"ג

ארץ ישראל והציונות הדתית

לרב שלום וברכה,

רציתי לשאול את הרב, איך זה שאנו בני הציונות הדתית נעשה הפגנות ו"נרעיש עולמות" בכל הנוגע למסירת שטחים, ואילו בהפגנות על עניינים אחרים הנוגעים לתורה (כגון חילול קברים), כמעט ולא נמצאים חובשי כיפה סרוגה? תודה רבה.

שלום וברכה,

התשובה לשאלה זו נחלקת לשלושה חלקים: ראשית - אין זה נכון כי כל עניינה של הציונות הדתית הוא ארץ ישראל. זה לשון הרע הנאמר הן על ידי מתנגדיה החילוניים והן על ידי החרדים. הציונות הדתית עסוקה מאוד בעניינים רבים הקשורים לעולמה של תורה, כגון ריבוי לימוד תורה, מעשי חסד בהיקף עצום, שילוב מדע ותורה, תרבות ותורה ועוד. שנית - אין זה מספיק, ואכן חבל שחלק ממאמצינו אינו מכוון לתחומים ציבוריים משמעותיים, כגון השבת והגיוור, ואנו משלמים על כך מחיר יקר. שלישית - בסולם הדברים עליהם יש להילחם במדינת ישראל שאלת הקברים אינה מצויה במקום העליון ביותר, ואת מאמצינו התורניים אנו צריכים לייעד לשאלות בהם עסקו נביאי ישראל - הצדק, המוסר, הצניעות וכדו'.

כל טוב.

.....תורה ועבודה – אידיאל?..

הציונות הדתית, לפי הבנתי, סוברת שעבודה היא אידיאל חשוב. יש בכך המנופפים לראיה את הרמב"ם בהלכות תלמוד תורה שמי שחושב להתפרנס מהצדקה וללמוד תורה "הרי זה חילל את השם ובזה את התורה" וכדו'. כמו כן מדגיש הרמב"ם את ערכה החשוב של העבודה.

אבל ה'כסף משנה' במקום, חולק על הרמב"ם וסותר את ראיותיו מהגמרא, ולבסוף מגיע למסקנה שאדם צריך להחיות נפשו ובתנאים רבים אחרים לא לעבוד כלל.

האם אין זו סתירה ניצחת לתורה ועבודה?

האם לא כדאי לעשות "הסכם יששכר וזבולון" עם אדם שאינו יודע ללמוד או סתם לקחת כסף מהמדינה בישיבה בכולל?

בתודה מראש.

שלום וברכה,

משנת תורה ועבודה אינה מבוססת על הלכה אחת או מקור אחד. אנחנו לא מנופפים במקורות, ולא על ידי התפלמסות על מקור אחד ניתן לבסס את ביטולה של משנה מפוארת זו. משנת תורה ועבודה מבוססת על התורה כולה. כל התורה כולה מדברת על עם ישראל כאשר הוא מחובר למציאות, פועל בתוכה, מתפרנס מעמל כפיו ומתקן עולם במלכות ש-די.

התבונן על פרשת השבוע, פרשת קדושים: מהי קדושה? קדושה אינה ההתעמקות בתלמוד תורה והעלייה למרומי מרומים של הפרישות מן החיים, כי אם מסחר בו מתקיים "לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו", שדה בו מופרשות מתנות עניים ונשמרים דיני כלאיים וכדו'.

הנביאים הראשונים כולם מדברים על אומה שיש לה מדינה וצבא, כלכלה וביטחון, יחסי חוץ וחיים, וכל אלה נעשים באור ה'. כך גם דברי חז"ל, המלמדים על חיבור תורה וחיים בכל מרחבי המציאות והתורה. הרבה גמרות המדברות על תורה מתבארות בטעות כאילו הן מדברות בתלמוד תורה, בעוד שלמעשה הכוונה היא למושג הרחב של תורה, חיי תורה. ויש להבחין בין השניים.

מובן מאילו כי לכל זה יש להקדים תלמוד תורה בעיון ובעמקות, בהתמדה ובהקדשת חלק מהחיים לתלמוד תורה זה. על כן, בישיבות אנו לומדים תורה

במלוא ההיקף, העמקות, ההתמדה וההסתגרות. ברם, מתוך הישיבה אנו יוצאים להתהלך בארצות החיים ("זה מקום שווקים ורחובות") וזו דרכה של התורה כולה.
כל טוב.

השקפת הרב שרלו בציונות הדתית

לרב שרלו שלום רב,

השאלה קצת מורכבת, ומן הסתם ארוכה מכדי להכילה בתשובת אינטרנט, אבל בכל זאת, אם אפשר לקבל את היסודות:
האם תוכל לפרוס בפני את ההבדל בין שיטתך לשיטות של פלגים אחרים בציונות הדתית?
כפי שהבנתי, יש הבדלים מהותיים מאוד בכל מיני נושאים, ולעתים אף הבדלים שגורמים ל"הרחקה" של דעותיו של הרב מתלמידים.
אשמח מאוד לקבל את התשובה (אם כי מהולה השמחה בעצב של אותן ההרחקות), תודה.

שלום וברכה,

אני מתקשה לענות על השאלה משתי סיבות: הסיבה הראשונה היא חוסר המוטיבציה להרבות דווקא במחלוקת. אמנם כשמחלוקת זו מתנהלת בבית המדרש יש לה ערך ומשמעות ואנו אוהבים אותה וחפצים בה. ברם, איסור התורה להחזיק במחלוקת ("ולא יהיה כקורח וכעדתו") הוא איסור שאני מבקש להקפיד בו ולא להיגרר למחלוקות מיותרות. הסיבה השנייה היא הצורך להגדיר את עמדות הצד השני, שאיני בקיא בהן על בורין, ועל כן דברי לא יהיו נכונים.
על כן אכתוב רק ארבע נקודות, שאני מעריך שיש להן קשר לדיונים בתוך הציונות הדתית:

א. אין הציונות הדתית מכוונת לפשרה ולבינוניות בענייני שמים. הציוני הדתי האמיתי חש בקרבו קשר עמוק לריבונו של עולם, מקפיד בהלכה, עוסק בתורה וקובע עתים לעסוק בתורה, אוהב תלמידי חכמים ומוקירם ומשתלם באופן מתמיד במידותיו. המציאות כי ציונות דתית מובילה לבינוניות בעבודת ה' היא פגם נורא שיש לתקנו, ובלי תיקונו אין ערך של ממש לציונות הדתית. אחת ממטרותיה של הציונות הדתית היא להשיב את עם ישראל בתשובה שלמה לאלוקיו ולהביאו לעבודת ה'.

ב. הציונות הדתית מתבוננת בתחומי החיים שמחוץ לבית המדרש בעין חיובית מלכתחילה. העולם המדעי והתרבותי, הטבעי והחומרי, הם חלק מבסיס

התורה, ומדרך הארץ שקדמה לתורה. בשל כך, רוב הציונים הדתיים קשורים בשני העולמות - התורני, ומה שמחוצה לו - ואינם עושים זאת כמי שכפאם שד או לצרכי פרנסה בלבד, כי אם כעניין שהוא לכתחילה בדבר ה' "ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובכל חיה הרומשת על הארץ".

ג. הציונות הדתית רואה את מדינת ישראל כעניין שהוא לכתחילה, על פי דבר ה' ועל פי ההלכה והנבואה. חלק בלתי נפרד הוא ההתייחסות החיובית למוסדות מדינת ישראל ולא רק לעצם קיומה ושירותה את מצוות יישוב הארץ. התייחסות חיובית זו אינה רק כדרך הטבע, כי אם חלק בלתי נפרד מתפיסתה התורנית של הציונות הדתית, המבוססת על פרשת המלך, בית הדין וכדו'.

ד. הציונות הדתית מקושרת אל כל חלקי האומה בהבדל מהיהדות החרדית. גם בנוגע ליהדות החילונית יש לה משנה, שאמנם אינה מוגדרת כל צורכה עדיין, אך היא מכירה בחשיבות הקשר עם החילוניים.

אני מקווה שחלק מהדברים משרתים את השאלה. ניתן כמובן להרחיב בהם. כל טוב.

..... ציונות או קיצוניות

שלום וברכה,

אני שמיניסט, עד עתה למדתי בישיבה תיכונית, ושם גיבשתי לעצמי את תפיסתי הציונית-דתית, אך השנה עברתי לישיבה אחרת, ושם נחשפתי לדעות אחרות ומגוונות. עד עתה חשבתי כי הקשר בין המילה "ציונות" למילה "דתית" הוא קשר בר קיימא שנוצר לפני כ-75 שנה עם הקמת המזרחי ועד ימינו אנו, ועכשיו אני מגלה שיש אנשים שחושבים שצריך לסגור את בני עקיבא במתכונתה הנוכחית, לפתוח תלמודי תורה שלא קשורים למשרד החינוך, לאסור לימודים באוניברסיטאות ואפילו במכוני הוראה שבישיבות ההסדר. אנשים אלה טוענים שהם הציונות הדתית האמיתית, ואני די במשבר זהות. האם להקצין את כל מה שגיבשתי לעצמי בעבודה קשה ולהצטרף לאמת שלהם או להישאר דבק בעמדותי? יש להדגיש, אינני עלה נידף, אך טענותיהם רציניות. הם סבורים שהשילוב בין תורה ועבודה הוא בדיעבד והלכתחילה הוא רק התורה.

שלום וברכה,

קשה לי לענות לשאלתך, כיוון שהבחירה מוטלת עליך. אני כשלעצמי סבור שעליך להקצין מאוד את עמדותיך, ובשל כך להיות בציונות הדתית. קיצוניות זו אינה רק משחק מילים אלא מהותה של הציונות הדתית האמיתית. היא קיצונית מאוד - אך ליותר מתחום אחד. ביסודה היא לא נועדה לגדל אנשים בינוניים (אם כי זו תוצאת לוואי שלה), כי אם להעמיד את התורה על שתי רגליים - על רגל לימוד התורה הרוחני והדבקות בשמירת המצוות, ועל רגל המציאות, דרך הארץ, התרבות וההשכלה. אין המדובר בפשרה, כי אם באמונה עמוקה שזו רצון ריבונו של עולם מאיתנו. הוא נתן לנו את התורה וציווה עלינו לעובדה ולשומרה. הוא נתן לנו את העולם וציווה עלינו "ורדו בדגת הים ובעוף השמים". משם יונקת הציונות הדתית את דרכה הלכתחילית.

הטענה כי מדובר בדרך שבדיעבד אינה עומדת בכל מה שעולה ממקורות התורה. אדרבא, אמור אתה האם בתנ"ך מצטיירת דמות התורה כאילו עם ישראל יושב ועוסק בה בלבד, או שכל התנ"ך כולו - מהאבות ועד לחתימתו - עוסק באומה שהיא פרושה על כל שטחי המציאות, מעורה בכלכלה בביטחון ובחקלאות, ומגלה את דבר ה' במציאות נורמלית. אדרבא, אמור אתה האם

מחז"ל עולה דמות של כולל אחד גדול, או דמות של ענקי תורה רחבים בדעה ובעבודה.
הלכתחילה היא אמנם רק התורה. ברם, תורה זו נתגלתה לנו על שתי רגליים, ואין אנו רשאים לכרות אחת מהן.
כל טוב.

בין משכן לעגל.....

שלום רב.

הרב, קראתי בתקופה האחרונה את ספרך "בין משכן לעגל" וברצוני לציין כי ספר זה הביא לי תועלת רבה, שכן עזר לי רבות להבין את ההתחדשות בתקופתנו ואת החובה להתייחס להתחדשות זו.

אחד מהקריטריונים אותם ציין הרב בספר, לשם בחינת דרך האם היא משכן או היפוכו - עגל (כדברי הרב), הוא הברור - האם הדרך צמחה מתוך ציבור שעיקר עניינו הוא כיצד לעבוד את הקב"ה בצורה אמיתית יותר, או כיצד לחפש "קולות" בעבודת ה' הדורשת עמל (בלשון הרב, ה"מתאוננים" או "אלו שקפצו ראשונים למי הסוף"). כאשר בחנתי את המשכן המחודש אשר צמח בדורות האחרונים - דהיינו, הציונות הדתית - על פי קריטריון זה, נשארתי נבוך; שכן הציונות הדתית, למיטב ידיעתי הדלה, לא צמחה מתוך ציבור דורש קרבת ה' אלא (ברובה) מתוך ציבור מסורתי. ציבור שניסה לשלב באופן בינוני את עבודת ה' שהכיר מימיו בגלות, עם החיים המחודשים אותם חווה בעלותו ארצה. כלומר, רוב הציבור שלנו לא גדל כחסידיהם של הרב קלישר, הרב אלקלעי והרב קוק זצ"ל, אלא לכל היותר כתלמידי הרב נריה זצ"ל, אשר לקח נוער מסורתי, הקים תנועת נוער ועוד מסגרות, ובכך ברא את הציבור הנקרא "חובשי הכיפות הסרוגות". אודה לרב אם יוכל לעזור לי להבין כיצד אבן הבוחן הזו מתיישבת עם אמיתות דרכה של הציונות הדתית.

תודה.

שלום וברכה,

הציונות הדתית מורכבת מתת-קבוצות רבות. היא מהווה גם מקום מפלטם של המחפשים קולות הלכתיות ובינוניות אמונית, ומצאו אותן בציונות הדתית, ולכן סברו כי מגמת הציונות הדתית היא להיות לא ציונית מדי ולא דתית מדי, כי אם בחיק הטוב והחמים של האמצע. גם שם ישנם יהודים רבים, המתפרנסים מעמל כפיהם, וחיים חיים פשוטים של תורה ועבודה, גם אם ברמה בינונית של עוצמה רוחנית, ואל יהי הדבר קל בעיניך, שכן בעולמנו שלנו זו בהחלט הגשמה של ייעוד חיים משמעותי.

תת-קבוצה אחרת, בה אני מוצא את עצמי, רואה בציונות הדתית מקום מפגש של עוצמות המבטאות סערה עצומה שמקורה בכך שאידיאות רבות מרכיבות את עולמנו, ואנו צריכים למצוא את דרכנו במקום בו הן סותרות זו את זו

ומעצימות זו את זו. זו הציונות הדתית החותרת לחיים מלאים של תורה יחד עם מעורבות עמוקה בדרך ארץ ובחיים הממשיים, ושם יכולה להתחדשות הדתית למצוא כר נרחב להתגדר בו.
כל טוב.

חזרה בתשובה.....

לכבוד הרב שרלו שליט"א, השלום והברכה.

אשמח אם כבוד הרב יוכל לענות לי על השאלות האלו שמציקות לי מזה זמן: מדוע בציבור הדתי לא קיים מוסד, חוץ ממכון מאיר, שקולט אליו חוזרים בתשובה? מדוע האלטרנטיבות המוצעות לחוזר בתשובה הן חרדיות ברובן המכריע? הרי אנחנו מאמינים שבתורה של הרב קוק זצ"ל מונחים כל היסודות של תשובה מאהבה, של תיקון המידות, של גאולת הפרט והכלל ועוד. מדוע לא מפיצים אותם? למה, לדוגמה, לא עומדים בצמתים ומפיצים קונטרסים של הרב קוק זצ"ל? קראתי בזמנו מאמר של הרב, והבנתי שהרב אומר שצריך להוציא את תורת הראי"ה מחוץ לבית המדרש ולקדש בעזרתה את המציאות, לא על ידי הנמכתה, חלילה, וביזויה, אלא על ידי חיבור שלה למציאות וקידוש המציאות. ובמציאות שלנו זה כל כך חסר! בנוסף, כיצד יש להתייחס לטענות האנטי-ציוניות המופנות מצד חוזרים בתשובה בדבר בנייתה של מדינת ישראל על דמי הנרצחים בשואה, וכל מיני טענות כאלו? אשמח מאוד לתשובתו של הרב שכן הדבר בנפשנו הוא. אני מרגישה שיש לנו כוח עצום אך אנו לא משתמשים בו בכלל. בכך נותנים לשתטחיות, לחולשות ולפחדים לשלוט, במקום להראות כמה אור יש בכל אחד ואחד מישראל ובנשמת ישראל בכללותה על מנת להעלות אותה מעלה מעלה אל הגאולה השלמה. תודה רבה ויישר כח עצום על ההשקעה הרבה.

שלום וברכה,

מצאת מקום חרפתי, השואלת. זהו עלבון גדול וכתם גדול על בגדיה של הציונות הדתית שאין לה יותר ממוסד אחד להחזרה בתשובה. יש הרבה תירוצים לכך, אולם כולם תירוצים, ואין בהם ממש. אני חולם כי יעלה בידי להקים מוסד כזה בישיבה. אין כוונתי לחלוקת קונטרסים ברחוב, כי אם להקמת עוד מוסד שיאפשר ללמוד ברחבות ובגדלות את התורה שהדור ראוי לה - מתורת הראי"ה זצ"ל, הגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל ועוד גדולים אחרים לאורך הדורות כולם. בשל כך, איני רוצה לעשות זאת בצמתים כי אם בבית המדרש, ואני מאמין כי יש ביקוש לכך בציבור החילוני ואנחנו מתרשלים. חלק מרשלנותנו נובע גם מהשקעת מאמצים בכיוונים מיותרים ואף לא נכונים ובמחלוקות פנימיות המונעות שיתוף פעולה גדול. אדרבא, איני יודע מי את, אך

אם את יכולה לפעול למען זה, לגבש כוחות, לאחד בין זרמים שונים ולפעול להקמת בית מדרש כזה - אין את יכולה להתחמק מכך.

הטענות האנטי-ציוניות אינן ראויות לתגובה. יש בהן השבת רעה תחת טובה, ואי הכרת האמת שהתנועה הציונית הצילה את האומה הישראלית מכיליונה (בדרך הטבע). אמת, נכון הדבר כי נעשו שגיאות רבות. אך, ביסודו של דבר, עומדים אנו היום רק מכוחה של התנועה הזו, ואנו צריכים להודות לריבונו של עולם ולשלוחיו.

כל טוב, ולוואי ונצליח.

.....מנהיג לציונות הדתית

לכבוד הרב שלום וברכה,

מדוע אין לציבור שלנו, הדתיים הלאומיים, מנהיג שעומד בראש, מנהיג שכל עם ישראל רואה אותו ולא רק אנחנו?

שוחחתי עם נערה לא דתייה והיא אמרה לי שבשבילם כולנו ש"ס, שהרי הציבור הלא דתי מסתכל מבחוץ ורואה רק את הרב עובדיה יוסף. וגם זה בקושי, כי בדרך כלל שומעים ציטוטים של עיתונאים שגם כך לא מבינים את הראש.

למה לנו אין מישהו שייצג אותנו?

בברכה,

ותודה מראש.

שלום וברכה,

מנהיג לא מייצרים. מנהיג צומח.

הוא צומח בשל שתי סיבות: ראשונה בהן נוגעת לאישיותו, להתאמתו, לרצונו ולנכונותו להיכנס לתפקיד הנהגה ולעוד נסיבות רבות שקשה מאוד להגדירן. סיבה שנייה נוגעת לציבור - ישנו ציבור האוהב מנהיג, ומחפש מי שיעמוד בראשו ויוביל אותו, וישנו ציבור שאינו רוצה במנהיג, כי אם במישהו שירכז את הכוחות העולים מתוכו ויפעל דווקא מכוחם. הציבור הציוני-דתי בחלקו מעדיף סוג אחד ובחלקו מעדיף סוג שני של הנהגה, ועל כן קשה מאוד להצמיח בתוכו מנהיגות כפי שמתוארת בשאלה.

יש בכך חיסרון ויש בכך יתרון. אני מאמין כי אם נפעל כציבור באופן שונה, ואנו עצמנו נוביל מהלכים ולא ניגרר אחריהם, לא יראו את כולנו כש"ס, כי אם יכירו בייחודה של הציונות הדתית בין התנועות השונות שבאומה, ודווקא מכוחו של ייחוד זה נשפיע יותר מאשר תנועת ש"ס. ברם, לשם כך צריך לעבוד ולהתאמץ, ולפעול כציבור מכוחה של הנהגה הצומחת מהציבור. ייתכן כי השינוי הפוליטי שנעשה בבחירת אפי איתם מבשר סוג כזה של שינוי, וצריך להתאמץ ולתת לכך סיכוי כדי שהנהגה תצמח מתוכנו. ברם, איני רוצה לעסוק בהיבט הפוליטי של הנהגה במקום זה, כי אם רק בהיבט הרוחני שלה.

כל טוב.

כשלוך הכיפה הסרוגה?

נולדתי למשפחה דתית-לאומית ואני בעצמי דתי-לאומי.

אני רואה את כמות האנשים ממחנה זה שמורידים את הכיפה, או מתייחסים בזלזול להלכה, ואני מוטרד מאוד. לא מזמן היה צום עשרה בטבת - צום שצמים בו גם בערב שבת, ואם הוא היה חל בשבת, גם אז היינו צמים - מספר הצמים היה קטן מאוד (לעניות דעתי). זו רק דוגמה אחת לזלזול.

כשאני חושב, אני לא בטוח שזה מה שרצה הרב קוק זצ"ל. אני לא מבין איך יצא שרוב הציבור שלנו מזלזל בהלכה. אני בטוח שאם היינו דת"לים כמו שהרב קוק זצ"ל רצה זה לא היה כך.

איך אנו אמורים להתמודד עם הבעיה?

שלום וברכה,

יש הרבה נקודות כשל בציונות הדתית ויש הרבה נקודות הצלחה עצומה בציונות הדתית.

העובדה כי אנו מבקשים לחיות חיים מלאים של תורה ועבודה מביאה לשתי תוצאות מנוגדות. חלק מאתנו, חלק גדול מדי, מקזז את שני הצדדים, וכך הוא גם מזלזל בתורה ובהלכה וגם מזלזל במה שמסומל כ'עבודה' (אם כי הרבה פעמים פחות), ומביא את הציונות הדתית לרדידות עצמית ולביטוי בינוני של אמונה ומצוות. חלק מאתנו הופך את ההתייחסות לשני הקטבים למקור של עוצמה גדולה ושל יכולת עמוקה, ובונה דרך חזקה של אמונה, שהיא היא דרכה היסודית של תורה.

אין לכך קשר לרב קוק. הרב קוק לא ייסד את הציונות הדתית, ובמובנים רבים התנגד לה. יש לכך קשר עם כל דרכה היסודית של הציונות הדתית.

ההתמודדות שלנו עם הבעיה צריכה להעביר את עצמנו ואת חברינו ותלמידינו מהאפשרות הבינונית והרדודה, לדרך הראויה והנכונה לחיות ביחס שבין הדברים השונים. את זה עושים בישיבות ובמוסדות לימוד התורה לבנות, את זה עושים בבתי הספר, את זה עושים רבני הקהילות שנתבעים לדבר על כך ולבנות את זה, את זה עושים המנהיגים הרוחניים של התנועה ועוד. כל שיפור וכל חיזוק לכיוון זה הוא מילוי משימה גדולה מאוד שיש להקדיש לה את החיים.

כל טוב.

....."שב ואל תעשה עדיף"?

שלום לרב שליט"א,

אני לומד בישיבה גבוהה כבר הרבה שנים, ואני יוצא עם בחורה ממכללת אורות. היא סיפרה לי כי בקורס שהרב מעביר להן אמרת כי הציונות הדתית נופלת גם בשל מדיניות "שב ואל תעשה" מתמדת.

האם הרב יכול להסביר למה התכוון?

שלום וברכה,

דברים אלה אמרתי במסגרת קורס הקרוי "והלכה כבית הלל", הן במשנת "אלו ואלו" ובתפישות השגויות שלה החושבות שמדובר בפלורליזם מלא, אך גם ב"והלכה כבית הלל" ובתפישות השגויות של כלל זה כאילו היהדות מונוליטית. כהערת אגב ציינתי, בעקבות הבג"ץ על הרפורמים, שחלק מהאחריות רובצת עלינו. על הציונות הדתית השתלטה בעשרים השנים האחרונות אידיאולוגיית "שב ואל תעשה עדיף", כיוון שאין היא מוכנה לחפש דרכי התפשרות מתונות, ועל כן היא משלמת מחיר כבד בסופו של דבר. כך, לדוגמה, סירבנו לוודת נאמן ושילמנו בבג"ץ החמור, סירבנו לעסוק בסוגיית הנשים בצבא לפני חמש שנים וקיבלנו אותה בריבית דריבית, סירבנו לחוק דת ומדינה של לנגנטל או של הרב מדין ופרופסור גביזון, ואנחנו מקבלים אותו בריבית דריבית וכדו'. בין השאר הערכתי כי יקרה לנו אותו הדבר ביש"ע, ולמעשה כבר קרה - אנחנו הולכים על כל הקופה ומשלמים מחיר יקר: הפסדנו את חבל ימית, את הסכם אוסלו, כמעט את כל חברון וכדו'.

זה מחירה הכואב, המייסר והנורא, של תפישת "הכל או לא כלום". אין לנו תפישת עולם תורנית מסודרת של "פשרה בענייני שמים" אף על פי שהיא מצויה באין סוף מצבים של ההלכה והאגדה. אנחנו מתעלמים מהדרכתה של תורת אמת, ובשל כך משלמים מחיר יקר, מועלים באחריותנו לדבר ה' במציאות, וגורמים אסון לתורה.

כל טוב.

חול וקודש.....

שלום וברכה,

האם קידוש החול הוא אידיאל או כורח מציאותי? לדוגמה, האם שירות בצבא הוא אידיאל, או שלכתחילה עדיף לשבת בישיבה וללמוד ללא עשיית שירות צבאי? או האם עבודה לשם פרנסה היא חובה, או במצב תיאורטי של זכייה בלוטו עדיף לשבת וללמוד תורה ללא הפרעות של עבודה?
תודה על כך שהרב משפיל עצמו על מנת לקרוא את דבריי הדלים.

שלום וברכה,

אין דבריך דלים ואין אני משפיל את עצמי, כי אם לומד תורה עמך ביחד. תשובה לשאלה מצויה בתורה. התורה מלמדת כי ביסוד מעמד הר סיני נצטוונו להקים ממלכת כהנים וגוי קדוש. ממלכה היא ממלכה, לאמור, מציאות של בניין שלם הבנוי בחול, ודומה לממלכה ככל הגויים אשר סביבותינו. הבשורה שלנו אינה טמונה בעובדה שאין לנו ממלכה, כי אם שהממלכה שלנו היא ממלכת כהנים, ואנו מקיימים בה את מצוות הקדושה. על כן ברור כי חלק בלתי נפרד מהאידיאל שלנו הוא מציאות החול, והשלמות הגדולה של כל המציאות. לגבי האדם היחיד - יש כאלה שתפקידם הוא לשבת כל חייהם בעולמה של תורה, כדרכם של הכהנים, ויש כאלה שתפקידם הוא לפעול במציאות. כאן הדבר תלוי בדמותו של האדם. ברם, נקודת המוצא היא שיעודם של רוב מוחלט מבני האדם הוא להיות בשני העולמות, ולחיות חיי תורה ועבודה. צריך סיבות טובות כדי לסטות מאידיאל זה, וכשאלה קיימות מוטל על האדם לעשות דבר מה אחר.
כל טוב.

בין שני עקרונות אלו יש למצוא את הדרך לעשות זאת. הדרך הראויה היא לצמצם את ההשקעה והבזבז בתחומים חשובים פחות למדינת ישראל כדי להפנות כסף ללימוד תורה, ובד בבד לעודד יציאה לעבודה ולהתפרנסות מעמל כפיים בין אלה ששייכים לחברת לומדי התורה אך בפועל הם די בטלנים. כך יישארו לומדי התורה האמיתיים לאורך זמן בעולמה של תורה, ואילו רבים אחרים ייכנסו לשוק העבודה ויתרמו תרומה משמעותית בכינון המדינה. כל טוב.

.....הקונפליקט בין העולמות

ביחס לקונפליקט בין ציוני התורה לשאיפות האדם, הרב אמר שהתורה היא מיצוע של כוחות אדירים המנוגדים זה לזה.

מדברים הרבה על קונפליקט זה ואף הרב טבע את המינוח המבריק משהו "תנועת-המקף" בקשר להיותה תנועה משלבת בין עולמות וכדו'.

שאלתי היא איפה פה הקונפליקט. מה כל-כך מורכב ביהודי שמקיים את המצוות בחומרה מספקת וגם מאמין בציונות או ב"דרך ארץ"? האם קיום חובות התורה מפריע למשהו באישיות האדם, לאינדיווידואליות שלו או לשאיפות שלו? איפה יש כוחות מנוגדים? לפעמים נראה לי שמרוב שמדברים על "המורכבות" ו"הקושי" לשלב בין העולמות, זה נעשה דיון דיאלקטי אינסופי נטול קשר עם המציאות. נניח שאני לומד גמרא בישיבה ואחר כך הולך לומד באוניברסיטה, קובע עיתים לתורה ומתפלל שלוש תפילות. איפה פה הבעיה?

שלום וברכה,

הקושי הראשוני והמסעיר, אינו מצוין כלל בצד הטכני של הדברים. באמת ניתן לעשות את כל הדברים כאחד. ברם, כאשר יורדים לעומקם של דברים מתגלה סתירה מתמדת, שהיא הבסיס לכל ההתפרצות העוצמתית של הדברים, ואדגים זאת בדיוק בנושאים שמנית:

הליכה לאוניברסיטה בעומק היא אימוץ עמדה ביקורתית, שאין בה מקום לא לאמונה, לא לכבוד תלמידי חכמים, ולא לעולמות נפשיים ורגשיים וכדומה, וסתירה זו היא סתירה מתמדת; חיים של דרך ארץ מעניקים מקום לחיים מצד עצמם, בין בעולמות תרבותיים ויצירתיים, ובין בתחומים אחרים בהם אדם פורח רק מכוחם של החופש והחירות, ואילו אמונה והלכה הן מקורות המצמצמים חירות פנימית זו; הציונות שולחת את האדם להביא את עצמו לידי מיצוי מקסימלי, בעוד התורה מסיגה את הפעילות במציאות אחור, וקוראת לו לעלות לשמים במקום להרחיב את הארץ וכן הלאה.

לפיכך, אין כאן חתירה מלאכותית למורכבות ולקושי, כי אם חיים עוצמתיים המושכים לשני כיוונים מנוגדים.

שמעתי כי את הביטוי "תנועת המקף" חידש לראשונה ד"ר בורג המנוח - ברוך שכיוונתי.

על פרשת דרכים.....

אני תלמיד ישיבת הסדר שיעור ה', בשנים האחרונות התעסקתי הרבה במחשבה ובאמונה, והעובדה שגדלתי בבית פחות או יותר ציוני-דתי לא נראית לי מחייבת אותי להמשיך בדרך זו.

איך אדם בנקודה זו יכול להחליט אם יהיה חסיד סאטמר, חרדי או ציוני-דתי לאור העובדה שאין ולא שייכת הכרעה הלכתית בנושא?
באיזה אופן לגיטימית או לא לגיטימית שאלה זו?

שלום וברכה,

השאלה שאתה שואל הינה שאלה ראויה וגדולה. אין כזה דבר "שאלה שאינה ראויה", ולא הביישן למד, בעיקר אם מדובר בדברים הנוגעים לדרך חיים. אני מציע ללמוד לצורך הכרעה זו את מאמרו של הרב קוק "למלחמת הדעות והאמונות" שנמצא בספר 'אורות'. זהו מאמר מרכזי הדן בשאלת הדרכים לברורה של משנת אמת. העיקרון אותו קובע הראי"ה שם הוא מפתח גדול: אמיתות משנה מסוימת הולכת וגוברת ככל שהיא יותר כללית ומתייחסת ליותר עניינים בחיים ובתורה. הכלליות מביאה לידי ודאות, והוודאות מביאה לידי קנאות מבורכת ויחידאיות אמונית.

לפיכך, עליך לבחון איזו משנה רוחנית מתייחסת להיקף גדול יותר: להיקף גדול יותר של מקורות (התנ"ך כולו, האגדה בחז"ל - ולא רק חלק ממנה); למי יש יותר התייחסויות למערכות שלמות של חיים - גם לתורה ולמצוות, גם לאמונה, אך גם לתרבות ולאמנות, ללימודי החול וכדו'; למי יש התייחסות רחבה יותר לקיומן של מערכות חיים, ולא רק לחלק מהן וכדו'.

מכוחו של בירור זה אני הופך לקנאי בדרכה של הציונות הדתית. שכן, העולה מתוך המקורות כולם, ובעיקר מהתנ"ך ומהאגדה, הוא מציאות חיים של אמונה ומצוות בחיים של דרך ארץ ונורמליות, לאומיות וכלליות - דבר הקיים רק במשנתה האמונית של הציונות הדתית; רק לציונות הדתית התייחסות רחבה לכל עולם החומר והחיים; רק לה מענה למכלול הרחב של מדינת ישראל וקיום העם היהודי, ולא רק לחלק ממנו ועוד.

בשל כך נראה לי כי היא מכוונת הרבה יותר לרצון שמים. ברם, בירור זה מוטל עליך, ולאור עיקרון הכלליות תוכל לבחון את דרכך. כל טוב ובהצלחה.

השתלבות במסגרות הקיימות?

שלום כבוד הרב,

קראתי הרבה מתשובותיך בנושא תקשורת, וראיתי שהרב מצדד בהשתלבות במסגרות התקשורת הקיימות על מנת לבנות אלטרנטיבה מהותית בתקשורת. שאלתי היא כללית ואינה מתייחסת רק לתחום התקשורת. אני מרגישה שהציבור שלנו נלחם כל הזמן להשתלב במסגרות החילוניות הקיימות: בצבא, בעבודה, בפוליטיקה, באוניברסיטאות וכדו' ולבנות מבפנים את התחומים הנ"ל בכיוון יהודי אמיתי. אני מודעת לחשיבות של אי ההתבדלות מעמנו ומאחינו, ובכל זאת אני רואה שביומיום ההשתלבות במשק חילוני מולידה פשרנות. האם איננו מאבדים אנרגיות במאבק להשתלבות בקיים? האם אין ההשתלבות בקיים עולה לנו במחיר של בינוניות ופשרנות, במקום להתרכז בבניית אלטרנטיבה מהותית, נפרדת ועוצמתית, שממילא יצטרפו אליה רבים (אני כותבת מתוך החיים - בראייה יומיומית - איך השתלבות באוניברסיטה או בעבודה במקום חילוני הולידה פשרנות)? תודה רבה ובשורות טובות.

שלום וברכה,

אם אכן המציאות הייתה כפי שאת מציירת אותה, כלומר פשרנות בינונית או עוצמה מתבדלת, היה מקום לדון בשאלה ברצינות, ודעתי הייתה דומה לשלך. מדוע יש מקום לדון? כיון שיש לזכור כי היעד שלנו אינו המקסימליזם שלנו, כי אם האומה כולה. ואם ההתבדלות שלנו תביא אותנו לשיאים גבוהים אך תנעל דלתות רבות, ייתכן שעדיפה הבינוניות, המתפשרת בהתחלה אך מציבה מודל להתקדמות מתמדת, מאשר הצבת הרף הגבוה לקבוצה ייחודית. ייתכן שזה היה שורש דרכם של בית הלל, שלפי הגדרתך התפשרו כי אמרו רק "מה ששנוא עליך אל תעשה לחברך". ודאי הוא שעמדת בית הלל אינה פשרנות, שכן זה היה צעד ראשון ב"מוסיף והולך", ואנו צריכים ללכת בדרך זו. ומדוע ייתכן שנסיק מסקנות שלא ללכת בדרך זו? בדיוק מהסיבות שאמרת, ומההנחה כי לעיתים דווקא עוצמה של ממש היא שתקרב ותשיג אותנו ליעדינו. ברם, זו לא המציאות. אין לנו שום צורך להתפשר, כי אם להיות אנו עצמנו, והמפגש בינינו ובין עולמות אחרים עשוי גם להעשיר אותנו, וגם להציל אותנו

מרעות רבות שאנחנו מביאים על עצמנו. וכן עשוי המפגש לתבוע מאתנו באופן מתמיד להיות רציניים ועוצמתיים, ודווקא על ידי כך נידרש באופן מתמיד לגבהות רוח ולעוצמה, ולא לבינוניות שנוצרת מהעובדה שאנחנו מדברים כל הזמן עם עצמנו ומסתובבים סביב עצמנו, ולוקים באטימות של אלה שלא נפתחים ומתרגלים לדבר רק עם עצמם. הרי הלכה נפסקה כבית הלל גם כיוון שהקדימו דברי בית שמאי לדבריהם.

כל טוב.

לגור בעיר או ביישוב ביש"ע?

אנו זוג צעיר בעל רקע תורני, ואנחנו מתלבטים בשאלה איפה להתגורר. אנחנו רוצים לגור במקום שבו עצם נוכחותנו שם יכולה לתרום.

יש בעינינו שתי אופציות: לחיות באחד היישובים ביש"ע. במצב של היום, לא צריך להרבות במילים ולהסביר את החשיבות של זה, או לגור בעיר יחסית "חילונית", שבה הציונות הדתית לא כל-כך חזקה (ולמרות זאת יש בתי ספר טובים לילדים). בעיר שאנחנו חושבים עליה יש גם הרבה מאד עולים חדשים (כחצי מתושבי העיר).

במקום כזה אנחנו חושבים שאפשר לקדש שם שמים ולקרב אנשים ליהדות גם בלי להיות "מטיפים", אלא כדוגמה אישית כלפי שכנים, ידידים וכדו'. למשל, להראות לאנשים מה זה שולחן שבת וכדו'.

חלק מההתלבטות שלנו נובע מעניין הנוחות. ברור שמבחינה חברתית (לא ביטחונית!) הרבה יותר קל לחיות ביישוב ביש"ע. רוב החברים שלנו אפילו חושבים שאנחנו קצת משוגעים מעצם העובדה שאנחנו בכלל חושבים על הרעיון השני. הם בטח לא יבואו אתנו לגור שם.

מה חושב כבוד הרב לגבי החשיבות היחסית של שתי האופציות, וגם לגבי בעיית הבדידות האפשרית באופציה השנייה? ובכלל, האם זה תקין שזוגות צעירים בוחרים בהמוניהם לחיות בשכונות וביישובים "לדתיים בלבד"?

תודה.

שלום וברכה,

תפילה קצרה היא "צרכי עמך ישראל מרובים ודעתן קצרה", וקשה למצוא ביטוי מתאים יותר לתיאור מצבנו כעת. יש כל כך הרבה משימות חשובות, שכן גם המגורים ביש"ע חשובים, אבל המאבק על יש"ע יוכרע בערים. חוץ מזה, המאבק האמיתי הוא על זהותה של מדינת ישראל ברשות הרבים, בערים, אולם הוא יוכרע ביש"ע כי היא השומרת על זהות יהודית ועוד ועוד.

על כן אני נוהג, הלכה למעשה, אחרת, ומתחיל מהסוף להתחלה, לאמור: בחרו מקום בו נוח לכם לגור ויש לכם הרמוניה ושלווה הנפש לגור בו, והמירו את השאלה איפה לגור בשאלה כיצד למצות את המגורים במקום כדי למלא ייעוד ושליחות בצורה המקסימלית. נוח לכם לגור ביש"ע - גורו שם, והפכו שם את

חייכם לייעוד. נוח בערים - פעלו בערים כדי למלא את החשיבות והשליחות לעם ישראל במקום ההוא.
כך תומרנה המחשבות המסובכות לגבי מקום מגורים בשאלות של "בכל דרכיך דעהו" ומילוי הייעוד, שהוא העיקר בחיים.
כל טוב.

.....לימודים באוניברסיטה

שלום כבוד הרב,

האם עלי לבחור מקצוע זניח כדי שאוכל להשקיע את זמני בלימוד תורה או ללכת ע"פ נטיות לבי ואז לא יתאפשר לי להשקיע זמן רב בעולם תורני? ובכלל, האם על הכלל להישאר בישיבה ולעסוק בדברי קודש (כגון הוראה) או לעבוד? כפי שקורה רבות היום, התורה נכנסת ל"פינות צרות" של סדר היום ואינה חלק מהוויה הכוללת של אנשים רבים.

מה לעשות?

תודה רבה ויישר כח על ההשקעה במענה והסיוע הרב.

שלום וברכה,

מטבע הדברים, לא ניתן לתת תשובה כללית לשאלה זו, כיוון שהיא נוגעת לכל אדם באופן פרטי.

על כן ארשום רק ראשי פרקים:

א. נצטוונו להיות קשורים בתורה באופן מוחלט. קשר זה בא לידי ביטוי בראש ובראשונה בלימוד תורה, ולאחר מכן בקיומה, בהופעתה במציאות ובתיקון עולם במלכות ש-די.

ב. ריבוננו של עולם ברא בנו כשרונות רבים וציוונו לממש אותם: "פרו רבו ומלאו את הארץ וכבשוה..." ציווי זה רשום גם בתורה וגם במציאות עצמה, וכוחות רבים באדם מבקשים את מימושם.

ג. אין סתירה בין שני הציוויים - יש כאלה שכשרונותיהם וחפציהם מתאחדים בלימוד תורה ובהוראתה, ועל כן הם המופקדים על תחום זה, וממלאים את ייעודם בתלמוד תורה ורתימת כל זמנם וכשרונם אליו. יש כאלה שכשרונותיהם ורצונותיהם העולים בהם הולכים לכיווני לימוד ויצירה אחרים, ועל כן התביעה מהם היא לממש את התורה בהופעותיה. דבר זה בא לידי ביטוי בדברי חז"ל כי בשעה שאדם עולה לדינו לאחר מאה ועשרים שנה השאלה ששואלים אותו היא "נשאת ונתת באמונה?", עוד לפני השאלה "קבעת עתים לתורה?". חז"ל מבטאים שני דברים: ראשון בהם הוא החובה הגדולה לממש את התורה באמונה, ביושר ובמוסריות, וזו השאלה הראשונה שאדם נשאל. שני בהם הוא

"קבעת" - לאמור: האם הייתה לך קביעות בתורה, אין מדובר בלימוד כל הזמן, כי אם בקביעות.

ד. על כן, עצתי לך כי תתבונן פנימה אל תוכך, ותכיר את עצמך. אם עולמך הפנימי משתלב עם תלמוד תורה לאורך כל הזמן וכל החיים, ובה תמצא את אושרך וייעודך, הישאר בישיבה, המשך ללמוד תורה, והיה מתלמידי החכמים המעבירים את התורה מדור לדור. אם אתה חש כי ברצונך לממש כשרונות אחרים בך, לך ועשה זאת בגדלות, ודע כי שתי משימות גדולות על כתפך: ראשונה בהן היא לעשות את הדברים באמונה, ביושר, באידיאליזם, לטובת הציבור וכלל ישראל וכדו'. שניה בהן היא לקבוע כל ימיך עתים לתורה. כל טוב ובהצלחה.

השקפה והזרקה.....

אינני בא ח"ו לקנטר אלא רק "לשמוע ללמוד וללמד".
 א. בחופש האחרון הייתי בכלל חרדי-ליטאי של אברכים.
 הילדים שם למדו עם קצת הפסקות ולא משום שמשעמם להם.
 יש להם חופשה של שלשה שבועות ולמרות זאת הם משקיעים רק בלימוד.
 קנאתי בילדים האלה שמגיל שלוש לומדים כל היום תורה. כמובן, ההתנהגות שלהם,
 השפה שלהם והלבוש שלהם אחרים לגמרי.
 יש להם את מתיקות התורה עוד מגיל צעיר מאד.
 הם לא למדו מתמטיקה ואני כן. אבל הם יודעים לפצח תוספות ואני בדרך כלל לא.
 אני רוצה ללמוד תורה. למה אני צריך את כל ה"שטויות" האלה שיש בישיבה התיכונית
 כמו אנגלית, היסטוריה, הבעה וכדו'.
 אם כבוד הרב יגיד שהגר"א אמר ש"מי שחסר לו יד אחת בחכמות..." הרי את
 המתמטיקה, למשל, אני לומד תוך כדי לימוד הגמרא. וגם אם לא, הרי לא צריך את רוב
 המתמטיקה, אלא רק את הבסיס, וכן בשאר המקצועות.
 למה אני צריך לדעת לפתור משוואה ריבועית ועוד הרבה "מרעין בישין" שגורמים לביטול
 תורה עצום. אם כבר לומדים, אז ללמוד רק את ההכרחי ביותר, ולא חמש יחידות אלא
 מספיק אחת. האם הרב מציע לעבור לישיבה קטנה ציונית?
 האם הרב חושב שאם אין ישיבה ציונית (או שזה לא מתאפשר) אז לעבור לישיבה קטנה
 חרדית?
 ב. לגבי הלבוש שלנו, למה שינינו לבוש של מאות שנים, והתחלנו פתאום לחבוש כיפות
 צבעוניות סרוגות, ולא עם כיפה שחורה מסורתית?
 ואיפה החליפות השחורות והכובעים? אומנם יש רבנים ציוניים שמתלבשים כך אבל למה
 אני, ילד בן 14, לא מתלבש ככה?
 ג. למה אנחנו לא מתפללים ולומדים כמו המסורת של מאות שנים - ת=ס? וקמץ=חולם?
 האם הרב חושב שמומלץ להתפלל וללמוד כך?
 תודה רבה.

שלום וברכה,

א. לא תוכל להתעלם ולהתכחש לעובדה שאין רק מסלול אחד לאהבת ה'
 וללימוד תורתו. המתיקות של לימוד הילדים היא עניין עצום, ויש מקום נרחב
 לדרך זו של עבודת ה'. השילוב של תורה ועבודה הוא עניין חשוב, ויש מקום

נרחב גם לדרך זו. אין שום סיבה אמיתית שבעולם לא לנסות להתברך משתי הדרכים גם יחד. אין שום סיבה שלא יהיו בתוכנו אוהבי תורה בדיוק כמו הילדים שתיארת (ואגב, יש הרבה. אני מלמד הרבה ב"בין הזמנים", ורבים הרוצים ללמוד, אם כי יחסית לגודל האוכלוסיה מדובר במספר קטן ביותר). אנו צריכים להחזיר מחדש את גבהות הלימוד, תפקידו ומרכזיותו, ואת היכולת לפצח תוספות ועוד ראשונים רבים. כל זה ללא סתירה לעובדה שאנו מאמינים שחובה על רוב בני האדם (למעט אלה המקדישים כל חייהם לתורה, ומהווים חלק משלשלת מסירתה) להיות עסוק ומוכשר לעניינים אחרים. כמו כן, אל תזלזל בחובת ידיעת המדעים ועניינים אחרים. חלק ניכר מהדברים שצינית חשובים מאוד ללימוד.

אם אתה חש כי מקומך בעולם העוסק בתורה בלבד, ואם אתה עושה זאת מתוך שלמות פנימית - טוב שתלך לשם. אני מבקש להזהירך שלא תחשוב שבכך דרכך סלולה לעולם של תורה. תצטרך להשקיע הרבה ולהתמודד עם קשיים מרובים, ואתה עלול למצוא את עצמך בגיל מבוגר מתוסכל מהדרך בה בחרת, אם לא תשקיע בבירור מתמיד של חובת תלמוד תורה ומקומה בעולם, ועוד עניינים רבים. במהלך חיי פגשתי רבים שעזבו את הישיבה התיכונית והלכו לישיבה "קטנה" ובסופו של דבר התפקרו ונעשו חילוניים גמורים. ברם, אין אדם לומד תורה אלא במקום בו לבו חפץ, ואם לשם חפץ - טוב שתלך לשם ותעשה חיל. יש ישיבות קטנות "ציוניות", ואם לא תמצא אחת כזו איני מוצא שום מקום לפסול ישיבה חרדית וללכת לגדול בתורה, אך חשוב מאוד להותיר מקום להשלמת החסרונות שיש בישיבות אלו - בלימוד אמונה, בהשקפת גאולה וכדומה.

ב. אין שום מסורת של מאות שנים בבגדים החרדיים. להפך, הם לבושים כך מפני שהחליטו לפני כמה שנים ללכת בצורה הנהוגה בין אומות העולם ולא בבגדים יהודיים ייחודיים שנראו אז מוזרים ועלובים. אל תתחיל את דרכך הרוחנית בהערכה לא נכונה של החיצוניות.

ג. גם כאן, אין מסורת של מאות שנים. אם יש מישהו קרוב יותר למסורת האמיתית הם התימנים, וכל בני אשכנז אינם נוהגים כמותם. גם כאן, אל תתחיל את דרכך בהנחות לא נכונות.
כל טוב.

הציונות הדתית – רימו אותי

לרב שרלו שלום וברכה,

את הדברים הבאים, שנכתבים בצער, לאחר כחצי שנה של התפכחות, אני כותב אליך מכיוון שהרב מוגדר כמומחה במשנת הציונות הדתית. אנא תקן אותי, אם אני טועה.

אז ככה...

אני חש כי איפה שהוא הסקטור הדתי-לאומי חי בפספוס תמידי של מטרתו, או לחלופין, מטרתו פקעה וחלפה מן העולם.

למשל, בנושא החינוך, אני ועוד הרבה מחברי חונכנו בסניף בני עקיבא, בביה"ס ובחטיבה על ערכי "תורה ועבודה". האמנו כי השילוב הזה שמתבטא במסגרת החינוכית הפורמלית והלא פורמלית הוא אידיאל, וזו היא הדרך הנכונה. האמנו שה"מרד הקדוש" יצר מציאות חדשה, שטובה מכל הבחינות, לא דרך פשרות, כי אם אידיאלית. כמובן, יש דברים שצריך לשפר, למשל, להוסיף צניעות והגשמה בבני עקיבא, לשפר את היחס למקצועות הקודש בישיבות התיכוניות, אך למרות הכל התבנית שנוצרה היא התבנית האידיאלית.

לאור מספר פגישות שחוויתי השנה עם רבנים ואנשים התבהר לי שהאנשים שנחשבים כיום למנהיגי הציבור הדתי-לאומי בעבר ובהווה, מתנגדים ל"תבנית" שנוצרה, במסגרת ה"לא פורמלית" ההתנגדות היא על אש קטנה. אם נהיה ישירים, יוצאי ישיבת מרכז הרב הקימו את תנועת אריאל, על רקע התנגדותם לחברה המעורבת. מבחינה אידיאולוגית יש הבדל רב בין בני עקיבא לאריאל, בני עקיבא דוגלת בהגשמה, וע"פ הבנתי, אריאל לא ממש.

בתחום החינוך הפורמלי המצב הרבה יותר מסובך. כל מי שמוגדר היום כגדול דור, לא רואה בחינוך הממ"ד תבנית בריאה, אלא מזיקה (ע"פ איגרת החינוך של הרב קוק). בעקבות זאת הוקמו תלמודי תורה ברחבי הארץ. כמובן, הוקמו ישיבות תיכוניות ואולפנות שלא במסגרת מרכז יב"ע, בטענה כי הם מחנכים ליותר יראת שמים. הוקמו רשת צביה ונועם, והוקמה הישיבה לצעירים בקרית משה, אלו הן ישיבות תיכוניות ואולפנות, שהוקמו כישיבות תיכוניות ואולפנות לכל דבר. אך לפני מספר שנים הוקמה ישיבת מעלה-חבר שהיא ישיבה קטנה, שלא קשורה למשרד החינוך כלל. יש אנשים הטוענים כי זהו האידיאל - לימוד תורה נטו, והשלמת בגרות בשנתיים, ורעיון הישיבה התיכונית הוא בדיעבד בלבד.

יכול להיות שכולנו התחנכנו על בסיס שקר אחד גדול, השלינו את עצמנו כי מערכות החיים שיצרנו הן לכתחילה, בעוד מנהיגי הציבור טוענים את ההפך הגמור.

לצערי, אם זו האמת, אני מרגיש מרומה. אני חש שחייתי חיי שקר.

שלום וברכה,

אינני מבין כל כך את ההגדרה "מומחה במשנת הציונות הדתית", ועל כן אני עונה רק ממה שאני מבין ולא כמומחה.

דברך מעלים מחלוקת אמיתית הקיימת בציונות הדתית בתחום החינוך, ולמעשה היא מתפצלת לשתיים: מחלוקת אחת נוגעת ביחס לקו היעד - האם אנו מבקשים להצמיח דור ירא שמים המעורב בכל תחומי המציאות - במדע ובתרבות, בספורט ובחקלאות, בכלכלה ובמדיניות - או שאנו רואים חלק גדול מיעדים אלה כ"יעדי בדיעבד". עד כמה שידוע לי, אין בציונות הדתית מי ששולל אותם לחלוטין, והמחלוקת היא ביחס הבסיסי - האם מלכתחילה אנו רוצים כי בוגרינו התורניים יהיו מחוברים לכל התחומים, אף אם אין הדברים נעשים לצורך כלכלה או התפרנסות, כי אם כייעוד חיים בתחומים שאינם רק לימוד תורה - או שחלק מהתחומים הם שגויים (תרבות, לימודי מדעי הרוח) או אילוץ. זו מחלוקת עמוקה, הנוגעת לדמותה של התורה וחיבור התורה והחיים, שיש לה הרבה השלכות מעשיות. לדוגמה, אם היחס הוא כאל מימוש הצורך בפרנסה הרי שניתן להסתפק בבגרות ירודה יחסית המאפשרת פרנסה, ואין מקום להקדשת החיים לתחומים אחרים.

שאלה שנייה נוגעת לדרך. בין המאמינים כי יש ליצור דמות מלאה של אדם בכל שטחי החיים, יש מחלוקת כיצד ניתן להגיע לשם. חלק טוענים כי הדרך הראויה היא דווקא לימוד תורה בלבד (עד כמה שניתן) בגילאים הנמוכים, תוך שמירה על הקפדה מירבית בקיום תורה ומצוות, ובגיל מאוחר להיפתח לכל התחומים. חלק סוברים שהדבר לא ניתן, לא רק בשל העובדה שזה לא יצליח, כי אם בשל העובדה שאין זה נכון, שכן מדובר לא רק בידע, כי אם בדמות חיים הנוצרת גם בגיל הנעורים.

לא ספרתי את מספר הרבנים התומכים בזה ובזה ואולי בדרך אחרת, ואמת הדבר כי יש מחלוקת בעניין. ברם, איני מבין מדוע אתה חש מרומה מול המחלוקת הזו, שהיא לגיטימית מאוד, ובפועל מעשירה את שני הצדדים.

כל טוב.

תורה ועבודה.....

אני עומד לפני התמחות במשרד עו"ד.

שעות העבודה בהתמחות הן 8:00 עד 20:00 בערך. הזמן שנותר בערב מספיק בדיוק לחזרה הביתה, אכילה, תפילת ערבית ושינה.

האם לנסות למצוא מקום עבודה ששעות העבודה שלו הן סבירות (עד 17:00) למשל במגזר הממשלתי? המשכורת, כמובן, נמוכה יותר ויש לכך השפעה על המציאות, וגם השלכה על העתיד (אין להשוות את יכולתי למצוא עבודה בעתיד אם אגיע ממשרד מכובד או מהמגזר הממשלתי).

הרהורים אלו נוספים להרגשה הקשה שמצטברת לי מאורח חיים כזה (כבר התחלתי טרום התמחות), כשעוברים ימים שלמים ללא לימוד של אות אחת. הרי ברור שאדם לא נולד על מנת לישון, לעבוד עד כלות כוחותיו ולישון וחוזר חלילה, יום אחרי יום. וכן אף אם יעלה הטיעון שזו תקופה זמנית, הרי הזמן אינו נתון בידי האדם, ואין לדבר סוף.

אני מבקש עצה על פי דעת תורה.

תודה.

שלום וברכה,

שאלה זו תלויה מאוד בנסיבות.

ראשית דבר, אומר כי המבחן הגדול בענייני תורה העומד בפניך הוא המבחן השני ולא הראשון. הגמרא אומרת כי בשעה שאדם בא למרום הוא נשאל בראש ובראשונה "נשאת ונתת באמונה?" ללמדך שעיקר המשימה המוטלת עליך הוא לעבוד באמונה כלפי המעביד, כלפי הלקוחות וכלפי המערכת. שם נבחנת שאלת מימוש התורה בהתגלמותה אליבא דפשט התורה וחז"ל, והיכולת לעבוד ביושר, לא להיגרר לתאוות מקצועיות על חשבון ההגינות ללקוח או למעביד וכדו' היא שתעמוד למבחן עיקרי והיא משימתך העיקרית.

השאלה שבאה לאחר מכן היא "קבעת עתים לתורה?" הגמרא מלמדת בכך כי עניין שני וחשוב מאוד הוא קביעות עיתים לתורה. קביעות זו והיחס בינה לבין העבודה תלויים בנסיבות. אם אתה מאוד זקוק לפרנסה, או ששאלת הקידום המקצועי היא קריטית בשנים הראשונות לעבודתך, מותר לך לעבוד קשה ולהשקיע עצמך בעבודה, ולייחד את קביעות העיתים לתורה הן בכל יום מעט, והן בימי שישי ושבתות באהבת תורה ובדבקות בה ללא ויתור. אם אתה עדיין

רווק או אם שאלת הקידום יכולה לבוא לידי ביטוי, אף אם בדרך יותר קשה, בעולם הממשלתי, ודאי שיש להעדיף אותו, שכן אז באמת אתה חי בלימוד תורה יותר שלם ויותר גדול.
כל טוב ויישר כוח על השאלה ועל הגישה.

יש מספיק פיזיקאים.....

לרב שרלו שלום,

בישיבת הסדר מסוימת ראש ישיבה לא שולח את תלמידיו לאוניברסיטה. הוא טוען שיש מספיק פיזיקאים ומתמטיקאים, גם בלי הציבור שלנו, אך אין מספיק לומדי תורה, ולכן הציבור שלנו צריך לשבת וללמוד תורה, מתוך הבנה של החשיבות העצומה שלו ושל העזרה שלו למדינת ישראל ולעם ישראל. הוא מוסיף שבעז"ה, לעתיד לבוא, כשרובו של העם ירצה לשבת וללמוד תורה, אז יהיה אפשר לצאת לעבוד.

הוא גם טוען שעדיף היה ללמוד תורה בבתי ספר, במקום כל מיני דברים לא חשובים ("עדיף היה לילד ללמוד על תורת הכעס מאשר ללמוד על סינוסים וקוסינוסים..."). הדברים הובאו בעקבות לימוד המחלוקת בין בעל "חובות הלבבות" לראב"ד בשאלה האם יש דבר כזה חולין או רק טהור או טמא, אבל אני לא יודע אם זה קשור לשאלה. אני יודע ממה ששמעתי שהרב, בישיבה שבה הוא מלמד, דוגל בלימוד באוניברסיטה והשתלבות בחברה הישראלית.

אני בטוח שהרב יודע את ערכו וחשיבותו של לימוד התורה למדינה ולעם ישראל. אז מה הרב היה עונה לאותו ראש ישיבה? כיצד הרב מסביר ומנמק את הדרך שבה הוא דוגל, לאור הנימוקים שהבאתי לעיל? תודה רבה רבה.

שלום וברכה,

איני נוהג להתייחס באופן ישיר לדברי ראשי ישיבות הי"ו, ואתייחס רק למשנה בה אני מאמין:

א. איני שולח תלמידים לשום מקום. אני מלמד אותם תורה ומעמיד אותם על רגליהם שלהם, והם הולכים לאור התפישה הרוחנית והתורנית שהם קיבלו - למקומות רבים.

ב. עיקר ייעודנו בעולם הוא לקשור שמים וארץ. ההליכה של חלק מאתנו לאוניברסיטה נועדה כדי לאפשר קשר זה. חלק מאתנו יישארו בעולם התורה כל חייהם כדי לבנות ולבצר את ה"שמים", ורוב הבחורים יקדישו את חייהם לחיבור הארץ והשמים. זו החשיבות העליונה כיום בעם ישראל, כיוון שייעודנו הוא להקים "ממלכת כהנים" על שני צדדי משמעות ביטוי זה. מעבר לכך, כך גם בנוי

האדם עצמו, וגם לצורך בריאותם הנפשית של רוב מוחלט של בחורי הישיבות קישור זה הכרחי. מובן כי בראש הישיבה ובשורה הראשונה של תלמידיה נותרים תלמידי החכמים המועטים המקדישים את כל חייהם לתורה. כל טוב.

לימוד תורה.....

בעקבות דברי כבודו בנושא חשיבות לימוד תורה, רציתי לשאול על לימוד תורה למי שאינם בישיבה.

לא כולנו הרב שרלו

לא כולנו יכולים להרשות לעצמנו לחיות בישיבה

יש משפחה

ופרנסה

וגם חיי העולם הזה

איפה הגבול? כמה צריך ללמוד?

בהקצנה אפשר לומר כי ניתן לאסור עבודה מעבר למספר שעות יומיות מסוים כדי

להשאיר זמן ללימוד תורה. האם מי שעובד שעות נוספות כדי להרוויח יותר כסף (ולא כדי

לגמור את החודש) עובר על ביטול תורה?

ואינני שואל כדי לקנטר או להציק אלא רק מתוך אהבת תורה ויראת שמים.

שלום וברכה,

אין ספק בלבי כי השאלה נשאלת בכנות ולא בהתרסה או במרידה. מעבר

לזאת, זו שאלה הלכתית משמעותית ביותר, ודנו בה רבים מהפוסקים. על פי

דברי התוס' בדף ח ע"א בסנהדרין חידש הראי"ה קוק הגדרה מצוינת שאף

מסתברת.

ישנם שני סוגים של בני אדם. אלו המקדישים את חייהם ללימוד תורה, והם

חייבים לעסוק בתורה יום ולילה ולא להרפות לרגע. סוג שני, המהווים את

מרבית בני האדם, הם אלו אשר עוסקים בענייני דרך ארץ בצורה הטבעית

והיסודית של החיים. הם מפתחים את העולם, ומפתחים גם את כשרונותיהם

ויכולותיהם, והם רשאים לעבוד שעות נוספות כדי להרוויח יותר כסף ולחיות חיי

רווחה או להבטיח את עתיד ילדיהם.

ברם, אנשים אלו, שהם כאמור הרוב, חייבים לקבוע עיתים לתורה. הנקודה

החשובה כאן היא הקביעות. קביעות עליונה היא הדף היומי, אולם יש רמות

שונות של קביעות יומית ללימוד. בקביעות זו הוא מקיים את דברי התורה

"בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך". הקשר העיקרי של תורה

לאדם זה הוא "נשאת ונתת באמונה". כלומר, אתה שבחרת לחיות בחיי דרך
ארץ רגילים, והדבר הוא לגיטימי ומותר ללא כל בעיות - האם בתחום עיסוקך
המקצועי אתה מממש את התורה, בחיים ישרים והוגנים, במקצועיות, בהפרשת
מעשר, בעשיית חסד, בהעסקת עובדים בצדק וכדו'. זו דרכה של תורה, וכך יש
לחיות.

כל טוב.

....."מעשה בצדיק אחד..."

שלום לכבוד הרב,

בספר התודעה מובא הסיפור הבא (לחג סוכות, תחת הכותרת הידור מצווה (ולא הידור הגוף):

"מעשה בצדיק אחד שהיה עני ביותר ונזדמן לו בערב החג אתרוג נאה מאוד... אלא שלא היה בידו אפילו פרוטה אחת, ואפילו לצרכי סעודת החג לא היו לו.

מה עשה אותו צדיק? היו לו זוג של תפילין יקרות מאוד מירושת אבותיו... הלך ומכר תפיליו וקנה בכל דמיהם את האתרוג הנאה הזה.

שמעה אשתו את המעשה ונתמלאה צער גדול בליבה על התפילין האלה... וכעסה על בעלה שלא נתן לה כלום לצרכי החג... ונטלה את האתרוג והפילתו על הארץ ופסלתו.

אמר אותו צדיק: 'תפילין אין לי, אתרוג אין לי, הגם כעוס אכעס? לא אכעס!'"

מהסיפור נראה כדבר חיובי שהצדיק מכר תפיליו כדי לקנות אתרוג, בזמן שאין לו צרכי החג. האם זה באמת כך? האם לא מוטלת על האדם חובה לדאוג קודם למשפחה, לצרכי החג ולשמחת אשתו וילדיו?

ובכלל, האם זה נכון מצד אדם עני, שיש לו תפילין יקרות שאולי הן רוב רכושו, לעשות כך ולמכור אותן כדי לקנות אתרוג?

תודה רבה.

שלום וברכה,

במקום תשובה אשלח לך מאמר שפורסם בגיליון היובל של ישיבת נתיב מאיר - אני חושב שתמצא בו תשובה לשאלתך, ואם לא - אנא חזור:

על מקומן של דמויות מופת קיצוניות

מעשה באברך בישיבה שניגש אל ר' ירוחם, המשגיח האגדי, ואמר לו:

"אני נוסע הביתה, מגיע לי מזל טוב. קבלתי הודעה כי נולד לי בן, והברית תהיה בעוד חמישה ימים."

"אתה המוהל?", שאל אותו המשגיח.

"חס ושלום. איני יודע למול, לא למדתי את ההלכות והפעולות הנדרשות, ענה האברך."

"לשם מה איפוא אתה נוסע? שב תלמד, הילד יימהל כהלכה ואביו יהיה תלמיד חכם."
הוא לא נסע.

על ברכי סיפור זה ואחרים כמותו צמחנו בישיבת נתיב מאיר. אוויר הפסגות של ההתמדה בתורה, של ההתמסרות הבלתי מתפשרת לתלמוד תורה, של החיים בצל השאיפה המתמדת להיות תלמיד חכם, הוא האוויר שחלחל בבית המדרש, בשיחות המוסר, בתביעות העצמיות שהתעוררו בתוכנו במהלך הלימוד ובניסיונות הבלתי פוסקים של הר"מים לעצב אותנו בסדר נכון של אישיות רוחנית. בסיפור זה ביקש ר' אריה להנחיל לנו מושג כלשהו מההתמסרות המוחלטת לתורה, ומהנאמנות הבלתי מתפשרת למחויבות שתלמוד תורה מציב בפני הלומד.

העולם החינוכי אותו עיצב ר' אריה זצ"ל לא היה מורכב כלל וכלל. להפך - הוא היה פשוט, חד, בלתי מתפשר, לא קשוב ולא מרוכך. האמיתות שנאמרו בעולם זה היו חדות וברורות, וגם ההתמודדות עם האתגרים החינוכיים של הבחורים התמצו במשפט האלמותי "לא טוב לך? תיקח את החפצים ותיסע הביתה". הישיבה לא הסכימה כי ילדים בכיתה ח' יבואו לבחון האם היא מתאימה להם ("מה? אני עומד לבדיקת ילדים בכיתה ח'"), להורים לא היה הרבה מה לומר על דרכה החינוכית, היא לא העסיקה יועץ או מדריך פדגוגי לר"מים, שהם כמובן היו חסרי השכלה חינוכית ולא השתמשו בדרכי הוראה מתקדמות, ולפי כל קריטריון של היום היו נידחים מלשמש כמלמדים. הישיבה עוצבה בדמות אישיותו של ראש הישיבה - מחד גיסא חניך הישיבה הליטאית, מוקרן ומואר מאורו של ר' ירוחם ליבוביץ' זצ"ל ממיר, בעל מחויבות עמוקה לתורה ללא כל פשרה. מאידך גיסא, כאדם שעלה לארץ והפך להיות איש עבודה ועמל, בעל כוחות פיזיים יוצאים מגדר הרגיל, מסירות נפש ופשטות.

אני שואל את עצמי מדוע סיפור זה, ואחרים כמותו, מושכים אותי, הן במישור האישי והן במישור החינוכי: הלכתית, רוחנית ואידיאולוגית - אני מתנגד לסיפור זה בכל תוקף. איני מבין כיצד היה אברך זה בישיבה בשעה שאשתו כרעה ללדת ולא ניצב לידה; איני מבין איזה מבנה של זוגיות בנה הזוג, וכיצד בכלל לא פקד את ביתו, כי אם נטש את אשתו הצעירה על הילדים ופנה לדרכו שלו. איני מבין כיצד יכול היה המשגיח לעודד את האברך לא לנסוע לברית של בנו, כי אם

לתבוע ממנו להישאר ולהמשיך בלימוד תורה. איני מבין כיצד דרך זו מאפשרת הצמחת אנשים מחוברים לעולמות כולם. ובעיקר, כל ישותי מתקוממת במפגש הראשוני עם סיפור זה. הזה הסיפור עליו אנו מחנכים את ילדינו? האם זה מבנה המשפחה שעל ישיבה תיכונית לעודד? הנכון יהיה לראות באברך זה דמות מופת, או שמא יש להוקיע אותו כאטום, בלתי מתחשב, ומנותק מתפקידו האמיתי של אב בישראל?

במאמר זה אני מבקש לעמוד על חשיבותו של סיפור זה ועל מרכזיותו הגדולה בעיצוב דמות האדם בישראל, ולהקים בכך יד ושם לעולם שאבד מאתנו, ושהוא חסר לחינוך ילדינו.

"אמת הדבר שהדרך הממוצע הוא דרך החיים, המאושרים, הראויים לכל אדם, וזאת היא עצת ה' ברוח התורה, 'והודעת להם את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשון' - 'את הדרך - זו בית חייהם'.

מכל מקום טבע הסגולה הנשמטית הוא נותן שיחידים ימצאו בעולם, שההסתכלות העליונה וחיי הפרישות הקיצונית עם הטהרה המופלגה, היא נאותה להם, כדי לכבוש דרך לעולם כולו, להאיר נתיבות עולמים.

ואלה הגדולים מוצאים בתוכם הקיצוני את אותה שביעת החיים, והאושר המלא, יותר הרבה ממה שמוצאים אותם רוב בני אדם בלכתם בדרך הממוצע הראוי להם.

על כן יחיד סגולה בעלי חסידות מופלגה, זאת היא גם כן מכלל תוכן קדושת ישראל שימצאו בעולם.

ובמאפל הגלות לפעמים דווקא אלה הענקים הם אשר האירו לנו את כל חשכת החיים, ושימו לנו מעקשים למישור ומחשכים לאור" (אורות הקודש ג, עמ' רסז).

אחת מתכונות היסוד המהותיות, אם לא המהותית שבהן, של תנועת תורה ועבודה, היא העובדה שאין אנו מוצאים בה דבר הניצב בלא בן זוג: הציונות הדתית, ישיבות הסדר, הקיבוץ הדתי, הדתי-לאומי, תורה ועבודה וכדו'. תכונה זו היא נשמת חייה של הציונות הדתית, והיא בשורתה העיקרית בעולם. עולמנו שלנו אינו עולם חד-ממדי. ריבוננו של עולם לא ברא את האדם מנשמת חיים בלבד, ואף לא עפר מן האדמה בלבד, כי אם יצק את שניהם והפך אותם לרוח חיים. לא רק האדם הוא כפול כי אם גם המציאות כולה: הבריאה היא משמים

וארץ, יש בה קודש וחול, זכר ונקבה, דין וחסד ועוד ועוד. הכפילות אינה רשומה באידיאולוגיה, כי אם בדרך בה ברא הקב"ה את העולם, ואילו התנועה הרוחנית אך משקפת אותה ומלמדת כיצד יש לחיות בעולם מורכב משני ממדים אלה. עובדה זו משמשת לא אחת בסיס לחצי לעג ולביקורת על ידי תנועות רוחניות אמוניות אחרות. "אין לנו שיעור רק התורה הזאת" ו"כל תוספת כנטול דמי". עצם העובדה שמוסיפים למילה "תורה" את וי"ו החיבור היא עצמה כפירה במרכזיותה של תורה, טוענים המתנגדים. אין הם ערים לעובדה שדבריהם אינם עומדים בשום ביקורת הגיונית או תורנית. אין זה משנה לידם כי המשנה עצמה אומרת כי "על שלושה דברים העולם עומד", כי חז"ל עצמם דיברו ביחסים שונים שבין דרך ארץ לתורה ושטיב הבריאה הוא כזה. בהתנגדותם הם אוטמים את עצמם מלראות את דבר ה' ואת דמות העולם שבא, ומכניסים עצמם לתוך מסגרת קטנה ומצומצמת של דמות תורנית מוקטנת.

ברם, על אף העובדה כי מבחינה תורנית ואידיאולוגית היותה של תנועת תורה ועבודה דרכה העיקרית של תורה היא יסוד גדול, ישנן שאלות קיומיות לא פשוטות המרחפות כצל מעליה. עיקר הבעיה הקיומית היא היכולת המוקטנת לשים חיץ וגבול בין עוצמת המפגש שבין הקטבים השונים המרכיבים אותה, לבין הבינוניות של חלק גדול מדי של נושאי דרכה. ההתייחסות לשני הקצוות יכולה להוביל לשני מהלכים סותרים. ראשון בהם - הנכון והעיקרי - הוא העצמה הדדית הנוצרת כתוצאה ממפגש בין קצוות. דמותו האמיתית של איש תורה ועבודה, שכאמור השתקפה לנו בדמותו של ר' אריה, היא דמות שהמחויבות שלה לכלל הבריאה האלוקית ולכל הדרכים הרוחניות היא מוחלטת, ועל ידי המפגש שבין העולמות נוצרת הפריה עמוקה, המשפיעה הן על עוצמת התורה הנלמדת והן על דמות העבודה הבאה לידי ביטוי. ברם, תנועת הציונות הדתית עלולה, והדבר אף מתממש, להפוך לתנועה של בינוניות, שאינה לוקחת דבר ברצינות, וכל קוטב שבה מעמעם את דמות הקוטב השני, ובסופו של דבר נוצרת תנועה דלה ובינונית, שאין הצדקה לקיומה.

מה יכולות להיות דרכי ההתמודדות הראויות לעמוד בפני סכנות אלה?

אחת הדרכים הובאה לעיל בציטוט מתוך אורות הקודש. העובדה כי תנועה זו תכיל בקרבה גם הערצה לאנשי מופת הנמצאים בקצוות, המלמדים אותה כיצד נראה קוטב לא מקוזז, נושאת בחובה משמעות עמוקה ביותר. בכך מורה התנועה הרוחנית כי היא דוחה את הבינוניות, והעובדה שהיא מצויה במה

שנראה כאמצע, נובעת מנאמנותה הקיצונית ליותר מאידיאל אחד, והיא קיצונית לכמה דברים ביחד.

הרב מלמד כי על אף העובדה שהדרך הממוצעת היא הדרך הראויה לכלל ישראל, וכך נצטוונו בתורה ללכת בה, יש בתוכנו אנשים שהפרישות הקיצונית יאה להם. פרישות זו משמשת בשני תפקידים: במישור האישי והפרטי שלהם היא משמשת כדרכם הרוחנית, המוצאת את אושרה ואת חוויית קיומה דווקא בעוצמות הגדולות של ההליכה לקצוות. ברם, הראי"ה מדגיש כי יש לפרישות זו גם תפקיד שני, ציבורי וכללי: "כדי לכבוש דרך לעולם כולו, להאיר נתיבות עולמים". לאמור: העולם כולו זקוק לאנשי מופת אלה, שיחיו בתוכו בפרישות הקיצונית. הראי"ה כותב כי דווקא הם יאירו נתיבות עולמים לציבור כולו, על אף העובדה שאין הוא הולך בדרכם. הארת דרך זו תנבע מעצם קיומם בתוך החברה, מההערצה הפשוטה שיחושו כלפיה חברי התנועה, וגם מהידיעה הברורה שאין הם מורים דרך לרבים, כי אם חיים את עולמם שלהם מכוח העובדה שפרישות קיצונית זו רשומה בנשמתם: "... ואלה הגדולים מוצאים בתכנם הקיצוני את אותה שביעת החיים, והאושר המלא, יותר הרבה ממה שמוצאים אותם רוב בני אדם בלכתם בדרך הממוצע הראוי להם".

תפקידים של סיפורים כמו זה שפתח את מאמרנו הוא אפוא לטפח את העוצמות הגדולות. סיפור זה מלמד נאמנות לתורה מהי, לאן יכולה להגיע התביעה להתמדה מוחלטת בתורה, וכיצד בונה זוג במסירות נפש את ביתו, עד לכך שהבעל אינו נמצא בברית של בנו. אין לראות בסיפור זה את השורה התחתונה של החיים. אין לראות בו מורה דרך לרבים. ברם, תפקידם של אנשי מופת אלה חיוני דווקא בדרכה של תנועת תורה ועבודה. סיפורים אלה משמרים את הלהט העוצמתי של הקצוות, ומעשירים את המחויבות העמוקה לדרכה של תורה.

דווקא בדור זה שבו אנו מגדלים את ילדינו יש צורך בסיפורים אלה. בעולם בו נוסעים הביתה לשבת חופשית בישיבות גבוהות בתדירות די גבוהה, בעולם בו אנו בונים זוגיות טבעית יותר וראויה יותר המשתפת את הבעל והאישה בחוויות הקיום של המשפחה, בעולם בו הקיצוניות המתמסרת באופן מוחלט לחיים אידיאליים נתקלת בביקורת, יש צורך בהעצמת סיפורים אלה. בעצם קיומם הם משמשים בתפקידם הגדול והעליון. בחור הצומח לאור הידיעה לאן הייתה הדבקות בתורה צריכה להגיע אילולא הייתה ניצבת במסגרת עולם מורכב יותר יושפע גם בעולמנו שלנו מסיפור זה. הוא ילמד כי לא על כל אירוסי בן דודה של

גיסתו הוא עוזב את הישיבה. הזוג הצעיר יקבל על עצמו שלא לבטל את התורה בפשטות, ולחיות חיי מסירות נפש מסוימת כדי שתוכל להיות התמסרות מוחלטת לתורה. הר"מים ישמעו כי תפקידם אינו רק להאזין לבחורים ולנהל שיחות אישיות, כי אם גם לתבוע מהם ולהורות להם לאן ניתן להגיע, והאווירה כולה תכלול בתוכה גם אוויר פסגות. לאחר מכן יגיע זמנו של המפגש עם עולמות מנוגדים, המדברים בשבחה של הנורמליות והחיים המשותפים הבריאים, וכך (לאחר שלב מסוים של "סכיזופרניה רוחנית") תיווצר דמות עוצמתית של אדם אשר היותו חלק מהציונות הדתית מהווה אצלו תהליך של העצמה ולא תהליך של בינוניות.

סיפור זה אינו יכול להיות השורה התחתונה של החינוך. לא כך אנו מבקשים לבנות את בתינו. ברם, אסור שסיפור זה ייעדר מעולמם הרוחני של ילדינו ותלמידינו, שהרי רק איתנו הם יידעו את העולם העוצמתי של תורה, וירכיבו את עולמם שלהם גם איתו.

בסופו של דבר, לא צמחו ילדים קרועים בעולמה של הישיבה אלא ילדים שנוצרה בהם הרמוניה מופלאה דווקא מכוחו של חינוך זה. הבריאות שהקרין השילוב המיוחד שבין לימודי חול וקודש, ושלא עמדה בסתירה לדמות ראש הישיבה שאף הוא שילב בחייו סוג מיוחד זה של בריאות, היא החיונית כל כך לדרכנו, המבקשת לקשר שמים וארץ.

בחירת מוסדות חינוך

כבוד הרב שרלו, שלום,

אנחנו זוג הורים לילד בכיתה ח', שלומד בחטיבת ביניים באזור המרכז. אנחנו (וגם הוא) מתלבטים להיכן לשלוח אותו ללמוד בשנה הבאה. אנחנו רוצים שיתפתח בעולם התורה ויבסס את עולמו הרוחני והדתי, אך חשוב לנו גם שיפתח את עולמו התרבותי, שלא יתנהג כבת יענה ויטמון את ראשו בחול, אלא יבין באיזה עולם הוא נמצא, ולא יחיה באשליות שהדתיים אוהבים לצייר לעצמם.

עוד שיקול, משמעותי לא פחות, הוא היחס שאנחנו משדרים לסביבה. אנחנו לא רוצים לשדר איזשהו אליטיזם דתי, ובכך להתעלם מציבור גדול שקיים בארצנו ולא מתנהג בצורה דתית כמונו. למשל צופה בטלוויזיה, נשאר שווה נפש בענייני צניעות, לא מקפיד על ציצית או על גודל הכיפה. אנחנו חיים עם אנשים כאלו בשכונה, מתפללים איתם בבית הכנסת, ומנסים להתרומם יחד איתם. אך האם גם בענייני חינוך אנחנו חייבים לפעול למען אחרים (ברור לי שהבן שלי יעלה את רמתם של התלמידים אחרים)? האפשרויות שעומדות על הפרק הן ישיבה תיכונית (עם פנימייה או בלעדיה) או "ישיבה קטנה", שבה לומדים תורה רוב הזמן ומשלימים בגרויות לקראת הסוף. מה דעת הרב על פי השיקולים? כיצד הרב היה נוהג במקומנו?

שלום וברכה,

אין לנו אלא לשוב לדברי שלמה המלך במשלי "חנוך לנער על פי דרכו". בעבר היינו סבורים כי יש רק דרך אחת נכונה, וכי כל הילדים חייבים ללמוד בדרך זו. כיום אנו מודעים הרבה יותר להבחנה הקיימת בין ילדים, ובחובה לבחור לילד את מה שמתאים לו. התאמה זו נעשית בשתי דרכים, וטוב ששתייהן תפעלנה במקביל. ראשונה בהן היא ההערכה שלנו כהורים מה מתאים לו ומה משתלב יפה במהלך חייו ומפתח אותו. שנייה בהן היא רצונו של הילד - בעבודתי כמחנך ראיתי כי נכון יהיה לומר שאסור לחייב ילד ללמוד במוסד חינוכי שאין הוא רוצה בו. מותר מעט ללחוץ, אולם אם הילד אינו רוצה, או שהוא מאוד מעוניין ללכת למוסד אחר, טוב יהיה אם ילך לשם בהתניה של ההורים שהוא יעשה את שלו ויתאמץ לעשות את המקסימום, מאשר לכפות עליו מוסד חינוכי שאין הוא מעוניין בו.

וכיצד לא יהיו דברינו מרשם להתחמקות? האם אין באמירה "לכל ילד יש לבחור את המוסד החינוכי שלו" בריחה מהשאלה, שהרי לא תמיד אנו יודעים לאבחן בדיוק מה מתאים לו, ומעבר לכך - הלוא עבודת החינוך היא לפתח בו כוחות רדומים ואילו הליכה למקום המתאים לו מהווה סוג מסוים של כניעה?

נראה כי יש לומר על כך שלושה דברים:

א. ההורים חייבים להכריע כי עיקר משימתם כלפי הילד הוא שהילד עצמו יהיה טוב. אין כוונתי במילה "טוב" שהוא יהיה ממושמע או קונפורמיסט או בעל כל תכונה אחרת של צייתנות דווקא. ילד טוב הוא ילד בעל מידות, הבוחר להיות מוסרי, רגיש, אידיאליסט, אוהב שמים וירא מפניהם וכדו'. עיקר מגמתנו הוא תכונותיו, וכל שאלה אחרת היא שאלה נלוויות ולא עיקרית.

ב. נקודת המוצא היא שלרוב הילדים מתאימה מערכת חינוך מורכבת, של תורה ועבודה, לימודי קודש ובצידם לימודי חול. אם יש ילד שנמשך באופן מיוחד אל הקודש בלבד, אסור לעצור אותו, אולם המבנה הנפשי העיקרי של רוב מוחלט של בני האדם והילדים בכללם הוא מבנה רב-ממדי. הדבר נכון גם ביחס לחיי תרבות וכל הקשור בהם.

ג. חינוך הוא תחום בו יש לחתור לאליטיזם, ובלבד שהוא יהיה פתוח לכל המבקש לחתור לאליטיזם זה. אל לכם לחשוש מפניו, ובלבד שילדכם יתחנך לבוא במגע עם כל המבקש לחתור למעלה. ההתנגדות היא להבחנה על בסיס יכולת או עדתיות או כל תחום דומה, והשוויון חייב להיות כלפי כל המבקש ללכת בדרך מסוימת.

כל טוב.

תרבות הפנאי.....

לרב שלום,

רציתי לדעת מה צריך להיות יחסי לתרבות החילונית, כלומר, לספרים, סרטים וכדו'. האם התרבות היא בעלת ערך בפני עצמה, או רק כשאני "שם לה כיפה"? כשאני קורא ספר זה טוב כי הדבר גורם לי רווחה, עניין או הנאה, או שיש לכל משמעות רק כי אני מרחיב אופקים ומכיר את תרבות העולם? ואולי בכלל יש משמעות רק כשאני מקשר את התרבות לעבודת ה'?

שלום וברכה,

זו שאלה ארוכה מארץ ורחבה מני ים, ואין מקום במערכת זו להתמודד עם כולה.

אכתוב את ראשי הפרקים בלבד, הנעוצים בעומק משנתו של הראי"ה קוק זצ"ל. בעולמו הרוחני והתרבותי של האדם המתרחש בתוכו, סוערות רוחות פנימיות עזות, התוססות בו, ומבקשות לצאת מן הכוח אל הפועל. יציאה זו היא חיובית מעצם מהותה, שכן היא מתכונת היסוד של האדם, והרצון להוציא מן הכוח אל הפועל את עולם הרגשות והמחשבות והדמיונות הוא חלק מהותי מהאנושיות. טוב לעסוק בעולם זה, טוב לבוא במגע עם התרבות, טוב ליצור אמנות, טוב להרחיב אופקים, וטוב גם ליהנות.

ברם, אין אנו מקבלים את העולם התרבותי של היום, המניח כי כל דבר הקיים בעולם טוב לו שיצא, כולל האסתטיקה של הכיעור שבו, וכולל יסודות בלתי מוסריים, וכולל אפסות דמותו של האדם. גם התרבות והאמנות נמצאות אצלנו ב"רשת" הכוללת של הערכים, והם מושפעים ויונקים ממנה ומעניקים לה כאחד. אין אנו חפצים באמנות מגויסת מחד גיסא, אך גם לא באמנות מופקרת מאידך גיסא.

הדבר נכון הן לגבי תכניה של האמנות והן לגבי הצריכה שלהם, כפי שעולה בשאלה. יש כוחות באדם של צריכת תרבות וספרות, ואף בקשתו ליהנות היא לגיטימית והיא חלק בלתי נפרד מעולמו. אין הוא חייב בכל עת "לשים על כך כיפה", שכן מדובר במעשה מלאכותי, שהוא יותר מצמצם ובולם מאשר מקדש. ברם, צריכה תרבותית זו חייבת להיות חלק מרשת כללית של דמות אדם

מאמין, שלומד תורה ושומר מצוות, ושמוון אל ה' בכל דרכיו. כאשר אדם הוא כזה נכנסת צריכת התרבות כחלק אינטגרלי ממהותו, והוא הופך את חייו כולם לחיים אמיתיים באור ה'. הייחוד לשם שמים אינו נעשה בפרטים בודדים, אלא באימוץ דרך כללית של הליכה באור ה', וזו הדרך הנכונה להותיר מרווח גדול של חירות פנימית הנותנת לנפש את כלי ביטויה, יחד עם הברית העמוקה עם תורת ה' והלכותיה.

כל טוב.

היחס ללימוד באוניברסיטה

לכבוד הרב שרלו שלום וברכה,

אני נמצא עכשיו בשיעור ו' בישיבת הסדר ועומד לפני אחת מההחלטות הגורליות בחיי, בחירת המקצוע. אני מודע לכישורים השכליים שהקב"ה חנן אותי בהם, ורוצה לפתח אותם. החלטתי ללכת לאוניברסיטה על מנת להתפתח בכיוון זה. מצד שני אני גם מרגיש שאני "מתקלקל" בהליכה לאוניברסיטה, כיוון שאני רוצה להקדיש חלק נכבד בחיי ללימוד תורה, שאני רואה אותו כמוקד המרכזי של חיי כבן תורה. איך אני צריך להתייחס להליכה ללימודים הגבוהים, כאל דבר מותר? כאל דבר רצוי שהרב מעודד אותו? ואולי בכלל כאל דבר אסור, בגלל כל הבעיות שיש באוניברסיטה (לא רק צניעות, אלא גם חיים נטולי קדושה שבחונים ומבקרים הכל)?

שלום וברכה,

לשאלה זו אין תשובה כללית הנכונה לכולם. גם בחז"ל אנו מוצאים כי "מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה" בצד "גדול הנהנה מיגיע כפיו יותר מירא שמים" ועוד ועוד. הדבר מלמד שאין תשובה אחת לכולם, וכל אחד חייב לבחון את דרכו לאור המתאים לו ולאור דברים רבים אחרים, כולל צורך הדור.

ניתן לומר כי קו המחשבה צריך להיות זה: תלמוד תורה כנגד כולם, ומי שיכול להמשיך ללמוד עוד שנים רבות, ובוודאי, אם הוא יכול להצטרף לשלשלת מוסרי התורה בישראל - הוא חייב לעשות זאת. יכולת זו נמדדת בעיקר לאור קריטריון אחד, והוא השאלה האם שהותו בישיבה היא התקדמות מתמדת שלו או "הימרחות". אם לא, טוב לו שיפנה לפיתוחו של העולם, ולמילוי דבר ה' "לא תהו בראה לשבת יצרה". אין מדובר רק בדבר המותר אלא בדבר שיש לעודדו. לאן ללכת? כאן בוודאי שהדבר שונה מאדם לאדם, אולם כשם שבתורה צריך לשאוף למקסימום, כך בתחומים אחרים שאדם עושה הוא צריך לשאוף למקסימום, ו"בכל דרכיך דעה".

אין זה פשוט לעבור מעולם הישיבה לעולם האוניברסיטה, וטוב עשית שציינת כי מדובר לא רק בהפניית המשאבים הפנימיים לתחומים שאינם תורה, כי אם לעמדה נפשית אחרת (ביקורתיות), ולהתמודדות עם חיים בחברה

שהסטנדרטים שלה שונים לחלוטין מעולמה של ישיבה. למעבר זה צריך להיערך, וחלק מהמשימה של השנה האחרונה בלימוד בישיבה צריך להיות מופנה אל ביצור חוט שידרה אמוני, שלא רק שהוא יכול לעמוד בכל רוח סערה, אלא הוא יכול גם להתברך ממפגש העולמות, ולקנות גם את העמדה הביקורתית שיש בה תועלת מרובה בחיפוש אחר האמת, וכן את הכלים של חיים בצניעות בעולם הרחב.

כל טוב ובהצלחה.

לימוד תורה או שעות נוספות

לכבוד הרב שרלו שלום,

אני עובד כמנהל חשבונות במפעל. המשכורת שאני מקבל, ב"ה, מספיקה לי ולמשפחתי למחיה, אך עדיין אני ואשתי מרגישים שאנחנו חיים בדוחק, ולא ברווחה. אשתי ואני ניסינו לחשוב על פתרונות והגענו למסקנה שאני אעבוד שעתים נוספות בכל יום כדי שנוכל לחסוך לעתיד.

הבעיה היא שאני אגיע יותר עייף הביתה, והכוח שיש לי ללימוד בקביעות שב"ה לקחתי על עצמי יקטן. אני יודע שאני אמשיך ללמוד, אבל הרבה פחות, הן באיכות והן בכמות. מה הרב ממליץ לי לעשות?

שלום וברכה,

אני יכול להיכנס לתוך עולמכם המשפחתי. שאלה זו יש בה אין סוף השלכות, והדבר תלוי גם במערכת הזוגיות שלכם, בקשר עם הילדים, בשאלה האם המצב הכלכלי הדחוק יחסית גורם למתח פנימי, האם אתה ממלא את חובותיך האחרים כלפי שמים וכלפי בני אדם, ועוד ועוד. בשל כך, אין אדם בעולם שיוכל להיות לכם לפוסק בשאלה זו, וזו שאלה זוגית ומשפחתית שאין לכם אלא לעמוד בפניה בכוחות עצמכם.

אומר רק את "נוהל הדין". נוהל הדין הוא "עשה תורתך קבע ומלאכתך ארעי", לאמור: נקודת המוצא של הדין צריכה להיות שמעמדכם הרוחני הוא אחד מיסודות הבית המהותיים ביותר. מעמד רוחני זה הוא גם הדבר הנכון שיש לחיות לאורו מצד עצמו, וגם מעניק רוחניות עילאית לבית ומהווה גורם מגבש בין בני הזוג והמשפחה (בתנאי ששייכים בו שני בני הזוג, ולא שאחד מהם רץ קדימה ללא האחר). מנקודת מוצא זו בוחנים את היכולת לעמוד באתגר, לצמצם בהוצאות המשפחה, לחיות חיי אמונה פנימיים, לשמור על זוגיות עמוקה ועל זמן פנוי להיות עם הילדים (שחלק ממנו ראוי לו שיהיה קשור בתלמוד תורה וכדו'). כאשר ניגשים לדין באופן כזה, הולכים במסלול נכון, ואתם תהיו הפוסקים של עצמכם בשאלה יסודית זו, שכן אין אדם בעולם שיוכל לעשות זאת במקומכם. שימו את כל האהבות שלכם כמורי דרך - אהבת ה', אהבת התורה ולימודה, אהבתכם זה לזו, אהבתכם לילדיכם וכדו' - ומכוח זה החליטו.

אני מבקש להדגיש כי ההחלטה בעניין זה חייבת להיות זוגית. מיום שכרתם ברית האחד עם השני אין אתם עומדים לעצמכם מול המציאות, כי אם כיישות אחת הקרויה בית, ויישות זו היא המחליטה, ולא אחד מכם בלבד. כל טוב.

יעדינו.....

אנחנו כמה חברים שמנסים לשפר ולעשות, בעקבות המשבר בו נמצא הציבור שלנו רצינו לשאול מהם היעדים שאנשים מוכשרים ועושים צריכים לפעול למענם, הן בתחום התורני והן בתחום החול והמדע (האם הרב יכול לפרוט את זה ממש לפרטים)?

שלום וברכה,

זהו נושא ארוך, ואכתוב רק את השורה האחרונה שלו:

אנחנו צריכים להתמקד בשני נושאים: ראשון בהם הוא תחום החזון. אין מדובר רק בחזון רעיוני כי אם בהצעתנו למדינת ישראל, מבחינה מעשית, כיצד להמשיך ולייסד מדינה הקושרת חיים ותורה כאחד. לצורך זה אנחנו צריכים לברר לפרטים את החזון שלנו - כיצד נראית שבת במדינה יהודית מודרנית (ולא רק כיצד אנחנו יכולים להסתדר או איזה פתרון "הלכטני" יש לנו) וכיצד חיי כלכלה (לא באמירות כלליות, אלא בירידה לפרטי הגירעון הנסבל בתקציב המדינה למען תשלומי העברה יותר גדולים וכדו'), נושאים ציבוריים כלליים בתחום מערכת המשפט (מה ההצעה של התורה לענישת אנשים של נערות פנויות) חיי תרבות, מוסר ויחסי חוץ. בקיצור, כתיבת תיאור "המדינה" עליה אנו חולמים. לצערי, אין אנו עושים זאת כלל וכלל, ותנועה ללא חזון גם לא תמצא את עצמה בשום מקום משמעותי.

שני בהם הוא תחום הדיאלוג עם החברה הישראלית. בחורי הישיבה ולומדי ולומדות התורה אינם מוכשרים לעלות על במת סדר היום הציבורי במדינת ישראל. הם לא קיבלו את המשימה הגדולה ולא נטלו אותה על שכמם, הם חסרי ידע בסיסי בסוגיות החברה הישראלית ותרבותה, הם חסרי ידע בסיסי בדרכי המפגש שבין התורה לבין סוגיות אלו וכדומה.

אם נתמקד בשני תחומים אלה נעשה את הדבר הנכון והראוי בשעה זו.

כל טוב.